

ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНУТОЇ ОСОБИСТОСТІ

*Збірник наукових праць за матеріалами
Регіональної науково-практичної конференції*

*27 квітня 2011 р.,
м. Брянка*

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний заклад
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Брянківський технологіко-економічний технікум

ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНУТОЇ ОСОБИСТОСТІ

*Збірник наукових праць за матеріалами
Регіональної науково-практичної конференції*

*27 квітня 2011 р.,
м. Брянка*

Луганськ
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
2011

УДК 377.015.31(06)
ББК 74.570.0я43
Ф79

Редакційна колегія:

Головний редактор: Савченко С. В., доктор педагогічних наук, професор

Члени редколегії: Гавриш Н. В., доктор педагогічних наук, професор,
Пономарьова О. М., кандидат педагогічних наук, доцент,

Федь І. А., доктор філософських наук, професор,

Кононов І. Ф., доктор соціологічних наук, професор

Відпов. за вип. ст. викл. Кореняк Н. В.

Формування всебічно розвинутої особистості : зб. наук. праць за матеріалами Регіонал. наук.-практ. конф. (27 квітня 2011 р., м. Брянка). – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. – 218 с.

УДК 377.015.31(06)
ББК 74.570.0я43

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 9 від 25 березня 2011 року)*

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011

ЗМІСТ

1.	Боголюбова В. В. Використання дидактичних ігор на уроках образотворчого мистецтва в першому класі як умова формування творчої особистості молодшого школяра.....	6
2.	Бородавкіна В.І., Левшина Г.Д. З досвіду вивчення проблеми використання засобів етнопедagogіки в процесі фахової підготовки студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації.....	10
3.	Васильченко С. І. Активізація творчої навчальної діяльності в професійній підготовці фахівців з економіки.....	18
4.	Воробйова Ю.О. Проблеми мотиваційної діяльності особистості у системи суспільних правовідносин.....	21
5.	Гончарова І.О., Солосенко Н.П. Педагогічні технології професійної підготовки майбутніх спеціалістів у контексті сучасності.....	27
6.	Гончарова С.В. Теоретико-методологічні засади та педагогічні умови формування духовно-моральної культури студентів в сучасних навчальних закладах України.....	31
7.	Горшков А.І. Основні проблеми сучасної системи освіти. Основні альтернативні технології в освіті.....	38
8.	Джурелюк О. Т. Теоретичні основи моделювання технології формування управлінської культури майбутнього інженера у процесі фахової підготовки.....	46
9.	Жигунова Г.В. Застосування новітніх технологій в освіті з метою формування всебічно розвинутої особистості в процесі підготовки кваліфікованих робітників зі спеціальності 4212 «Касир (в банку)».....	52
10.	Жукович-Дородних Н.М. Практична підготовка як складова формування особистості студента ВНЗ I- II рівнів акредитації.....	56
11.	Зотова О. А. Сучасні методи соціалізації та становлення студентської молоді.....	64
12.	Казьонова О.Л. Індивідуалізація навчання, як метод підвищення професійного рівня майбутніх фахівців напрямку підготовки 5.02020702 «Перукарське мистецтво та декоративна косметика».....	68
13.	Кайнара С.Ю. Велич книги.....	72
14.	Камчатна Н.В. Формування інтелектуальної активності майбутніх дизайнерів.....	78
15.	Китайчук Г.В. Навчальна екскурсія як метод активізації організації навчально-виховного процесу.....	85
16.	Ковальов Н.С. Визначення рівня сформованості духовно-моральних якостей студентів Брянківського технологіко-економічного технікуму.....	91

17.	Кожухова З.В. Застосування новітніх технологій в освіті з метою формування всебічно розвинутої особистості-запорука якісної підготовки фахівців.....	100
18.	Кореняк Н.В. Аналіз рівня сформованості конфліктологічної грамотності майбутніх фахівців.....	104
19.	Кривцова В.О. Нетрадиційні форми й методи проведення занять.....	111
20.	Кузьміна Л.Л. Роль інноваційних технологій у формуванні всебічно розвинутої особистості.....	115
21.	Мельничук О.А. Дослідження рівня сформованості екологічної культури студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації економічних спеціальностей.....	121
22.	Миронюк С.Л. Попередження професійної деформації особистості педагога як психологічна проблема.....	126
23.	Мирошниченко С.О., Федотова Ю.Ю. Умения и навыки как фактор проявления задатков и развития способностей.....	129
24.	Моїсеєнко І.М., Колесник В.В. Практичні аспекти проблеми формування всебічно розвинутої особистості.....	134
25.	Нурієва С.М. , Федотова Ю.Ю. Особливості впливу батьківських директив на формування особистості.....	138
26.	Одинець О.А. Творча діяльність – умова формування розвитку особистості майбутніх фахівців.....	144
27.	Парнева Г. В. Використання інноваційних технологій на заняттях фізичного виховання як складова формування особистості студента.....	151
28.	Пожидаєва А.Є. Вивчення державотворчих традицій українського народу на семінарських заняттях з предмета „Історія України” (з досвіду роботи).....	156
29.	Попов О.І., Попова Т.Ю. Удосконалення викладання дисциплін природничо-математичного циклу у вузі з застосуванням інформаційних технологій.....	159
30.	Проскуріна О.М. Застосування проблемних та виробничих ситуацій з метою підвищення якості молодих спеціалістів	166
31.	Русінова О.О. Правовий нігілізм в молодіжному середовищі.....	168
32.	Савицька В.В. Психолого-педагогічні особливості розвитку творчого потенціалу студентів.....	173
33.	Свідзінська В.О., Миронюк С.Л., Теоретико-педагогічні аспекти іміджу керівника сучасного закладу освіти.....	182
34.	Сезоненко О.С., Шумакова О.С. Формування спеціальних якостей соціального педагога у процесі засвоєння психолого-педагогічних дисциплін.....	189

35.	Селютіна С.А. Основні теоретичні засади громадського виховання студентської молоді.....	194
36.	Серебрянська С. В. Розвиток професійної компетентності вчителя в сучасному навчальному закладі.....	200
37.	Стріжаченко С. Л. Авторитет сучасного керівника навчального закладу та його сутнісна характеристика.....	203
38.	Торопцова О.В. Поєднання завдань навчального закладу з цілями навчального процесу - як варіант зв'язку теорії і практики та розвитку пізнавальних здібностей студента.....	210
39.	Уманська Л.І. Педагогічні умови формування та розвитку особистості.....	214

Боголюбова В. В.,
студентка IV-го курсу спеціальності «Початкова освіта»
Стахановського педагогічного коледжу
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПЕРШОМУ КЛАСІ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

В сучасних умовах реформування освіти, у тому числі і початкової її ланки, провідне місце займає проблема формування життєво компетентної особистості. Оновлення змісту початкової освіти орієнтовано на створення сприятливих умов для навчання, виховання і розвитку молодших школярів, формування в них креативності, творчості як провідних якостей сучасного представника нашого суспільства. Зазначені якості-характеристики формуються за умови активного залучення учнів молодшого шкільного віку, особливо першого року навчання, до художньо-творчої образотворчої діяльності, в якій відбувається інтеграція навчальних та ігрових дій.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати необхідність використання дидактичних ігор на уроках образотворчого мистецтва у першому класі початкової загальноосвітньої школи, як провідної умови формування творчої особистості школяра.

Загальновідомо, що малюнок – це наочна схема внутрішнього світу дитини, що відображає її характер, темперамент, інтереси, психічних стан, взаємовідношення у родині тощо. Саме тому вчені різних галузей наук (психології, педагогіки, мистецтвознавства та ін.) приділяють особливу увагу використанню малюнка, як методу тестування і, водночас, формування якостей і станів особистості, а також, як засобу релаксації, гри та навчання.

Проте у практиці початкової школи зустрічаються такі випадки, коли учень «не вміє», «не хоче малювати» або не сприймає малювання як елемент навчальної діяльності, що має оцінюватись. Єдиною умовою вирішення проблеми залучення школяра до малювання, активізації його творчої діяльності на уроці образотворчого мистецтва є дидактична гра. Розкриємо її сутність.

Гру як прояв відображення дійсності чи фантазії розглядали К. Бюлер, Дж. Селлі, К. Д. Ушинський, В. Штерн, натомість Дж. Д'юї, А. І. Сикорський та інші науковці пов'язували гру із розвитком мислення. Їх наукові позиції збігались лише у тому, що гра необхідна для навчання.

Гра і навчання – це дві різні діяльності, які мають значні якісні відмінності. Особливо яскраво це можна спостерігати у навчанні шестиліток. Справедливо відмічено ще Н. К. Крупскою, що «школа відводить занадто мало місця грі, відразу нав'язуючи дитині підхід до будь-якої діяльності методами дорослої людини. Вона недооцінює організаторську роль гри. Перехід від гри до навчальних занять занадто різкий, що є причиною виникнення порушень у психічному розвитку дитини [3, с. 11]. Науковець вказує на необхідність застосування «перехідних форм» від ігрової до навчальної діяльності. Ними і виступають дидактичні ігри. Ця своєрідна форма діяльності – вчення в дидактичній грі – з'являється вже в дошкільному віці.

К. Д. Ушинский стверджував, що навчання у формі гри має бути цікавим, проте в жодному разі не розважальним [8, с. 73]. Як справедливо зауважив А. Н. Леонтьєв, «у грі розвиваються нові психологічні прогресивні утворення і виникає потужний пізнавальний мотив, що є основою виникнення стимулу до навчання. Немає гри у дошкільника – немає інтересу до навчання у школяра» [4, с. 84].

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури надав можливість констатувати, що необхідність використання дидактичної гри як засобу навчання дітей-шостирічок в першому класі визначається з ряду причин. До таких належать – повільне включення в учбову діяльність дітей (деякі діти взагалі не усвідомлюють, що їм необхідно навчатися); вікові особливості шостирічок пов'язані з недостатньою стійкістю уваги, мимовільним розвитком пам'яті, перевагою наочно-образного типу мислення, не сформованістю пізнавальної мотивації. Подолання зазначених вище проблем, що зашкоджують навчальній діяльності учнів, а також формуванню творчості та креативності, сприяють дидактичні (навчальні) ігри.

Правильно побудована дидактична гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості дитини. Цінність її передусім полягає у тому, що вона виконує роль емоційного розрядження. Гра створює позитивний емоційний підйом, викликає хороше самопочуття і, водночас, вимагає певної напруги нервової системи, адже «тільки те знання можливо прищепити, яке пройшло через почуття учнів. Все інше є мертвим знанням, що вбиває усяке живе ставлення до світу» [5, с. 480].

Рухова активність дітей під час гри розвиває мозок дитини. Особливо важливі ігри з дидактичними іграшками, в процесі яких розвивається і зміцнюється дрібна мускулатура рук, що також сприятливо позначається на розумовому розвитку дітей, на підготовці руки учня-шостирічки до образотворчої діяльності. Дидактичні ігри сприяють і художньому вихованню – вдосконаленню рухів, виразності мови, розвитку творчої фантазії, яскравій передачі образу.

«Гра є найпопулярнішою формою навчання, адже за її допомоги учні отримують більший об'єм знань. До того ж проходить вона у

простій, ненав'язливій формі, що сприяє швидкому засвоєнню навчального матеріалу. Використання ігор дає можливість урізноманітнити уроки образотворчого мистецтва, у простій формі дати дітям необхідні знання» [1, с.12].

Нажаль, у сучасній школі рівень викладання образотворчого мистецтва часом характеризується, як «достатній». Вчителі зовсім рідко використовують дидактичні ігри. Проводяться, так звані «двоскладні уроки» [6]. «Урок складається з двох частин: вступної бесіди і практичної роботи. Такі уроки не можуть принести дітям радість творчості. Проте доведено, що уроки образотворчого мистецтва заключають у собі невичерпні можливості для всебічного розвитку молодшого школяра. Зустрічі з мистецтвом на кожному уроці, навчання дітей баченню прекрасного у житті й мистецтві, активна творча діяльність кожного з учнів, радість за зроблене на уроці – ось головні риси, які характеризують навчально-виховний процес на уроках образотворчого мистецтва» [6, с.175].

У психолого-педагогічній літературі висвітлено методичні рекомендації щодо використання дидактичних ігор з учнями 1-го класу, пристосовані до умов організації та керівництва педагогом художньо-творчою діяльністю молодших школярів. Перерахуємо їх.

По-перше, учням треба впевнювати в успіху власних дій. Це уможлиблюється за рахунок доброзичливості, тактовності учителя, заохочення і схвалення дій учнів.

По-друге, будь-яка гра, повинна бути добре обміркованою, методично вірно підготовленою вчителем. Неможна для спрощення ігор відмовлятися від наочності.

По-третє, учитель повинен бути дуже уважним до того, наскільки учні підготовлені до ігор, в особливості до творчих, під час яких, учням надається самостійність [7, с.54.]

Отже, дидактичні ігри виконують різні функції, а саме: активізують інтерес та увагу дітей; розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву; закріплюють знання, вміння і навички; тренують сенсорні вміння; формують моральні уявлення про дбайливе ставлення до предметів оточуючого середовища, іграшок як продуктів праці дорослих, про норми поведінки, про взаємини з однолітками і дорослими, про позитивні і негативні якості особистості.

Окрім зазначеного, дидактичні ігри формують культурно-гігієнічні навички. У грі діти яскраво виражають соціальні почуття, прагнуть робити усе спільно. Гра зміцнює колективні емоції, колективні переживання. Гра незамінна як засіб виховання правильних взаємин між дітьми. У ній дитина виявляє чуйне ставлення до товарищів, вчиться бути справедливою, поступати у разі потреби, допомагати в біді і так далі. Тому гра виступає, також, засобом згуртування колективу.

Наведемо, приклад дидактичної гри для учнів перших класів.

Дидактична гра «Художник – чарівник».

Мета: набуття навичок роботи з аквареллю по вогкому паперу, формування умінь отримувати нові кольори; розвиток творчості молодших школярів, фантазії.

Матеріал: два аркуші паперу: один простий, інший – змочений водою, вода, фарби, пензлик, склянка.

Спочатку учитель вводить дітей в ігрову ситуацію:

- Ми всі художники-чарівники, творимо на папері чудеса. Зараз я вам покажу, як це робиться. У мене два аркуші паперу. Це – звичайний папір, а цей – змочений чарівною водою. У вас на партах, у склянках стоїть чарівна вода. Я беру папір, змочений чарівною водою папір повинен знаходитися в стадії висихання, пензликом маюю три пелюстки малиноюю фарбою, кольори будуть розмитими, потім – три пелюстки фіолетовою фарбою. Бачите, як кольори впливають один на одного. Ось і вийшли чарівні квіти.

- Тепер давайте зробимо папір чарівним. Візьміть пензлик і опустіть до води, змочіть ним папір. Покладіть пензлик. Тримайте руки над папером, закрийте очі і повільно рухайте й промовляйте: «Раз, два, три, папір чарівний. Дивись!». Так треба сказати 2-3 рази.

Учні повторюють чарівні слова, а папір тим часом підсихає.

- Тепер ми можемо створювати чарівні квіти. Візьмемо тоненький пензлик, вмочимо у жовту фарбу, промалюємо три пелюстки жовтою фарбою, потім – три пелюстки червоною фарбою, потім малюємо зелені листочки.

Після завершення художньо-творчої діяльності, наприкінці уроку, підводиться підсумок робіт. Діти дивляться, у кого вийшли незвичайні квіти на папері [2, с.191].

Підсумовуючи, хочемо зазначити, що використання дидактичних ігор, які мають широкий спектр психолого-педагогічних можливостей, на уроках образотворчого мистецтва у першому класі початкової загальноосвітньої школи, дійсно виступає провідною умовою формування творчої особистості школяра.

Література

- 1. Алексеевская Н. В.** Озорной карандаш / Н. В. Алексеевская // Через игру – к совершенству. Популярное пособие для родителей, гувернеров, воспитателей. – Ярославль : Академия Развития, 2001. – 144 с.
- 2. Васильева Н. М.** Розвиваючі ігри для молодших школярів / Н. М. Васильева, Н. В. Новоторцева // посібник для батьків і педагогів. – К : БАО., 2008. – 204 с.
- 3. Крупская Н. К.** Педагогические сочинения / Н. К. Крупская. – В 6 Т. – М. : Педагогика, 1980. – 496 с.
- 4. Леонтьев К. Н.** Полное собрание сочинений и писем / К. Н. Леонтьев. – В 12 Т. / Т. 8., Кн. 2. – Санкт-Петербург: Владимир Даль, 2009. – 589 с.

5. Макаренко А. С. Избранные произведения / А. С. Макаренко. – В 3 Т. / Т. 2. – М : Советская школа, 1984. – 574 с. **6. Неменский Б. М.** Мудрость красоты / Б. М. Неменский // Книга для учителя. – М. : Советская школа, 1987. – 255 с. **7. Психолого-педагогические особенности проведения дидактических игр /** Под. ред. Акшиной А., Акшиной Т., Жарковой Т. – М., 1990. – 615 с. **8. Ушинский К. Д.** Избранные труды / К. Д. Ушинский. – В 4 Кн. / Кн. 1. – М. : Дрофа, 2005. – 640 с.

УДК 377.015.31:37.014.2

Бородавкіна В.І.,
заступник директора з навчальної роботи,
Левшина Г.Д.,
завідуючий технологічним відділенням
ВП “Брянківський технологічно-економічний технікум
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”

З ДОСВІДУ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕТНОПЕДАГОГІКИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВНЗ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Гуманна педагогіка – це та,
яка здатна залучити дітей до
творення самих себе.

Ш.О. Амонашвілі

Передається думка, виведена
з досвіду, але не сам досвід.

К.Д. Ушинський

Постановка проблеми. Відродження України неможливе без пробудження національної свідомості українського народу. У зв'язку з цим особливого занепокоєння викликає відсутність у більшості молоді усвідомлення себе як частини народу, співвідношення своєї життєдіяльності з інтересами української нації. Зарадити справі може створення такої системи освіти, яка виховувала б національно свідомих громадян України.

Історичний поворот в долі народів нашої держави, що був визнаний суверенітетом країни, докорінно змінив хід розвитку громадського життя. Розвиток нових відносин в суспільстві неминує висовує проблему критичного перегляду цілі, змісту і організації виховного процесу, що встановився за декілька років. Адже кожен з нас сьогодні чітко уявляє, якою бідою обернулася наша історична

безпам'ять, втрата відчуття тривоги і відповідальності за зберігання і розвиток своєї культурної спадщини.

В соціальному плані це призвело до зниження моральності, впливу національних традицій і звичаїв на виховання молоді, наслідком якого стала втрата етнокультурних традицій.

Розвиваючи вчення Г.Н.Волкова, багато хто з педагогів спирається на його «золоте правило»:

«без історичної пам'яті не має традицій,
без традицій немає культури,
без культури немає виховання,
без виховання немає духовності,
без духовності немає особистості,
без особистості немає народу.»

Український народ конче потребує чітко свідомого аналізу свого минулого і всього того, що він готовий перейняти від інших без втрати своєї національної ідентичності.

Можна стверджувати, що нині етнокультурна ситуація на Україні далека від тієї, яка потрібна для повноцінного інтелектуального і духовного відродження народу. Діти і молодь не завжди знаходяться під прямим формуючим впливом україномовного середовища. Заклади освіти не використовують повною мірою своїх можливостей в цьому напрямку. Хоча впродовж останніх років в українській освіті відбуваються значні зрушення: загальний процес демократизації школи, виникнення нових концепцій, дисциплін.

Мета статті. Теоретичне вивчення проблеми національного виховання майбутніх фахівців проводить до мети і завдання практичного дослідження:

- визначити рівень обізнаності студентів у галузі народної педагогіки;
- визначити рівень сформованості навичок застосування елементів народної педагогіки в процесі життєдіяльності.

Викладання основного матеріалу. Основними категоріями педагогіки є виховання, навчання, розвиток, освіта.

Виховання – це суто людська функція, вона існує стільки, скільки існує людина. З виникненням людського суспільства з'являється потреба в передаванні досвіду старших поколінь, дорослих, новим, що вступають у життя, поколінням, молоді, дітям, тобто у вихованні. У давні часи виховання здійснювалося стихійно, в процесі спільної діяльності і спілкуванні людей. Однак, набуваючи виробничого і життєвого досвіду, люди більше усвідомлювали важливість виховання і намагалися управляти цим процесом. Так з'явився новий вид людської діяльності – педагогічна, і перш за все - навчання, тобто передача майстерності і досвіду більш досвідчених людей менш досвідченими з метою зробити ефективною і корисною їхню участь в громадському житті і в загальній праці – головній умові існування людини. Зрозуміло, що поступово

накопичується педагогічний досвід як єдність виховання і розвитку особистості і практичних дій - так зароджувалася народна педагогіка. Народна педагогіка невинно вдосконалюється і поновлюється, і це - предтеча наукової педагогіки.

Існує багато визначень виховання і його завдань. Завдання виховання – підготовки молодих поколінь до життя в суспільстві. В процесі виховання підростаючі покоління повинні засвоїти те, що накопичено суспільством, а саме: засвоїти знання на певному рівні їхнього розвитку, оволодіти новими трудовими навичками та вміннями, засвоїти норми та досвід поведінки в суспільстві, виробити розумні потреби та певну систему поглядів на життя, сформувані такі якості, що необхідні для розв'язання нових завдань і які не стояли перед старшими поколіннями, тобто потрібно навчити набувати нових знань, займатися творчою діяльністю. Таке визначення цілком підходить до завдань вищого навчального закладу I рівня акредитації, коли викладач передає життєвий і навчальний досвід молоді. Цілком правильним можна сформулювати виховання як цілеспрямований вплив, у результаті його студенти засвоюють соціальний досвід. Засвоєння такого досвіду розвиває і формує особистість у певному напрямку.

Наука доводить, що справжнє виховання є глибоко національним за своєю суттю, змістом, характером.

«Національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли її творчі сили не будуть покалічені, а значить, дадуть нові оригінальні самобутні скарби задля людського поступу: воно через пошану до свого народу виховує в дітях пошану до інших народів...»(С. Русова) [8].

Національне виховання – це виховання молоді на культурно-історичному досвіді свого народу, його традиціях, звичаях, обрядах, багатовіковій мудрості й духовності. Воно духовно відтворює в молодих людях народ, увічніює в підростаючих поколіннях як специфічне, самобутнє, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй.

Чому система виховання та освіти мусить бути саме національною? Наукові дослідження переконливо доводять, що підростаюче покоління, молодь повинні перебувати під постійним виховальним впливом матеріальної і духовної культури свого народу. Насамперед це потрібно для того, щоб найповніше розкрити природні здібності людини і розвинути їх, виявити етнопсихологічні особливості.

Використання народних надбань у вихованні підростаючого покоління - це, в першу чергу, давня і плідна традиція. Вона важлива в сучасному соціумі, коли стан нестабільності збуджує потребу в перевірених віками народних традиціях, які містять гуманістичні основи виховання, створюють моральні відношення між поколіннями.

Народна педагогіка – галузь педагогічних знань досвіду народу, що виявляється в поглядах на мету, завдання, зміст, засоби, методи

виховання, навчання, розвитку. Термін «народна педагогіка» вперше вжив О.В. Духнович у підручнику «Народная педагогика в пользу училищ и учителей сельских» (1858 р.) .

Етнопедагогіка як наука про народну педагогіку склалася зовсім недавно, хоча основоположні її ідеї були висловлені вже К.Д. Ушинським.

В. А. Сухомлинський був гарячим прихильником ідей Ушинського про принцип народності. В його книгах знаходяться висновки про необхідність відродження прогресивних педагогічних традицій народу.

Досвід виховання молоді відбив фольклор – ефективний і водночас невимушений виховний засіб. Фольклор був усним підручником життя у слов'ян. Казки, пісні, байки, прислів'я, приказки, афоризми, загадки, релігійні міфи, народні прикмети, звичаї, танці, обряди передаючись з покоління в покоління, знайомими дітям з реаліями життя, давали їм уявлення про сімейне й сумісне виховання, формували моральні якості. Зразки фольклору, що збереглися до наших днів, незаперечно свідчать про їхню ефективність в системі виховання, а також про безперервність культурно-історичного процесу на території України.

Для О.С. Макаренка ж «народ - найвизначніший педагог». У своїй системі виховання Антон Семенович послідовно і неухильно використовував принципи народності.

Але саме в наш час етнопедагогіка сформувалась в самостійну галузь наукової педагогіки, внесок у її створення здійснили педагог Г.Н. Волков, його послідовники й учні. Стельмахович М.Г. називає народну педагогіку наймудрішою, найбільш авторитетною, найідеальнішою, найпрогресивнішою, духовно найбагатшою, найгуманнішою, найдемократичнішою. [10].

Сам Г.Н. Волков визначив термін «етнопедагогіка» як науку про досвід народних мас із виховання підростаючого покоління, про їх педагогічний погляд, науку про педагогіку побуту, про педагогіку родини, роду, племені, народності і нації.

В етнопедагогіці усна народна творчість народу міцно закріплюється в книгах, систематизується і стає предметом наукового аналізу.

Ті, хто займається вихованням і навчанням молоді, змушені часто звертатися до педагогічних запасників народу, навчатися мудрості і досвіду виховання як у свого народу, так і в інших. Нескінченно різноманітна палітра національних засобів виховання, скільки духовного багатства і мудрості зберігають вони.

Особливе місце в народній педагогіці посідають прислів'я, приказки, афоризми. Узагальнюючи багатий досвід народу, воно є неписаним зведенням життєвих правил, які застерігають від поганих

вчинків, підказують, як діяти, схвалюють або засуджують ті чи інші риси характеру.

Тематика виховного змісту українських прислів'їв і приказок дуже різноманітна:

- формування духовного світу людини крізь призму сприйняття нею довкілля;

- взаємини між людьми;

- утвердження моральних пріоритетів;

- особливості фізичного і трудового виховання;

- особливості естетичного виховання.

І все це містить яскраві національні ознаки.

В афоризмах (висновки філософів, літераторів, науковців, релігійних діячів, педагогів, діячів мистецтва, політиків) відображено результати пізнання життя, тому в афоризмах також закладено потужний виховний потенціал.

Відношення А.С. Сухомлинського до народних приказок було настільки палким, як до педагогічних мініатюр, що за їхніми зразками він створював афоризми. Він вважав ефективними народні форми зберігання і поширення педагогічної мудрості.

Відомо, що виховання в традиціях української народної педагогічної культури ніколи не протиставлялось навчанню. Наслідуючи в своїй професійній діяльності прогресивні народні педагогічні традиції, сучасні педагоги розглядають освіту як невід'ємну частину незрівнянно більш широкого соціально-педагогічного процесу виховання. Потрібно завжди пам'ятати мудрий народний вислів «Хто встигає в науках, але відстає у добрих справах, той більш відстає, ніж встигає».

Існує безліч можливостей використання традицій народної педагогіки піл час проведення навчальних занять. У своїй роботі викладачі багато разів пересвідчилиось, що педагог для того, щоб професійно грамотно організувати життєдіяльність своїх студентів, повинен сам жити цим студентським життям. Лише тоді він здатен віднайти найкоротшу дорогу до сердець і душ своїх студентів-вихованців. Кожен викладач має широкі можливості створення власної системи застосування методів і засобів народної педагогіки.

Практичний досвід підказує, що займатися одним видом діяльності студентам перших курсів (особливо в першому семестрі) ще важко. У цей період відбувається **адаптація** студентів у вищому навчальному закладі. На цьому етапі доцільно поєднувати подачу лекційного матеріалу за їхньою участю у збиранні прислів'їв, приказок про навчання, працю, взаємини людей.

Зміст виховання через приказки, прислів'я, афоризми, вірші, міфі, байки повинен реалізовуватись будь-якими методами і прийомами, які відповідають:

- регіональним особливостям;
- віку студентів;
- профілю навчання;
- темі і виду заняття;
- доцільність ситуації, що дозволяє використовувати прислів'я, приказки та інше.

На лекції цілком доречно розрядка, яка б знімала втому, що позначається на занятті. Способи розрядки в кожного лектора свої. Значну роль тут може зіграти почуття гумору викладача, оскільки гумор є бажаним компонентом навчання: він сприяє кращому розумінню студентами матеріалу, концентрації уваги на викладачеві, створенню позитивного ставлення аудиторії до предмету, що вивчається. Але при цьому завжди треба пам'ятати слова К.С. Станіславського «Найкращій експромт - той, що заздалегідь добре підготовлений».

Перед початком втілення етнопедагогічного компоненту в освітньо-виховний процес студентам було запропоновано анкету, що містила такі питання:

1. Як ви розумієте процес навчання і процес виховання, самовиховання?

2. Наскільки Ви знайомі з народними прислів'ями, приказками, афоризмами?

3. Наведіть приклади прислів'їв, приказок, афоризмів про працю, навчання, дружбу, кохання, взаємовідносини між людьми, норми поведінки, про свій народ.

4. Чи використовуються приказки, прислів'я, афоризми Вами в сім'ї, серед друзів?

5. Яким чином приказки, прислів'я можуть удосконалити позитивні риси людини?

6. Чи вважаєте Ви за можливе використовувати прислів'я, приказки, афоризми у своєї майбутній роботі, у своїй майбутній сім'ї?

Авторами цієї статті проводиться експеримент у п'яти групах студентів I, II, III курсів ВП «БТЕТ ЛНУ імені Тараса Шевченка».

Експериментальну групу складають 110 осіб.

Під час дослідження в експериментальних групах студентів технікуму використовувались такі методи: спостереження, бесіди, анкетування, індивідуальні завдання.

У результаті дослідження нами зафіксовані наступні результати, які занесені в таблиці 1 та 2.

Таблиця 1

Розподіл студентів за рівнем опанування елементів народної педагогіки на першому, другому занятті

№	Курс навчання	Кількість студентів на курсі	Володіють елементами народної педагогіки	
			кількість студентів	%
1	I	53	4	7,5
2	II	46	8	17,4
3	III	19	4	21

Таблиця 2

Розподіл студентів за рівнем опанування елементів народної педагогіки на останніх заняттях

№	Курс навчання	Кількість студентів на курсі	Володіють елементами народної педагогіки	
			кількість студентів	%
1	I	53	6	11,3
2	II	46	11	23,9
3	III	19	8	42

З таблиць видно, що на першому курсі студенти наводять мало прикладів народного фольклору, мають труднощі у поясненні їхнього значення, змісту, розуміння.

На другому курсі студенти наводять більше прикладів використання в повсякденному житті приказок, афоризмів, намагаються аналізувати можливості їх застосування.

На третьому курсі студенти більш сміливо використовують афоризми, прислів'я, приказки, аналізують і пояснюють пряме і переносне їхнє значення, змістові відтінки.

Висновок. Результати проведеного експерименту говорять про необхідність поглибленого вивчення проблеми використання засобів народної педагогіки з метою пошуку шляхів ефективного їх використання.

Загалом прислів'я, приказки, афоризми та їхні конкретні жанрові форми різних народів, епох, культурних регіонів світу базуються на вічних морально-духовних цінностях. Отже, цей багатющий спадок є

благодатним підґрунтям для вироблення нових і вдосконалення вже існуючих методологій і методик у сфері теорії і практики етнопедагогіки.

Таким чином, розвиваючи і ускладнюючи діяльність студента, що бере участь у пошуку та поясненні сенсу прикладів народного фольклору, ми можемо розвивати його як суб'єкт. Внаслідок цього в справі виховання самостійна пошукова робота – це завжди організація життєдіяльності студента у сфері, яка йому цікава і близька.

Так, опосередковано, через самостійну пошукову діяльність студентів, ми маємо можливість побічно, без тиску и примусу, здійснювати вплив на особистість.

Наївно і легковажно було б вважати, що народна педагогіка допоможе нам вирішити всі складні проблеми нашого буття. Але можна стверджувати, що в досвіді наших батьків і дідів є зерна такої мудрості, які і в наш час проростуть и дадуть добрі порості.

Автори не претендують на глибоку науковість деяких стверджень і будуть раді, якщо поданий матеріал стане у пригоді тим, хто зацікавиться питаннями етнопедагогіки. Запрошуємо всіх зацікавлених приєднатися до загальної бесіди, поміркувати над тим, що в нас відмирає з часом, а що залишається вічним і недоторканим.

Література

1. **Вартаньян Э.А.** Путешествие в слово. – М.: Просвещение, 1982. – 223 с.
2. **Васильцова З. П.** Мудрые заповеди народной педагогики. – М.: Педагогика, 1983. – 144 с.
3. **Даль В. И.** Пословицы русского народа. – М.: Изд-во ЭКСМО – Пресс, 2000. – 616 с.
4. **Коротков В.М.** Введение в педагогику. М.: Изд-во УРАО, 1999. – 256 с.
5. **Мосіяшенко В.А.** Українська етнопедагогіка: Навч. посіб., - Суми: ВГД «Університетська книга», 2005. – 176 с.
6. **Національна доктрина розвитку освіти 2002 р.**
7. **Омельченко В.Л., Кузьмінський А.І.** Педагогічна мудрість віків. – К.: Знання, 2009. – 411 с.
8. **Педагогічна майстерність:** Хрестоматія: Навч. посібник./упоряд.: І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко та ін. К.: Вища шк., 2006-606 ст.
9. **Руснак І.Є.** Український фольклор: Навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 304 с
10. **Стельмахович М.Г.** Українська народна педагогіка. – К.: БЗМИ, 1997. – 232 с.
11. **Таємниці віків.** Українські народні думи, легенди, перекази, пісні, казки...: Упорядник Мукомела О.Г.К.: Грамота, 2001: - 511 с.
12. **Українські прислів'я та приказки.** – К.: Т-во «Знання» України, 1992. – 96 с./урядники Єсипенко Д., Новиченко Д./

Васильченко С. І.,
*викладач Індустріального технікуму
Донбаського державного технічного університету*

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства як ніколи зросла соціальна потреба в нестандартно мислячих, творчих, всесторонньо розвинених особистостях. Потреба в творчій активності фахівця і розвиненому мисленні, в умінні конструювати, оцінювати, раціоналізувати швидко росте. Вирішення цих проблем багато в чому залежить від змісту і методики навчання майбутніх фахівців.

Основою метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого фахівця, здатного до ефективної професійної роботи за фахом і конкурентної на ринку праці [1, с.382].

Традиційна підготовка фахівців, орієнтована на формування знань, умінь і навиків в професійній області, все більше відстає від сучасних вимог. Основою освіти мають стати не стільки навчальні дисципліни, скільки способи мислення і діяльності. Необхідно не тільки випустити фахівця, що отримав підготовку високого рівня, але і включити його вже на стадії навчання в розробку нових технологій, адаптувати до умов конкретного виробничого середовища, зробити його провідником нових рішень, що успішно виконує необхідні функції.

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні зумовила необхідність модернізації освіти, переосмислення теоретичних підходів і практики роботи навчальних закладів.

У останні десятиліття в педагогічній практиці почали широко застосовуватися різні освітні технології, хоча думка про технологізації процесу навчання висловлював ще Я.А. Коменській майже 400 років тому. Він закликав зробити навчання «технічним», тобто таким, щоб все, чому учать, мало успіх.

Перевагою застосування нових освітніх технологій є зміни функції викладача і студента, викладач стає консультантом-координатором (а не виконує інформаційно-контролюючу функцію), а студентам надається велика самостійність у виборі шляхів засвоєння навчального матеріалу.

Освітні технології дають широкі можливості диференціації і індивідуалізації навчальної діяльності, сприяючи формуванню всесторонньо розвиненої особистості.

Вивчаючи досвід використання в педагогічній діяльності інноваційних методів, можна виділити їх переваги: вони допомагають навчити студентів активним способам отримання нових знань; дають

можливість опанувати вищий рівень особистої соціальної активності; створюють такі умови в навчанні, при яких студенти не можуть не навчитися; стимулюють творчі здібності студентів; допомагають наблизити навчання до практики повсякденного життя, формують не тільки знання, уміння і навички по предметам, але і активну життєву позицію [3, с.120-125].

У зв'язку з цим особливий інтерес викликають активні методи навчання, оскільки вони сприяють ефективному засвоєнню знань; формують навички практичних досліджень, що дозволяють ухвалювати професійні рішення; дозволяють вирішувати задачі переходу від простого накопичення знань до створення механізмів самостійного пошуку і навичок дослідницької діяльності; формують ціннісні орієнтації особи; підвищують пізнавальну активність; розвивають творчі здібності; створюють дидактичні і психологічні умови, сприяючі прояву активності студентів.

У економічному навчанні необхідно орієнтуватися не тільки на формування системи знань, досягнення рівня відповідної компетентності, але і на сформовані уміння і навички, визначений досвід практичної діяльності, соціально-економічного спілкування. У комплексі це повинно стимулювати самоосвіту особи і уміння використовувати придбані знання в нових ситуаціях.

Названі вище вимоги до професійних умінь майбутнього економіста підтверджують важливість гуманістичної установки в навчальній діяльності. Як відомо, гуманістична установка тісно пов'язана з мотиваційним комплексом, в який входять такі принципи:

- відношення до іншої людини як до цінності;
- спрямованість на відкрите і активне спілкування;
- прагнення до самовдосконалення;
- установка на творчість;
- націленість на гармонійний розвиток тих, хто вчиться.

Таке завдання потребує широкого використання в практиці вивчення економічних дисциплін цілої системи різноманітних методів активізації навчання, в першу чергу моделювання, проектування і імітації (ігри). Активізація навчання - об'єктивна необхідність і достатньо складна проблема, зумовлена специфікою змісту економічних дисциплін і вимогами до фахівця – економіста. [2, с.120-125].

Робота економіста, як відомо - це постійне рішення виробничих питань. Тому впровадження в систему навчання аналізу конкретних економічних ситуацій є необхідним завданням, направленим на вирішення проблем активізації навчання і її зв'язку з практикою підприємницької діяльності. В процесі такої навчальної праці закладаються основи економічного стилю мислення нового типу, які допоможуть майбутньому фахівцеві ухвалювати рішення в нестандартних ситуаціях, оцінювати позитивні і негативні наслідки їх реалізації.

Розглядаючи рольові ігри («ділові», «сюжетно-рольові») як активний метод навчання, треба відзначити, що він допомагає розкрити пошукові можливості майбутнього фахівця. Суть управлінських ігор полягає у виконанні учасниками ролей (наприклад, директора підприємства, головного бухгалтера і тому подібне). Воно базується не на «зазубреному» тексті, а на презентації власної думки, думок з урахуванням умов, які виникають в даній ситуації. Характеристики цих умов залежать від базових знань учасників гри, їх інтелектуальних можливостей і професійної рефлексії. У результаті ігри потрібно прийняти рішення щодо подальшої стратегії діяльності, а також декілька оперативних рішень

Проведення занять у вигляді організації «мозкового штурму» сприяє розвитку творчих здібностей студентів. Експертні групи за допомогою робочих гіпотез розглядають найрізноманітніші ідеї, доводять важливість рішення придуманою або узятою з реальної дійсної ситуації, отримують досвід ухвалення рішень.

Використовуючи таку організаційну форму як навчальне моделювання наукового дослідження (при вивченні предмету «Маркетинг», тема: «Проведення маркетингових досліджень»), студенти застосовують отримані раніше знання по методиці збору даних, освоюють дослідницькі процедури. При цьому досягається важлива мета: теоретичні знання перетворюються на своєрідний інструмент творчого усвідомлення соціальної дійсності фахівцем економістом і він отримує навички у використанні нового методу у виробничій діяльності.

Проектна діяльність студентів ставить у центр освітнього процесу практичні питання оволодіння професією і на цій базі стимулює інтерес до теорії. Практика показує, що студенти, що розробили свій бізнес-проект, готові його відстоювати, аргументувати свою позицію, вести дискусію з опонентами – і в цих цілях мотивовано освоюють теорію питання, добре утримують матеріал в пам'яті навіть багато років потому. Цьому ж сприяє і аналіз конкретних ситуацій (case-study) – метод активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, що характеризується наступними ознаками: наявність конкретної (виробничої) ситуації; розробка групою (підгрупами або індивідуально) варіантів рішення ситуації; публічний захист розроблених варіантів вирішення ситуації; підбиття підсумків і оцінка результатів занять. На думку студентів, вони відчують себе на таких заняттях учасниками виробничої діяльності.

Включення сфери освіти в систему ринкових відносин вимагає оновлення її змісту і вдосконалення методик. Основні напрями таких трансформацій вищої освіти в галузі економіки і бізнесу передбачають, перш за все, інтеграцію освіти з практичною діяльністю і наукою, перехід від валового навчання до посилення індивідуального підходу, розвитку творчої, всесторонньо розвиненої особистості фахівця в колективі. Ці напрями відображають об'єктивні тенденції розвитку, які

опиняються в передовому педагогічному досвіді і зумовлюють використання нетрадиційних форм, методів і засобів навчання і виховання, зокрема нових форм активності студентів, які поєднують в собі навчання і працю. Такі підходи враховують аналіз психологічних, вікових, професійно важливих особових рис майбутніх економістів, необхідність розвитку їх умінь трансформувати і адаптувати зміст навчального матеріалу, поєднувати методи і прийоми роботи відповідно до умов конкретної практичної ситуації, а також розвиток їх комунікативних і організаторських здібностей.

Література

1. Жуков Г.Н. Основи загальної професійної педагогіки: Навчальний посібник. -М.: Гардаріки, 2005. **2. Ковальчук Г.О.** Активізація навчання в економічній освіті: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2009. **3. Сорокин Н.Д.** Про інноваційні методи у викладанні економічних курсів // Социс, 2005 № 8.

УДК 316.628:340.111.5

Воробйова Ю.О.,

*студентка II курсу, спеціальності «Правознавство»,
юридичне відділення коледжу ДонДТУ*

ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

На початку дев'яностих років минулого століття з розпадом могутньої держави у суспільній свідомості людей утворилися великі зияючі пустоти, які стали заповнюватися багатьма ерзац ідеями (від нем. Ersatz - неповноцінний замітник чого-небудь). Свідомість кожної людини була покликана зрозуміти, прийняти та осмислити те, що усього за декілька років колись єдине суспільство виявилось розколотим за національними, релігійними, етнічними, та іншими законодавчо-закріпленими термінами, такими, наприклад, як незалежність, суверенітет, національна валюта, офіційний курс грошової одиниці, імміграція, посвідка на проживання (рос. – «вид на жительство») і таке інше.

Якщо колись налагоджений механізм виховання у кожному громадянині корисного члена суспільства був справою всією держави, всього державного механізму та апарату управління, частково за допомогою соціальних організацій таких як комсомол, партія і т.п., а більш за все завдяки єдиній ідеології, то вже сьогодні ми бачимо, що

формування свідомості кожної окремо взятої особистості стоїть під великим знаком питання. І в цьому сенсі особливої уваги потребують мотиваційні аспекти діяльності особистості.

Актуальність цього питання полягає в тому, що сьогодні, на шляху до демократичної, розвинутої держави, основою якої є суспільство, все частіше в наукових виданнях та засобах масової інформації постають питання формування особистості, соціальні та особисті потреби, моральні цінності, мотиви та інші складові діяльності особистості. Треба зауважити, що особистість є основою будь-якого суспільства й водночас, в деякому сенсі, є регулятивним важелем щодо опосередкованого або прямого впливу на те суспільство в якому вона знаходиться і навпаки вже безпосередньо суспільство на стадії формування свідомості здійснює вплив на цю особистість. Тому вивчення проблеми мотиваційної поведінки, а у більш широкому розумінні мотиваційної діяльності є актуальним питанням у процесі розбудови демократичної держави. Тому автор спробував розглянути це питання під кутом суспільно-правових відносин, у площині сучасних суспільних та економічних процесів, що протікають у нашій державі. За для досягнення цієї мети було проведене наукове дослідження з використанням результатів соціологічного опитування. Опитування було проведено з 18 по 28 січня 2011 року на території міст Торез (Донецька область) та Алчевськ (Луганська область) шляхом анкетування. У опитування прийняли участь 300 респондентів різних соціальних груп населення. За результатами опитування виявилось, що рівень правової освіти або правової культури у суспільстві знаходиться на досить низькому рівні, при цьому, вирішуючи ті чи інші життєві ситуації, опитувані спираються на свій життєвий досвід та мораль, але ж в деяких випадках мораль іде не поруч, а навпаки врозріз із законодавством, тому зрозуміло, що у процесі мотиваційної діяльності особи керуються власним досвідом та моральними нормами і рідше за все принципами, закріпленими в законодавстві. Крім того, більшість опитуваних зауважили, що не повністю довіряють законодавству і, що особливо, фахівцям у галузі права. Так, наприклад, на питання «При зверненні за юридичною допомогою, чи повністю ви довіряєте отриманій відповіді?» 63 відсотки опитаних відповіли «Довіряю, але перед прийняттям рішення додатково проконсультуюся в іншого спеціаліста». До того ж, відсутність правової обізнаності досить суттєво звужує коло суспільних правовідносин, в яких бере або бажає взяти участь окрема особа. І не останню роль в цьому питанні відіграє завуальованість та непрозорість структури влади та механізму державного управління, бо 60 відсотків опитаних вважають, що вирішити будь-яке соціально-значиме питання у досудовому порядку взагалі не можливо. І тому діяльність особистості у вузькому розумінні зводиться тільки до забезпечення психофізичних потреб без урахування її соціальних потреб у зв'язку з тим, що необізнаність породжує безпідставне сподівання на когось іншого, а не

на свої здібності. І в цьому аспекті треба звернути увагу на відсутність у суспільстві сталих цінностей щодо самоосвіти, усесторонньої розвинутої особистості. На сьогодні для молоді найбільш важливим є статус у соціальних мережах ніж у реальному житті. Молоді люди взагалі не вважають за потрібне підвищувати свій світогляд, духовну культуру та світосприйняття шляхом вивчення поезії, читання літератури, активної громадської позиції та таке інше. Замість того мотивація активності особистості, що формує її поведінку, зводиться до задоволення особистих потреб у дуже вузькому розумінні: матеріальний статок та суспільне визнання.

Аналіз та узагальнення наукових поглядів дало змогу зробити висновок, що однією з важливих психологічних характеристик особистості є її активність, яка виявляється у формі поведінки та діяльності. Зв'язок між поведінкою, діяльністю й особистістю був найбільш чітко досліджений О. М. Леонтєвим, В. В. Давидовим та їхніми послідовниками. Так, О. М. Леонтєв основу особистості людини визначив як сукупність її суспільних за своєю природою відношень до світу, що реалізуються діяльністю, точніше розмаїттям діяльностей особистості. Тільки завдяки діяльності особистість стає суб'єктом пізнання та перетворення об'єктивної дійсності. Сукупність діяльностей, що їх реалізує особистість, творить зв'язки індивіда з оточуючим світом, і це стає основним параметром особистості [1].

Другим важливим параметром особистості, за О. М. Леонтєвим, є ступінь ієрархізованості мотивів діяльностей. Серед них виділяється головний мотив або життєва мета людини. Життєві мотиви людини можуть мати різний зміст і різну об'єктивну значущість, але саме вони психологічно творять для людини сенс і щастя життя. Вершина життєвого шляху людини досягається тоді, коли провідний мотив або мета підносять людину до розуміння загальнолюдських цінностей, поєднують її життя з життям людства, а не уособлюють її, відривають від загалу.

Одним із найважливіших положень діяльнісного підходу О. М. Леонтєва до особистості є визнання того факту, що особистість не може розвиватись у межах задоволення потреб. Однією з головних ознак розвитку особистості, самої суті особистості, визнається її здатність до творчості, продуктивної діяльності, досягнення суспільно і особистісно значущих результатів.

О. М. Леонтєв стверджує, що справжня основа особистості людини лежить не тільки у закладеній у ній генетичній програмі, не в глибинах її природних задатків та впливів і навіть не в набутих нею навичках, знаннях та вміннях, а в тій «системі діяльностей», що реалізується цими знаннями і вміннями. Діяльність виступає як універсальна основа, наскрізний вимір уявлення про особистість, який охоплює усі підструктури соціально-психолого-індивідуального виміру особистості.

Г. С. Костюк вважає, що найбільшим розкриттям психологічної проблеми особистості є підхід, що спирається на аналіз її діяльності. Суспільні умови визначають психічні властивості особистості не самі по собі, а завдяки її діям, загалом – діяльності або норм поведінки в тій чи іншій ситуації [2]. При цьому автори статті «Нелінійна модель мотиваційної сфери особистості» вказують на те, що функція існуючих норм поведінки в тій або іншій ситуації двояка. З одного боку, цінності, що буквально пронизують всі соціальні структури суспільства, види діяльності, сукупності ролей, являють собою поле можливих мотиваційних утворень суб'єкта. З іншого боку, цінності, що культивуються в даному суспільстві, являються тими зовнішніми критеріями оцінки ситуації, на які суб'єкт спирається в процесі вибору мотиву [3].

Розглядаючи цю тезу в більш широкому розумінні, зауважимо, що поруч із цінностями, що притаманні тому чи іншому суспільству, існують законодавчо-закріплені норми поведінки суб'єкта права. І в цьому сенсі психологія як наука відступає на задній план і питання мотиваційної діяльності особистості вже набуває правового характеру. При цьому особистість слід розглядати як складну систему, в якій диференціюються та інтегруються психічні властивості, що розвиваються в індивіді під впливом соціальних факторів в умовах здійснення ним діяльності та спілкування з іншими людьми в рамках існуючого правового поля.

Загалом, як висновок треба зазначити, що у суспільних правовідносинах мотиваційна діяльність особистості спирається на норми поведінки, що закріплені законодавством. Тому необхідно чітко визначити пріоритети і напрямки суспільної діяльності у процесі підвищення правової обізнаності населення нашої країни з метою формування в особистості як свідомого громадянина, так і корисного члена суспільства.

Треба відмітити, що становлення в Україні демократичної правової державності потребує суттєвого підвищення правосвідомості громадян, їх правової культури, неухильного дотримання ними вимог законодавства і кваліфікованого його застосування [6].

Наразі можна констатувати, що робота у сфері правової освіти населення триває, й зокрема в сфері загальноосвітньої правової освіти, проблеми залишаються, але з-поміж педагогів маємо досвідчених кадрів, які працюють з ентузіазмом. Зростаюче суспільне значення права закладає передумови для подальшого поступу та, водночас, зумовлює потребу підвищення рівня правової культури, поваги до права, подолання правового нігілізму – процеси, в яких правова освіта населення посідає чільне місце [7].

Література

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность, М. - 1974.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. - Київ, 1989.
3. Бодров В.А., Ложкин Г.В., Плющ А.Н. «Нелинейная модель мотивационной сферы личности» Психологический журнал. - 2001.
4. Здравомыслов А. Г. Методология и процедура социологических исследований.—М., 1969.
5. Как провести социологическое исследование? В помощь идеологическому активу / Под ред. М. К. Горшкова и Ф. Э. Шереги. — М., 1990.
6. Програма правової освіти населення України / затверджено ПКМУ від 29 травня 1995 р. № 366
7. Стаття «Правова освіта населення – не лише знати, але й вміти» / Юридична газета №1 (37) 07 лютого 2005 року

РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ

Питання: Чи згодні Ви з тим, що в нашій країні законодавство досить прозоре?

Категорії опитуваних	Не згоден	Скоріше не згоден	Важко відповісти	Скоріше згоден	Згоден
Учні	2	32	12	8	3
Студенти	0	10	24	1	18
Трудящі	29	14	1	3	1
ГПД ¹	0	1	14	3	8
ДКМ ²	8	5	0	12	4
Пенсіонери	26	18	23	17	3

Питання: Як ви оцінюєте рівень Вашої правової освіти?

Категорії опитуваних	Дуже низький	Низький	Важко відповісти	Досить високий	Високий
Учні	36	19	2	0	0
Студенти	15	34	3	1	0
Трудящі	6	32	6	4	0
ГПД ¹	0	0	3	11	12
ДКМ ²	0	0	9	12	7
Пенсіонери	36	48	4	0	0

¹ Громадські та політичні діячі

² Діячі культури і мистецтв

Питання: При зверненні за юридичною допомогою, чи повністю ви довіряєте отриманій відповіді?

Категорії опитуваних	Не довіряю	Скоріше довіряю	Важко відповісти	Довіряю, але перед прийняттям рішення додатково проконсультуюся в іншого спеціаліста	Повністю довіряю
Учні	0	1	1	12	43
Студенти	0	2	3	46	2
Трудящі	0	0	0	48	0
ГПД ¹	0	0	2	6	18
ДКМ ²	0	0	3	3	23
Пенсіонери	0	0	0	74	13

Питання: Як Ви вважаєте, чи можливо чогось домогтися (вирішення якогось питання) в органах влади або місцевого самоврядування без звернення до суду?

Категорії опитуваних	Не можливо	Скоріше не можливо	Важко відповісти	Скоріше можливо	Можливо
Учні	0	1	2	22	32
Студенти	52	1	0	0	0
Трудящі	46	2	0	0	0
ГПД ¹	0	0	24	2	0
ДКМ ²	0	0	27	1	1
Пенсіонери	83	0	4	0	0

**Гончарова І.О.,
Солосенко Н.П.,**
викладачі Індустріального технікуму ДонДТУ

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

Основна функція вищої технічної школи – професійна підготовка молодших спеціалістів будь-якого фаху. Але в реальному житті кожна людина займається не тільки професійною діяльністю, а й виконує чотири основні ролі: людина як соціальна істота, сім'янин, громадянин, професіонал. У формуванні майбутнього спеціаліста потрібно урізноманітнювати та удосконалювати форми і методи навчально-виховного впливу. Тільки тоді, людина стане всебічно розвиненою особистістю, яка стане у нагоді всьому суспільству, людству.

Професійна підготовка фахівців має за мету навчити людину жити у потоці інформації, створюючи умови для її безперервного саморозвитку. Підготовка такого професіонала є процесом, який має бути креативним відносно позицій суб'єктів навчання, вільного входу до інформаційного поля суспільства та виходу з нього, використання способів інтелектуальної взаємодії, спрямованих виключно на саморозвиток, самовдосконалення людини.

У сучасному світі внесок науки, інновації і нових технологій є визначальним фактором соціального та економічного розвитку країни. Душа знань – це безперервне прагнення до нововведень, а джерело її сили – освіта, а також досвід.

Фахівець, здатний приймати та реалізовувати нове, діяти не стандартно, працювати у вільному від упередженості інтелектуальному середовищі, забезпечує розвиток суспільства.

Сучасні інформаційні технології значно розширили горизонти пізнання, але перед студентом постала серйозна проблема: із безмежного інформаційного поля вибрати матеріал відповідно до конкретної мети і завдання, систематизувати його, проаналізувати альтернативні підходи до проблеми та визначити власну думку.

У світлі сказаного *метою навчальної діяльності є:* формування у студентів навичок критичного мислення; прищеплення студентам уміння самостійно вирішувати проблеми, що виникають у процесі навчання та практичної діяльності; стимулювання їхніх дослідницьких та комунікативних навичок.

Сучасна стратегія навчання спрямована на подолання традиційного розриву між аудиторною і практичною діяльністю

студентів. Акцент робиться на аналітичній діяльності студентів, на рішенні у конкретному контексті практичних проблем з урахуванням їхнього індивідуального досвіду та індивідуальних здібностей.

У процесі пошуку ефективних педагогічних технологій підготовки майбутніх інженерів, враховуючи вищезазначені тенденції, найбільш пріоритетним є створення таких умов педагогічного процесу, які б, з одного боку, були особистісно орієнтованими, з іншого – закладали основу колективної мислетворчості.

Особистісно орієнтований підхід у процесі підготовки майбутніх інженерів передбачає реальну орієнтацію роботи викладача на розвиток всіх компонентів структури особистості майбутнього фахівця: професійної спрямованості (світогляд, потреби, переконання, погляди, мотиви, професійну концепцію), професійної компетентності (поєднання теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності на основі знань, умінь, способів виконання професійної діяльності), професійно важливих якостей (організованість; спостережливість; вміння самостійно мислити, міркувати, виокремлювати головне; комбінувати різні масиви знань, аналізувати результати поєднання знань, тенденції поширення та обігу знань; високий рівень словесно-логічної, довготривалої, короткочасної, оперативної пам'яті, професійного мислення; стійка увага; розвиток вміння працювати на “стику” знань, сфер та різноманітних дійсностей; розвиток потреб поповнення знань, навчатися протягом життя, займати діяльнісну позицію) та психофізіологічних властивостей (реактивність, енергетизм, зорово-рухова координація, екстравертність).

Розвиток колективної мислетворчості передбачає корпоративну культуру: здатність діяти у команді, вміння спілкуватися (комунікація), вміння загального бачення проблеми, підпорядковувати особисті інтереси інтересам команди, працювати на результат команди, встановлювати зворотний зв'язок у вирішенні проблеми; здатність захищати інтереси своєї команди, своїх підлеглих, відстоювати національні інтереси своєї країни.

Пошук ефективних технологій підготовки майбутніх інженерів неможливий лише на рівні технічному, педагогічному, економічному, інформаційному, тощо. Одним з основних напрямів створення інноваційних технологій підготовки майбутніх фахівців у сучасній освіті стає її переорієнтація на міждисциплінарність, поліпрофесійність. Це стосується як середовища, до якого входить майбутній інженер, так і самого освітнього простору.

Цікавими формами діяльності для студентів, які сприяють формуванню дослідницьких навичок, умінь застосовувати методи наукового пізнання є гурткова (клубна) робота, факультативні заняття, підготовка науково-дослідницьких та науково-пошукових робіт.

Розвиток технічної творчості в колективі сприяє виникненню стійких позитивних настроїв, відкриває нове в можливостях колективу, сприяє обміну досвідом, розвитку ініціативи і взаємодопомозі.

Відповідно до цілей освітньої галузі технічної творчості система навчання повинна бути не дисциплінарно-орієнтованою, а проектно-творчою. Зміст навчання повинен включати студентів у процеси проектування, конструювання, моделювання і дослідження проектів діяльності. Необхідно забезпечити інтеграційну основу навчання і синтез знань тими, що вчаться в процесі виконання проектів. В основі навчального процесу повинно лежати оволодіння способами набуття знань, а не просте їх засвоєння.

Найбільшою можливістю для формування особи технічного фахівця мають: соціологія, естетика, мовознавство. В цьому значенні передбачається розвиток студента як всебічно розвинутої особи та індивідуальності на подібності мислителів відродження. Наприклад, Леонардо да Вінчі – італійський живописець, скульптор, архітектор, інженер.

Помітити і пробудити здібності генерувати ідею і шукати нові технічні рішення – це першорядні задачі викладача загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін.

Індивідуум народжується та вмирає, а особистість твориться. Творче ставлення людини до дійсності є рухом від внутрішнього змісту особистості до її самовираження.

Індивідуальна самореалізація – єдиний адекватний спосіб існування творчої особистості та один з основоположних феноменів людського буття як такого. Немає творчості поза і крім самореалізації того, хто творить. Творча самореалізація сприяє індивідуалізації життєвого світу суб'єкта, тобто долає існуючий в освітньому процесі розрив між зовнішнім (знаннями) і внутрішнім (переконаннями). Самореалізація – момент взаємодії, взаємозв'язку діяльності зовнішньої та внутрішньої, момент їх єдності. Вона є індивідуально-цілісним процесом життєтворчості.

Проблемами творчої особистості займаються викладачі загальноосвітніх предметів. Вони виявляють здібності студентів до віршоскладання, вокалу, художнього декламування, хореографії. Але ж є велика кількість студентів технічно обдарованих, які не можуть показати свої вміння на конкурсах художньої самодіяльності. На базі Індустріального технікуму було створено декілька клубів технічної творчості: «Прокатник» (для студентів спеціальності «Обробка металів тиском»), «Механік» (для студентів спеціальності «Обслуговування та ремонт обладнання»), «Електрик» (для студентів спеціальності «Монтаж і експлуатація електрообладнання промислових та громадських споруд»). Робота клубів спрямована на закріплення знань, одержаних на заняттях спеціального курсу, на розширення творчих можливостей студентів, на

формування умінь роботи в команді, на виховання любові і гордості до вибраної професії.

Клуб «Прокатник» створений на базі студентів 3 і 4 курсів спеціальності «Обробка металів тиском». За час роботи клубу студенти взяли участь у проведенні класної години «Прокатник – звучить гордо», науково-технічній конференції, брали участь у ремонті прокатного стану, у перевалюванні валів і налагодженні лабораторного прокатного стану ДУО–200. Дають можливість виявити творче мислення, конструкторську кмітливість і винахідливість реконструкція і ремонт моделей прокатного обладнання. Студентами гр. ОМТ - 08 створено 2 бригади, які на основі змагання займалися відновленням моделі головної лінії двовалкової кліті з кантуючим і транспортним рольгангом і моделі головної лінії кліті тріо Лаута і столом, що підйомно-гойдається. Бригади очолили Панченко Микола і Шевцов Станіслав. Ідейними натхненниками і керівниками клубу є викладачі комісії спеціальних металургійних дисциплін Гончарова Інна Олегівна і Солосенко Наталія Павлівна. Свою майстерність студенти показали на презентації клубу. Моделі прокатних станів посіли гідне місце в Центрі технічної творчості технікуму.

Загалом же потреба в творчості може бути визначена як глибинна характеристика людської сутності. Творчість можна сформулювати тільки творчістю, а творча думка може бути передана від людини до людини тільки у процесі безпосередньої творчої взаємодії. Тому надзвичайно високою у майбутній вітчизняній школі має стати роль творчої особистості викладача, причому не просто дипломованої особи, а науковця, митця, суспільного діяча.

Модель головної лінії кліті тріо Лаута зі столом, що підйомно-гойдається

Колектив клубу технічної творчості студентів «Прокатник» з викладачами: Гончаровою І.О. та Солосенко Н.П.

Література

1. Рубан О.М. Творчість як вияв самореалізації особистості. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції 12-13 травня 2005 р., К.: ІВЦ видавництво «Екмо», 2005. – 340 с. **2. Сич М.М.** Потреба в творчості як предмет філософського дослідження. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції 12-13 травня 2005 р., К.: ІВЦ видавництво «Екмо», 2005. – 340 с.

УДК 377.015.31:17.022.1

Гончарова С.В.,

*викладач ВП «Брянківський технологічно-економічний технікум
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ В СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Початок третього тисячоліття – це, перш за все, час для осмислення нових напрямків та тенденцій розвитку людства взагалі та кожної людини окремо. Україна стрімко просувається у світовий простір, повним ходом інтегрує у європейські та світові інституції й організації, що не може не супроводжуватися відчутними зрушеннями у всіх сферах життя країни.

Сьогодні, на межі віків і тисячоліть, у період серйозних політичних, економічних, соціальних зламів, криз, катастрофічного

падіння духовного, культурного і морального рівнів, повної втрати попередніх духовних ідеалів та цінностей у нашій країні, життєво важливою для нашого суспільства залишається проблема духовно-морального, гуманістичного виховання підростаючого покоління. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття)» базовим методологічним принципом реформування освіти визначає «забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистостей [4,62].

Навчальні заклади покликані формувати інтелект нації. Від цього залежить майбутнє. Професійна освіта має бути фундаментальною, базуватися на найновіших досягненнях науки, здійснюватися за новітніми технологіями і в той же час має бути орієнтованою на виховання всебічно розвиненої, гармонійної особистості, «виведення» її на високий загальнолюдський культурний рівень.

Актуальність статті. У сучасному суспільстві молода людина, в якій ще не сформовані гуманістичні засади і життєдіяльність якої проходить в колі комп'ютерних технологій та залізобетонному середовищі, духовно деградує та вироджується. Відчуження людини від справжніх духовних цінностей, від віри призвело до занепаду духовно-моральних ідеалів, посиленню зла і насильства, відвертому пропагуванню спотвореного образу-героя, життя якого будується на погранні всіх норм моралі.

Наукова новизна – запропонований новий методологічний підхід до духовно-морального виховання студентів та визначені нові технології духовно-морального виховання.

Практичне значення полягає у розробці педагогічних технологій становлення духовної особистості в системі виховної роботи вищого навчального закладу, визначенні умов освітнього середовища, що мають відповідати меті розвитку людини.

Мета статті:

- виявити педагогічні умови ефективного духовно-морального виховання молоді в навчально-виховному процесі;

- розробити методичні рекомендації щодо духовно-морального виховання студентів в процесі засвоєння ними цінностей світової та вітчизняної культури.

Проблему духовного виховання й духовної освіти досліджували С. Жупанін, М. Артеменко, І. Зязюн, Л. Коваль, Н. Миропольська, А. Щербо, Д. Джола, Г. Шевченко, В. Бутенко, А. Капська, Г. Тарасенко, О. Ростовський, Л. Масол, О. Дем'янчук та ін.

Проблеми духовно-морального виховання студентської молоді у культурно-історичній динаміці були предметом уваги цілого ряду дослідників – С. Мельничук, І. Небесник, О. Цвігун, Т. Танько, А. Омельченко, О. Кравчук, М. Маріо.

Виклад основного матеріалу. Головною метою національного виховання на сучасному етапі розвитку суспільства є передача молодому

поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадян України, які включають національну свідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру.

Головна вада педагогіки попереднього періоду полягає в тому, що освіта, оволодіння великим обсягом наукових знань випереджували і нині випереджають рівень вихованості особистості. Уроки історії, досвід людства свідчать про те, що успіхи в соціально-економічній сфері залежать від глибини розуміння значущості людини, її інтелектуального та морально-духовного розвитку. Саме морально-духовний та інтелектуальний розвиток особистості й суспільства в цілому визначають рівень суспільно-економічного стану, рівень цивілізованості.

Виховна робота повинна бути удосконалена як за формою, так і за змістом. Сучасна педагогіка та система виховання у вищій школі повинні стати сферою духовного, бо за змістом вони мають прагнути удосконалити природу людини, її дух, культурність. Необхідно зважити на те, що процес формування духовної культури особистості складається із виховання емоційної культури, духовних потреб, гуманітарного світогляду, духовних цінностей, розвитку внутрішнього світу. Вважаємо, що таку складну за змістом задачу мають реалізувати Центри Духовності, які необхідно створити у всіх вищих навчальних закладах України. Їх завданнями мають стати :

- трансляція цінностей національної та світової культури;
- розробка технологій присвоєння особистістю культурних надбань та втілення їх в практику навчання та виховання;
- прогнозування ефективних умов та засобів, що сприяють самовираженню, самореалізації кожної молодої людини.

Центри Духовності мають стати регіональними культурно-освітніми та науково-методичними зосередками розвитку людини та суспільства.

Науково-методична діяльність центрів має бути зосередженою на організації наукових досліджень проблем духовності особистості у цілісності та багатомірності. Основними формами роботи в цьому напрямку можуть стати:

- наукові конференції, наради, семінари з актуальних проблем духовного виховання особистості;
- підготовка та видання методичної літератури з проблем духовної культури та духовного виховання;
- встановлення зв'язків і контактів з позаакадемічними установами, міськими Відділками у справах сім'ї і молоді, благодійними організаціями (наприклад, Червоний хрест, Благовіст) з метою залучання студентства до благодійних заходів;
- організація конкурсів на розробку науково теоретичної та навчально-методичної літератури з проблем духовної культури

особистості; здійснення наукових експертиз ініціативних пропозицій і тем досліджень;

- надання кваліфікованої науково-методичної допомоги установам, навчальним закладам, організаціям та зацікавленим особам у духовному розвитку особистості;

- створення студентських науково-дослідницьких груп та об'єднань з реалізації виховання духовної культури молодого покоління.

Тобто, робота в цьому напрямку діяльності має:

- подолати протиріччя між потребою педагогічної практики в науковому осмисленні інноваційних процесів, що відбуваються в сучасній школі, і недостатньою кількістю наукових досліджень, що охоплюють весь спектр актуальних педагогічних проблем, у тому числі проблем духовно-морального виховання;

- сформувати ідеологію духовно-морального виховання студентської молоді, змістом якої є присвоєння духовно-моральних цінностей і особистісних змістів, розкриття сутнісних сил і діяльнісних здібностей студентської молоді, формування у них внутріособистісних орієнтирів і визначеної ієрархії у відносинах зі світом і з собою на основі гуманістичних ціннісних орієнтацій. Стриженем діяльності Центрів Духовності є виховна робота.

Її змістом має стати виховання студента на основі загальнолюдських гуманістичних цінностей: ідеалів добра, правди, свободи, любові, справедливості, совісті, людської гідності, почуттів толерантності та поваги до прав іншого.

Основними формами та методами роботи мають стати :

- дискусії на теми моральних, культурних, етичних аспектів життя;

- зустрічі з цікавими людьми: літераторами, художниками, громадськими діячами, представниками християнського світу;

- вивчення особливостей національних традицій, обрядів, надбань;

- ознайомлення з культурними традиціями християнства.

Особливо хочемо зупинитися на останньому пункті.

Біблія є джерелом великої мудрості. Біблія містить величезну множину виховних моментів і повчань. І, безумовно, ця Велика книга ще має зайняти своє гідне місце в процесі духовно-морального виховання нинішньої студентської молоді.

Але, оскільки освіта в нашій країні відокремлена від церкви, головними принципами співробітництва освіти та церкви могли б стати:

- 1) дотримання свободи совісті й інших конституційних норм (відповідно до Конституції України);

- 2) орієнтація на взаєморозуміння і співробітництво різних конфесій, що вірують і невіруючих, профілактику релігійного й іншого екстремізму;

3) моральна, культурно-історична (у т.ч. краєзнавча) спрямованість взаємодії церкви і навчального закладу.

Основною формою роботи в цьому напрямку могли б стати Уроки Духовності, змістом яких стануть:

- пізнання Святого Письма та Біблійних Заповідей;
- вивчення церковних свят та обрядів;
- ознайомлення з культурними традиціями християнства - духовною музикою, іконописом, скульптурою, архітектурою.

На нашу думку, така виховна робота могла б сприяти формуванню характеру студентів на принципах християнської моралі; збагаченню досвіду діяти морально у будь-якій ситуації; вихованню готовності робити добро і протистояти злу; вихованню людини, яка б прагнула самовдосконалення та уподібнення Образу Божого; формуванню розуміння, що кожна людина є унікальним і неповторним Творінням Божим, до якого слід ставитися з повагою і любов'ю; вихованню милосердного ставлення до знедолених і готовність надати допомогу будь-якій людській особі.

Важливим змістовним компонентом виховної роботи має стати формування національного менталітету особистості. Менталітет-це світосприймання, світогляд, бачення світу, національний характер.

Головними передумовами його формування та підтримки, на яких має зосередитися Центр Духовності є спонукання до вивчення:

- історії своєї родини;
- історії свого народу;
- традицій, звичаїв свого народу;
- життєвого шляху постатей власного народу (політичних діячів, вчених, митців);
- багатства рідної мови.

Виховний процес необхідно вибудовувати таким чином, щоб пробудити у студентів національні почуття, самоповагу й гордість за свою Батьківщину і на цій основі формувати суспільно значущі особистісні риси громадянина України: національну свідомість, духовність, трудову активність, правову культуру, патріотизм, морально-етичну культуру. Засобами виховної роботи в цьому напрямку мають стати :

- екскурсії історичними місцями рідного краю, ознайомлення з побутом населення різних народів, усього регіону;
- ознайомлення з матеріалами краєзнавчого, етнографічного, художнього музеїв;
- виставок народних майстрів тощо.

Виховний вплив на формування національної самосвідомості справляє також безпосередня участь студентів у підготовці і проведенні національних свят України. У формуванні духовної культури не можна оминути проблеми мови, мовлення. Студентська молодь має усвідомити, що без оволодіння державною мовою неможливо стати повноцінним

громадянином своєї держави, патріотом, просто інтелігентною людиною, кваліфікованим спеціалістом.

Слово надто багато важить у людському житті. Як відомо, може вплинути навіть на долю. Воно вмить змінює настрій, робить щасливим або ж нещасливим, радісним або пригніченим. Оскільки мова – це концентрація мудрості і досвіду, то втрата її веде до порушення суспільної гармонії, законів людської еволюції. Вона - неповторна гілка на дереві людства, з понищенням якої хиріє й зубожіє все дерево. Справжньою бідою сучасної молоді є вживання у своїй мові нецензурних слів. Такі слова густо засмічують бесіди молодих людей. До них звертаються не з метою принизити, образити, насправді вони або нічого не означають, лише заповнюють паузи, або можуть означати практично все, що завгодно.

Для значної частини молоді, зокрема й студентської, характерні бідність лексики, слабкий розвиток вербального інтелекту, неграмотна побудова фраз, невміння чітко сформулювати основні тези, розгорнути логічну аргументацію. Доцільно визначити одним з напрямків роботи Центру Духовності діяльність з мовознавства. Це можуть бути курси «Основи країнознавства», «Основи ораторського мистецтва», «Культура мовного спілкування», а також конкурси серед студентів - «Кращий оратор», «Виразне читання».

На нашу думку, одним з головних напрямків роботи Центру Духовності має стати пропаганда сімейних цінностей.

Сім'я це осередок суспільного життя, який гарантує міцність вільної, демократичної, правової держави; вона має право на захист і допомогу суспільства і держави. Сім'я є духовно-культурною життєвою основою суспільства; будучи природним співтовариством, вона має перевагу перед усіма суспільними інститутами і є найважливішим джерелом цінностей для сумісного життя в мирі, свободі і справедливості.

Тому збереження сім'ї та сімейних цінностей фактично сприяє збереженню духовності, рідного дому, яким для нас є Україна, поваги до інших людей.

Підтримка сімейного способу життя, зміцнення сімейних цінностей мають стати одним з напрямків виховної роботи Центру Духовності. Засобами роботи в цьому напрямку можуть стати:

- залучення батьків студентів до виховних заходів;
- підтримка молодих студентських сімей та сімей із дітьми;
- виховні заходи, які пропагують традиційні сімейні стосунки та цінності;
- створення кризових центрів, які б надавали допомогу у розв'язанні конфліктів у студентських сім'ях.

Важливим напрямком діяльності Центру Духовності має стати залучення студентів до практичних благодійних справ та превентивна діяльність.

Вищі навчальні заклади мають залучати студентів до акцій милосердя, активно співпрацювати з міськими та обласними організаціями інвалідів Союзу організації інвалідів України, Союзу ветеранів та учасників війни, залучати до благодійної діяльності в лікарнях та Будинках дитини. Саме такі форми діяльності сприяють формуванню відповідальності, обов'язковості, доброзичливості, співчуттю.

До форм превентивної виховної діяльності можна віднести бесіди про стан навчальної дисципліни та з її порушниками, обговорення неправомірної поведінки окремих студентів в групі, на кафедрі, колективні консультації, «круглі столи», зустрічі з медичними працівниками з метою запобігання тютюнопаління, алкоголізму та наркоманії, зустрічі з працівниками правоохоронних органів. Значні можливості у превентивній діяльності можуть мати засоби масової інформації вищого навчального закладу - стіннівки, багатотиражки, телерадіомережі.

Важливим напрямком виховної роботи є формування моральних якостей, які мають особливе значення для майбутньої професійної діяльності – це професійний обов'язок, професійна честь, професійна гордість.

Основними засобами виховного впливу цього напрямку можуть стати:

- ознайомлення студентів з найвищими здобутками видатних осіб, що працювали чи працюють у певній сфері діяльності;
- конкурси на кращого у своїй професії та олімпіади з предметів професійної спрямованості;
- екскурсії на підприємства за фахом обраної спеціальності тощо.

Висновок. Перед викладачами та вихователями вищих закладів освіти постають завдання забезпечення спадкоємності духовно-морального виховання (сім'я-школа-вищий заклад-трудова колектива), а також формування зрілих фахівців, які характеризуються високим ступенем розвиненості інтелектуально-професійних, соціально-культурних та морально-вольових якостей особистості, що відображає рівень сформованості їх духовно-професійної та моральної культури.

Духовно-моральне виховання являє собою процес організованого, цілеспрямованого як зовнішнього, так і внутрішнього впливу на духовно-моральну сферу особистості, що є ядром її внутрішнього світу. Його показниками можуть бути : сформованість духовно-моральних цінностей, рівень розвитку самосвідомості, реакція на педагогічний вплив, багатство духовних запитів.

Виховна діяльність Центрів Духовності зорієнтована на пошук методів, завдяки яким можна повністю реалізувати ідею співпраці в педагогічному процесі. Особистісний підхід відкриває широкі можливості, бо він спирається на визначення пріоритетів особистості, що

дає можливість розвивати духовний потенціал студентів. Виховання базується на ініціативі, вільному виборі напрямів і видів діяльності, на саморозвитку й самовираженні особистості. Оволодіння студентською молоддю духовними цінностями підносять свідомість особистості на вищий рівень, наповнюють життя й діяльність високими громадськими цілями. Духовність зміцнює єдність усього суспільства, забезпечує подолання труднощів на шляху його розвитку.

Література

1. Баранівський В.Ф. Проблема духовності особистості в сучасному українському суспільстві// Україна на порозі третього тисячоліття: духовність і художньо-естетична культура : Том 14. –14. – К., 1999.–С. 68-80. **2. Бех І. Д.** Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології// Педагогіка і психологія. – 1999. - №3. – с. 5-14. **3. Бойко А. А.** Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації. - К.: ІЗМН, 1996. - 320 с. **4. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.).** - К.: Райдуга, 1996. - 97 с. **5. Олексюк О.М.** Формування духовного потенціалу студентської молоді.- К.: 1996. – 253 с. **6. Сухомлинська О. В.** Що таке духовність сьогодні? // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді) : Зб. Наук. Пр. – К.: Педагогічна думка, 2000. – Кн. 1. – С. 7-10. **7. Шевченко Г.П.** Педагогическая наука – компонент духовной культуры общества // Актуальные проблемы образования и воспитания учащейся молодежи: Сб. науч.тр. В 4. ч. Под ред. Г.П.Шевченко, И.М.Карпенко, Луганск, 1993.

УДК 37.02

Горшков А.І.,
*студент II курсу, спеціальності «Правознавство»,
юридичне відділення коледжу ДонДТУ*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ. ОСНОВНІ АЛЬТЕРНАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ.

Уява більш важлива,
ніж знання.

Ейнштейн

Більш ніж 90 років тому, 1 жовтня 1921 року в журналі "Forbes" була опублікована стаття під назвою «Останній за партою, перший у житті». У ній стверджувалося наступне:

Вченого і великого винахідника Томаса Едісона свого часу вигнали зі школи, тому що він був «абсолютно не здатний до навчання». Вчителі називали майбутнього президента США Джорджа Вашингтона тупицею. Засновник мережі універмагів Френк Вулворт, ймовірно, провалився б на випускному іспиті в школі. Джордж Ф. Бейкер, глава американських банкірів, кажуть, у молодості змушений був працювати нічним сторожем.

Традиційна освіта ґрунтується на заохоченні учнів, визнаних здатними в систематичному "прополюванні бур'янів", тобто "тупих" учнів. Вона не є системою, націленою на освіту всіх, хто в неї приходить. Вона націлена на вибір "найздібніших" та їх навчання. Ось чому існують тести, позначки, програми для обдарованих, програми для слаборозвинених і ярлики. Це система класифікування, дискримінації і поділу.

Важливо зауважити, що в наш час існує кілька шкіл, в основному приватних, які усвідомлюють обговорювані тут проблеми. Вони розробляють методики, вдосконалюють процес навчання. Такими прикладами можна визнати Монтессорі, Велдорф і метод Рудольфа Штейнера. Ці три системи без сумніву є прогресивними. І звичайно є ще й інші.

У Китаї під час Культурної Революції одночасно сотні тисяч людей повинні були освоювати нові знання. Вони навчалися новітнім фермерським технологіями. Люди повинні були знати все в будівництві будинків і ферм. Інші повинні були вивчати народну медицину, викладання і навіть давні навички.

Задоволення з приводу відродження культури було настільки велике, що кожен намагався вкласти свій внесок у загальну справу - крихітні діти, підлітки, молодь і навіть зовсім старі люди. Якщо група людей збиралася разом, щоб навчитися, приміром, управлінням трактором, заняття тривали до тих пір, поки кожен не опановував навиком водіння. Студенти, які навчалися швидко, допомагали тим, кому було потрібно більше часу. Хоча період Культурної Революції мав ґрунт для виправданої критики, девізом тих років було: "По-перше дружба, а потім змагання".

У сучасній академії кожен прагне отримати максимальний бал. Коли заняття закінчуються, підраховується загальна кількість балів з тим, щоб визначити хто здав, а хто ні. Хтось навчався на практиці, хтось ні. "Переможені" страждали від поразки на самоті, переможці святкували. Ви могли помітити, що часто кращими студентами в академії ставали соціальні інтроверти, блискучі в академічній освіті, але соціально неактивні. Вони були або самі по собі, або спілкувалися тільки з такими ж, як самі. Саме вони вважалися еталоном в школі. Такого гатунку студенти завжди виконували всі вимоги і підпорядковувалися правилами. Вони рано засвоїли урок про те, що любити і допомагати однокласникам недозволено, це вважається шахрайством. Вони уникали

заводити близьку дружбу, коли допомогу другові дорівнювала втрати власної позиції самого "здатного" в класі.

У наших інститутах вищої освіти існує три типи студентів. Перший, це чисті академіки. Вони вчаться, тому що вони народжені, щоб вчитися, і вони люблять це. Друга група складається з людей, які в школі в основному через "папірці", яка дозволить отримати високооплачувану роботу. Вони закінчують школу, отримують ступінь, показують її роботодавцю, як доказ того, що мають зароблене право на дану роботу і, таким чином, отримують у реальному світі те, на що розраховують. Третя група включає студентів, які відвідують школу і збирають ступені в надії, що вони допоможуть їм схопити суть знання, оволодіти його основами. Звичайно, часто буває, що й диплом не дасть точки опори, Замість цього занадто багато з них ховаються за титулами, активно займаються організаторською діяльністю і судять світ і оточуючих за наявністю ступенів. По суті вони поміщають себе всередину придуманої ними ж самими театральної вистави.

Якщо ми мислячі люди і хочемо насолоджуватися своїм найбільшим потенціалом, нам пора міняти віджилий образ мислення. Якщо ми хочемо навчитися діяти спільно, ми повинні припинити оціночну діяльність і розглядати інших людей просто, як людей. Але така еволюція не отримає права на існування поки ми будемо продовжувати відвертатися від тих "маленьких" жорстокостей, які щодня здійснюються в школах. Рік за роком наші діти проходять крізь систему, яка сортує, класифікує і оцінює їх. "Тупі" ідентифікуються досить рано. Потім "обдаровані" навчаються зараховувати себе до іншого розряду, ніж їх менш щасливі товариші, чий інтереси і цілі повністю ігноруються. Вони можуть бути поміщені у спеціальні класи і навіть їм може бути надана деяка спеціальна допомога, але підтекст таких заходів завжди один: система цінує їх набагато менше ніж тих, хто на вершині успіху.

Ми всі швидші в одному і повільніші в іншому. Так цей світ влаштований. Кожен має свій унікальний таланти. Завдання навчання надихати і розвивати цей таланти, поки він не розквітне. Ці людські таланти не розквітнуть у середовищі, котре пригнічує творчість, де запам'ятовування фактів, цифр і формул, які дорослі вважають необхідними, є пріоритетним. Що би сталося, якби у нас були школи без тестів та іспитів? Чи можемо ми, дорослі, довірити внутрішньої душевної організації дитини, даної Богом, відшукати всі ті знання, на які він спочатку націлений? Чи можемо ми досить їм довіряти і залишити їх у спокої - чи ви вважаєте, що ми повинні брати на себе божественні функції і контролювати процеси, що відбуваються в головах дітей?

За останні сто років гроші стали так само банальні, як повітря, вода і їжа. Вони є синонімом виживання, і коли виживання під питанням, люди стають відчайдушними. Зі страху вони використовують найлегший, швидкий і безпечний спосіб заробляння грошей. Вони перестають

ризикувати, вчитися і розвивати свій потенціал і йдуть наймаються роботодавця.

Незважаючи на те, що гроші займають таке важливе місце в нашому суспільстві, наша освітня система не наважується прямо говорити про їх важливість. Система освіти відмовляється розглядати питання навчання грошовим принципам, етики грошей, і тому, як насправді працюють гроші.

Наша соціальна система пропонує спочатку невірну модель успіху: якщо трудитися старанно і багато, якщо виконувати всі вимоги, не робити помилок і ретельно запам'ятовувати все, що вам говорять, то все якось владнається. Бог простить, якщо ви станете чинити на власний розсуд або проявите ініціативу. Наша система заохочує нашу спеціалізацію і потім обіцяє гарну надійну роботу.

Може бути сто років тому це могло зійти за хорошу ідею. Але сьогодні просто не існує такої речі, як гарантована робота. У нашому мінливому світі міф про надійну роботу живий лише завдяки школам і безпосередньо самому бізнесу, які, природно, усвідомлюють справжній стан справ. Те ж саме можна сказати і про власний шлях до успіху. Це застаріла ідея. Як багато разів ми дерлися по службових сходах. І вже зовсім були близькі до вершини, як раптом виявлялося, що сходи приставлена до стіни, яка руйнується.

Дозвольте мені висловитися гранично просто. Гарантованість можлива, але знайти її тепер можна тільки у специфічній роботі. Єдиний спосіб набуття гарантій пролягає через наші власні знання. Ми повинні знати, як гроші працюють в нашому житті. Ми повинні знати, як бути гнучкими і як змінюватися і пристосовуватися, коли це необхідно. Ми повинні знати, як набувати нові навички та швидко адаптуватися незалежно від того, що трапиться. Якщо коротко, то ми повинні знати, як бути по-перше, універсалом і по-друге, фахівцем.

Хіба дивно що учні часто бунтують не тільки проти школи, а й проти суспільства? Вони не дурні, їм нудно. Вони бачать життя довкола себе і знають, що те, що їм дає школа, не відповідає їх навколишній реальності. Тому вони пропускають заняття, йдуть зі школи або мало нею цікавляться. Більшість учнів проходять цей процес навчання тільки для того, щоб отримати диплом. Вони вважають, що диплом - це ключ до наступної двері. На жаль, багатьох з них поступово розуміють, що роки, які пішли на отримання атестата, - марна трата часу, вони не виграють ні в чому. Двері, про які вони мріяли ніколи не матеріалізуються, а якщо це все відбувається, зовсім не обов'язково, щоб вони почали діяти тільки від того, що у вас є на руках диплом. І не тільки вища школа страждає від цього. Статистика показує, що серед випускників середніх закладів освіти, як ніколи раніше в історії, багато безробітних.

Сьогодні кожен з нас платить за те, щоб освітня система робила людей бездумними роботами, які самі заганяють себе в кут економічної спів-залежності і старіння без навичок, знань і грошей. Вони

залишаються залежними від постійної зарплати тому, що вони не знають як працюють гроші.

Коли вчитель запитує: "Коли Христофор Колумб відкрив Америку?" - Всі учні відповідають: "У 1492 році". Учитель радий тому, що відповідь учнів збігається з відповіддю в підручнику, і учні раді тому, що вони правильно відповіли і знають, що їх не покарають за помилку. Але вивчили чи вони щось особливо цінне? І чи потрібно було комусь думати? Ні. У цьому і полягає проблема.

Замість того, щоб поставити запитання, на який є одна певна відповідь, давайте уявимо, що вчитель поставив таке запитання: "Як Колумб умовив команду пливти з ним, коли більшість людей в той час вірили, що земля плоска і що можна було доплисти до її краю і впасти?" Дійсно, це відкрите питання не відноситься до стандартизованому формату "правильно - неправильно", які вважають за краще вчителя, але він вимагає мислення.

Як же нам повернути те, що ми втратили? І як же нам впевнитися в тому, що наші діти не будуть виховуватися системою, яка не здатна не тільки навчити необхідному, але і повністю пригнічує особистість, що розвиває? Починайте зміни з розуміння.

Існує 3 різновиди навчання:

1. Ментальне навчання: запам'ятовування фактів і дат, на кшталт введення інформації в комп'ютер.

2. Фізичне запам'ятовування: досвід, заснований на тактильних відчуттях із залученням всіх органів почуттів і з залученням усієї нервової системи.

3. Емоційне і підсвідоме навчання через різні почуття: радість, страх, смуток, любов, співчуття.

Для повноцінного навчання повинні бути задіяні всі три типи в рівній мірі.

Подивіться уважніше наш навчальний процес, згадуючи як ви вчилися їздити на велосипеді. Ви можете розділити його на 4 стадії:

1. Неусвідомлена некомпетентність: хвилюючись про те, як же все-таки треба правильно кататися, але абсолютно не маючи попереднього досвіду, ви не знаєте, що саме вам треба вивчати.

2. Усвідомлена некомпетентність: ви сідаєте на велосипед, але швидко падаєте, переконуючись в тому, що робити ви цього не вмієте.

3. Усвідомлена компетентність: через падіння та помилки ви коригуєте вміння. Ви знаходите, часто на підсвідомому рівні, що ви зробили такого, що призвело до падіння, і шляхом підбору різних рухів стаєте нарешті вмілим велосипедистом.

4. Неусвідомлена компетентність: Ви більше не думаєте про те, що ви робите. Ви тримаєте необхідні вам знання всередині, і спираючись на них автоматично, ви їдете.

Свідомо чи підсвідомо ви тим не менш усвідомлюєте процес навчання. Це залежить від того, на якій стадії навчання ви

перебуваєте. Припустимо, ви спостерігаєте за дітьми, які тільки вчаться ходити. Спочатку ви спостерігаєте хвилювання, пов'язане з відкриттям самої можливості; потім ви бачите спроби і падіння; діти роблять помилки і відчують це, потім слідує корекція і почуття самоствердження, і нарешті ви бачите захват і радість на обличчі дитини, яка навчилася пересуватися самостійно. Незалежно від того, чого людина навчається, вона у будь-якому випадку проходить чотири вищевикладені стадії. Тривалість навчання залежить від того, хто навчається і предмета навчання. Ми вчимося так до школи. І ми любимо це. Це хвилююче. Це робить нас цікавими, і ми хочемо знати більше. Кожен раз, коли ми вивчаємо що-небудь нове, ми відчуваємо підйом, це особливе відчуття, що піднімається з глибин підсвідомого і засноване на відчутті здатності прийняти виклик і подолати його. Як це відбувається з маленькими дітьми, більшість з нас відчуває наявність усередині себе потенціалу і відчуває задоволення від можливості його звільнити. Але потім щось відбувається. Школа кладе край нашому задоволенню.

Проблема в тому, що навчаючи в групах, вчитель не може бути учасником команди, поки існує оціночна система. Хоча тестування визнано шкідливим, воно продовжує бути затребуваним на місцях, так як адміністрація має нескладний спосіб рейтингувати своїх вчителів, а батьки можуть влаштувати дітям промивання мозків, визначаючи їх старанність з їх оцінок. Сумна істина полягає в тому, що оцінна діяльність зовсім марна. У системах, де навчають методом механічного заучування, оцінка - це єдине, чим можна вимірювати наскільки добре вивчений урок.

Психологи, які працюють у сфері освіти, знають, що діти прогресують у великій мірі залежно від того, як вони себе оцінюють і як вчителі оцінюють їхні здібності. Це принцип "самоздійснюване пророцтво" - в основному ми не домагаємося більшого, ніж від нас очікували. Якщо нас оцінюють нижче середнього, ми все одно про це дізнаємося, навіть, якщо ніхто нам прямо про це не скаже, адже саме такими сприймають нас наші вчителі. Тоді ми інтегруємо це "пророцтво" у власне сприйняття і дозволяє йому стати визначальним у нашому житті, незалежно від того, наскільки наполегливо ми будемо працювати, наскільки сильна в нас само мотивація і в якому місці ієрархії рівних ми себе знаходимо.

Ця ера переможців і переможених породила незліченну кількість мільйонів людей, яким не дістає впевненості в собі, які панічно бояться робити помилки і які все у своєму житті усереднюють тому, що їх переконали у тому, що вони не настільки здатні, як їхні однокласники. Тільки деякі щасливі "переможені" рано чи пізно знаходять, що вони не такі тупі, як переконувала їх у цьому система.

У 1903 р. Джон Рокфеллер в США створив Загальну освітню раду. Складається враження, що це було зроблено для того, щоб забезпечити постійний приплив найманих працівників, котрі потребують

грошей і роботу. Є свідчення, що на Рокфеллера велике враження справила прусська система освіти, яка була спрямована на те, щоб випускати хороших найманих працівників і хороших солдатів, котрі сліпо дотримуються розпорядженням типу "Або ти це зробиш, або ти звільнений" або «Передай мені свої гроші на збереження, а я їх дам від твого імені». Незалежно від того, якими цілями керувався Рокфеллер, створюючи цю організацію, результат сьогодні очевидний: навіть ті, хто має гарну освіту і стабільний зарібок, абсолютно безпорадні у фінансових питаннях.

Наймані працівники - явище нове. В епоху, коли в основі економіки лежало сільське господарство, тобто в аграрну еру, більшість людей були самі підприємцями. Багато з них були селянами і працювали на землях короля. При цьому вони не отримували ніякої зарплати. Все було якраз навпаки: це селяни платили королю податки за право користуватися його землею.

До категорії людей, які не були селянами, відносилися ремісники або крамарі, тобто, як назвали б ми їх зараз, представники малого бізнесу. Це були м'ясники, пекарі, і т. п. Але всі вони були самостійними підприємцями, а не найманими працівниками. Більшість дітей, які виховуються в сім'ях підприємця, йдуть по стопах батьків і теж становляться підприємцями.

І це ще раз доводить, що все залежить від навчання.

Розглянемо деякі сучасні методики навчання:

1. Педагогіка Монтесорі - часто характеризується як педагогічний метод, при якому дитина та її індивідуальність, є наріжним каменем. Монтесорі вірила в самоцінність кожної дитини. У педагогіці Монтесорі не застосовуються порівняння і вимірювання за існуючими загальним мірками. Замість цього діти вчаться вільно, без примусу, зовнішнього втручання та критики. Марія Монтесорі була переконана в тому, що як заохочення, так і покарання шкідливі для внутрішньої орієнтації людини і що люди повинні вчитися, дотримуючись власної мотивації. У першу чергу тому, що прагнення брати участь у житті дорослих органічно властиво природі підростаючого.

Педагогіка Монтесорі зосереджується на потребах, здібностях і обдарованості кожної окремої дитини. Діти вчаться краще всього, коли вони можуть самі визначати свій ритм і спосіб навчання. Тому Монтесорі-педагоги заохочують дітей самим управляти вибором темпу, теми та закріплення вивченого.

Лейтмотив методу Монтесорі полягає в підтримці природної радості дитини від навчання. За Монтесорі ця радість вчитися - одна з головних особливостей підростаючої людини взагалі. Підтримуючи це почуття і керуючи ним у дусі поваги, педагог сприяє розвитку цілісної та зрівноваженої особистості.

Діти, які навчаються у власному ритмі і відповідно до власних інтересів, здобувають упевненість у власних силах і засвоюють вивчене найбільш ефективним чином.

Самостійність підкріплюється завданнями з практичного життя (тобто такими, які знаходять безпосереднє застосування в повсякденній практиці). Монтессорі-дитсадок вчить (в першу чергу через наслідування) таким речам, як самостійно одягатися, митися, накривати стіл і т. д. Навчання за Монтессорі в школі залишає великий простір для роботи в групах. Діти можуть вибирати, з ким вони бажають спільно працювати і над чим. При цьому групова робота ставить акцент на особистості студента як керівника свого інтелектуального розвитку.

Для Марії Монтессорі має першорядне значення дати дитині можливість розвивати своє чуттєве сприйняття в підготовленій обстановці, що відповідає його психологічним потребам. Наприклад, може статися, що дитина використовує спеціальний математичний матеріал не для заняття математикою, а для вимірювання або робить із нього машини і т. п. - і в цьому випадку керівник повинен прийняти такий розвиток.

2. Вальдорфська освіта - альтернативна педагогічна система, заснована на антропософському уявленні про людину і на чуттєво-надчуттєвого пізнанні, на образному мисленні, співпереживанні. Засновником вальдорфської педагогіки є Рудольф Штайнер, творець антропософії. На його честь система також називається «штайнерівською» або «вальдорфської-штайнерівською».

Перша вальдорфська школа була створена в 1919 році. Зараз Вальдорфська педагогіка практикується в більш як 950 визнаних незалежними вальдорфських школах і в 1400 незалежних вальдорфських дитсадках, розташованих в приблизно шістдесяти країнах світу, і становить одну з найбільших у світі незалежних освітніх систем.

Вальдорфські школи працюють за принципом «не випередження» розвитку дитини, але надання всіх можливостей для його розвитку у власному темпі. При обладнанні шкіл віддається перевагу натуральним матеріалам і неготовим іграшкам та посібникам (в першу чергу для розвитку фантазії дітей). Велика увага приділяється духовному розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу. Навчальний матеріал подається блоками, але день на всіх етапах навчання (від ясел до семінарій) розділений на три частини: духовний (де переважає активне мислення), душевний (навчання музиці і евримічного танцю), креативно-практичний (тут діти навчаються в першу чергу творчим завданням: ліпити, малювати, вирізати з дерева, шити і так далі). Ритм дня може бути підпорядкований до того предмету, блок якого зараз у вивченні (наприклад, якщо вивчають математичний матеріал, дітям пропонують «побачити» його під час танцю або при шитті). Крім того, навчальний матеріал дається з урахуванням відповідності розвитку дитини і розвитку історичного товариства. Наприклад, в 6 класі, коли у дітей формується

уявлення про справедливість і державності, проходять історію Римської імперії, а в 7 класі, в період початку статевого дозрівання, проходять середньовіччя, з його яскраво вираженою мужністю (лицарі) і жіночністю (дами). При цьому діти ставлять спектаклі, беруть участь у турнірах, танцюють і навіть їздять у міста з середньовічними фортецями.

Література

1. Роберт Т.Кийосаки, Шэрон Л.Лектер. Если хочешь быть богатым и счастливым не ходи в школу. -Ужгород :«Світ», 2001.
2. Роберт Т.Кийосаки, Шэрон Л.Лектер. Руководство богатого папы по инвестированию.-Л.: «Люкспринт», 2005.-352с.
3. Роберт Т.Кийосаки, Шэрон Л.Лектер. Кто взял мои деньги?-Л. .: «Люкспринт», 2005.-352с.
- Роберт Т.Кийосаки, Шэрон Л.Лектер.Сохраните ваш актив №1. -Ужгород :«Світ», 2001.
4. Роберт Т.Кийосаки, Шэрон Л.Лектер. Прежде чем начать свой бизнес. – Мн.: «Поппури», 2006, - 512с.
5. Веб-сайт wikipedia.org, розповсюдження на основі [ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

УДК 378.035.91

Джурелюк О. Т.,
*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донбаський державний технічний університет*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОДЕЛЮВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми. Впровадження європейських норм і стандартів в освіті, зміна інтелектуальних потреб суспільства потребує здійснення кардинальних змін у вищій технічній школі, посилення вимог до змісту професійної підготовки інженерів.

Реальна дійсність диктує потребу в професійно орієнтованих фахівцях, здатних до швидкої адаптації в умовах постійного поновлення техніки і технології виробництва, які дієво використовують отриманні знання з професійної діяльності. При підготовці фахівців вищої кваліфікації реалізація цих вимог об'єктивно потребує готувати майбутнього інженера до виконання як професійних, так і управлінських функцій.

Саме структура й функції майбутньої інженерно-технічної діяльності визначають основні напрями управлінської підготовки: формування знань про закономірності управління; управлінське мислення; управлінські уміння і навички, управлінську поведінку.

Винятково важливим компонентом змісту підготовки майбутнього інженера до управлінської діяльності є формування його управлінської культури.

Процес формування управлінської культури відповідно до вимог ринкового середовища потребує удосконалення змісту, форм і методів навчально-виховного процесу в системі вищої технічної освіти.

Результати теоретичного аналізу проблеми. На основі аналізу наукових праць різних авторів [3, с.20; 4, с.6; 7, с.34; 9, с.5-7; 11, с.248; 13, с.263] нами встановлено, що загальна побудова моделі передбачає ряд принципів:

по-перше, поняття моделювання є гносеологічною категорією, що характеризує один з важливих шляхів пізнання;

по-друге, педагогічне моделювання дозволяє визначити систему педагогічних пріоритетів освітньо-виховного процесу й виділити актуальні й перспективні завдання досліджуваного явища;

по-третє, процес моделювання має орієнтуватися на оптимальні шляхи вирішення завдань;

по-четверте, модель фахівця має бути прообразом його майбутньої професійної діяльності, тому повинна включати загальні для будь-якої діяльності компоненти і їх зв'язки, що суттєво впливає на її ефективність.

Зауважимо, що при проектуванні педагогічної моделі ми виходили з того, що модель технології формування управлінської культури повинна базуватися на специфіці професійної діяльності майбутнього інженера, оскільки саме в ній відбувається процес його формування як фахівця. Тому, нами було взято за основу те, що важливим компонентом в загальній структурі професійної діяльності інженера виступає виконання управлінських функцій.

Проведене теоретичне дослідження дає підстави стверджувати, що модель технології формування управлінської культури майбутнього інженера у процесі фахової підготовки має бути результатом системного, цілеспрямовано організованого процесу реалізації науково обґрунтованих організаційних форм і методів педагогічної діяльності, спрямованої на становлення особистості майбутнього інженера (системоутворюючий процес), формування певного рівня його управлінської культури (змістовний процес).

Моделюючи технологію формування управлінської культури майбутнього інженера, ми визнали доцільним опиратися на концепцію системного підходу.

Системний підхід до педагогічного моделювання є одним з універсальних, що використовується в педагогічній науці, оскільки він

забезпечує розгляд об'єкту моделювання, процесу моделювання та його результату як системних об'єктів

Системний підхід знайшов широке застосування в дослідженні педагогічних проблем. Найбільше яскраво ідеї системного підходу представлені корифеями педагогіки С.Архангельським, Ю.Бабанським, В.Загвязинським, Н.Кузьміним, А.Марковим, С.Сисоєвим, В.Якуніним [1, с.23-25; 2, с.76; 5, с.42-45; 6, с.76-81; 8, с.177; 12, с.73; 14, с.142-146].

Відповідно до концепції системного підходу, він являє собою методологічну орієнтацію дослідження на вивчення складних явищ, як цілісних систем, так і на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкту, припускає виявлення в ньому системних характеристик й з'єднання їх у єдину теоретичну картину.

У нашій дослідженні ми будемо дотримуватися точки зору О.Небаби, який вважає, що системний підхід характеризується:

- формуванням цілей і встановленням їхньої ієрархії за значимістю;

- одержанням максимального ефекту в кінцевому результаті, пов'язаному з досягненням поставлених через порівняльний аналіз альтернативних шляхів і вибору оптимальних методів;

- якісною оцінкою цілей і засобів їхнього досягнення [10, с.46].

Вибір саме цього підходу обумовлений, на наш погляд, декількома причинами.

По-перше, у рамках даного підходу модель технології формування управлінської культури майбутнього інженера слід розглядати як цілісне системне утворення, що включає в себе ряд компонентів, має власну структуру (взаємозв'язок між компонентами), регулюється принципами системності, фундаментальності, цілісності, безперервності, гуманістичної й професійної спрямованості й орієнтовану на послідовну систему підготовки фахівця.

По-друге, ефективність процесу формування управлінської культури майбутніх інженерів залежить від системного бачення цієї проблеми, від організації цілеспрямованих системних впливів на процес їх підготовки до здійснення управлінських функцій у професійній діяльності, що дозволяє здійснювати його реалізацію з урахуванням загальної логіки й загальнодидактичних принципів навчально-виховного процесу технічного університету.

По-третє, системний підхід до педагогічного моделювання управлінської культури забезпечує розгляд об'єкту моделювання, процесу моделювання та результату моделі як системних об'єктів.

По-четверте, модельне представлення управлінської культури майбутнього інженера з позиції системного підходу дозволяє використовувати не тільки певний набір педагогічних засобів, методів і прийомів навчання організаційних форм і педагогічних технологій, але й розвивати цілий комплекс нових методів (моделювання практичних

ситуацій, рольові й ділові ігри, різні види соціально-психологічного тренінгу й ін.)

Методологічною підставою реалізації системного підходу щодо моделювання управлінської культури майбутнього інженера виступає комплекс принципів: принцип системності; принцип гуманізації; принцип суб'єктності; принцип професійної спрямованості; принцип відповідності змісту освіти потребам сучасного суспільства.

Вважаємо, що сукупність саме цих педагогічних принципів у навчально-виховному процесі у технічному університеті сприяє формуванню управлінської культури майбутніх інженерів.

Успішне моделювання цілісного педагогічного процесу залежить від організації цілеспрямованих системних впливів на професійну підготовку майбутніх інженерів у технічному університеті і створення всіх необхідних для цього спеціальних педагогічних умов.

Розробляючи модель технології формування управлінської культури майбутніх інженерів, ми намагалися відокремити такі організаційно-педагогічні умови, які б дозволяли ефективно вирішувати поставлену мету з урахуванням специфіки та особливостей майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, основними педагогічними умовами реалізації моделі технології формування управлінської культури майбутніх інженерів нами було визначено:

- здійснення системного підходу до побудови змісту і технології навчально-виховного процесу з відображенням сутності управлінської культури;

- теоретико-методологічне й науково-методичне забезпечення процесу формування управлінської культури майбутнього інженера на основі зазначених підходів по створенню педагогічної системи, спрямованої на рішення актуальної педагогічної проблеми – формування управлінської культури;

- організація педагогічного процесу з урахуванням поставлених цілей та індивідуальних особливостей і можливостей студентів з метою розкриття і реалізації їх інтелектуального, особистісного й управлінського потенціалу;

- особистісна зацікавленість, активність та позитивна мотивація студентів до пізнавальної діяльності, з метою осмислення, розуміння та практичного застосування навчального матеріалу;

- інтеграція гуманітарних, соціально-економічних дисциплін (філософії, культурології, психології, теорії економічних знань, менеджменту), з метою активізації інтересу студентів до дисциплін соціально-гуманітарного блоку та забезпеченні безперервності у формуванні управлінської культури в процесі освітньої діяльності;

- створення комфортної навчальної атмосфери й сприятливого емоційно-психологічного клімату на заняттях, з метою залучення

студентів до самостійного вільного вибору й способів дій у рішенні поставлених завдань.

Методичним забезпеченням реалізації цих умов у контексті формування управлінської культури майбутнього інженера пропонується використання у навчальному процесі педагогічного інструментарію, що включає групові й колективні форми організації навчання: спеціальний навчальний курс «Психологія спілкування й управління» за допомогою сполучення традиційних (лекції, практичні заняття, дискусії, науково-практичні конференції, самостійна робота) і особистісно-розвивальних, діяльнісних та інтерактивних (екскурсії на підприємства, зустрічі з інженерами-керівниками, моделювання конкретних професійних ситуацій, творчі завдання, ділові й рольові ігри, соціально-психологічні тренінги, управлінські практикуми) методів і технологій навчання з метою забезпечення достатнього рівня сформованості управлінської культури та подальшого використання отриманих знань у реальних умовах майбутньої професійної діяльності.

Органічна взаємодія й взаємозв'язок створених умов виступають як діючі елементи педагогічної системи та служать показником ефективності їхнього використання для досягнення результативності навчання.

Висновки. Згідно з моделлю інженера й вимогами його професійної діяльності основною метою розробленої нами моделі є формування управлінської культури майбутнього інженера у процесі фахової підготовки як умови забезпечення якості підготовки фахівців інженерно-технічного складу.

Фундаментом моделі має стати спеціальна цілісна система безперервної психолого-педагогічної й управлінської освіти як невід'ємній складовій професійної підготовки в умовах технічного університету, що вимагає вирішити наступні дидактичні задачі:

1. Активізувати інтерес студентів до дисциплін гуманітарного і соціально-економічного блоку і забезпечити спрямованість управлінської підготовки на цілісне усвідомлення студентами про значущість управлінської культури для майбутньої професійної діяльності.

2. Сформувати мотиваційну готовність студентів здійснювати управлінські функції у майбутній професійній діяльності, реалізуючи в ній придбаний особистісний, інтелектуальний й управлінський потенціал (мотиваційний компонент).

3. Сформувати систему знань про ключові аспекти управлінської діяльності, цілісне уявлення основ управлінської культури, культурних форм управлінської взаємодії, норм і правил морально-етичної регламентації управлінської поведінки (когнітивний компонент).

4. Сформувати розвинуті, гнучкі управлінські уміння та навички, система яких необхідна і достатня для успішного здійснення і реалізації управлінських функцій та забезпечує ефективне вирішення психолого-

управлінських проблем у конкретних умовах виробництва (операційний компонент).

5. Сформувати здібності до управлінської діяльності (інтелектуальні, психологічні, ділові та морально-етичні якості), які пов'язані із забезпеченням управлінського процесу і досягненням успіху у майбутній професійній діяльності (особистісний компонент).

Запропонована модель технології формування управлінської культури виступає як необхідний компонент професійного становлення, служить показником професійної позиції, сприяє професійному розвитку й професійній кар'єрі, є критерієм результативності управлінської діяльності майбутнього інженера, його конкурентоздатності на ринку праці.

Література

1. **Архангельский С.И.** Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. – М.: Высш. шк., 1980. – С.23-25
2. **Бабанский Ю.К.** Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. – М.: Педагогика, 1982. – С.76
3. **Барбина Е.С., Семиченко В.А.** Идеи интеграции, системности и целостности в теории и практике высшей школы // Научно-метод.пособие. – К., 1996. – С.20
4. **Бідюк Н.М.** Розвиток змісту та форм організації підготовки бакалаврів інженерів в університетах Великобританії: Автореферат канд. пед. наук 13.00.04 Тернопіль, 2000. – С.6
5. **Загвязинский В.И.** Теория обучения: Современная интерпретация. – М.: «Академия», 2001. – С.42-45
6. **Кузьмина Н.В.** Методы системного педагогического исследования. Учебн. пособ. – Л.: ЛГУ, 1982. – С.76-81
7. **Лукашевич Н.П., Сингаевская И.В., Бондарчук Е.И.** Психология труда.-К.:МАУП,1997.– С.34
8. **Маркова А.К.** Психология профессионализма. – М.: Знание, 1996. – С.177
9. **Михеев, В.И.** Моделирование и методы теории измерений в педагогике. Изд.2-е, испр. и доп. - М.: Едиториал УРСС, 2004. – С. 5-7
10. **Небаба А.Н.** Формирование готовности студентов к развитию учебной деятельности 13.00.08 дис. канд пед наук, Ростов-на-Дону, 2003. – С.49
11. **Пикельная В.С.** Теория и методика моделирования управленческой деятельности: Дис.... докт.пед.наук: 13.00.01. – К., 1993. – С.248
12. **Сисоєва С.** Особистісно орієнтовані педагогічні технології: метод проектів // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – К., 2002. – Вип. 1(5). – С. 73
13. **Философский энциклопедический словарь.** – М.:ИНФРА-М., 2002. – С.263
14. **Якунин В.А.** Педагогическая психология. – СПб: Изд-во «Полиус», 1998.– С.142-146

Жигунова Г.В.,
*майстер в/н , викладач спец. дисциплін,
Коледж технологій та дизайну
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

**ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ З МЕТОЮ
ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНУТОЇ ОСОБИСТОСТІ В
ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 4212 «КАСІР (В БАНКУ)»**

Сучасне суспільство переживає важливий історичний етап переходу від індустріальної епохи до нового постіндустріального суспільства, що прийнято називати інформаційним.

Закон України «Про Національну програму інформатизації» пріоритетним визначає забезпечення розвитку освіти, науки в контексті соціально-економічного, науково-технічного, національно-культурного розвитку країни з урахуванням світових напрямів розвитку та досягнень у сфері інформатизації та створення умов для інтеграції України у світовий інформаційний простір відповідно до сучасних тенденцій інформаційної геополітики.

Аналіз досліджень останніх років дає нам можливість виділити основні напрями інформатизації освіти, а саме:

- використання інформаційно-комунікаційних технологій формують комп'ютерно орієнтоване професійно-навчальне середовище, яке адекватно відображає сучасний стан технологічного, зокрема інформаційного розвитку суспільства;

- головною метою використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі професійної підготовки є підвищення якості навчально-виховного процесу, реалізація особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, формування у студентів умінь продуктивної навчальної діяльності;

- педагогічна практика та спеціальні психолого-педагогічні дослідження підтверджують, що реалізація навчально-виховного процесу з використанням інформаційно-комунікаційних технологій сприяє виникненню нових організаційних форм та методів навчання і виховання, впливає на зміст та структуру навчальних планів та програм, викликає зміни в діяльності учасників навчально-виховного процесу.

Слід зазначити, що концепція інформатизації навчального процесу, заснована на органічному поєднанні традиційних і новітніх засобів навчання, передбачає поетапне, поступове впровадження у навчальний процес програмних засобів навчально-виховного

призначення, раціональне поєднання традиційних методів та засобів навчання, з сучасними інформаційними технологіями, що зрештою веде до поліпшення результатів навчання. основними групами.

Особистий досвід автора статті із застосування комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання зі спеціальності 4212 «Касир (в банку)» свідчить, що найефективнішою формою використання педагогічних програмних засобів у навчальному процесі є їх включення до складу програмно-методичних комплексів, тобто використання програмних засобів разом із супроводжуваними друкованими матеріалами, призначеними для викладача, а також для студентів.

Саме таким засобом, що відповідає потребам сучасної освіти є інтерактивна дошка (ІД), що являє собою периферійний пристрій комп'ютера і виконує роль додаткового комп'ютерного монітора. ІД відрізняється від звичайного монітора поверхнею, яка чутлива до дотику та має великі розміри — для зручності в роботі з аудиторією.

Подібно до звичайного комп'ютерного монітора управління прикладними програмами комп'ютера здійснюється або курсором мишки, або з екранної клавіатури, що виведена на поверхню дошки. Роль курсору мишки на цьому вторинному моніторі з сенсорною поверхнею виконує будь-який твердий предмет, зокрема палець, фломастер або указка.

ІД створена для використання у комплекті з комп'ютером і мультимедійним проектором і складає програмно-технічний або програмно-технологічний навчальні комплекси. Такі комплекси, головним чином, відрізняються один від одного не вагогабаритними й технічними характеристиками інтерактивних дошок, проекторів і комп'ютерів, а можливостями програмного забезпечення ІД, що входить до комплекту з ними.

Порівнюємо можливості інтерактивних навчальних комплексів. Можливості програмно-технічних комплексів з інтерактивними дошками.

Звичайні можливості:

1. Широкі можливості коментування будь-якої інформації за допомогою цифрових фломастерів — поверх тексту, графічного зображення, фото- й відеокадрів.

2. Можливість написання тексту на поверхні дошки за допомогою цифрових фломастерів або набору тексту з екранної клавіатури, стирання або прибирання написаного, збереження в пам'яті комп'ютера всієї інформації, що знаходиться на поверхні дошки.

3. Редагування інформації в реальному часі, збереження змін, друк на принтері, розсилка електронною поштою.

Додаткові можливості:

1. Дистанційне управління переключенням комп'ютерних файлів з дистанційного пульта управління.

2. Система безпроводного управління комп'ютером з поверхні інтерактивної дошки.

3. Корисні дрібниці: розпізнавання рукописних літер (латиниця) і цифр та їх перетворення на друковані, освітлення та затемнення дошки, зашторювання дошки, регулювання та вибір кольору і товщини дошки, можливість швидкого малювання прямих ліній і геометричних фігур тощо.

Програмне забезпечення комплексу дозволяє одночасно працювати з текстом, графічним зображенням, відео- й аудіоматеріалами, керуючи процесом роботи за допомогою руху руки по сенсорній поверхні дошки:

- будь-яке зображення на поверхні дошки (написане або надруковане слово, літеру, цифру, лінію, фігуру, фотографію, екран з відеороликом тощо) можна пересувати в будь-яке місце дошки, збільшувати і зменшувати, рухати навколо осі, клонувати, групувати та розгрупувати, видаляти, пересувати в новий файл-сторінку і назад — доторкнувшись пальцем до зображення;

- можна здійснювати по кадрово охоплення матеріалів, врізаючи фрагменти відеофільмів, частини фотографій з потрібними об'єктами, частини друкованого тексту, пересувати їх в новий файл-сторінку і назад, об'єднувати їх з текстовою та графічною інформацією на поверхні дошки - доторкнувшись пальцем до зображення;

- будь-які файли — текстові, графічні, відео-, «флешки», гіперпосилання можна «переміщувати» з жорсткого диска комп'ютера, з мережевого ресурсу будь-якого рівня на поверхню дошки, доторкнувшись пальцем до іконок файлів, відкривати їх і здійснювати будь-яку роботу зі змістом файлу - доторкнувшись пальцем до зображення;

- можна здійснювати повний відеозапис усього процесу роботи з інформацією на дошці, зберігати її в пам'яті комп'ютера, створюючи багату колекцію відеозаписів проведених занять — доторкнувшись пальцем до зображення кнопки запису.

Таким чином, реалізуються суттєві дидактичні передумови успіхів у навчанні - емоційне включення, гностичність, наочність навчального матеріалу, дозована мультимодельність навчальних впливів, яка стимулює мимовільну увагу, індивідуалізація темпу подання навчального матеріалу.

Перехід до нових комп'ютерно-орієнтованих технологій навчання, створення умов для їх розробки, апробації та впровадження, раціональне поєднання нових інформаційних технологій навчання з традиційними — складна педагогічна задача і потребує вирішення цілого комплексу психолого-педагогічних організаційних, навчально-методичних, технічних та інших проблем.

Основними серед цих проблем вважаємо:

- розробка науково-методичного забезпечення вирішення завдань інформатизації навчально-виховного процесу;
- підготовка педагогічних кадрів до використання в навчальному процесі засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- підготовка студентів до використання сучасних засобів навчально-пізнавальної діяльності;
- матеріально-технічне та науково-методичне забезпечення навчальних закладів.

Найважливіша перевага комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання ґрунтується на сучасному розумінні принципу наочності і полягає у тому, що за умов використання педагогічних програмних засобів типу дії середовищ студенти не тільки споглядають явища; моделі явищ, які є об'єктами вивчення, а й здійснюють перетворюючу діяльність з цими об'єктами, вони не є пасивними спостерігачами досліджуваних процесів і явищ, оскільки активно впливають на їх перебіг, при цьому навчально-пізнавальна діяльність набуває дослідницького, творчого характеру.

Найбільш ефективно застосування ІД відбувається при вивченні тем «Банківські програми з виконання банківських операцій» з дисципліни «комп'ютеризація облікової інформації», тем «Організація касових операцій в установах банків, операції з цінними паперами, приймання установами банку платежів готівкою від фізичних осіб» та др.. з дисципліни «технологія касових операцій », тем «Організація касових операцій в установах банків» з дисципліни «виробниче навчання».

При виконанні творчого проекту «Відкриття віртуальних банків. Оформлення касових операцій та платіжних документів.» з дисципліни «технологія касових операцій» студентами використовувалась ІД для демонстрації реклами та презентації банків.

Подальшого вивчення та застосування потребують можливості ІД при проведенні практичних занять з «» з метою найбільшого наближення студентів до умов майбутньої професійної діяльності.

Література

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність"**2. Закон України "Про Національний банк України"****3. Закон України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні"****4. Закон України "Про національну програму інформатизації". 04.02.1998р.****5. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення". 24.02.1994р.****6. В.А. Баженов и др.. Информатика. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології: Підручник. - К.: Каравела, 2003. –464 с.****7. IBM PS для пользователя.** Краткий курс. – М.: ИНФРА-М, 1997.-420с.

Жукович-Дородних Н.М.,
методист ВП «Коледж технологій та дизайну
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ЯК СКЛАДОВА
ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА
ВНЗ I- II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ**

Сучасне суспільство потребує самостійних і творчих молодих людей, їх готовність працювати, уміння вирішувати питання, що будуть стояти перед ними в майбутньому. Молодим фахівцям необхідна професійна підготовка, що дозволила б їм, застосовуючи свої здібності, брати участь у формуванні ринку робочої сили, техніки, охорони навколишнього середовища і міжнародної кооперації.

Різні аспекти професійної освіти, зокрема практичної підготовки, весь час привертають увагу вчених, педагогів, підприємців.

Важливе значення для нашого наукового пошуку мають дослідження з теорії і методики професійної освіти В.Ю.Бикова, П.М.Воловика, С.У.Гончаренка, Р.С.Гуревича, А.І.Дьоміна, Н.Г.Ничкало та ін. Питання економічної освіти і виховання вивчалися В.Я.Бобровим, Л.П.Пономарьовим, І.Ф.Прокопенком, та ін.

Виходячи з аналізу наукової літератури, нами виявлено, що в процесі практичного навчання необхідно організувати таку системну організацію педагогічного процесу, яка б мала сприяти підвищенню результативності навчальних досягнень суб'єктів навчання та їх всебічному розвитку.

Нами визначено, що з метою оптимізації, інтенсифікації, підвищення ефективності навчально-виховного процесу, зокрема практичної підготовки, спрямованої на розвиток професійних і особистісних характеристик студента, сьогодні найчастіше застосовують такі технології:

- предметно-орієнтовані технології, які спрямовані на засвоєння знань, умінь, навичок (традиційна організація навчання);
- технології, які побудовані на удосконаленні змісту навчального матеріалу (модульні, авторські програми);
- технології інтенсифікації навчальної діяльності (ігрові, комунікативні технології, проблемне навчання з опорою на рольові ігри);
- технології, засновані на ефективному управлінні навчальним процесом (індивідуальне навчання, програмне навчання, колективні засоби навчання, комп'ютерні (нові інформаційні технології);
- контрольно-оцінні технології (планування результатів навчання, тестовий контроль, рейтингові системи оцінки якості знань учнів, моніторинг результативності освітнього процесу);

- особистісно-орієнтовані технології, які передбачають індивідуальний підхід до кожного, демократичний стиль управління, гуманістичну спрямованість навчання, педагогічні співробітництва, колективної мислительної діяльності;
- здоров'язберігаючі технології (адаптаційні тренінги, тренінги толерантності і т.д.);
- кваліметричні технології (орієнтація на відстеження, оцінку діяльності);
- політехнології (комбіновані), інтегруючі елементи різних моно технологій на основі якої-небудь цільової установки (проблемно-модульне навчання, інтегроване, дистанційне навчання).

Динамізм глобальних змін у світі, перетворення, що відбуваються в суспільстві в цілому, зазначає О. О. Кіяшко, потребують істотних змін в системі освіти, принципах її організації, формах і методах навчально-виховного процесу, розробки інноваційних технологій навчання і виховання, що мають застосовуватись з метою подолання певних суперечностей у навчально-виховній системі традиційного вищого навчального закладу I-II рівнів акредитації.

В контексті теми даної статті, розглянемо більш детально педагогічні технології, які сьогодні використовуються в вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації в організації професійної підготовки майбутніх фахівців.

Так, в останні роки в українській педагогіці розпочато дослідження й розробку нових педагогічних технологій, спрямованих на інтенсифікацію навчально-виховного процесу у вищій школі. А.М.Алексюк, В.І.Бондар, В.С.Козаков, І.Ф.Прокопенко, А.В.Фурман започаткували і забезпечили надійне теоретичне обґрунтування модульної технології навчання, спрямованої на інтелектуальний розвиток особистості, формування в неї рис самостійності в процесі пізнавальної діяльності.

Сутність цієї системи полягає в тому, що студент більш самостійно або й зовсім самотужки може працювати із запропонованою йому індивідуально-навчальною програмою, яка включає цільовий план дій, банк інформації та методичне керівництво щодо досягнення поставлених дидактичних цілей. При цьому функції викладача варіюються від інформаційно-контролюючої до консультативно-координуючої.

Технологія формування творчої особистості спрямована на формування фахівця, здатного самостійно керувати своєю пізнавальною активністю, творча особистість здатна до самостійного засвоєння і застосування нових знань, що є особливо важливим для фахівця сучасного суспільства, який працює в умовах постійного розвитку та зміни технологій і програмних засобів.

Впровадження у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації технологій розвитку творчої особистості сприяє

інтенсифікації навчально-виховного процесу, пошуку оптимальних шляхів його організації. Сьогодні висуває суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Розвиток такої особистості став предметом уваги багатьох педагогів і психологів, зокрема: В. І. Андрєєва, Д. М. Богоявленського, Р. М. Грановської, Н. В. Кузьміної, А. Н. Луки, С. О. Сисоєвої, В. А. Цапка та інших. Більшість із них погоджується з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального. Слід відзначити, що в останні роки педагоги все більш усвідомлюють необхідність посилення практичної підготовки і збільшення її обсягу в загальній освіті. При цьому змінюється і зміст практичних задач і завдань: від прямих функціональних задач спеціаліста з вищою освітою до більш високому рівню проблемності, що спонукає студентів до творчого підходу у пошуку рішень виробничих завдань.

Технологія проблемного навчання дозволяє сформулювати цілий ряд як психологічних якостей особистості, так і умінь, які є складовими професійної готовності майбутнього економіста. Постановка навчальної проблеми, яка є базовим елементом у технології проблемного навчання, дозволяє сформулювати у студента навчальні (а у більш загальному вигляді та на старших курсах – наукові) проблеми, що призводить до формування потреби та мотивації щодо вивчення певного навчального матеріалу. Використання проблемного навчання призводить до формування умінь не стільки як результату навчальної діяльності, скільки як набору дій для розв'язання певної проблеми – навчальної, наукової чи загальної.

Проектна технологія, її зміст та основні положення застосовуються у вищій школі давно. Ця технологія характеризується такою організацією педагогічного процесу, яка дозволяє через проектну діяльність прийти до формування певних професійних умінь. Проектна діяльність – це діяльність по створенню цілісного об'єкту як результату навчальної діяльності, який вимагає набору певних знань та умінь. Подібними видами діяльності у вищій школі є курсові та дипломні проекти, а в контексті формування професійних умінь майбутнього економіста проектна технологія може застосовуватись й в більш різноманітних видах навчальної діяльності.

Метою застосування дослідницької технології в навчанні є набуття студентами досвіду дослідницької роботи в пізнавальній діяльності; об'єднання розвитку їх інтелектуальних здібностей, дослідницьких умінь і творчого потенціалу й на цій основі формування активної, компетентної, творчої особистості.

З кінця 80-х років ХХ століття в Україні мають широке впровадження комп'ютерні технології. Основною метою комп'ютерних технологій є підготовка студентів до повноцінної життєдіяльності в суспільстві з високим інформаційним рівнем. Комп'ютерна технологія

ґрунтується, за визначенням Г.К. Селевко, на «використанні деякої формалізованої моделі змісту, представленій педагогічними програмними засобами, записаними у пам'яті комп'ютера, можливостями телекомунікаційної мережі».

Зовсім нові можливості в контексті ефективності навчання надають телекомунікаційні технології. Спостереження фахівців свідчать, що робота в комп'ютерних мережах активізує потребу студента бути активним членом суспільства. Поліпшується його спілкування, підвищується інтерес до навчання, і, як наслідок, зростає успішність та стимулюється розвиток. Студенти, одержуючи доступ до професійних баз даних, опановують наукові проблеми, розробки яких ще не завершені. Вони працюють невеликими дослідницькими колективами, обмінюються результатами з колегами у своїй галузі. Усе це допомагає студентам перевірити власні гіпотези, сприяє формуванню прийомів виконання логічних операцій аналізу, порівняння.

Перспективним в організації навчально-виховного процесі сучасні дослідники вважають впровадження у педагогічну практику ідей дистанційних технологій.

Аналіз вищезазначених наукових досліджень вказує на те, що розробка та впровадження технологій навчання в систему освіти сприяє здійсненню системного комплексного підходу до організації процесу навчання, допомагає досягнути синхронності і злагодженості усіх його елементів; використовувати можливості комп'ютеризації навчання; забезпечити практичне використання сучасних даних психології, інформатики, кібернетики, теорії систем, теорії оптимізації; досягнути високого рівня ефективності навчального процесу.

Отже, комплексне використання вищезначених технологій та суттєве оновлення форм і методів практичної підготовки може сприяти підвищенню рівня організації фахової підготовки студентів та їх всебічному розвитку.

Саме у цьому напрямку і працює колектив викладачів економічного відділення ВП «Коледж технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» щодо організації практичної підготовки.

Колектив викладачів приймає до уваги, що практична підготовка завжди була однією з найважливіших у професійному становленні фахівця, визначала вміння застосовувати теоретичні знання на практиці, суттєво впливала на його долю в майбутньому професійному становленні.

Так, при підготовці молодших спеціалістів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» застосовується комплексна педагогічна технологія, в основі якої – педагогічна технологія імітаційного навчання в умовах навчально-тренувального центру (НТЦ).

Згідно цього в контексті розробки технології формування професійних умінь були створені відділи навчально-тренувального

центру: «Секретаріат», «Канцелярія», «Відділ кадрів», «Комерційний відділ», «Бухгалтерія», «Відділ фінансово – економічного аналізу», «Зовнішньої торгівлі». Слід відзначити, що всі відділи НТЦ мають окремі приміщення та сучасне матеріально-технічне обладнання: робоче місце для викладача – керівника відділа та кожного студента, офісну, мнотимову техніку, сучасне програмне забезпечення. Всі роботи студенти виконують за допомогою ПК.

НТЦ не самостійна юридична особа, а структурний підрозділ навчального закладу, що здійснює практичну фахову підготовку студентів. Всі студенти – співробітники НТЦ, що приймаються на роботу згідно штатного розкладу та виконують функціональні обов'язки в термін практичного навчання, передбаченого програмою практики, що була розроблена під керівництвом та участю автора дослідження. У запропонованій нами моделі НТЦ – торговельне підприємство товарів легкої промисловості.

Організація практичного навчання в НТЦ відбувається згідно розкладу та плану підготовки за відповідною спеціальністю. Технологія формування професійних умінь передбачає оволодіння знаннями та вміннями відповідно цілей та завдань певного структурного підрозділу (відділу НТЦ), що детально розроблено на основі кваліфікаційної характеристики молодшого спеціаліста галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» та посадових інструкцій згідно класифікатора професій. Таким чином, на базі навчально-тренувального центру студенти отримують фахову підготовку, виконуючи виробничі завдання на різних посадах (табл. 1)

Таблиця 1

Перелік рольових посад в структурних підрозділах НТЦ

Структурні підрозділи НТЦ	Назва посади
Відділ кадрів, секретаріат, канцелярія	Керівник відділу кадрів
	Менеджер з кадрів
	Інспектор з кадрів
	Секретар-референт
Бухгалтерія	Головний бухгалтер
	Бухгалтер-касир
	Бухгалтер
Комерційний відділ	Керівник комерційного відділу
	Агент з продажу
	Рекламний агент
	Маркетолог
	Агент з купівлі
	Завідувач складу

Продовження таблиці 1

Відділ зовнішньої торгівлі	Керівник відділу зовнішньої торгівлі
	Агент з продажу
	Рекламний агент
	Маркетолог
Відділ фінансово-економічного аналізу	Агент з купівлі
	Керівник відділу фінансово-економічного аналізу
	Економіст відділу фінансово-економічного аналізу
	Економіст відділу фінансово-економічного аналізу

При цьому технологія передбачає, що студенти різних груп можуть як взаємодіяти між собою в процесі виконання виробничих завдань, так і працювати окремо. Дана технологія практичної підготовки має перевагу перед іншими імітаційно-рольовими технологіями в тому, що система НТЦ є багаторівневою (структурний підрозділ (відділ) НТЦ - НТЦ - НТЦ України – міжнародна мережа НТЦ EUROPEAN), постійно діючою, цілісною, та формуючою уявлення студентів про економічні процеси мікро- та макроекономіки, причому студент є безпосереднім учасником цих процесів.

Найважливішими завданнями навчання студентів ми виділяємо:

- удосконалення знань в галузі економіки і підприємництва, управління персоналом, менеджменту, економічного аналізу, бухгалтерського обліку, інформаційних технологій;
- забезпечення позитивно-активного ставлення до професії, оволодіння професійними вміннями за нею, розкриття перспективи саморозвитку та самовдосконалення, кар'єрного росту;
- формування цілісної уяви щодо організації підприємства, оволодіння вміннями у галузі діловодства підприємства, включаючи організацію документообігу, роботу з оргтехнікою (комп'ютер, машинопис, факс-модемний зв'язок, множильна техніка), а також основ ділового (службового) етикету.

Так, метою і завданнями роботи студентів у відділах «Секретаріат», «Канцелярія», «Відділ кадрів» є формування організаційних та комунікативних умінь. До цього було розроблено пакети практичних завдань та інструкцій, що містять зразки та бланки документів, інструкції, порядок їх виконання. Так, наприклад: оформлення особової справи на робітника, якого приймають на роботу; внесення даних у трудову книжку; формування пакету документів зі звільнення робітників; оформлення і відправлення вихідної

кореспонденції; заповнення лікарняних листів; створення плану відрядження, наказу про відрядження і заповнення посвідчення про відрядження; складання і оформлення посадових інструкцій на кожного працюючого та ін.

Основною метою та завданням діяльності «Комерційного відділу» є формування системи знань та умінь студентів в галузі технології комерційного підприємства; набуття практичних навичок розв'язання конкретних комерційних завдань; формування умінь творчого пошуку резервів удосконалення комерційної діяльності підприємства; приймання комерційних рішень та контролювання їх реалізації; можливість на практиці відпрацьовувати технологію купівлі та продажу товару, аналітичного аналізу щодо ефективності даної діяльності. З метою формування організаційних, комунікативних, інформаційних умінь для роботи в «Комерційному відділі» для студентів сформовано завдання з виконання технологічних операцій: оформлення договорів з купівлі-продажу товарів; обробка замовлень на продукцію фірми; оформлення та ведення картотеки покупців; оформлення пакету документів для покупців; робота з рекламаціями; аналіз продажу товарів; організація маркетингової діяльності фірми; сегментування ринку; розробка фірмового стилю, товарного знаку, рекламного слогану, створення рекламного тексту різних видів реклами; аналіз ефективності рекламно-інформаційної діяльності фірми; дослідження ринку товарів; оформлення замовлень; реєстрація і обробка накладних від постачальників; аналіз купівлі; оформлення та ведення картотеки складу та ін.

При навчанні у відділі «Бухгалтерія» студенти опрацьовували завдання зі складання документів обліку касових операцій: заповнення прибуткових і видаткових касових ордерів; складання документів обліку розрахункових операцій; обробка виписок банку з розрахункового рахунку; розрахунок нарахування оплати праці, витрат з відрядження, відпусток та листів непрацездатності; заповнення актів інвентаризації засобів підприємства; створення і обробка податкових накладних; заповнення регламентованих звітів в програмі «1С:Бухгалтерія»; документальне забезпечення виконання договірних зобов'язань з купівлі і продажу товарів (рахунки, накладні, податкові накладні, реєстри оплати).

Метою роботи «Відділу фінансово - економічного аналізу» є формування системи знань, умінь і навичок фінансово - економічного аналізу на підприємстві. Завдання, якими опановували студенти, містили в собі навички роботи з документами, які використовуються при фінансово-економічному аналізі на підприємстві, отриманні практичних умінь з розрахунків: прибутку від реалізації продукції, рентабельності продукції, горизонтального та вертикального аналізу балансу, основних показників ліквідності, рівня поточної платіжної готовності та ін. на основі показників діяльності навчально-тренувального центру в цілому.

Завданнями роботи відділу «Зовнішньої торгівлі» є оформлення договорів з купівлі-продажу товарів на зовнішньому ринку, оформлення облікових папок і журналів відділу, обробка кореспонденції, обробка замовлень на продукцію іноземних фірм, оформлення та ведення картотеки покупців, створення пакету документів для покупців: підтвердження замовлення, рахунок, накладна, підтвердження про отримання, дослідження ринку товарів по постачальникам, асортименту, цінам, вибір товару, оформлення замовлень.

Виконання технологічних операцій у відділах навчально - тренувального центру закріплювало теоретичні знання, отримані при вивченні дисциплін: «Економіка підприємства», «Планування та організація діяльності підприємства», «Бухгалтерський облік» та «Економічний аналіз», «Комерційна діяльність організацій», «Маркетингова цінова політика», «Маркетинг», «Фінанси» та «Фінанси підприємств», «Податкова система», «Інформаційні системи і технології на підприємствах», «Зовнішньо-економічна діяльність», «Іноземна мова за профілем спрямування» та інші. Тобто, в процесі навчання студенти мали змогу водночас опрацьовувати і узагальнювати теоретичний навчальний матеріал фахової підготовки, та оволодівати практичними вміннями виконання різноманітних виробничих завдань у всіх відділах центру, що дозволяло студентам формувати цілісну картину діяльності підприємства та певних економічних процесів.

Система контролю практичного навчання складається з усних опитувань, контрольний робіт, тематичних та семестрових атестацій за навчальним матеріалом у всіх відділах НТЦ, комплексного контрольного завдання.

Ця інноваційна технологія практичної підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» в галузі економіки була представлена на Першій Всеукраїнській виставці інноваційних проектів у професійно-технічній освіті (Київ 2007), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування професіоналізму майбутнього фахівця в галузі економіки: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Луганськ, 2009). Колектив викладачів НТФ в складі Асоціації «Український національний центр навчально-тренувальних фірм «Централь» був нагороджений Дипломом Десятої Ювілейної міжнародної виставки навчальних закладів «Сучасна освіта в Україні – 2007», Дипломом Одинадцятої міжнародної виставки навчальних закладів «Сучасна освіта в Україні – 2008», Почесним дипломом Міжнародної виставки «Сучасні навчальні заклади-2010».

Література

1. Кіяшко О. О. Інноваційні педагогічні технології підготовки молодших спеціалістів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 „Теорія і методика

професійної освіти” / Кіяшко Олександр Олександрович. – Луганськ, 2001. – 325 с. **2. Педагогика** / под ред. Ю. К. Бабанського. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с. **3. Жижко Т. А.** Педагогічні умови інтенсифікації професійної підготовки студентів в економіко-правовому коледжі : (на матеріалі спеціальних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Жижко Тетяна Анатоліївна. – Черкаси, 2004. – 255 с. **4. Кошелева Н. Г.** Формування готовності майбутніх економістів до проектування фахової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Кошелева Наталя Геннадіївна. – Донецьк : [б. в.], 2010. – 326 с. **5. Основи педагогічної майстерності** / під ред. І. А. Зязюна. – К. : Знання, 1989. – 349 с.

УДК 377.035

Зотова О. А.,
заступник директора з ВР
ВП “Брянківський технологічно-економічний технікум
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”

СУЧАСНІ МЕТОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В останні роки у вищих навчальних закладах актуальною постає проблема соціально-психологічного забезпечення процесу навчання, виховання і розвитку гармонійно розвиненої особистості студента.

Численні дискусії та дослідження останнього часу дають підстави припускати, що значна частина молоді, яка навчається у вищих навчальних закладах, виявляється недостатньо підготовленою до виконання соціальної ролі студента належним чином, а згодом, після його закінчення, до виконання ролі спеціаліста, здатного до безперервного самостійного навчання протягом усього подальшого життя, як для підтримання необхідного професійного рівня, так у випадку необхідності, до професійної перепідготовки. Адаптація й здатність до неї – це передумова майбутньої активної діяльності молодої людини, необхідна умова її успіху без внутрішнього конфлікту особистості. Слід розрізняти дві складових адаптації у вищому навчальному закладі:

- професійну – пристосування до характеру, змісту, умов та організації навчального процесу, розвиток навичок самостійності у навчальній та науковій роботі;

- соціально-психологічну – пристосування студентів до академічної групи, налагодження взаємовідносин з одногрупниками, знаходження власного стилю поведінки.

Педагогічний колектив розуміє, що неможливо змінити психічних якостей першокурсників, які потрібні для адаптації. Але можна певною мірою вплинути на умови адаптації, допомогти студентам пройти цей процес. Переважна більшість студентів технікуму успішно проходять процес адаптації, тому що вони отримують психологічну підтримку з боку керівників груп, викладачів і студентів-старшокурсників.

Успішність процесу соціалізації та професійного становлення майбутніх спеціалістів у Брянківському технологічно-економічному технікуму Луганського національного університету імені Тараса Шевченка стала ефективною за допомогою Студентської соціальної служби, створеної спільно із Брянківським міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в 2004 році.

Студентська соціальна служба - це одна із альтернативних форм надання соціальної допомоги студентам за формулою: «Не будь пасивним учасником, а навчися сам вирішувати важливі проблеми». Це унікальна організаційна структура, яка, маючи подвійне підпорядкування - з боку державних органів влади та адміністрації навчального закладу, залишається структурою, що виступає як рівноправний партнер для студентської профспілки і органів студентського самоврядування.

Поштовхом до створення Студентської соціальної служби стало соціологічне дослідження, мета якого полягала у вивченні студентського середовища. Вивченню підлягали питання соціалізації, адаптації як головні умови успішного становлення студентської молоді, особливо проблеми першокурсників. Після проведеного соціологічного дослідження були виявлені такі проблеми студентського середовища:

1. Не визначена мотивація вибору професії, недостатня психологічна готовність до неї;

2. Обмежене та безпредметне проведення дозвілля, яке обмежує розвиток особистості;

3. Дуже низькі адаптаційні можливості студентів;

4. Низький рівень комунікативних навичок;

5. Відсутність обізнаності про психологічні особливості вікового розвитку людини, а звідси великий рівень конфліктних стосунків з оточенням;

6. Пошук оптимального режиму підготовки до занять і відпочинку в нових умовах, особливо в гуртожитку.

Виходячи з вищенаведеного, між Брянківським міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та Брянківським технологічно-економічним технікумом Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка була укладена угода про співпрацю, згідно з якою була

створена Студентська соціальна служба, розроблено положення про діяльність служби і започаткована реалізація соціальних проектів.

Аналіз анкетування визначив основні напрями роботи Студентської соціальної служби і соціальні проекти, які є актуальними для студентської молоді.

Метою діяльності служби є розв'язання соціально-психологічних проблем студентської молоді, створення умов для їхньої самореалізації та надання комплексу соціальних послуг.

Основні форми роботи служби:

- індивідуальні та групові консультації для студентів;
- соціально-психологічні дослідження;
- тренінгові заняття, інтерактивні заняття.

Напрямами роботи Студентської соціальної служби є:

1. Заходи щодо створення адаптаційних умов студента-першокурсника: реалізація програми «Адаптація першокурсника», програми «Адаптація мешканців гуртожитку»: проведення тренінгових занять з оптимізації міжособистісних стосунків в групі, тренінги з конструктивного вирішення конфліктів, індивідуальні консультації.

2. Формування та підтримка навичок здорового способу життя студентів: реалізація програми «Твоє життя – твій вибір» (проведення тренінгових занять, лекцій з залученням лікарів, ток-шоу «Молодь проти СНІДу», організація виступів волонтерської агітбригади, організація конкурсів стіннівок, буклетів на тему «Скажи наркотикам – ні», «Ні – шкідливим звичкам», «Я обираю здоров'я», індивідуальні консультації.

3. Робота з особистісного зростання: організація «Школи молодого лідера» серед активу студентського самоврядування технікуму і гуртожитку, проведення тренінгових занять, організація і участь у заходах, конкурсах.

4. Заходи щодо підтримки та розвитку волонтерського руху в студентському середовищі: проведення акцій милосердя серед студентів технікуму, проведення волонтерами тренінгових занять з однолітками, презентації у сфері соціальної роботи.

5. Організація ефективних форм студентського самоврядування у гуртожитку: проведення тренінгів, проведення інтерактивних занять з залученням школярів, міських спеціалістів, з використанням нових освітніх технологій.

Протягом діяльності Студентської соціальної служби студенти Брянківського технолого-економічного технікуму відзначилися не тільки на міському рівні, але перемогли в обласному конкурсі студентських тематичних дискотек «За здоровий спосіб життя» серед навчальних закладів 1-2 рівнів акредитації при підтримки фонду «Благовіст» (2006р.), авторський колектив студенток технікуму посів 2 місце в обласному конкурсі особистісної та професійної майстерності «Краща тренінгова програма у сфері групової соціальної роботи з молоддю» (2007р.). У 2008 році студентка БТЕТ Шапаренко О. стала

переможницею обласного конкурсу «Студент року» в номінації «За активну соціальну роботу». За результатами обласного конкурсу на кращий гуртожиток серед ВНЗ 1-2 рівнів акредитації гуртожиток технікуму посів 3 місце в номінації «Студентське самоврядування» (2007, 2010 рр.) за успіхи в роботі Студентської соціальної служби. Студент технікуму Леванов Олексій, член соціальної служби, став переможцем Всеукраїнського конкурсу Товариства Червоного Хреста «Волонтер року-2009» у номінації «Найкращий помічник співробітникам ТЧХ в технічних та адміністративних питаннях».

Неодноразово волонтерське об'єднання Брянківського технологіко-економічного технікуму були відзначені грамотами Брянківської міської ради, Луганського благодійного фонду «Благовіст» за милосердя, постійну допомогу і підтримку пільгових категорій населення, участь в пропаганді здорового способу життя.

Студентська соціальна служба плідно співпрацює з різними державними службами і громадськими організаціями.

Використовуючи такий комплексний підхід для запобігання негативних явищ серед студентської молоді та всебічного розвитку особистості студентів, ми маємо такі результати роботи:

- злочинів та правопорушень серед студентів технікуму нема;
- студентська соціальна служба стала активним помічником для студентів у вирішенні актуальних проблем молоді;
- волонтерський рух дозволяє студентам виявити і реалізувати свої творчі здібності, сформувані і підвищити ініціативу і відповідальність за результати своєї діяльності;
- «Школа молодого лідера» стала для студентів можливістю до самовираження і самовдосконалення.

Література

1. **Бабічев О.І., Хриков Є.М., Іжевська О.М.** Виховна робота у вищому навчальному закладі: Метод. посібник. – Луганськ, 2000.
2. **Рябченко В.І.** Нормативно-методичні матеріали з виховної роботи. – К., 2001.
3. **Ляхова І., Учитель О.** Використання системного аналізу процесу адаптації студентів-першокурсників / І. Ляхова., О.Учитель// Рідна школа. – 2001.- №1. - С.61-63.
4. **Фіцула М.М.** Педагогіка. – К., 2006.

Казьонова О.Л.,
*майстер в/н , викладач спец. дисциплін,
Коледж технологій та дизайну
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

**ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ, ЯК МЕТОД
ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
НАПРЯМКУ ПІДГОТОВКИ 5.02020702 «ПЕРУКАРСЬКЕ
МИСТЕЦТВО ТА ДЕКОРАТИВНА КОСМЕТИКА»**

Сучасний етап розвитку суспільства пред'являє принципово нові вимоги до підготовки фахівців. Суспільство потребує динамічних, креативних спеціалістів, володіючих високим рівнем професіоналізму, з розвинутими творчими здібностями, готовими до самостійного рішення проблемної ситуації. Тому перед педагогічними працівниками стає проблема підвищення якості та посилення результативності навчального процесу, зокрема, на основі індивідуалізації.

Метою даної статті є висвітлення теоретичних аспектів та особистого досвіду щодо застосування індивідуального підходу у підготовці студентів зі спеціальності 5.02020702 «Перукарське мистецтво та декоративна косметика».

Вченими (І.Д. Бега, У.В. Дубровіної, О.Я. Кононко, О.А. Шагрової) визначено, що індивідуалізація навчання – це організація навчального процесу, при якому його способи, прийоми та темпи погоджуються з урахуванням індивідуальних особливостей студенту, розкриття та реалізація потенціальних можливостей в спеціально організованій навчальній діяльності. Урахування індивідуальних особливостей студентів суттєво підвищує ефективність інтеріоризації та екстеріоризації у навчальному процесі, який повинен забезпечити високий рівень пізнавальної активності студентів, формування впевненості у своїх силах, зацікавленості у майбутній професії.

Мета індивідуалізації навчання - зберігання та подальший розвиток індивідуальності студента. Виховувати неповторну, унікальну особистість, забезпечити їй умови для максимального розвитку здібностей, схильностей – є найголовнішою задачею педагогів та майстрів виробничого навчання. Основний ресурс для цього – засвоєння студентами змісту навчання, але індивідуально неповторним способом. При цьому індивідуалізація навчання не повинна бути направлена на відбір самих талановитих, обдарованих, а допомогти кожному студенту розвинути якісно нові для себе можливості.

Так, В.А.Крутецький визначає, що «Вчитель не може при традиційній організації навчання рівнятися на всіх однаково. Він повинен викладати матеріал учням – з середнім розвитком, середньою підготовленістю, середнім рівнем успішністю – інакше кажучи, він будує навчання, орієнтуючись на деякого міфічного «середнього» учня. Це неминує приводить до того, що «сильні» учні штучно затримують свій розвиток, втрачають зацікавленість до навчання, котре не потребує від них занадто великого розумового напруження. Ті, які відносяться до «середнього», теж дуже різні, з різними інтересами та схилення, з різними особливостями сприйняття, пам'яті, мислення. Одному необхідно обґрунтована опора на наочні образи та уяви, другий менш потребує цього; один повільний, другого відрізняє відносна швидкість розумової орієнтовки; один запам'ятає швидко, але ні міцно, другий – повільно, але продуктивно; один навчився організовано працювати, другий працює під настрій, нервово; один займається з задоволенням, другий – під контролем»[1]

Найбільш вдалою і чіткою спробою виділити принципи індивідуалізованого навчання у сучасній педагогічній літературі можна вважати принципи, подані Г.К.Селевко: індивідуалізація є стратегією процесу навчання; індивідуалізація є необхідним фактором формування індивідуальності; використання індивідуалізованого навчання по всіх вивчаючих предметах; інтеграція індивідуальної роботи з іншими формами навчальної роботи; учіння в індивідуальному темпі, стилі; передумовою індивідуалізації навчання є вивчення учнів; особливості, які в першу чергу слід враховувати при індивідуалізації навчальної роботи: навчаємість, учбові уміння, успішність, пізнавальні інтереси; індивідуалізована робота вимагає адекватного рівня розвитку загальнонавчальних вмінь та навичок [3].

Головними перевагами індивідуалізації навчання є: адаптування змісту навчання, методів та темпів навчальної діяльності студента до його особливостей; слідкування за кожною його дією та операціями при вирішенні конкретних завдань; процес дослідження від незнання до знання; своєчасно корекція в діяльності студента; пристосовування до ситуацій, що постійно змінюється, але контролюються.

Студенти, працюючи індивідуально, постійно зустрічаються з новою інформацією, яка безпосередньо має відношення до майбутньої професії. Виникнення проблемних ситуацій є міцними стимулами до виконання поставлених завдань. Але дуже важливим є і характер самого завдання. Ані вибір вправ, ані засобів не забезпечить успіху, якщо не буде враховано, в яких стимулюючих педагогічних формах та підходах буде викладатися студентам знання і як буде організований процес відпрацювання умінь та навичок.

З особистого досвіду майстра виробничого навчання у Коледжі технологій Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, зі спеціальності 5.02020702 «Перукарське мистецтво та

декоративна косметика», слід відзначити, саме в навчальних перукарнях закладаються основи майстерства, формується зацікавленість та любов до майбутньої професії. На початкових етапах практичного навчання дії майстра в/н направлено на засвоєння студентами окремих рухів та прийомів, а потім дій та операцій у цілому. Згідно з дидактичним принципом навчання від простого до складного, що забезпечує якісну та ефективну професійну підготовку, завдання повинні бути різноманітні постійно ускладнятися, але при цьому необхідно враховувати індивідуальні особливості студента та їх різний базовий рівень знань з загальноосвітніх предметів (геометрії, алгебри, хімії), які необхідні при засвоєнні нового матеріалу.

Розглянемо більш детально застосування індивідуалізації навчання при організації навчальної практики з дисципліни «Технологія перукарських робіт» у навчальних майстернях, при вивченні якої студенти повинні отримати практичні навички з тримання перукарського інструменту, стрижок, фарбування та укладання волосся, прийоми виконання хімічної завивки волосся.

При проведенні занять кожен студент забезпечений окремим індивідуальним робочим місцем, інструментом, пристосуванням, обладнанням. На кожному практичному занятті студенти потребують постійного контролю та індивідуального підходу. Так, дуже важливим щодо формування практичних навичок тримання інструменту є заняття за темою: «Засвоєння правил тримання перукарського інструменту», як підготовча стадія до засвоєння нових тем: «Основні операції стрижки», «Стрижка волосся». Кожне практичне заняття починається з актуальності даної теми в майбутній професійній діяльності та значення цієї послуги або операції, техніки безпеки та з вступної частини правила тримання гостро різального інструменту. У робочому положенні ножиці тримаємо так, щоб подушечка більшого пальця фіксувало одно кільце ножиць, а подушечка безіменного – друге. При стрижці волосся працює тільки великий палець. Верхнє полотно ножиць залишається нерухомим. Спочатку таке положення пальців дуже незручне, але воно оптимально, оскільки у цьому положенні кість руки повільна та зменшується напруженість на суглоби. На протязі поточного контролю майстер перевіряє успішність виконання студентами завдання. Коли студент не виконує завдання, майстер працює з ним індивідуально: тримає руки студента та ножиці одночасно зі своїми руками, щоб студент відчув правильне положення руки. Поступово завдання ускладнюється тримання не тільки ножиць, а і гребінця під час роботи. Витягнути великий палець з кільця, а безіменний, навпаки, продвинути у кільце та прижати його до долоні. У ту же руку взяти гребінець, зуб'ями відокремити пасмо та розчесати. Лівою рукою зажати пасмо між вказівним та середнім пальцем, натягнути її, визначити довжину, потім перекинути гребінець у ліву руку. Повернути великий палець правої руки у кільце та підстригти пасмо. Потім знову витягнути великий

палець з кільця, взяти гребінець у праву руку. На даному етапі студент психологічно не повинен розчаруватися, оскільки від цього залежить майбутнє сприйняття процесу навчання. Після засвоєння правил тримання гостро - різального та електроінструменту завдання ускладнюється. Тема заняття «Операції стрижки» - тушовка- плавний перехід від короткого до довгого волосся. Ножиці тримають паралельно гребінця. Проблемна ситуація заключається в тому, що гребінець плавно рухається із певним кутом, який залежить від фасону та виду стрижки. При виконанні цієї операції руки майстра повинні плавно рухатися від нижньої - потиличної зони (коротке волосся) до верхньої - потиличної зони. З початку під керівництвом майстра виробничого навчання студент індивідуально відпрацьовує навички, тримаючи свої руки та руки студента разом з інструментом (при цьому сприйняття відбувається ще й на сенсорному рівні).

Відчуття впевненості у своїх силах, допомоги в складних ситуаціях студентам – головна задача майстра.

У процесі розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців зі спеціальності 5.02020702 «Перукарське мистецтво та декоративна косметика» особлива увага приділяється формуванню та закріпленню вмінь та навичок, самостійному рішенню проблемних ситуацій, розкриття своїх індивідуальних здібностей, які є фундаментом для подальшого розвитку особистості студента. Все це забезпечує стійку мотивацію до оволодіння та підвищення рівня професійної майстерності. Процес розвитку творчого потенціалу набуває якості ефективного за умов розвитку художнього мислення, уявлення, фантазії, інтуїції. Головним інструментом розвитку вищезазначених чинників є творча дія. Цей процес дуже складний та індивідуальний. Перш за все необхідно навчитись сприймати дійсність емоційно, відчувати красу навколишніх предметів, явищ природи, почуття смаку, кольору. Наперед передбачити результат своєї творчості, тобто побачити те, чого поки представити та уявити може тільки майстер. Наприклад: створення художнього сучасного образу на підставі історичних епох, з урахуванням індивідуальних особливостей моделі. Студент не тільки розкриває свій творчий потенціал, а й використовує отримані знання, вміння та навички. Перш за все - міжпредметний зв'язок з дисциплін («Перукарська справа» – технологічні прийоми при виконанні перукарських операцій; «Моделювання та художнє оформлення зачіски» – композиційні основи при розробці зачіски, стильові напрямки, елементи зачіски, історичні аспекти розвитку зачіски та костюми, модернізація та трансформація зачісок; «Манікюрна справа» – види манікюру, масаж, оформлення нігтів згідно стилю, призначенню; косметологія – догляд за шкірою, усунення дефектів шкіри, масаж обличчя; «Декоративна косметика та грим» – основи макіяжу, кольорові рішення, різновиди макіяжу по призначенню, усунення дефектів за допомогою декоративної косметики). По друге - творчий погляд,

фантазія, почуття смаку, художня уява. Але студенти мають різний рівень знань, розвиток психологічних процесів (мислення, пам'ять, уваги, сприйняття), ставлення до навчання, мотиваційної сфери, культурним рівнем, типом нервової системи, типом темпераменту, моторно – сенсорних навичок, пізнавальною діяльністю. Творча робота будь – якого фахівця має свої особливості, а тому вона певною мірою індивідуалізована.

Подальшими планами застосування індивідуалізації навчання вважаємо підготовку студентів зі спеціальності 5.02020702 «Перукарське мистецтво та декоративна косметика» до прийняття участі у конкурсах краси різних рівнів, участі у наукових, практичних конференціях, творчих проектах, майтер – класах.

Література:

1. Крутецкий В.А. Основы педагогической психологии / В.А.Крутецкий. - М., «Просвещение», 1972. – 256с. **2. Общая психология:** Учеб. Пособие для студентов пед. институтов / В.В. Богословский, А.А. Степанов, А.Д. Виноградова и др.; Под ред. В.В. Богословского и др. – 3-е изд., перераб. и доп. – М: Просвещение, 1981. – 383с. **3. Селевко Г.К.** Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко : Учебное пособие - М: Народное образование, 1998. – 256с.

УДК 377.016:82.09

Кайнара С.Ю.,

викладач Індустріального технікуму ДонДТУ

ВЕЛИЧ КНИГИ

Справжню історію людини, - зауважив одного разу О.М. Горький, - пише не історик, а художник. Письменник «через книгу» ніби висвітлює образ і свого героя, і картину духовного життя своєї епохи. Книга, - це «душа», відбита на папері знаками та словами. Для поета Арсенія Тарковського книга – «обличчя світу», «друга реальність», і вона «живе за законами цієї реальності».

Проте художників слова, як правило, цікавить не книга сама по собі, якою б чудовою і рідкісною вона не була, а ставлення до неї людини. З пильною, іноді тривожною увагою вдивляються письменники в обличчя нових читачів – своїх сучасників.

«Читатель, снизу или сверху,
Ты за моей следишь строкой,
Ты тоже всякий на поверку
Бываешь – мало ли какой.»

А. Твардовский

З особливим почуттям розповідають письменники про ту пору, коли перед ними поступово відкривався високий світ класики. Для багатьох це - переломний етап життя, який певною мірою визначив їх майбутній, життєвий і творчий шлях.

По-особливому, героїчно і, в той же час, зворушливо і суворо, звучить тема книги про Велику Вітчизняну війну. Під гуркіт гарматної канонади, в голодному і холодному Ленінграді не вмирало відображене на нетлінних сторінках, як писала Анна Ахматова, «велике, вільне і чисте слов'янське слово. Книга безсмертна. Книга – символ, знамення часу.

Ще не перевелися, на жаль, і читачі-верхогляди, і псевдобібліофіли, які ганяються за модними авторами, «престижними» книжками; і «скупі лицарі», які тремтять над своїми книжними «скарбами», але ніколи не читають їх, навіть не розгортають.

Проте у роздумах багатьох великих людей (Б. Пастернак, О. Лиходєєв) провідним лейтмотивом звучить думка про велич і безсмертя книги. Юрій Тинянов стверджував, що книги для нього були людьми, історією, державою. «Десь у глибині Чумацького шляху потухає сонце, і вся система планет занурюється в темряву: це мене зовсім не чіпає, в той час як смерть Каміля Фламмаріона, людини з дивною уявою, мене засмутила.

Все, що ми знаходимо прекрасного, було вигадано і розказано людиною. На жаль, їй нерідко трапляється відтворювати ще й страждання, загострювати їх, як це робили Л. Толстой, Ф.М. Достоевський, Ш. Бодлер. Але навіть у цьому я бачу бажання розцвітити, прикрасити те, що є в нашому житті важкого і ненависного. У природі, яка оточує нас і буває ворожою до нас, краси не було б, якби її не створювала сама людина з глибини своєї душі: так, наприклад, фіни перетворюють і поетизують свої болота, ліси і рудий грант, де росте хирлявий чагарник; так араб переконує себе, що пустеля прекрасна. Краса народжується з прагнення людини її споглядати. Мене як людину, може вражати не просте нагромадження в гірських пейзажах, а пишність, яку надає їм людська уява.

Але земля, якщо добре розібратися, все ж не таке комфортабельне місце. Згадаймо про землетруси, урагани, повені, про надмірну спеку чи холод, про шкідливих комах і мікробів і про тисячі інших причин, які б зробили наше життя нестерпним, якщо б людина була менш героїчна, ніж вона є.

Наше існування завжди і всюди мінливе, то щасливе, то трагічне, проте людина здатна все це перетворити у мистецтво. Я не знаю нічого більш дивного, більш прекрасного, ніж ці перетворення в поезії Пушкіна чи в романах Флобера, де можна пізнати найбільшу мудрість і найдивнішу красу. Саме книгам людство довірило свої священні прозріння, відкриття, секрети осмисленого існування на Землі. Книга є найкоротший звіт про історичний шлях, який пройшло людство і, отже, напрямок його завтрашніх маршрутів. І якщо б рокова природна стихія

чи геологічна катастрофа відняла б у людини весь її величезний обсяг матеріальних цінностей, то тільки книги ще зберегли б знання і подали б надію і сили на відродження. А без книг людина відразу б загубилася у величезній безмовній космічній пустелі.

Тільки книга може навчити, як рухатися вперед, як уникати біди, як підійматися на вершини, як поводити себе на землі згідно людському званню.

Саме тому книга – вірний, безкорисливий і найбільш досвідчений друг і для юного, і для старшого покоління.

Усі попередні покоління передають своїй юній зміні рідну країну, світло вічних ідей справедливості і залишають найбільший заповіт – книгу. Отже, любіть книгу, бережіть більше всякого іншого надбання. Нехай кожна освічена і обізнана людина не пошкодує часу і зусиль, щоб роз'яснити все це тим, хто ще не вміє користуватися книгою і цінувати її.

Бібліотека – це не просто «сховище», сума книг, а система всеохоплюючих людських знань.

Лев Толстой замолоду жив розкидано, жив з розмахом, з широтою, поневірявся по родичах, з непевними документами поїхав на Кавказ, проте свої книги не залишав ніде: їхав з ними на возі, плів з ними по Волзі в човні, читав їх над Тереком. Книги та полювання наповнювали його кавказьке життя. Він прочитав багато, уважно, конспектував ретельно, потім підбивав підсумки прочитаного. Так він навчався. Він створював сам себе, ніби передбачаючи далеку мету – стати всеосяжним письменником, пізнати народ і його історію. Він почитав сотні книг про Кавказ, вони вже не вміщалися на столі, сповзали на підлогу. Він зіштовхував книги, перехрещував їх і з усього відомого робив нове, заново відкрите, але таке, яке треба повідомити всім.

Книги живуть у свідомості людини. І для великої людини немає даремно прочитаної книги – вона знаходить місце в уяві письменника.

Здавна люди величали і шанували книгу, бо в ній відчували матеріалізацію вічних істин і внутрішніх прагнень людини.

У Катутлі в одному з послань є хвилюючі, радісні слова з нагоди посилки книги як найбільшої духовної цінності. Вже в ту далеку епоху, на зорі нової ери, стародавні єгиптяни поклонялися перед таємницею книги і возвеличували її як святиню. До нас дійшло єгипетське «Прославлення переписувачів»:

Вони пішли, завершивши свій час,
Але імена їх промовляють, читаючи ці книги
Написані, поки вони жили,
І пам'ять про тих, хто написав їх,
Вічна...

Пересічна людина приходить і відходить з життя, а письменник продовжує жити у своїх книгах – так забезпечується духовне безсмертя.

В ім'я цілісного світу книга і людина повинні знаходитися в органічній єдності, в нероздільно-вічному союзі, ім'я якому Життя. І ми, викладачі літератури, усвідомлюємо свою високу гуманну місію в суспільстві - нести людям Книгу, відкривати тайну Слова, як джерело знань і естетичного задоволення, виховувати в молодому поколінні духовну стійкість, чіткі моральні принципи, пізнання радості і мудрості життя.

Що таке прислів'я? Згідно словнику, прислів'я – це «влучний, образний вислів, що узагальнює різні явища життя, які мають зазвичай повчальний сенс». В деяких країнах прислів'я порівнюються з «скакунами, що стрімголов несуть нас до відкриття нових думок». Про важливу роль прислів'їв і образних висловів говорять: «Мудрому говори не прозою, а прислів'ями». І дійсно, для мудрої людини не потрібно довгих пояснень, щоб зрозуміти, як поступати правильно. В учбовому закладі студентам замість усного педагогічного повчання, на мій погляд, корисно і потрібно упроваджувати роботу такого напрямку або, хоч би штрихи або «вкраплення» у багатогранну учбово-виховну роботу. Це пояснюється тим, що влучне прислів'я допомагає роздумувати, уловлювати сенс сказаного, зв'язувати приватне із загальним, узагальнювати знання, а також спонукає діяти правильно. Це приводить до інтелектуального впорядкування думок, культури мови, етикету студента, а потім у майбутньому формування культурної людини.

Уміле використання прислів'їв – ознака розуму, мудрості. У студента не повинно бути відсталості мови, вузькості мислення. Він, фахівець в майбутньому, повинен бути авангардом у всьому, прикладом культурної людиною, а саме: інтелектуальною, вихованою, розвиненою фізично, духовною.

Наприклад, у зв'язку з цією думкою, Цар Соломон, що славився своєю мудрістю, ученістю і тактом, прорік 3 тисячі притчей або образних висловів. Крилаті вирази – це ще і тісний зв'язок з історією, з поглядами видатних людей та їх світосприйняттям. Згадую вираз О.С. Пушкіна: «Пошана до минулого – це межа, яка відрізняє освіченість від дикості».

Словник – це історична повість про життя людей, їх думи, сподівання, біди і радощі; кожне слово, поміщене в словнику, пов'язане з життям, діяльністю народу – творця мови.

Значення словників в житті кожної людини важко переоцінити. Читання словників, постійне звернення до них підвищує культуру мови. Словники збагачують індивідуальний словарний і фразеологізм запас, знайомлять з нормами мови, застерігають від неправильного вживання слів, їх граматичних форм, вимови. Словники розширюють наше пізнання мови, заглиблюють розуміння слова, сприяють розвитку логічного мислення.

З біографій учених, громадських діячів, письменників, поетів відомо, що багато хто з них високо цінував енциклопедичні і філологічні словники, звертався до них за довідками, читав словники як необхідну літературу.

Впровадженням словника, тлумаченням слів, пошуком потрібного трактування я виконую програмну вимогу: це «збагачення словникового запасу студентів, розвиток навиків зв'язної мови».

Переконана глибоко в тому, що вивчення з першого уроку невідомих слів, термінів, заучування їх тлумачень допомагає у подальшому студентові не тільки вірно і доречно застосовувати ті чи інше поняття, пов'язувати їх з іншими предметами, а й розвивати, збагачувати естетично літературну мову. Адже мова, сказав Гегель – «це дивно сильний засіб, але тільки треба мати багато розуму, щоб уміло користуватися ним».

Словарний матеріал:

а) обов'язкова складова частина конспекту;

б) наочна частина на дошці: виконана виразно, залежно від тематичної спрямованості: то яскраво, то скупко, то документально, то контрастно;

в) конкретна вправа для образної пам'яті студентів.

Аналізую і навіть раджуся із студентами з цього приводу. Тоді відбувається одностайність, і це дуже приємне відчуття. Якщо це стосується теми, я розповідаю, які емоції мене вразили під час екскурсій (Ясна Поляна, село Константіново, садиба Чехова і багато інших місць, де я побувала свого часу).

Розглядаючи ідейно-тематичну спрямованість художніх творів, я особливу увагу приділяю його назві, тобто почерку і образному мисленню письменника.

Наприклад: «Злочин і кара»

«Червоне і чорне»

«Війна і мир»

«Іонич»

«Синій птах»

Все це сприяє інтересу до предмету, естетичному і духовному розвитку особи, колективній творчості і спонукає до вдосконалення особистості. І це через деякий час обов'язково приносить відчутні результати. Студенти піднімаються на сходинку вище, тобто, як би підтягаються до рівня викладача, тому надалі легко читати складні обороти в лекціях, проникати в думки філософів, великих людей, нести вислови (образні вирази час від часу змінюються на дошці). Цим самим добре розвивається зорова пам'ять, мислення, і студенти проявляють активність до научно-пошукової діяльності.

Програма із «Зарубіжної літератури» дуже складна. Як зробити її пізнавально-цікавою, а не болісно незрозумілою? Захоплюючою, а не прісною?! Обдумуючи все це, я стала на уроках дуже часто

використовувати імпресіоністичну деталь – згідно зі словником: це – легкий штрих, враження:

- 1) картину художника - класика;
- 2) істотну деталь – предмет;
- 3) макет;
- 4) портрет або бюст;
- 5) певні звуки;
- 6) тематичні статті з газет.

Словом те, від чого можна емоційно відштовхнутися, щоб матеріал вривався в пам'ять, і ці асоціації надалі послужили б запам'ятовуванню. Без наочності неможливо ефективно працювати.

Наприклад:

- Чому п'єса має назву «Чайка» (що це за символ)? (звертаюся до картини). Далі студент обґрунтовує знання, відштовхуючись від деталей.

- Що це за назва «Казки Мельпомени?» (звертаюся до музи трагедії, яка зображена на планшеті в кабінеті).

- Найбільш трагічна подія в житті Достоєвського? (розстріл замінений каторгою), показую ланцюг.

- Ланцюг – історія створення роману «Війна і мир». Початкова назва роману «Декабрист».

- Демонструю конверт, адресований Евеліні Ганьській: цим самим я розкриваю тему «Бальзак і Україна».

- Обов'язково прагну поділитися своїми почуттями і враженнями про прочитане.

Коли вчитель приходиться не з порожньою вихолощеною душею на урок, коли він своїми почуттями, емоціями, міркуваннями переноситься у той час, переживає та співчуває героям, як би проживаючи їх життя, тоді і студенти стають вашими однодумцями, тоді і буде народження справжньої творчості і всієї багатогранної його палітри.

Література

1. Воронцов Вол. Чаша мудрості (афоризми, крилаті вирази), М.: Дитяча література, 1998 **2. Даль. В.І.** Тлумачний словник живої великоросійської мови, М.: Знання, 1986 **3. Література в школі.** Збірник статей, М.: Просвіта, 1996 **4. Скатерщиков В.** Молоді про мистецтво, М.: Знання, 1993 **5. Таранов П.С.** 500 кроків до мудрості., Донецьк, 1996

Камчатна Н.В.,
заступник директора з НВР
ВП “Брянківський технологічно-економічний технікум
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ

Розбудова національної системи освіти на засадах особистісного підходу ставить перед вищими навчальними закладами України нові стратегічні завдання, одним із яких є розвиток пізнавального потенціалу майбутніх фахівців. Сучасне суспільство потребує всебічно підготовлених фахівців, котрі мають високий рівень інтелектуального розвитку, глибокі загальнонаукові та професійні знання, готових самостійно і творчо мислити, здатних до постійного професійного самовдосконалення.

В умовах відродження національної культури проблема формування спеціаліста набуває особливого значення. Вирішення цієї проблеми можливе шляхом вдосконалення системи професійної освіти [10].

Дане положення повною мірою відноситься до професійної підготовки фахівця в області дизайну. Професійна підготовка дизайнерів у вищих навчальних закладах, зокрема у Брянківському технологічно-економічному технікумі ЛНУ імені Тараса Шевченка, - порівняно новий освітній напрям, що активно розвивається. Сучасний стан соціально-культурного розвитку суспільства, нові вимоги виробництва до професійної компетентності фахівців художнього профілю зумовлюють необхідність інноваційних підходів до дизайн-освіти, оновлення її змісту з урахуванням художніх традицій минулого, досвіду декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва, естетичного і культурного розвитку особистості, її гуманістичної сутності [15].

Практика ж дизайнерської освіти виявляє суперечність між потребами суспільства в компетентних дизайнерах і системою їх професійної підготовки. Процес удосконалення системи дизайнерської професійної освіти припускає пошук нових ідей та методів щодо формування пізнавальної активності майбутнього дизайнера на основі принципу взаємозв'язку процесу навчання з реаліями життя і поставленими сьогодні перед суспільством завданнями [13].

Професії дизайнера притаманна певна специфіка, що вирізняє її серед інженерних і суто художніх професій, оскільки знаходиться на межі матеріальної і духовної діяльності. Відтак на неї покладається завдання задовольняти як матеріальні, так і духовні потреби суспільства. Дизайн-освіта ґрунтується на природничо-наукових, технічних і

гуманітарних знаннях, а також використанні знань і вмінь з рисунку, живопису, композиції, декоративно - прикладного мистецтва тощо.

Відмітимо, що науково-технічні аспекти прогресу, що стрімко розвиваються, створюють чимало проблем. Одна з них полягає у тому, що з одного боку, майбутній фахівець повинен вивчати потік інформації, пов'язаний з його безпосередньою діяльністю, а він постійно змінюється, з іншого – творчий підхід, вміння знаходити принципово нові рішення вимагають ерудованості, володіння інформацією з різних областей знань. Саме в цьому, на нашу думку, і полягає один із важливих аспектів значення знань: вміння теоретично широко підійти до різного роду ідей, діалектично поєднуючи спеціалізацію і широту наукового мислення, наукову освіченість, яка виходить за рамки тих проблем, якими безпосередньо займаються спеціалісти [5; 9; 10].

Важливе місце у складі інтелектуальної культури майбутнього дизайнера належить інтелектуальній активності. Без неї неможлива реалізація планів, виконання прийнятих рішень. Питання про інтелектуальну активність у процесі навчання є однією з головних проблем фахової підготовки.

У працях Л.В. Занкова проблема інтелектуальної активності у процесі навчання вирішується на основі принципу максимальної доступності навчання. Д.М. Богоявленський і Н.О. Менчинська вважають, що розумова активність залежить від оволодіння інтелектуальними вміннями. П.Я. Гальперін зв'язує це питання з формуванням розумових дій [3; 8]. Одним із важливих напрямків психолого-педагогічних досліджень зазначеної області є вдосконалення методів, засобів, прийомів навчання, направлених на формування у студентів пізнавальної активності й самостійності, вміння їх самостійно поповнювати свої знання. У сучасній дидактиці проблема взаємозв'язку методів навчання з цілями, змістом навчання і з рівнями навченості студентів є особливо актуальною. Вона досліджується у працях С.І. Архангельського, Ю.К. Бабанського, Н.Ф. Талізної, М.М. Левиної, І.Я. Лернера, М.М. Скаткіна та інших [1; 11; 14].

Інтелектуальна активність, як правило, існує не сама по собі, а як складова інших видів активності: практичної, пізнавальної, естетичної, тощо. Напрямок нашого дослідження, проведеного серед майбутніх дизайнерів технікуму спеціальності «Дизайн (графічний дизайн)», – вивчення зв'язків між інтелектуальною активністю і творчістю, оскільки професію дизайнера можна вважати творчою. У дослідженні взяли участь 59 студентів даної спеціальності, тобто 3 групи. Під час дослідження були виділені наступні рівні інтелектуальної активності студентів-дизайнерів: низький, середній, достатній та високий.

Однією з компетенції майбутнього дизайнера, яка визначена Освітньо-кваліфікаційною характеристикою, є володіння креативним мисленням для розроблення творчих проектів з предмету діяльності.

Тому специфічні особливості творчого (зокрема візуального) мислення та творчої (інтелектуальної) активності студентів – дизайнерів, як майбутніх професійних користувачів комп'ютерами, досліджувались за допомогою модифікованого варіанту тесту Торренса [6].

Використовувалися бланки стимульного матеріалу «Незавершені малюнки» та оцінювальні листи. Кількість балів, отриманих досліджуваним студентом, є одним з показників креативності, здатності висувати ідеї, що відрізняються від очевидних. Оригінальність рішень визначає здатність уникати легких та типових відповідей. Максимальна кількість можливих балів – 20. Для співвідношення показників творчого мислення (оригінальності та розробленості) ми провели їх перетворення у стандартну Т-шкалу.

Аналіз показників оригінальності рішень та сформованості творчої активності наведений у табл. 1

Таблиця 1

Аналіз результатів тестування з оригінальності рішень, сформованості творчої (інтелектуальної) активності (у %)

Рівень оригінальності рішень, творчої активності	Показники груп курсу (у %)			
	II	III	IV	Середній показник
1	2	3	4	5
Низький	12,5 (2)	14,29 (3)	9,1 (2)	11,86 (7)
Середній	43,75 (7)	52,38 (11)	45,45 (10)	47,46 (28)
Достатній	37,5 (6)	33,33 (7)	40,91 (9)	37,29 (22)
Високий	6,25 (1)	0	4,55 (1)	3,39 (2)

З даних табл. 1 видно, що студенти IV курсу переважають другоккурсників за оригінальністю, достатній рівень сформованості творчої (інтелектуальної) активності найвищий – 40,91%. Взагалі у студентів-дизайнерів спостерігається зворотне співвідношення: візуальна логіка більш розвинена, ніж вербальне мислення, що доводять дані тестування. Навіть на досить високому рівні вербальних навичок візуальність зберігає домінуюче положення. Рівень оригінальності рішень, як виявило дослідження знаходиться в межах даного віку, але переважає середній (або елементарний) рівень, який складає 47,46%. Тому процес фахової підготовки дизайнерів потребує використання більш ефективних методів формування творчої (інтелектуальної) активності майбутніх спеціалістів, розвитку їх творчого мислення [2].

Візуальне мислення майбутніх дизайнерів, які активно працюють з комп'ютерними технологіями, зберігає риси продуктивного творчого процесу. Його продуктом є високо-рухливі, конструктивно-активні, категоріально-гнучкі, оригінальні, емоційно-забарвлені образи. Можна стверджувати, що візуальне мислення, яке має такі характеристики, може слугувати основою продуктивної пізнавальної активності студентів-дизайнерів, підґрунтям якої є їхні пізнавальні потреби, та вищим рівнем розвитку якої є потреби у творчості та творчій самореалізації.

Формування інтелектуальної активності студента, майбутнього дизайнера, у Брянківському технолого-економічному технікумі Луганського національного університету імені Тараса Шевченка включає ряд етапів, кожен з яких передбачає досягнення приватних цілей на основі адекватного змісту, форм і методів роботи педагога.

Орієнтуючий етап покликаний порушити у студентів потребу, інтерес до самостійної інтелектуальної діяльності, забезпечити усвідомлення ними необхідності інтелектуального зростання. Для здійснення цього етапу методики викладачі циклової комісії спеціальності «Дизайн (графічний дизайн)» використовують методи формування інтересу до навчання: пізнавальні ігри, дискусії, «мозковий штурм», «розвиваюча кооперація», створення «точок здивування» та ін.

Практичне значення знань – один з основних стимулів зацікавлення. Використання результатів науки в цілях практики, застосування знань у практичній діяльності, розуміння місця науки у житті людей підвищує престиж науково-теоретичних знань. При показі практичного значення знань викладачі технікуму не тільки подають в яскравій, наочній формі певну інформацію, а й залучають самих студентів до пошукової роботи. Прикладом такої пошуково-дослідницької роботи є аналіз умов праці у рекламних агентствах під час вивчення дисципліни «Охорона праці», виготовлення проектів рекламної або поліграфічної продукції з дисципліни «Дизайнерська графіка», презентації з дисциплін «Основи правознавства», «Основи філософських знань» та ін.

Одним з підходів професійно-спрямованого навчання, який довів свою продуктивність, є інтеракційний підхід до навчання. В інтеракційному навчанні значна увага приділяється викладачами таким методам: парній та груповій роботі на заняттях з дисциплін «Технологія виготовлення проекту», «Матеріалознавство», «Основи композиції» та ін.; використанню реальних виробничих ситуацій, спілкуванню з роботодавцями – зустрічі та «круглі столи» з представниками рекламних та поліграфічних підприємств; вирішенню виробничих ситуацій на заняттях з дисциплін «Макетування та робота в матеріалі», «Дизайнерська графіка» та комунікативних завдань з дисциплін «Соціологія», «Основи психології» та ін.

Наступний етап формування інтелектуальної активності – інформаційно-рецептивний, який направлений на активізацію резервів мислення, забезпечення свідомості сприйняття і засвоєння навчального матеріалу. На даному етапі в технікумі використовуються наступні методи навчання:

- репродуктивні – це технологічний або художній диктант, художній «поєдинок», перевірка властивостей матеріалів «По ланцюжку» та ін.;

- частково-пошукові – диференціація, інтеграція ознак, понять, фактів та ін.;

- творчі – встановлення функціональних, причинно-наслідкових зв'язків між поліграфічними матеріалами і процесами, обґрунтування при рішенні кросвордів, розробка проектів, проблемне навчання, ділові ігри, дискусії: дублювання ролей, презентації та ін.

Всі ці методи сприяють розвитку здібності до осмислення матеріалу, продуктивного вирішення гностики пізнавальних завдань, оволодінню раціональними прийомами розумової діяльності і відношенню рефлексії до досягнутих результатів, саморегуляції інтелектуальної діяльності

Виконання творчих робіт з дисциплін «Композиційна організація форми», «Малюнок», «Робота в матеріалі», «Кольорознавство», як метод проблемного навчання, активізують як вольові, так й інтелектуальні психічні процеси, сприяють формуванню творчих здібностей студентів. Вони включають у себе не тільки пошук вирішення пізнавального завдання, а й реально виражені у конкретних результатах, у яких відображено задум, знання і практичні дії.

Використання ігрових форм організації навчальної діяльності є досить ефективним методом стимулювання інтересу до навчання. Це можуть бути і короткі ігрові моменти або ситуації: дизайнер-клієнт, дизайнер та колеги; і рольові ігри, розраховані на всю пару за попередньо розданими ролями. Наприклад, із дисципліни «Історія світового мистецтва» в кінці розділів проводяться прес-конференції між героями різних епох і студент задіяні у ролі архітекторів та художників. Також при підсумковому розгляді виконаних студентами робіт з дисциплін «Дизайнерська графіка», «Художнє проектування» для їх оцінювання складається журі з представників рекламних агентств, преси та поліграфічних центрів і т.д. У цих ситуаціях створюються тимчасові групи, які ефективно працюють і показують гарні результати в підготовці своїх проектів. Зростає творча активність і зацікавленість студента до таких видів роботи і в цих ситуаціях навіть нерішучі студенти наважуються висловлювати свою думку та беруть активну участь в обговоренні чи виступах.

При навчанні фахівців зі спеціальності «Дизайн (графічний дизайн)» найчастіше використовуються ділові ігри, які ставлять перед студентами професійні завдання і дозволяють вирішувати їх в ігровій

формі. В процесі цих ігор студенти пробують ролі фахівців, вчаться працювати як самостійно, так і в колективі. Студенти вирішують нестандартні завдання, розвиваючи, таким чином, навички самостійної творчої роботи.

І нарешті, творчий етап формування інтелектуальної активності студентів, такий, що виробляє здатність перенесення сформованих інтелектуальних умінь в нестандартні ситуації (методи роботи: висунення гіпотез, моделювання видів графічної діяльності, сінектика, методи організації цілепокладання, експертиза продуктів інтелектуальної діяльності та ін.) [7; 9; 12].

До основних напрямків формування продуктивної професійно-пізнавальної діяльності майбутніх дизайнерів на основі особистісно-розвивального підходу відноситься і впровадження новітніх інформаційних (Інтернет-, мультимедійне навчання) технологій навчання студентів. Поєднуючи різні види інформації (текст, малюнок, звук, анімація), мультимедійні системи дозволяють вільно пересуватися з одного семантичного рівня знань на інший, встановлювати власні мисленеві зв'язки між подіями, явищами тощо, моделювати явища та події з відмінними від реальних характеристиками та результатами. Робота в таких середовищах, з одного боку, сприяє опануванню сучасними технологіями для розв'язання практичних задач, формуванню системно-інформаційної картини світу, системного та об'єктно-орієнтованого мислення, пізнавальної активності та творчих компонентів мислення [4; 5; 9,12].

Важливу роль в розвитку навичок творчої роботи відіграють методи і форми організації художньо-технічної творчості студентів. Всі студенти технікуму спеціальності «Дизайн (графічний дизайн)» в процесі фахової підготовки неодноразово беруть участь в розробці, виготовленні і показі творчих робіт на внутрішніх (у навчальному закладі), регіональних (обласний конкурс соціальних плакатів «16 днів проти насильства», виставка «Східна брама України») та Всеукраїнських конкурсах («Сильна Україна» та ін.), пробуючи себе не тільки в якості дизайнерів різних видів поліграфічної продукції, але й художників-оформлювачів. Можливість представляти свої роботи на суд глядачів максимально стимулює творчу діяльність студентів-дизайнерів.

Таким чином, ефективна реалізація змісту професійно-спрямованого навчання у ВНЗ потребує ширшого застосування таких підходів, які є центрованими на студенті з його інтересами, його потребами як суб'єкта навчальної діяльності і як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, на фаховому змісті навчання, на взаємодії студентів, на вирішенні проблемних питань тощо. А тому, процес формування творчої активності майбутнього фахівця потребує подальшого вивчення, адже придбання нових знань і навичок їх застосування як процес вимагає високої інтелектуальної напруги і в звичайному навчальному режимі розглядається як важке навантаження.

Якщо знову розглянути склад системи освіти, то за формування інтелектуальної активності в цій системі відповідає елемент "методика" – спосіб передачі змісту знань. Інших ресурсів немає. Іншими словами, навчальний процес повинен приносити тому, хто вчиться таку творчу насолоду, яка змушувала б його самому прагнути до придбання нових знань і навичок як до процесу, який задовольняв би його вищі потреби, – творчі [4; 5; 11; 14].

Література

1. **Бабанский Ю. К.** Оптимизация процесса обучения: Общедидактический аспект. – М.: Изд-во МГУ, 1977. – 287 с.
2. **Баранова Л.А., Борисова Л. Н.** Сравнительная характеристика интеллектуальных особенностей студентов различных специальностей // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы: Кн., вып. 2. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1974. – С.38–41.
3. **Богоявленский Д. Н., Менчинская Н. А.** Психология усвоения знаний в школе. – М.: АПН РСФСР, 1959. – 347 с.
4. **Вербицкий А.Л.** Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. – М.: Высшая школа, 1991. – 174 с.
5. **Давидюк Н. М.** Проблемы активізації творчого потенціалу особистості // Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. Серія: Педагогіка і психологія. – 1999. – Вип. 43. – С 127-130.
6. **Диагностика уровня невербальной креативности / Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М.** Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М., Педагогика Пресс, 2002. С.69-71.
7. **Жижко Т.** Місце і роль проблемного навчання в інтелектуальному розвитку особистості //Вісник Черкаського університету. Сер.: Педагогічні науки. – Черкаси, 2002 . – Вип. 35 . – С. 28– 33.
8. **Занков Л. В.** Обучение и развитие / Экспериментально-педагогические исследования: Избранные педагогические труды.– М.: Просвещение, 1990. – 320 с.
9. **Зязюн І. А.** Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І. А.Зязюна. – К.: ВПОЛ, 2000. – С.11-57.
10. **Кучеренко Т. П.** Інтелектуальна підготовка студента та шляхи формування зацікавленості до навчання// Освіта: досліджено у світі [Електронний ресурс] / Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького – Режим доступу: [http://s-journal.cdu.edu.ua/ base/ 2008/ v3/v3pp61-64.pdf](http://s-journal.cdu.edu.ua/base/2008/v3/v3pp61-64.pdf).
11. **Лернер И.Я.** Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981 – 184 с.
12. **Лузан П.Г.** Теоретичні і методичні основи формування навчально-пізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед.наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»/П.Г.Лузан. – Київ, 2004. – 24с.
13. **Смирнов С. Д.** Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: [Учебное пособие для студ. высш. пед. учеб.

заведений] – М: Академия, 2003. – 512 с. **14. Галызина Н.Ф.** Управление процессом усвоения знаний. – М.: Изд-во МГУ, 1975. – С. 73. **15. Фурса О.О.** Організаційно-педагогічні засади навчально-виховного процесу у мистецькому коледжі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»/ О.О. Фурса. – Київ, 2005. – 16 с.

УДК 377.36.091.12:005.963.3

Китайчук Г.В.,

Коледж технологій та дизайну

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

НАВЧАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ ЯК МЕТОД АКТИВІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Для формування всебічно розвинутої особистості, розвитку естетичного смаку, інтелектуальному зростанню фахівця і людини велике значення має знайомство з культурним спадком людства. Необхідність у висококласних фахівцях зумовлює важливість їх фундаментальної гуманітарної освіченості та ерудованості, в першу чергу – культурної освіти. Стрімкий розвиток процесів інтеграції України у світову спільноту потребує нових навичок міжнародної комунікації з принципово неагресивним, толерантним ставленням до інших культурних традицій.

Задачу формування у студентів знань про закономірності культурного процесу, культуру як специфічний та унікальний феномен людства., спрямованих на вивчення культури в розвитку, в єдності та суперечності різноманітних процесів і тенденцій в ній вирішують гуманітарні дисципліни і, в першу чергу, культурологія.

Дидактими розроблено десятки класифікацій методів навчання. Викладачу потрібні лише ті, які погоджуються з практикою навчання і слугують основою для їх ефективності. Знаючи арсенал методів навчання, викладач, природно, переживає труднощі у виборі методів. Труднощі стоять як перед вивченням усього курсу в цілому, так і перед кожним конкретним заняттям.

Дедалі частіше в процесі вивчення гуманітарних дисциплін відходять від переважного використання традиційних методів навчання. За останні кілька десятків років виникли принципово інші — так звані активні, або активізаційні методи навчання. Вони використовуються не лише в роботі зі студентами, а й з дорослими. Тому серед основних питань, які стосуються впровадження сучасних технологій навчання, є пошуки можливостей органічного поєднання та взаємоузгодження традиційних методів реалізації навчального процесу з новими методами

його інтенсифікації й активізації, що забезпечують формування необхідних якостей майбутнього фахівця [1].

У психолого-педагогічній літературі виділено чимало причин, які впливають на вибір методів навчання. На основі їх узагальнення виділяється шість загальних умов, які визначають вибір методу навчання:

1. Закономірності та принципи навчання, які витікають з них.
2. Зміст і методи певної науки взагалі та предмета теми зокрема.
3. Цілі і завдання навчання.
4. Навчальні можливості студентів.
5. Зовнішні умови.
6. Можливості викладачів.

Обираючи той чи інший метод навчання, викладачу необхідно одночасно враховувати багато залежностей: методи, загальні умови, випадкові (невідомі) причини, величину і спрямованість впливу яких не можна передбачити завчасно. При першому наближенні до проблеми вибору методів останніми доводиться зневажати, проте слід пам'ятати, що саме наявністю непередбачених причин зумовлюється надійність прогностичних висновків. Завдання оптимізації методів формулюється однозначно: у конкретних умовах з багатьох методів слід виділити ті, які забезпечують найвищу ефективність навчання за прийнятими критеріями.

Для якісного оновлення заняття у центрі уваги викладача має бути організація навчальної діяльності студентів залежно від її змісту і готовності аудиторії. Саме це особливо впливає на навчальні результати, розвиток особистості, її емоції та почуття. Викладачу доводиться самостійно розв'язувати щодня різноманітні педагогічні завдання. Як найкраще поєднати методи і прийоми під час пояснення даного матеріалу? Як диференціювати самостійну роботу? Як вивчати особистість студента? Як вплинути на байдужих? Як знайти довготривалі стимули до праці? Як краще перевірити засвоєння матеріалу? Як подолати мовленнєву нерозвиненість студентів?

Цих проблем безліч. І скільки б не було методичних рекомендацій, щоразу, коли виникає потреба їх застосувати, викладачу слід обміркувати різні варіанти. Щоб не помилитися, маємо добре орієнтуватися в тому надбанні, яке є в сучасних посібниках, статтях, збірниках із досвіду роботи найкращих учителів. А таких книжок зараз чимало. Щоб опанувати на творчому рівні нові методики, потрібно, аби на окремому занятті й у системі занять викладач досягав взаємозв'язку навчального розвивального й мотиваційного компонентів навчальної діяльності, утверджував гуманні взаємовідносини в аудиторії, активно використовував різні форми співробітництва зі студентами. Для цього в процесі підготовки та проведення заняття викладач не тільки орієнтується на його зміст, а й одночасно продумує, як це зробити з найбільшою користю для розвитку особистості студентів, збереження їх емоційного благополуччя, оптимізму, розвитку позитивного ставлення до

навчання, уміння вчитися. Тому чим повніше, надійніше й послідовніше на занятті вдається пов'язати змістовий, процесуальний і мотиваційний компоненти навчальної діяльності, тим сильніше система занять впливатиме на виховання і розвиток студента.

Відповідно до наслідків проведеного аналізу літератури можна розкрити основні шляхи забезпечення навчальних результатів у системі занять, а саме: завчасна підготовка викладача до наступного заняття; максимальна цілеспрямованість заняття; диференційований підхід до організації засвоєння навчального матеріалу; повторення й узагальнення в системі занять; засоби взаємозворотнього зв'язку між викладачем і студентом на занятті.

Дуже важливо, щоб засвоєні знання переходили в гнучкі уміння, раціональні способи, щоб навчальний результат заняття поєднувався з розвитком пізнавальних здібностей студентів, їх умінням учитися. Для реалізації цієї вимоги потрібно забезпечити різнобічний розвиток учнів. Зокрема, цілеспрямовано розвивати процеси сприймання, формувати загально навчальні вміння і навички, досвід творчої діяльності, світоглядні уявлення і поняття. Такий спосіб навчання створює найкращі передумови для розвитку позитивного ставлення до нього і виникнення пізнавальних інтересів і потреб.

Слід зазначити, що не всі організаційні форми та методи навчання використовуються у вищій школі за поданим зразком. Більшість з них застосовуються із певними змінами та доповненнями. З особистого досвіду роботи ми визначаємо, що саме екскурсія є тією формою навчальної роботи, яка вносить у навчальний процес елементи наочності, творчості, можливості висловити свої думки щодо об'єктів екскурсії.

Екскурсія (від [лат.](#) *excursio* — прогулянка, поїздка) — колективне відвідування музею, виставки, підприємства; поїздка, прогулянка з освітньою, науковою, спортивною або іншою метою. Демонстрація об'єктів відбувається під керівництвом кваліфікованого спеціаліста – екскурсовода, який передає аудиторії бачення об'єкту, оцінку пам'ятного місця, розуміння історичної події, пов'язаної з цим об'єктом [3].

Екскурсія - це така форма організації навчання, яка об'єднує навчальний процес в навчальному закладі з реальним життям і забезпечує студентам через їх безпосередні спостереження знайомство з предметами і явищами в їх природному оточенні. В системі занять екскурсія виконує ряд важливих дидактичних функцій: реалізує принцип наочності навчання; підвищує науковість навчання і закріплює його зв'язок із життям, практикою; розширює технологічний кругозір студентів.

Навчальна екскурсія – це форма роботи, спрямована на вивчення студентами при керівній роботі викладача певних явищ, процесів, предметів шляхом безпосереднього їх сприймання і

спостереження в конкретному середовищі. Завдання екскурсії – збагачувати знання студентів; встановлювати зв'язки теорії з практикою; розширювати політехнічні знання; розвивати творчі здібності студентів, їх спостережливість, естетичні смаки, актуалізувати пізнавальні інтереси; формувати науковий світогляд.

Є різні підходи до класифікації екскурсій. Щодо навчальних програм виділяють програмні та позапрограмні. За змістом виділяють виробничі, біологічні, географічні, краєзнавчі, мистецькі екскурсії. У цьому сенсі екскурсії можуть бути тематичними і комплексними. За місцем у навчальному процесі екскурсії можуть бути вступні, поточні та підсумкові.

У процесі підготовки та проведення екскурсії необхідно дотримуватись певних вимог – організаційних, дидактичних і виховних.

У системі екскурсійної роботи виділяють чотири етапи:

1. Теоретично – практична підготовка: до початку конкретної екскурсії студенти мають оволодіти певною сумою теоретичних знань і практичних умінь як важливою передумовою ефективності пізнавальної діяльності безпосередньо на екскурсії.

2. Інструктаж: ознайомлення з метою і об'єктом екскурсії, підготовка необхідних засобів, правила поведінки на об'єктах екскурсії та інші аспекти дій для студентів і викладача залежно від змісту екскурсії, її об'єктів, часу і місця проведення.

3. Проведення екскурсії: повторення плану екскурсії, повільний огляд об'єктів, зосередження довільної уваги, спостережливості, фіксація суттєвого, головного; відбір необхідного матеріалу (записи, фотографування), загальні підсумки.

4. Заключний етап пов'язаний із систематизацією та опрацюванням матеріалів екскурсії: виготовлення фотографій, складання звіту тощо. Усі студенти мають бути залучені до систематизації матеріалів екскурсії, а результати такої роботи мають виконувати роль засобів навчання. Такий підхід стимулює і активізує пізнавальну діяльність студентів під час екскурсії [2].

У процесі спостереження та аналізу навчальної екскурсії необхідно зосередити увагу на таких параметрах: педагогічна доцільність теми екскурсії; раціональна постановка цілей та завдань екскурсії; тип екскурсії (літературна, краєзнавча, виробнича) й урахування її специфіки при організації та проведенні; теоретична та практична підготовка учнів до екскурсії; інструктаж викладача із проведення екскурсії, уточнення й розподіл завдань серед студентів; процес проведення екскурсії; поведінка студентів на об'єкті, їх зацікавленість тим, що спостерігають; оформлення матеріалів екскурсії; результативність навчальної екскурсії.

З досвіду роботи викладача дисципліни “Культурологія” в Коледжі технологій та дизайну Луганського Національного університету імені Тараса Шевченка організація і проведення екскурсій сприяє

активізації засвоєння навчального матеріалу, розвитку естетичного смаку, інтелектуальному зростанню особистості.

Так, в курсі викладання дисципліни проводяться тематичні екскурсії в музеї міста за підсумками вивчених тем:

- Основні етапи розвитку світової культури;
- Культура Київської Русі;
- Українська культура XIV-XVII ст.;
- Українська культура XIX-XX ст.

Мета заняття: в процесі екскурсії ознайомити студентів із зразками мистецтва світової та української культури, представленими в художньому музеї, охарактеризувати їх характерні особливості.

Перед екскурсією група студентів поділяється на кілька підгруп, кожна з яких отримує завдання. Орієнтуючись на ці завдання, студенти готують звіт за наданими їм планами.

Приклади варіантів плану до звіту.

Варіант 1.

1. Які відділи представлені в музеї?
2. Які особливості має українська культура XVI-XVIII століть?
3. Які зразки української культури XVI-XVIII століть знаходяться в музеї? Чим вони відрізняються? Наведіть приклади.
4. Які особливості має українська культура XIX-XX століть?
5. Які зразки української культури XIX-XX століть знаходяться в музеї? Чим вони відрізняються? Наведіть приклади.
6. Як представлене українське прикладне мистецтво у музеї? Наведіть приклади.
7. Висновки з екскурсії.

Варіант 2.

1. Які відділи представлені в музеї?
2. Які особливості має російська культура XVI-XVIII століть?
3. Які зразки російської культури XVI-XVIII століть знаходяться в музеї? Чим вони відрізняються? Наведіть приклади.
4. Які особливості має російська культура XIX-XX століть?
5. Які зразки російської культури XIX-XX століть знаходяться в музеї? Чим вони відрізняються? Наведіть приклади.
6. Як представлено в музеї мистецтво скульптури ? Наведіть приклади.
7. Висновки з екскурсії.

Варіант 3.

1. Які відділи представлені в музеї?
2. Які особливості має західноєвропейська культура XVI-XVIII століть?
3. Які зразки західноєвропейської культури XVI-XVIII століть знаходяться в музеї? Чим вони відрізняються? Наведіть приклади.

4. Які особливості має західноєвропейська культура XIX-XX століть?
5. Які зразки західноєвропейської культури XIX-XX століть знаходяться в музеї? Чим вони відрізняються? Наведіть приклади.
6. Як представлено в музеї античне мистецтво?
7. Висновки з екскурсії.

Студенти Коледжу технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка під час екскурсії до художнього музею ім. Артема.

Таким чином, прийоми, способи і методи проведення занять, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності, характеризуються сукупністю способів організації і управління навчально-пізнавальною діяльністю. Основне призначення одного з методів активного навчання - екскурсії – максимальний розвиток творчих здібностей, виховання самостійного мислення студентів як активних учасників процесу навчання. За твердженнями психологів, педагогів та результатами впровадження екскурсій в навчально-виховний процес Коледжу технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, процес розумової діяльності

студента сприяє не тільки засвоєнню знань, а й вихованню справжнього, самостійного, продуктивного, творчого мислення майбутніх фахівців.

Література

1. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті: Навч. посіб.- Вид. 2-ге, доп., К.: КНЕУ, 2003. – 298с.
2. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. «Педагогіка».-К., Знання 2007.-447 с.
3. <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

УДК 377.015.31:17.022.1

Ковальов Н.С.,

*студент II-го курсу
спеціальності 5.03050401 «Економіка підприємства»
ВП «Брянківський технологічно-економічний технікум
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»*

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ДУХОВНО- МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ БРЯНКІВСЬКОГО ТЕХНОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО ТЕХНІКУМУ

Сучасний стан розвитку духовної культури суспільства є предметом численних досліджень, серед яких особлива увага приділяється вивченню проблем формування сучасної молоді. У суспільстві сьогодні усвідомлюється необхідність формування у молоді ціннісних установок, життєвих орієнтирів, ідеалів. Майбутнє нашої держави залежить від того, які ідеали й цінності покладені сьогодні в основу виховання підростаючого покоління. Тому педагогічне осмислення проблеми формування духовності сучасної студентської молоді є актуальним і стратегічно важливим напрямком наукових досліджень.

Духовний світ - це ідеальний індивідуально-особистісний простір людини. На протязі всієї історії розвитку філософської думки він вважався тією першоосновою, яка відрізняє людину від тварини й визначає його поведінку. Вважалося, що в духовному світі міститься початок людської гармонії.

Слідом за дослідниками (Н. Андрюшина, Г. Батищев, В. Давидов, Л. Каган, В. Лекторський,) ми виділяємо наступну структуру духовного світу людини:

- раціональна сфера (розум);
- емоційно-почуттєва сфера (емоції, почуття, суб'єктивне сприйняття, емоційно-почуттєве відношення до світу людини);
- сфера ідеалу (система суб'єктивних цінностей);
- соціокультурна сфера (суб'єктивне усвідомлення особистістю своєї соціальної і культурної належності до культурно-історичних традицій суспільства і сім'ї);
- вольова сфера (яка зв'язує воедино всі перелічені сфери і передбачає суб'єктивну здатність до свідомих дій).

Здатність ставити перед собою мету, управляти розвитком особистих почуттів знаходить втілення у вольовому акті. Для нашого дослідження, пов'язаного з розвитком духовної культури студентської молоді, найбільш актуальною вважається емоційно-почуттєва сфера. Вона виступає у якості психологічної основи розвитку духовної культури студентів. (Л. Виготський, В. Крутицький, А. Петровський).

Також в процесі дослідження вивчалася та аналізувалася система ідеалів молоді (суб'єктивні цінності) та усвідомлення особистістю своєї культурної належності до духовних, культурних традицій суспільства. Основними методами дослідження були бесіда, педагогічне спостереження та тестування, аналіз соціологічних досліджень, синтез отриманих в процесі аналізу інформації, індукція та дедукція.

Дослідження проводилося серед студентів 2-3 курсів спеціальності «Економіка підприємства», «Бухгалтерський облік», «Перукарське мистецтво та декоративна косметика» Брянківського технологічного-економічного технікуму Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. В дослідженні брали участь 100 респондентів. Студентам було запропоновано відповісти на питання анкет (зміст анкет – Додаток А, Додаток В).

Проблема ціннісних орієнтацій особливу актуальність має в отрочстві та юнацтві. У підлітка вперше пробуджується інтерес до свого внутрішнього світу, що проявляється в самозаглибленні і міркуванні над власними переживаннями, думками, кризі колишнього, дитячого ставлення до самого себе і до світу, негативізм, невизначеності, катастрофі авторитетів. У юнацький період відбувається перехід від свідомості до самосвідомості, «викристалізовується» особистість. Цей період припадає саме на студентські роки, на період навчання у вищих навчальних закладах.

Важливим стимулом саморозвитку та самовдосконалення є життєва мета або життєва мрія людини. Визначенню наявності життєвої мети у студентів присвячене питання 1 (Додаток А).

Перш за все відзначимо, що у переважної більшості молоді (72%) є головною метою життя. Немає її тільки у 5% молодих людей (23% над цим не замислювалися).

Студентам у відкритій формі було поставлено питання, в чому вони бачать цю головну мету та запропоновано вибрати відповідний варіант. Були отримані такі результати (табл. 1):

Таблиця 1

Розподіл головних життєвих цілей студентів, %

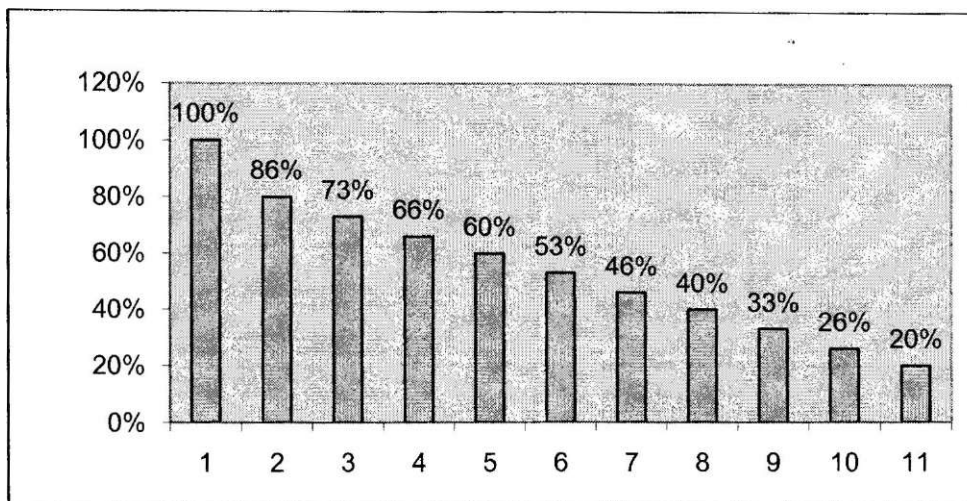
Життєві цілі	% опитаних
мати хорошу сім'ю	11,3
здобути хорошу освіту	13,9
влаштуватися на хорошу роботу	12,0
мати свою квартиру	6,3
заробити багато грошей	3,4
забезпечити майбутнє дітям	6,9
відкрити свій бізнес	2,0
жити в достатку	9,6
придбати дорогі речі	21,3

Як видно, сучасному студентству властиві і духовно-етичні життєві цілі, і суто прагматичні, матеріальні.

Важливим елементом нашого дослідження було визначення ставлення студентів до абсолютних загальнолюдських цінностей. Аналіз відповідей на питання 3 анкети (Додаток А) показав, що найбільшу перевагу в своєму житті студентство віддає:

- любові – 100 % опитаних (1)
 - мудрості та чесності – 86% (2)
 - благородству – 73% (3)
 - правді, справедливості, прошенню, великодушності – 66% (4)
 - свободі, щирості – 60% (5)
 - вірі, доброті – 53% (6)
 - милосердю – 46% (7)
 - красі – 40% (8)
 - оберіганню життя – 33% (9)
 - надії, гідності – 26% (10)
 - сумлінню, досконалості, нетерпимості до зла – 20% (11)
- Весь розподіл абсолютних цінностей представлений на діаграмі.

Розподіл абсолютних цінностей серед студентства

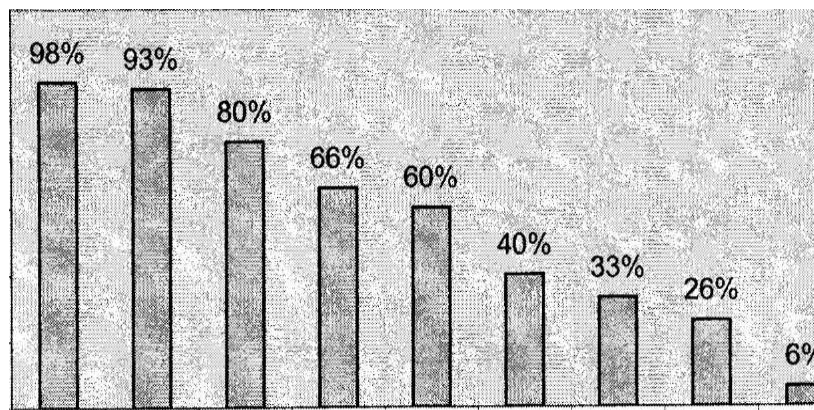
Як бачимо, базові цінності (любов, чесність, справедливість, великодушність, щирість, свобода, віра, доброта) підтримуються більшістю із студентів, незважаючи на прояви антигуманного характеру, які ми бачимо в житті, які часто пропагуються засобами масової інформації. І можливо саме цим можна пояснити те, що прагнення оберегти життя, непримиримість до зла є життєвими цінностями менш ніж 30% респондентів.

Важливим компонентом системи цінностей є національні цінності. Саме вони є стрижнем національного самоусвідомлення людини та її національної самоідентифікації. Визначенню ставлення студентства до основних національних цінностей було присвячене питання 4 (додаток А). Результати відповідей показали, що найбільш значущими для студентства є:

- дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи - 98% опитуваних; (1)
- історична пам'ять – 93% (2)
- увага до зміцнення здоров'я громадян України – 80% (3)
- державна незалежність, прагнення побудувати справедливий державний устрій, любов до національних свят, традицій, любов до рідної культури - 66%; (4)
- патріотизм, готовність до захисту Батьківщини, пошана до Конституції України, сприяння розвитку духовного життя українського народу - 60%; (5)
- почуття національної гідності – 40% (6)
- самопожертва в боротьбі за свободу нації, орієнтація на побудову власних зусиль на розбудову Української держави і розвиток народного господарства, єдність поколінь на основі віри в національну ідею, українська ідея, готовність стати на бік народів, які борються за національну свободу - 33%; (7)

- громадська національно-патріотична активність – 26% (8)
- підтримка владних чинників у відстоюванні незалежності України та розбудови атрибутів державності, обстоювання ідеології українського державотворення - 6%.(9). Результати відповідей представлені на діаграмі.

Розподіл основних національних цінностей серед студентства

Аналіз відповідей свідчить про те, що за роки незалежності України вже фактично сформувалося молоде покоління, яке усвідомлює свою належність до української нації, прагне до збереження рідної землі, духовної спадщини предків, але при цьому характеризується низьким рівнем громадської активності, небажанням спрямовувати власні зусилля на розбудову держави. І зовсім невелика кількість студентів розділяють ідеологію держави та підтримують органи влади у відстоюванні незалежності країни. Тобто громадянське суспільство в Україні ще не є сформованим і молодь, часткою якої є студентство, ще не усвідомлює свою відповідальність за життя країни та її майбутнє. Відсутність чітко визначеної національної ідеї перешкоджає формуванню національної єдності. Байдушність держави до проблем молоді, яку ми часто спостерігаємо, та численні нерозв'язані проблеми студентства та молоді взагалі, породжують з її боку байдужість до проблем держави.

Рівень моральної культури проявляється через поведінку людини та її ставлення до негативних проявів. За результатами відповіді на питання 5 (Додаток А) була визначена ступінь поширеності серед студентів форм негативної поведінки (табл. 2).

Поширеність форм негативної поведінки серед студентів, %

Чи доводилося	Так, часто	Рідко, тільки пробували	Самі цього не робили, але інших за це не засуджують	Не доводилося, є супротивниками подібних дій	Не захопили відповідати на питання
палити	47,6	27,3	10,8	12,7	1,6
пити міцні напої	36,9	44,7	4,4	7,0	7,0
свідомо одурювати когось для досягнення своєї мети	12,6	33,3	12,0	34,0	7,9
вживати наркотики	1,9	8,0	8,2	79,1	2,8
давати хабарі	6,3	16,3	26,2	45,6	5,6
вступати в статеві зв'язки до шлюбу	36,0	16,1	15,4	10,5	22,0
використовувати сексуальні зв'язки для досягнення корисливих цілей	3,1	5,1	30,2	49,1	12,5

Ми бачимо, що найбільш поширеними формами негативної поведінки є куріння, вживання алкогольних напоїв, вступ до дошлюбних статевих зв'язків.

Хто ж у першу чергу потрапляє до групи з негативною поведінкою? Зрозуміло, що тут діють одночасно дуже багато чинників, пов'язаних у значній мірі з індивідуальними особливостями молодих людей, та все ж деякі виділити можна. За результатами соціологічних досліджень сексуальні зв'язки в корисливих цілях більшою мірою схильні використовувати молоді люди, чиї батьки не добилися в житті успіху (12,6%, при 8,1% у тих, чиї батьки добилися успіху у житті). Дошлюбні сексуальні стосунки поширені як серед юнаків, так і серед дівчат.

Вживання наркотиків більш поширене серед наймолодшої частини молоді (11,6% у віковій групі до 20 років при 8,9% в групі 24-26 років). Хлопці вживають наркотики в 2,5 рази частіше, ніж дівчата, а діти батьків, що не добилися в житті успіху - в півтора рази частіше, ніж їх благополучніші однолітки. При цьому реальний матеріальний стан молодих людей значення не має. Найвищий відсоток постійного вживання наркотиків серед тих, хто не має середньої освіти - 7,7%. Економічні форми девіації (хабарі) характерні в основному для чоловіків старшої вікової групи молоді (хабарі давали кожен четвертий старше за 24 роки і кожен шостий у віці до 20 років).

Таким чином, при відносно високому рівні негативної поведінки у молоді в цілому, розподіл форм девіації по групах молоді нерівномірний. Найменш поширені вони серед молоді, у яких батьки відносяться до інтелігенції, або досягли певного соціального статусу, а найширше - серед тієї відносно невеликої частини молоді, яка походить з «нижчих» шарів суспільства, має невисокий рівень освіти і яка прирікає себе на неможливість конкурувати зі своїми однолітками на ринку праці.

Метою нашого дослідження, крім визначення системи суб'єктивних цінностей студентства, був аналіз емоційно-вольової сфери (емоційно-почуттєвого ставлення до світу людини, суб'єктивного сприйняття).

Таким чином, проведене науково-педагогічне дослідження показало, що в наш час, час глобальних реформ і зламу системи колишньої моралі перевернулися та завдали суттєвих змін моральні цінності та життєві установки сучасної молоді. Порушився процес передачі молодому поколінню норм і традицій, вироблених попередніми поколіннями, внаслідок чого руйнується мораль, поширеними стають різні форми девіантної поведінки.

Серед причин деструкції, що відбувається в молодіжному середовищі, дослідники відзначають такі чинники :

- стихійне становлення демократичного суспільства, ці процеси проходять без орієнтації на ціннісні пріоритети, що можуть призвести у найближчому майбутньому до важких наслідків;
- розрізненість спрямованості ціннісних орієнтацій, які було сформовано у масовій свідомості молоді;
- відсутність можливостей реалізації ціннісних орієнтацій, що призводить до дезінтеграції духовних утворень молоді;
- неузгодженість різних систем виховання, щодо формування ціннісних орієнтацій та тенденцій їхнього розвитку у сучасній суспільній свідомості;
- послаблення ролі родини в процесі виховання;
- люди, які займаються вихованням молоді, як правило, не враховують необхідні на даний момент форми й методи виховання;

- тенденція утворення верховенства індивідуалізму наряду з нехтуванням колективізму у сучасному молодіжному середовищі.

Вирішальну роль у розв'язанні проблеми духовно-морального виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах повинні відігравати: по-перше, розвиток єдиної теорії духовності як основи духовно-морального виховання, по-друге, формування духовного складу майбутнього спеціаліста крізь призму філософії вищої освіти, по-третє, національні духовні цінності українського суспільства, педагогічні, історичні та художні традиції українського народу.

Література

1. Бех І.Д. Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології // І.Д. Бех. Педагогіка і психологія. – 1999.- № 3. – С. 5-14
2. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку Особистості // І.Д. Бех. Педагогіка і психологія.- 1997.- №1. – С. 124 -129
3. Державна національна програма «Освіта»(Україна ХХІ Століття). – К.; Райдуга 1996. – 97с.
4. Зязун І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії / І.А. Зязун. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
5. Максимюк С.П. Педагогіка / С.П. Максимюк // Педагогіка. – К.: 2009. – 670 с.
6. Олексюк О.М. Формування духовного потенціалу студентської молоді./ О.М. Олексюк. – К., 1996. – 253с.

Додаток А

Тест «Цілі та цінності вашого життя»

1. Чи маєте ви життєву мету або головну життєву мрію :
 - а) так;
 - б) ні;
 - в) ще не замислювався
2. Оберіть із вказаних у тесті свої головні життєві цілі :

а) мати хорошу сім'ю;	е) забезпечити майбутнє дітей;
б) здобути хорошу освіту;	ж) відкрити свій бізнес;
в) влаштуватися на хорошу роботу;	з) жити в достатку;
г) мати свою квартиру;	і) придбати дорогі речі
д) заробити багато грошей;	
3. Які з названих абсолютних вічних цінностей є переживаними у вашому житті :

- віра;	- милосердя;
- надія;	- прощення;
- любов;	- досконалість;
- сумління;	- краса;
- правда;	- свобода;
- доброта;	- нетерпимість до зла;
- чесність;	- великодушність;
- справедливість;	- оберігання життя;
- щирість;	- мудрість;
- гідність;	- благородство

4. До яких з названих національних цінностей, на вашу думку, має прагнути український народ в процесі розбудови незалежності держави:
- українська ідея;
 - державна незалежність України;
 - самопожертва в боротьбі за свободу нації;
 - патріотизм, готовність до захисту Батьківщини;
 - єдність поколінь на основі віри в національну ідею;
 - почуття національної гідності;
 - історична пам'ять;
 - громадська національно – патріотична активність;
 - пошана до державних і національних символів, до державного Гімну;
 - любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій;
 - пошана до Конституції України;
 - підтримка владних чинників у відстоюванні незалежності України та розбудови атрибутів державності;
 - орієнтація власних зусиль на розбудову Української Держави і розвиток народного господарства;
 - прагнення побудувати справедливий державний устрій;
 - обстоювання ідеології українського державотворення;
 - готовність стати на бік народів, які борються за національну свободу;
 - сприяння розвитку духовного життя українського народу;
 - дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи;
 - увага до зміцнення здоров'я громадян України

5. Чи доводилося Вам :

а) палити :

- так, часто;
- рідко, тільки пробував;
- сам цього не робив, але інших за це не засуджую;
- не доводилося, є супротивником подібних дій;
- не хочу відповідати на це питання

б) пити міцні напої :

- так, часто;
- рідко, тільки пробував;
- сам цього не робив, але інших за це не засуджую;
- не доводилося, є супротивником подібних дій;
- не хочу відповідати на це питання

в) свідомо одурювати когось для досягнення своїх цілей :

- так, часто;
- рідко, тільки пробував;
- сам цього не робив, але інших за це не засуджую;

д) давати хабарі :

- так, часто;
- рідко, тільки пробував;
- сам цього не робив, але інших за це не засуджую;
- не доводилося, є супротивником подібних дій;
- не хочу відповідати на це питання

е) вступати в статеві стосунки до шлюбу

- так, часто;
- рідко, тільки пробував;
- сам цього не робив, але інших за це не засуджую;
- не доводилося, є супротивником подібних дій;
- не хочу відповідати на це питання

ж) використовувати сексуальні зв'язки для досягнення корисливих цілей:

- так, часто;
- рідко, тільки пробував;
- сам цього не робив, але інших за це не засуджую;

- не доводилося, є супротивником подібних дій; - не хочу відповідати на це питання	- не доводилося, є супротивником подібних дій; - не хочу відповідати на це питання
- г) вживати наркотики :
- так, часто;
 - рідко, тільки пробував;
 - сам цього не робив, але інших за це не засуджую;
 - не доводилося, є супротивником подібних дій;
 - не хочу відповідати на це питання

УДК 377.015.311:37.091.33

Кожухова З.В.,
*викладач ВП «Брянківський технологічно-економічний технікум
 Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»*

ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНУТОЇ ОСОБИСТОСТІ-ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Актуальність проблеми застосування новітніх технологій в освіті з метою формування всебічно розвинутої особистості обумовлена сучасним рівнем розвитку науки і техніки, ускладнення освітніх завдань виховання та навчання, поглибленням рівня знань та вмінь майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій щодо застосування новітніх технологій в освіті, формування всебічно розвинутої особистості доводить, що опрацювання проблематики є наслідком модернізації освіти України, входження України до єдиного Європейського та Світового освітнього простору. В постанові Кабінету Міністрів України № 896 від 3.11.1993р. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») проголошується: «Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технологій в усьому світі – все це потребує створення таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається.» [1,с.1].

Однією з задач розвитку освіти є «застосування новітніх технологій в освіті з метою формування всебічно розвинутої особистості.» [1,с.2].

У різні часи питання розвитку особистості вивчали Ж.-Ж. Руссо, К.-А. Гельвецій, Д. Дідро, Б. Скіннер, А.С. Макаренко, Л.С. Виготський.

На підставі аналізу досвіду видатних науковців можна сформулювати «закон розвитку особистості в діяльності: у процесі діяльності відбувається всебічний і цілісний розвиток особистості людини, формується її відношення до оточуючого світу, Ця діяльність повинна бути спрямована на розвиток» [3,с.36]. «Джерело розвитку – діяльність і спілкування.» [3,с.43].

Дослідженням новітніх технологій навчання займалися Г.К. Селевко, А.А. Вербицький, М.М. Палтишев.

Новітні технології у навчанні розуміють процес створення нових засобів вирішення педагогічних проблем, а перш за все спрямований на розвиток особистості.» [3,с.155].

Найбільш відомі сучасні освітні технології: особистісна орієнтована технологія, ігрові педагогічні технології, технологія «Створення ситуації успіху» (за А.С. Белкіним), технологія колективного творчого виховання (за І.І. Івановим) та ін.

Особлива роль в процесі навчання відведена викладачеві. В «Педагогічній поемі» А.С. Макаренко робить висновок: - «Те, що ми називаємо високою кваліфікацією, впевнене і чітке знання, вміння, майстерність, золоті руки, постійна готовність до роботи – ось що заохочує до роботи дітей » [2.с.145].

Мета статті – дослідження досвіду застосування новітніх освітніх технологій та формування всебічно розвинутої особистості майбутнього фахівця.

З метою вирішення задач, які стоять перед закладами освіти України, активізації навчального процесу у ВП «Брянківський технологіко-економічний технікум» Луганського національного університету Імені Тараса Шевченка впроваджуються новітні технології, які сприяють формуванню всебічно розвинутої особистості студента. Творчому пошуку використання творчості студентів сприяють інноваційні форми проведення уроків. Уроки-конкурси, вікторини, ділові ігри активізують творчість студентів.

Рольова гра «Виробнича нарада» передбачає тісний зв'язок з виробництвом. До проведення гри були заохочені студенти заочного відділення, які працюють за фахом. Сценарієм гри передбачається розподіл ролей серед студентів: директор підприємства, заступник директора з виробництва, головний інженер, головний економіст, головний механік, головний технолог, інженер з охорони праці, начальник експериментального цеху, представники проектного інституту.

Темою рольової гри є вирішення питань реконструкції підприємства, підвищення ефективності роботи підприємства. Під час гри використовується документація підприємств, ескізи моделей одягу, виконані студентами, зразки вузлів обробки швейних виробів,

демонструються моделі одягу тощо. При підготовці до уроку студенти ознайомлюються із функціями фахівців підприємства, використовують особистий виробничий досвід. На уроці студенти демонтують творчий підхід до справи, яка їм доручена. Проведення рольової гри дає можливість студентам визначати перспективи роботи за фахом.

На заняттях необхідно передусім створити вільну ігрову атмосферу, спрямовану на забезпечення комфортності спілкування, впевненості у своїх силах, творчих потенціях і відповідному потенціалі студентів.

Щороку в технікумі проводиться конкурс професійної майстерності «Джерела творчої наснаги», в якому приймають участь студенти 3-4 курсів спеціальності «Дизайн» (дизайн одягу). Командам пропонуються завдання: «Привітання», «Бліц», «Майстриня» (з виконанням ручних робіт, машинних, прасувальних), «Наколювання сукні» (муляжним методом, виконується модель сукні) та інші.

Переможцем є команда, яка виконує завдання якісно, швидко і демонструє високий рівень професійних знань і вмінь. Студенти з заохоченням приймають участь в конкурсі. Це сприяє розвитку інтересу до вивчення спеціальних дисциплін.

Урок-гра «Інтелект-шоу» – бінарний урок з дисциплін «Матеріалознавство» і «Технологія виробів». Підготовка до уроку містить збір історичної інформації з дисциплін, роботу з додатковою літературою, підготовку дидактичного матеріалу для уроку тощо. Студенти мають змогу здійснювати вибір роботи за інтересами, з урахуванням своїх творчих здібностей. Урок-гра передбачає інтелектуальні змагання двох команд та їх вболівальників у різноманітних конкурсах за фахом. Конкурси чередуються з повідомленнями «Архівної довідки», де за допомогою площинних наглядних посібників, виготовлених студентами, до аудиторії доводиться цікава історична інформація з предметів. Конкурси оцінюють члени журі – студенти випускної групи спеціальності «Дизайн» (Дизайн одягу).

Вікторина з охорони праці. Урок проводився у рамках Міжнародного дня охорони праці. Участь у вікторині брали дві команди студентів.

Студенти представляли виступ агітбригад. За допомогою віршів, пісень студенти довели важливість знань основ охорони праці та техніки безпеки. В конкурсах, запропонованих командам, студенти продемонстрували відмінні знання з дисципліни.

Особливе місце в навчальному процесі посіли уроки – екскурсії. Студенти спеціальності Дизайн (дизайн одягу). Ознайомлюються з технологічними процесами на швейних підприємствах ВАТ «Лутрі», «Глорія – Джинс», «Брянковчанка». Студенти мають змогу ознайомитися з новітніми технологіями виготовлення одягу, особливостями роботи фахівців галузі.

Декілька років студенти виконують наскрізні курсові проекти з предметів «Композиційна організація форми», «Конструювання та художнє моделювання одягу», «Технологія виробів», які передбачають захист проектів по схемі: дизайнер – конструктор – технолог.

Таким чином розробляється технічна документація на модель від ескізу до випуску готових виробів. Такий підхід дозволяє випускникам технікуму оволодіти практичними навичками, необхідними для фахівців галузі.

При виконанні курсових, дипломних проектів виконуються заявки Студентського центру люди технікуму. Колекції моделей одягу, розроблені та виготовлені студентами, є основою колекцій, які Студентський центр моди демонструє на подіумі технікуму, міст області, України.

Формуванню всебічно розвинутої особистості сприяє виховна робота.

Виховні години з профорієнтації з запрошенням ведучих фахівців галузі сприяють отриманню інформації про особливості майбутньої роботи випускникам технікуму.

Участь студентів у позакласних заходах сприяє розвитку організаторських здібностей, формуванню активної життєвої позиції, розкриттю внутрішнього світу студентів.

На «Вечорі поезії», де була присутня поетеса Н. Гаврічкова також звучали вірші студентів.

На виховній годині, присвяченій Дню закоханих студенти декількох груп приймали участь у різних конкурсах. При цьому студенти виступали у ролі сценаристів, дизайнерів приміщень, ведучих та ін.

Творчий підхід до організації використання новітніх технологій навчання, використання різноманітних форм виховної роботи сприяє формуванню всебічно розвинутої особистості.

Література

1. Державна національна програма «Освіта». («Україна ХХІ століття»). Постанова Кабінету Міністрів України № 896 від 3.11.1993р №№ 44-46 с.1-12. **2. Макаренко А.С.** Педагогічна поема –К.: Либідь, 1987 – 512с. **3. Педагогіка** (курс лекцій): Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів . – Луганськ: ЛГУ імені Тараса Шевченка, 2001. -231с.

Кореняк Н. В.,

заступник директора з НМР

ВП «Брянківський технологічно-економічний технікум

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

АНАЛІЗ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Постановка проблеми. З утвердженням України як самостійної демократичної держави прискорилися процеси реформування освіти, все більше підпорядковуючи ці зміни логіці суспільного розвитку. Реформування освіти, стає основою становлення інтелектуального, духовного потенціалу особистості людини, виходу вітчизняної науки, техніки й культури на світовий рівень, національного відродження, становлення державності та демократії в Україні. Динамізм, властивий сучасній цивілізації, зростання соціальної значимості особистості, гуманізація й демократизація держави, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки й технологій в усьому світі – все це викликає необхідність теоретичної та практичної підготовки спеціалістів на новому, якісно високому рівні.

Дане твердження повною мірою відноситься до професійної підготовки фахівців перукарської справи. Від їхніх професійних знань, досвіду і вміння працювати з людьми багато в чому залежить культура обслуговування клієнтів. Ці працівники, мають бути людьми творчого складу, володіти гарним смаком, бути чутливими, уважними і чуйними до клієнтів. Дуже важливим у професії перукаря є вміння міркувати, здатність швидко знаходити індивідуальний підхід до кожного клієнта, уникати конфліктних ситуацій.

Треба мати на увазі, що психологічна структура особистості працівника сфери обслуговування, звичайно ж, значно складніша за структуру його професійної діяльності, бо вона вбирає в себе все багатство його зовнішньої і внутрішньої життєдіяльності: пізнання, спілкування і працю. У зв'язку з цим особливої важливості набувають питання підвищення якості професійної підготовки майбутніх перукарів, візажистів, гримерів, перукарів-модельєрів. У своїй роботі ми звернулися до професійної підготовки перукарів спеціальності «Перукарське мистецтво та декоративна косметика».

Процес формування конфліктологічної грамотності особистості довготривалий. Він охоплює весь життєвий період, але найбільш плідним і ґрунтовним стає в юнацькому віці. У сучасній психолого-педагогічній науці проблеми формування конфліктологічної грамотності студентів тісно пов'язані з питаннями інтелектуального розвитку здібностей особистості.

Зарубіжні та вітчизняні вчені в галузі педагогіки та психології різнопланово досліджують питання конфліктологічної та інтелектуальної культури студентів (Карамука Л.М., Коломінський Н.Л., Реан Н.А., Я.Л. Коломинский, Г.В. Ложкин, Н.И. Ловякель, С.Д. Максименко та інші) [4; 5; 6; 7].

Як свідчить аналіз сучасної педагогічної теорії і практики, проблема формування конфліктологічної грамотності студентів у вищих навчальних закладах ще недостатньо розроблена.

Метою статті є аналіз рівня сформованості конфліктологічної грамотності, теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка методів формування конфліктологічної грамотності майбутніх фахівців у сфері перукарського мистецтва у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації в процесі фахової підготовки молодших спеціалістів.

Викладання основного матеріалу. Одним із завдань нашого дослідження є аналіз реального рівня сформованості конфліктологічної грамотності студентів - майбутніх фахівців перукарського мистецтва.

Педагогічний констатуючий експеримент проводився у чотирьох групах студентів II, III, IV курсу спеціальності «Перукарське мистецтво та декоративна косметика» Брянківського технологіко-економічного технікуму Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Експериментальну групу склали 74 особи.

Проведене теоретичне вивчення проблеми конфліктологічної грамотності у майбутніх фахівців перукарського мистецтва, дозволило сформулювати цілі і завдання практичного дослідження. Нами були визначені наступні завдання практичного дослідження:

- визначити рівень сформованості конфліктологічної грамотності майбутніх фахівців перукарської справи;
- проаналізувати можливості створення необхідних умов для ефективності формування конфліктологічної грамотності майбутніх фахівців перукарського мистецтва;
- розробити методичні рекомендації щодо підвищення рівня конфліктологічної грамотності майбутніх фахівців перукарського мистецтва для подальшого їх використання в практичній діяльності.

Для аналізу отриманих результатів ми визначили критерії сформованості конфліктологічної грамотності майбутніх фахівців у сфері перукарського мистецтва. На основі цих критеріїв розроблено три рівні сформованості конфліктологічної грамотності: високий, середній та низький.

Визначені критерії дають можливість розробити комплексну методичку дослідження рівнів сформованості конфліктологічної грамотності майбутніх перукарів – модельєрів. На основі аналізу робіт В.П. Беспалько [1; 6] серед вимог, що висувуються до критеріїв оцінки рівня сформованості професійної компетенції, а також і конфліктологічної грамотності, доцільно виділити такі:

- по перше – критерії повинні бути адекватні тим явищам, характеристикою яких вони є, чітко відображати природу явищ, що вимірюються, а також динаміка вимірювання, вираженого критерієм властивості;

- по друге – вимагається, щоб відповідали дидактичній меті, характеризували зв'язок між нею і результатами навчань;

- по третє – важливо, щоб критерії виражалися в таких педагогічних поняттях, які можна піддати кількісному аналізу;

- по четверте – вони повинні забезпечувати відносну простоту вимірювань, легкість розрахунків, доступність і зручність у використанні;

- по п'яте – критерії повинні дозволяти оцінювати не тільки обсяг, але і якість знань і умінь, не тільки формальні результати навчання, але й творчу роботу студентів. Таким чином, під критерієм конфліктологічної грамотності майбутніх перукарів – модельєрів розуміємо міру для порівняння якісних і кількісних показників навчального процесу з точки зору одержання результатів.

Під час дослідження в експериментальних групах другого, третього та четвертого курсів спеціальності «Перукарське мистецтво та декоративна косметика» були використанні наступні методи: спостереження, бесіда, анонімне опитування, тести. Використовувались ряд методик: методика «Оцінка рівня компетентності у вирішенні конфліктів» (П.П. Хеппнер, Ш.Х. Петерсен.) [9], тест «Дослідження особливостей реагування у конфліктній ситуації за методикою К.Томаса [8], тест «Оцінка рівня конфліктності особистості» [3].

Для оцінки рівня компетентності у вирішенні конфліктів було проведено опитування чотирьох групах студентів (74 особи) другого, третього та четвертого курсів за методикою П. П. Хеппнера, Ш. Х. Петерсена «Оцінка рівня компетентності у вирішенні конфліктів».

Аналіз отриманих результатів показав, що 16,7% (3 особи) II курсу, 33,3% (6 осіб) III курсу та 36,8% (14 осіб) мають високий рівень компетентності у вирішенні конфліктів та можуть приймати адекватні рішення в конфліктних ситуаціях; 50% (9 осіб) II курсу, 50% (9 осіб) III курсу та 52,6% (20 осіб) IV курсу мають середній рівень; 33,3% (6 осіб) II курсу, 16,7 (3 особи) III курсу та 10,6% (4 особи) IV курсу мають низький рівень сформованості даного критерію. Таким чином домінуючим рівнем прояву компетенції у вирішенні конфліктів є середній рівень сформованості.

За даними дослідженнями ми отримали наступний розподіл (табл.1)

Розподіл студентів за рівнем компетенції у вирішенні конфліктів

№ п/п	Рівні компетентності	Студенти у %		
		II курс	III курс	IV курс
1.	Високий	16,7	33,3	36,8
2.	Середній	50	50	52,6
3.	Низький	33,3	16,7	10,6
4.	Всього	100	100	100

За результатами дослідження, студенти четвертого курсу мають найвищий показник - 36,8%. Даний високий рівень компетенції залежить не тільки від сили збудження нервової системи, темпераменту, вроджених якостей особистості, але і від комплексних знань з конфліктологічної грамотності, що отримують майбутні фахівці при вивченні дисциплін «Професійна етика й культура обслуговування», «Психологія та педагогіка», «Менеджмент салонів краси» та інших, тому дані студенти мають найвищий показник.

Що стосується середнього рівня, то за даним показником лідером є також четвертий курс (52,6%), тобто студенти, які набули виробничого досвіду практику у салонах краси, перукарнях та спостерігали реальні конфліктні ситуації, а також засоби, якими вони вирішувалися. Низький рівень (33,3%), найбільш проявляє у студентів II курсу, бо вони ще не володіють навичками самоконтролю та саморегуляції своїх емоційних станів.

Таким чином можна зробити висновок, що на рівень компетентності студентів у вирішенні конфліктів впливають: рівень володіння знаннями у спілкуванні, етиці, управлінні; досвід у вирішенні конфліктів між перукарем-модельєром та клієнтом, також розвиток особистості, володіння достатніми навичками самоконтролю, своєчасна психодіагностика.

Другий ступінь сформованості конфліктологічної грамотності майбутніх фахівців у сфері перукарського мистецтва, який ми оцінювали у рамках дослідження, є оцінка схильності особистості до конфліктної поведінки за тестом К. Томаса.

Діагностика схильності студентів до конфліктної поведінки за тестом К. Томаса дозволяє виявити основні позиції форми поведінки, які займає особистість під час взаємодії: конкуренція, компроміс, уникнення, пристосування.

У результаті дослідження нами були отримані наступні результати, які занесемо в таблицю 2. «Розподіл студентів за схильністю до конфліктної поведінки».

**Розподіл студентів за схильністю до конфліктної поведінки
(за тестом К.Томаса)**

№ п/п	Стиль поведінки	Студенти у %		
		II курс	III курс	IV курс
1.	Суперництво	27,8%	33,3 %	18,4%
2.	Співпраця	22,2%	11,1%	31,6%
3.	Компроміс	22,2%	27,8%	26,3%
4.	Уникнення	11,1%	11,1%	13,2%
5.	Пристосування	16,7%	16,7%	10,5%

З таблиці видно, що більшість студентів других та третіх курсів схильні займати позицію суперника (27,8%; 33,3%), що і визначає їхню підвищену агресивність та наполегливість на власній точці зору під час взаємодії, не в свою чергу нерідко призводить до конфлікту. Однак, досліджування студентів четвертого курсу показало, що вони більш здатні до співпраці та компромісу (31,6%; 26,3%) під час взаємодії. Це підтверджує гіпотезу про вплив та прояв особистих рис. Дані дослідження, свідчать, що позиція уникнення та пристосування не є самою поширеною серед майбутніх фахівців у сфері перукарської справи.

Третій ступінь сформованості конфліктологічної грамотності майбутніх фахівців у сфері перукарського мистецтва, який ми оцінювали у рамках нашого дослідження, є індивідуально-психологічні характеристики особистості, іншими словами конфліктність особистості.

Конфліктність особистості – це інтегративна особистісна якість, що характеризує рису характеру індивіда як їх комплекс і визначається індивідуально-психологічними характеристиками особистості.

Конфліктність особистості визначається комплексною дією наступних факторів:

- психологічних (особливостей темпераменту, рівня агресивності, психологічної стійкості й саморегуляції, актуального емоційного стану, соціально-психологічних установок і цінностей, ставлень до опонента, комунікативної компетентності тощо);

- соціально-психологічних (особливостей умов життя й діяльності, середовища й соціального оточення, загального рівня культури тощо).

Конфліктних особистостей поділяють на ситуативно і перманентно конфліктних (класифікація Ф.М. Бородіна та Н.М. Коряк [2]).

Для ситуативноконфліктних людей конфліктність є не властивістю характеру, а наслідком конфліктних ситуацій.

Ситуативними передумовами виявлення конфліктності особистості виступають: незадоволеність актуальної потреби; почуття невизначеності, невпевненості; дезорієнтованість, втома, нестійкий настрій; підвищена збудливість; недостатня або викривлена інформація.

Перманентно конфліктна особистість - це індивід для яких конфліктність – постійна властивість їхньої поведінки, що визначається особливостями характеру.

До характерологічних передумов виявлення конфліктності особистості відносять: нетерпимість до недоліків інших; занижена самокритичність; не стриманість у почуттях; укорінені негативні забобони; упереджене ставлення до людей; схильність до агресивної поведінки; схильність підкоряти собі інших; невихованість; відсутність внутрішньої духовної культури; неухважність до людей; егоїзм.

Для дослідження прояву тактовності та коректності студентів в стосунках з оточуючими було проведено тест «Оцінка рівня конфліктності особистості». За допомогою тесту оцінювали виявлення схильності до агресивної поведінки; схильність уникати суперечок конфліктів та критичних ситуацій.

Студентам пропонується відповісти на 14 запропонованих запитань, наведено три варіанти відповідей А,Б,В.

Необхідно обрати відповідь, яка б влаштувала респондентів, та записати букву, що її позначає, біля номера відповідного запитання у бланку до методики.

Отримані бали сумуються й за класифікатором визначається до якого рівня конфліктності особистості відноситься діагностує мий, майбутній фахівець у сфері перукарських послуг.

Результати тесту «Оцінка рівня конфліктності особистості».

20 опитаних, тобто 27% мають низький рівень конфліктності. Ці студенти тактовні і миротворчі, вміло уникають суперечок, конфліктів та критичних ситуацій.

18 студентів, або 24,3% - рівень конфліктності нижчий за середній. У відомому ступені конфліктні конфліктують, лише в тому випадку, якщо немає іншого виходу, а інші засоби вичерпані.

21 студент, тобто 28.4% мають середній рівень конфліктності. Ці респонденти твердо відстоюють свою думку, не думаючи про те, яким чином це позначиться на професійній кар'єрі або приятельських стосунках

9 опитаних, або 12,2% рівень конфліктності вищий за середній. Конфліктні стосунки для них є швидше тактикою, чим образом життя.

6 респондентів, тобто 8,1% мають високий рівень конфліктності. Ці студенти люблять критикувати інших для особистої вигоди, але не дозволяють критикувати себе. Нестриманість, грубість, нетактовність відштовхує людей. Така категорія людей завжди готові до боротьби, живуть в очікуванні конфлікту й тим самим провокують його.

Отже можна зробити висновок, що за результатами тесту «Оцінка рівня конфліктності особистості» більшість опитаних нами студентів мають низький або середній рівень конфліктності. Кількість студентів з високим рівнем конфліктності незначна, для них характерна наявність характеру, що обумовлює продукування конфліктів, використання конфліктогенів спілкування й безумовно, підвищення конфліктогенності стосунків у колективі.

Висновок. Результати констатуючого експерименту підтвердили необхідність глибокого всебічного вивчення проблеми формування конфліктологічної грамотності та пошуку шляхів ефективного вирішення цієї проблеми.

Головною умовою, яка забезпечить формування конфліктологічної грамотності є особистісно-орієнтоване навчання, його принципи, які дозволяють сформувати в кожного студента (з урахуванням його особистісних здібностей, нахилів, інтересів) конфліктологічну грамотність на достатньо високому рівні.

Оптимальними шляхами формування конфліктологічної грамотності майбутніх перукарів-модельєрів у процесі навчальної діяльності є: концептуальна єдність змісту, форм та методів навчання майбутніх фахівців у сфері перукарського мистецтва, що передбачає тісний теоретико-методологічний зв'язок між лекціями, семінарами та практичними заняттями; логічна послідовність різних форм занять з використанням активних технологій навчання; впровадження курсу «Конфліктологія» в навчальну діяльність майбутніх перукарів-модельєрів; інтеграція фахових, для викладачів дисциплін та курсу «Конфліктологія» з використанням методик активного навчання (ситуаційні вправи, ділова гра, метод розігрування ролей); набуття майбутніми перукарями-модельєрами методів саморегуляції в конфліктних ситуаціях та конфліктах.

Дане дослідження не вичерпує розв'язання всіх аспектів проблеми формування конфліктологічної грамотності майбутніх фахівців сфери перукарського мистецтва та вимагає подальшого дослідження. Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом мотиваційної сфери студентів спеціальності «Перукарське мистецтво та декоративна косметика», ролі педагогічного спілкування у формуванні їх конфліктологічної грамотності, пошуком адекватних методів діагностики розв'язування конфліктних ситуацій.

Література

1. **Безпалько В.П.** Слагаемые педагогической технологии. - М.: Педагогика, 1989. - 195 с. 2. **Бородкин Ф.М., Коряк Н.М.** Внимание: конфликт! – 2-е изд., перераб. и доп. – Новосибирск: Наука, Сиб. Отделение, 1989. – 190 с. 3. **Дзюба Т.М.** Комплекс методик для

діагностики психологічної готовності керівника школи до взаємодії в умовах конфлікту /за наук. Ред.. Л.М. Карамушки. – Полтава: ПОІППО. – 2005. – 64 с. **4. Карамушка Л.М.** Психологічні основи управління в системі середньої освіти: Навч. посібник.- К.: Ін-т змісту та методів навчання, 1997. - 180 с. **5. Карамушка Л.М.** Психологія управління закладами середньої освіти. - К.: Ніка-Центр, 2000. - 331 с. **6. Коломінський Н.Л.** Психологія педагогічного менеджменту. - К.: МАУП, 1996. - 176 с. **7. Ложкин Г.В., Повякель Н.Н.** Практическая психология конфликта. - К.: МАУП, 2002. - 256 с. **8. Столяренко Л.Д.** Основы психологи: Практикум. – Ростов н/Д: Фенікс, 2005. – 704 с. **9. Heppner P.P., Petersen Ch. H** Development and Implication of a Personal Problem Solving Inventory// “Journal of Counseling Psychology”, 1982, №29, p. 66-75

УДК 377.091.39

Кривцова В.О.,

*викладач ВП «Брянківський технологічно-економічний технікум
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»*

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ Й МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ

Актуальність теми. Головне завдання системи вищих навчальних закладів – формувати професійне ядро висококваліфікованих фахівців з усіх напрямів підготовки, надавати їм необхідні знання, навички та вміння працювати в умовах ринкових відносин.

Водночас перед вищою освітою відкриваються принципово нові перспективи, пов’язані з провадженням нових освітніх технологій, підвищенням рівня освітньої майстерності викладача та науково обґрунтованим психологічним супроводом, які сприяють ефективному управлінню процесом підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Сучасна педагогіка має значний арсенал новітніх технологій навчання, які останнім часом все більше і ширше використовуються під час організації навчального процесу.

Педагоги постійно шукають нові форми і методи викладання, які б давали найбільший ефект, найвищий коефіцієнт засвоєння студентами навчального матеріалу. Тому одним із дієвих засобів викладання сьогодні економічного матеріалу є науково – ігрова форма проведення занять.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного дослідження використання активних методів навчання у підготовці студентів викладено найбільш точно та різнобічно в журналі «Проблеми

освіти» у статті кандидата педагогічних наук, доцента Н.В.Чубур, який пояснює особливості використання активних методів навчання у професійній підготовці студентів економічного ВНЗ на прикладі Київського національного університету імені Вадима Гетьмана «Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій (Київ 2008).

Проблеми освіти №61 (2010)

Мета статті. Представити результати дослідження з питань орієнтації сучасного спеціаліста в освітньому процесі, в процес удосконалення здібностей розвитку і поведінки особистості, тобто орієнтувати студентів в позицію, коли вони самі свідомо ухвалюють рішення щодо заданої ситуації, викладають свою точку зору, беруть на себе відповідальність за представлене рішення – тобто набувають досвіду особистісних проявів.

Виклад основного матеріалу. Освіта має за мету сприяння всебічному розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, збагачення інтелектуального потенціалу народу, надання студентам можливості вільного вибору рівня і напрямку освіти, посилення глибини та фундаментальності знань.

Головне завдання безперервної освіти – створення оптимальних умов для гармонійного розвитку кожної людини незалежно від професії чи спеціальності при обов'язковому врахуванні ціннісних орієнтацій її особистості, мотивів та здібностей.

Під освітою розуміється процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості, при якому вона досягає свідомої зрілості та індивідуального зростання. У світовій освітній практиці в останні десятиліття виявилися дві протилежні і разом з тим невідривно пов'язані тенденції, з одного боку, роль освіти в життєдіяльності народів країн, індивіда неухильно зростає, з іншого боку, спостерігається криза освіти та її структур, досить часто обумовлена дефіцитом насамперед фінансування.

Забезпечення якісної підготовки студентів як основної складової частини освіти майбутнього спеціаліста є особливо актуальною проблемою сьогодення. Для вищої школи важливим є те, щоб навчити студентів учитися, розкрити перед ними перспективи майбутньої професії та прищепити любов до неї. Це завдання є не менш значущим, ніж озброєння їх конкретними професійними знаннями.

Для вирішення цього завдання важливо знати та правильно розуміти студентів, адекватно оцінювати їх особисті якості, сприйняття дійсності, уявлення про своє майбутнє. Під час навчального процесу необхідно врахувати ці можливості та потреби студентів.

Вища школа займає своє провідне місце в системі безперервної освіти. Вона прямо і опосередковано пов'язана з економікою, наукою, технологією і культурою суспільства в цілому. Тому її розвиток є

важливою складовою частиною загальної стратегії національного розвитку.

Освіта має забезпечити підготовку молоді до праці в умовах нових економічних відносин. Тому відбувається переосмислення ролі економічного навчання та виховання в умовах, коли громадяни України мають досягнути суті економічних перетворень.

Економічне виховання – це процес формування особистості, громадянина держави через передачу певного економічного мислення. Економічне мислення дає людині можливість виробити своє ставлення до оточуючого економічного життя, формує економічну готовність особистості до участі в економічно – доцільній діяльності.

В навчальному закладі потрібно багато уваги приділяти впровадженню в навчально-виховний процес інноваційних технологій, та ігрових методів навчання. Ці методи використовуються для заохочення студентів до самовираження.

Методами економічного виховання молоді у формуванні економічного мислення є проведення конкурсів, олімпіад, фестивалів та інтелектуальних ігор, зокрема «Брейн-ринг», «Що? Де? Коли?» та інші.

Головне завдання таких методів - поглиблення економічних знань. Ігрові форми це універсальний засіб у справі розвитку та виховання студентів. Такі методи навчання сприяють розвитку умінь та навичок: пам'яті, уваги, сприймання інформації, володіння рідною мовою. Проведення економічних ігор утворює доброзичливу атмосферу, перетворює набування знань із нудного процесу у захоплюючий, а також об'єднує студентів у колектив і встановлює емоційні контакти. Гармонічний розвиток особистих якостей студентів активізує можливості кожного.

В умовах змагання, в яких присутні тренування уваги та пам'яті, раціональна робота з текстом, усвідомлене ставлення учасників до розв'язання економічних проблем.

Іноді в завданнях для зняття емоційної напруги використовується гумор, заохочуються оригінальні та нестандартні відповіді студентів.

Конкурси обов'язково передбачають наявність зорової інформації, текстових діафільмів, роздавальних матеріалів. Серед безлічі нестандартних занять найпоширенішими є економічні конкурси.

Викладач і студенти виробляють свої підходи, прийоми, форми, наповняють їх змістом навчального матеріалу. Заняття збагачуються оригінальним розв'язанням проблем, спритністю, кмітливостю, гумором. Нестандартні заняття допомагають виявляти талановитих студентів і розвивати їхні творчі можливості та здібності.

Цільова настанова занять – конкурсів виявити знаючих, ерудованих студентів, допомогти їм самовиразитися, стимулювати їх до подальшого розвитку. Змаганнями розвивається активна пізнавальна діяльність усіх студентів.

Змагання сприяє формуванню пізнавальних інтересів, виробленню позитивних емоцій, можливостям прояву експресії! Активність студентів сприяє розвитку динамічного мислення, змагання учить спілкуватися в екстремальних умовах, удосконалювати навички контакту. Крім того, розширюється коло і знання студентів і залучення їх до пошуку літератури.

Організація заняття - конкурсу починається з підбору команд і виборів капітанів, а також з добору журі. Такі конкурси можливо проводити і для ерудованих індивідуальних студентів. Команди можуть придумувати свою емблему, девіз, назву. На початку заняття - конкурсу команди виконують привітання. Після вітання організовується ряд конкурсів. Конкурсні завдання відбивають головні ідеї великоблочного навчального матеріалу. Дано загальний опис декільком із наступних завдань - конкурсів: бліц-дуель, на кмітливість, рішення задач, кросворди, тести, економічний бій, домашнє завдання. Такі конкурси як рішення задач, завдання на кмітливість – це конкурси, що вимагають більшої розумової напруги.

Приведемо приклад «економічного бою». Ігрове поле «боротьби» розмежовано на клітки із номерами, що містять питання, бонуси та штрафи. Кожен із гравців команд по черзі робить свій «вистріл» і за правильну відповідь отримує бали. Бій закінчується, коли всі питання розіграні.

Кожний учасник конкурсу «мова жестів» отримує картку, в якій вказано економічний термін. За відведений час учасник повинен жестами показати його журі. Деякі конкурси оцінюють самі учасники. Кожний учасник віддає свій бал тому, хто, за його думкою, відповів найкраще. Наприкінці заняття дається загальна оцінка діяльності учасників, повідомляються результати і видаються призи, які повинні бути наближені до потреб студентів.

Деякі завдання, які використовуються на конкурсі можна виконувати дома. Наприклад, розгадати кросворд, придумати по п'ять законів анти економіки, підготувати плакати, електронну презентацію майбутньої професії та інше.

Висновки. Ми живемо у час значних змін. Змінюються соціально-економічний устрій держави, стрімко розвивається наука, з'являються кардинально нові технології.

Система проведення нетрадиційних занять забезпечує формування освіченої творчої особистості, пріоритетності розвитку людини, щоб відповідати як вимогам відповідних галузей економіки так і забезпечувати професійну підготовку в заняттях –конкурсах вирішальну роль має спілкування і відносини студентів, їхні емоції, радість перемоги, виділення окремих лідерів, що володіють даром міркування, творчості, таланта.

Література

1. **О.В.Аксьонова** Методика викладання економіки//Навчальний посібник ./-К:КНЕУ- 2006, - 708с. 2. **І. Д. Бех** Виховання особистості: підручник для вищих навчальних закладів./ І.Д.Бех – К.:Либідь, 2008 - 840 с. 3. **О. П.Сердюк.** Методичні засади моделювання особистісно орієнтованої навчальної діяльності у вищій школі України// Вища освіта України – 2005. - №1.4. **Н. В. Чубур,** кандидат педагогічних наук, доцент/Використання активних методів навчання в професійній підготовці студентів економічного ВНЗ// Проблеми освіти/, №61, - 2010 5. **П. Щербань** – К:Вища школа., 2004- 207с.

УДК 377.015.311:004

Кузьміна Л.Л.,
викладач Індустріально технікуму ДонДТУ

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ВСЕБІЧНО РОЗВИНУТОЇ ОСОБИСТОСТІ

Одним із важливих напрямків інформатизації сучасного суспільства є інформатизація навчання – процес забезпечення сфери навчання теорією та практикою розробки і використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання та виховання.

Особистість можна уявити як сукупність компетентностей, які виступають як міра можливостей людини включатися в діяльність.

В умовах традиційних форм та методів навчання студенти, отримуючи інформацію пасивно, не вміють самостійно її здобувати, а також застосовувати те, що знають.

Суспільству потрібна компетентна особистість, здатна брати активну участь у розвитку сучасного виробництва, економіки, науки, культури. Тому сьогодні на перший план висувається завдання створення сприятливих умов для виявлення і розвитку здібностей студентів, задоволення їхніх інтересів та потреб, розвитку навчально-пізнавальної активності та творчої самостійності.

Саме предмет «Інформатика» здатний суттєво вплинути на менталітет людини, яка формує себе як особистість, на методи вирішення не тільки конкретних завдань, а й навколишнього середовища. Студент повинен мати компетенцію використання інформаційних технологій, тобто технологій, що проектуються сучасною індустрією як в освіті, так і в повсякденному житті. Нові інформаційні технології відкривають

студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення будь-яких професійних навичок, дозволяють реалізовувати принципово нові форми і методи навчання. Наразі викладач зобов'язаний виступати у ролі творчого керівника, тобто спрямувати молодь від статичних знань до динамічних.

Стрімкі темпи інформатизації суспільства та розвитку інтернет-технологій актуалізують проблему формування всебічно розвинутої особистості підрастаючого покоління, яка наразі виступає одним із потужних чинників успішності навчальної, професійної, суспільної та інших видів діяльності молодого людини.

Працюючи над формуванням всебічно розвинутої особистості, необхідно виділяти такі шляхи:

- ✓ сформувати міцні базові знання студентів;
- ✓ навчити, де студент може знайти інформацію з теми;
- ✓ сформувати вміння швидкого пошуку інформації засобами новітніх інформаційних технологій;
- ✓ розвинути вміння обирати актуальну та корисну інформацію;
- ✓ сформувати вміння генерувати власні оригінальні думки та ідеї;
- ✓ сформувати вміння на основі аналізу попередньої інформації формувати власну точку зору;
- ✓ сформувати вміння реалізовувати на практиці на основі власних ідей нові схеми, розробки, технології, пристрої тощо;
- ✓ сформувати вміння опрацьовувати, обробляти та редагувати інформацію засобами інформаційних технологій.

Саме в умовах особистісно-орієнтованого навчання можливий цілеспрямований розвиток інформаційної компетентності особистості. Особистісно-орієнтоване навчання щодо цього є досить перспективним, оскільки виходить із самоцінності особистості, її духовності та суверенності. Його метою є формування людини як неповторної особистості, творця самої себе і своїх обставин.

Такі заняття будуються на основі потреб кожного студента, на них забезпечується прояв активності, самостійності, розвиток логічного мислення, творчий і пізнавальний потенціал, прагнення до успіху.

Студенти намагаються досягти індивідуальності, самореалізації та самодостатності; батьки прагнуть, щоб їх дитина була конкурентоспроможною в умовах сучасного життя; викладачі ж очікують від студентів успішної реалізації закладених знань, умінь та навичок.

Зміст та методика викладання будь-якого навчального предмета мають певні особливості щодо формування компетентностей студентів. Отже, охарактеризуємо предметний арсенал курсу інформатики з формування комунікативної компетентності.

Формування всебічно розвинутої особистості на заняттях інформатики можливе в трьох напрямках:

- ✓ взаємодія «людина—людина»: у результаті цієї взаємодії

студенти вчаться міркувати, слухати і чути один одного;

✓ взаємодія «людина — комп'ютер»: вивчивши основні компоненти комп'ютера та їх функції, а також програмне управління комп'ютером, студенти вчаться перетворювати текстову, графічну, числову, звукову та відеоінформацію, представляючи її у вигляді, доступному для кращого сприйняття, розуміння і засвоєння змісту;

✓ взаємодія «людина—комп'ютер—людина»: використання можливостей локальної та глобальної комп'ютерних мереж для отримання нових знань.

Проблему формування всебічно розвинутої особистості на заняттях інформатики можна вирішити, використовуючи:

- ✓ технологію проблемного навчання;
- ✓ проектну технологію навчання;
- ✓ прийом розв'язання ситуативних задач;
- ✓ інтерактивні технології навчання.

Розглянемо можливості формування всебічно розвинутої особистості, використовуючи інтерактивне навчання.

Інтерактивні технології навчання створюють необхідні умови як для становлення і розвитку компетентностей студентів, так і для розвитку та виховання особистостей активних громадян із відповідною системою цінностей. Інтерактивність у навчанні можна трактувати як здатність до взаємодії та навчання у режимі бесіди, діалогу, дії.

Набутий досвід засвідчує, що інтерактивні методи дозволяють студентам:

✓ аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу, тому зробити засвоєння знань більш доступним;

✓ учитися формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити власну точку зору, аргументувати й дискутувати;

✓ учитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;

✓ моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації та переживання їх;

✓ учитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів чи розв'язувати їх, шукаючи компроміси, прагнучи до діалогу;

✓ знаходити спільне розв'язання проблеми;

✓ розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Виконання інтерактивної вправи — найважливіший етап заняття. Його метою є засвоєння навчального матеріалу, досягнення очікуваних результатів уроку.

Існує велика кількість інтерактивних вправ, та на заняттях інформатики найбільш придатними до застосування можуть бути такі.

«Мозковий штурм» або атака.

Метод полягає у вирішенні проблеми та виробленні певної ідеї за обмежений час (10-15 хвилин).

Обрати керівників груп шляхом проведення бліцтурніру (5-6 запитань із теми заняття), решта учасників формується за вибором студентів. 5-6 осіб (оптимальна кількість студентів у групах) розміщуються навколо стола. Лідер групи отримує та оголошує тему для обговорення та пропонує протягом хвилини по черзі висловити свої думки. Секретар фіксує ідеї. Головне - кількість ідей. Кількість породжує якість. Мають право на існування й абсурдні, на перший погляд, думки. Не допускати критики. Можливе запозичення чужих ідей з метою їх удосконалення. Важливо у процесі обговорення довести правильність своєї думки, а також бажано дійти спільного висновку. Ідеї груп записуються на дошці. У процесі обговорення обґрунтовується остаточний вибір.

Рефлексія: «Ця ідея допоможе нам...», «Ми дійшли думки, що...», «У ході обговорення я зацікавився...».

Вид роботи активізує інтелектуальні здібності, розвиває фантазію, виробляє вміння толерантно ставитись до чужих думок. Ця діяльність потребує певної підготовки групи, ознайомлення студентів із правилами «мозкового штурму».

Наприклад.

Завдання: Кожна група шукає інформацію, щодо особливостей організації пошуку інформації в мережі Інтернет різних пошукових систем, зокрема Яндекс, Рамблер, Мета, Google. Кожна група шукає інформацію щодо однієї пошукової системи та заповнює таблицю.

Таблиця 1

Базові можливості пошукової системи

Базові пошукові можливості	Яким чином це можна виконати
За яким принципом пошукова система впорядковує свої результати?	
Пошук цитат	
Пошук імен	
Пошук з обов'язковим словом	
Виключення слова з пошуку	
Як відмовитися від пошуку усіх форм слову	

Групи обмінюються знайденою інформацією. Кожна група шукає відмінності принципів організації пошуку у різних пошукових системах та визначає для себе, переваги своєї пошукової системи.

Підведення підсумків. Кожна група презентує свої висновки (до 2 хв.), щодо переваги пошуку інформації в мережі Інтернет однією з пошукових систем.

«Мікрофон».

Цей прийом може використовуватись як у груповій, так і у фронтальній роботі з студентами, може стати частиною інших інтерактивних прийомів («Мозкова атака», «Акваріум» тощо). Полягає у вільному висловлюванні ідей, думок або відповідей на запитання. Студенти повинні дотримуватись певних правил: висловлюватись по черзі й тільки в символічний (іграшковий) мікрофон, не перебивати та не критикувати інших.

Даний вид роботи дозволяє виховувати у студентів уміння вислуховувати інших, бажання ділитися своїми думками.

Рефлексія: «Коли я висловлювався в мікрофон, я ...».

Наприклад.

Телекомунікаційний проект з дискретної математики за темою:

«Як логічне мислення допомагає нам в житті?»

«Суд над інформаційною технологією».

Метою заняття є аналіз впливу процесів інформатизації на соціальний розвиток суспільства, на розвиток і положення людини в суспільстві, на зміни соціальних структур під впливом інформатизації та прийняття рішення – осудити інформаційну технологію, заборонити розповсюдження або признати її необхідність та використовувати на благо людині.

Також використовують інтерактивні вправи «Броунівський рух», «Рольова гра», «Робота в малих групах», тощо.

Для швидкого й ефективного включення студентів у інтерактивну діяльність доцільно роздавати їм пам'ятки, що містять опис алгоритму діяльності.

На своїх заняттях та в позаурочний час я впроваджую різні форми організації навчальної діяльності, які мають комунікативну та навчальну спрямованість, тобто сприяють формуванню професійних умінь і навичок.

Наприклад, нестандартні заняття розвивають комунікативні вміння: урок-суд, подорож, прес-конференція тощо.

Заняття у формі ділової гри дозволяють виявити рівень сформованості компетенції і продовжити роботу з формування життєвих навичок студентів. Гра є ефективним засобом формування особистості та її морально-вольових якостей. У грі реалізується потреба впливу на світ. Гра сприяє розвитку пам'яті, уяви, позитивних емоцій та вольових

якостей особистості, а також учить студентів управляти своїми емоціями, організовувати свою діяльність.

Наприклад. З предмету «Математична логіка» провести заняття «По слідах Шерлока Холмса». Мета заняття: практично закріпити зі студентами теоретичний матеріал, отриманий при вивченні логіки Буля та логіки висловлювань, показати приклад застосування законів логіки і правил перетворювання складних логічних виразів при розв'язанні практичних логічних задач.

В кабінеті розставити столи так, щоб студенти могли працювати в групах по 4-5 чоловік. Кожна група – це екіпаж, якому треба здійснити подорож по слідах Шерлока Холмса з багатьма перешкодами. Подолати ці перешкоди зможе той екіпаж, котрий знає закони логіки та методи логічного мислення, вміє міркувати і аналізувати ситуацію, має можливість доводити та відстоювати свою точку зору.

Виграє той екіпаж, який набере найбільшу кількість балів, пройшовши по всій карті маршруту.

Доцільно проводити заняття у формі семінару-диспуту, наприклад: «Інтернет: добро чи зло?». Для проведення цього заняття студенти розділяються на дві команди: перша — «Інтернет – це добро», а друга – «Інтернет – це зло». Студенти повинні підготувати аргументи на захист інтересів своєї групи та відповідно оформити їх. При підготовці до заняття студенти вступають у взаємодії «людина—комп'ютер—людина», «людина—комп'ютер», а під час проведення уроку — у взаємодію «людина—людина».

Формуванню всебічно розвинутої особистості засобами інформатики, на мій погляд, сприяє також проектна технологія навчання, яка дозволяє організовувати діяльність, самостійно знаходити знання, яких не вистачає, у різних джерелах, розвивати дослідницькі вміння, використовувати комп'ютер як інструмент для творчості.

Наприклад. Використання мови програмування C++ при вивченні чисельних методів.

Все це дозволяє зробити висновок про основні структурні компоненти всебічного розвитку особистості: розумове виховання, технічне навчання, фізичне виховання, етичне і естетичне виховання, які повинні поєднуватися з розвитком творчих схильностей, завдатків і здібностей особистості і включенням її в продуктивну працю.

Але виховання повинне бути не тільки всебічним, але й гармонійним. Це означає, що всі сторони особистості повинні формуватися, одночасно і в тісному взаємозв'язку між собою.

Література

1. Загрекова Л. В. Дидактика: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. / Л.В. Загрекова, В.В. Николина. – М.: Высш. шк., 2007. – 383с. 2. Зубрилин А. А. Игровой компонент на уроках

информатики / Информатика и образование. – 2001. - №8. С.45-52
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. М., 1998. С. 50. **4. Слостенин В. А.** Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; под ред. В.А. Слостенина. – 6-е издание., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 576 с. **5. Словарь-справочник по педагогике.** Под ред. П.И. Пидкасистого. - М.: ТЦ Сфера, 2004. - 448с. **6. Хуторской А. В.** «Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования» // Народное образование. – 2003. - №2. **7. Чуб Е. В.** Компетентностный подход в образовании/ Е.В. Чуб // Инновации в образовании.-2008.-№3 **8. Информационная культура** [Электронный ресурс]: <http://www.fio.vrn.ru/2005/6/4.htm>
9. Информационная культура, информационная грамотность и компьютерная компетентность [Электронный ресурс]: <http://www.ifap.ru/projects/infolit.htm> **10. Кравец В. А., Кухаренко В. Н.** Вопросы формирования информационной культуры [Электронный ресурс]: http://www.e-joe.ru/sod/00/4_00/ku.html **11. Об информационной культуре** [Электронный ресурс]: http://synopsis.kubsu.ru/informatic/master/lecture/themes1_3.htm

УДК 377.016:502/504

Мельничук О.А.,
*студентка I-го курсу
спеціальності 5.03050901 «Бухгалтерський облік»
ВП «Брянківський технологічно-економічний технікум
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»*

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВНЗ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

На сучасному етапі складних і динамічних відносин суспільства з навколишнім середовищем бережливе ставлення до природи має складати невід’ємну частину загального світогляду кожного громадянина України, яка є однією з найбільш неблагополучних в екологічному плані країн Європи.

На поліпшення екологічної ситуації в державі можна вплинути через процес освіти і виховання. Саме тому формування екологічної культури людини, гармонії відносин з природою, необхідність підвищення екологічного рівня випускників вищих навчальних закладів є пріоритетними напрямками реформування виховання і освіти, що відображено в Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ

століття»), Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції національної програми інтегрованої екологічної освіти, Концепції виховання молоді в національній системі освіти. Від цього залежить забезпечення конституційних прав громадян нашої держави на безпечне для життя і здоров'я довкілля (Конституція України, ст. 50) [3].

Формування екологічної культури фахівця є невід'ємною складовою його професійної підготовки. Сутність та особливості формування екологічної культури досліджували А. Дьомін, І. Костицька, М. Дробноход, Н. Грейда, Н. Адаменко, В. Крисаченко, І. Зверев, Н. Негруца, С. Іващенко, М. Кисельов, Н.Єфіменко та інші. Досліджувана проблема розглядалась вченими в різних аспектах: філософському, загальнопедагогічному, психологічному, історичному, в процесі викладання різних предметів [3,4,5,6,7].

Дослідники виокремлюють основні компоненти екологічної культури: екологічні знання, екологічні норми і цінності, вміння і навички з раціонального використання й охорони природи, соціальну природоохорону практику [8].

Так, у дисертаційному дослідженні Єфіменко Н.П. розроблено модель екологічної культури студентів вищих навчальних закладів, яка містить такі компоненти: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-професійний [3].

Формування у студентів вищих навчальних закладів освіти, зокрема I-II рівнів акредитації, вміння грамотно вирішувати не тільки професійні (технічні, економічні, художні), але й екологічні завдання, глибоких переконань у необхідності природоохоронної діяльності викликане нагальною потребою української держави в екологічно грамотних громадянах, кваліфікованих фахівцях з високим рівнем екологічної культури. Адже, в умовах сучасної екологічної кризи все більш зрозумілим стає той факт, що можливості вирішення екологічних проблем залежать не тільки від технічних і технологічних факторів, а й від ставлення майбутніх фахівців до екологічної проблематики у процесі своєї професійної діяльності, їх вміння прогнозувати розвиток системи «людина-природа-суспільство» в майбутньому [2].

Тому, ми поставили собі за мету спробувати дослідити рівень сформованості екологічної культури студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації економічних спеціальностей за трьома компонентами: ціннісно-мотиваційним, когнітивним, діяльнісно-професійним.

Об'єктом наших досліджень були студенти економічного відділення ВНЗ I рівня акредитації - ВП «Брянківський технологіко-економічний технікум Луганського національного університету імені Тараса Шевченка».

Для дослідження рівня сформованості екологічної культури студентів спеціальностей 5.03050901 «Бухгалтерський облік» та 5.03050401 «Економіка підприємства» обрана методика анкетного

опитування, що широко застосовується у різноманітних соціологічних дослідженнях [6]. Основною перевагою такого опитування є можливість за рахунок анонімності анкетування респондентів отримати об'єктивні відповіді. Соціологічні дослідження тривалий час здійснюються викладачами технікуму. Тому, для проведення цього дослідження використовувався адаптований варіант анкети, запропонований В.В. Демчук, Н.А. Негруцою та Л.М. Фенчак [2,7,8].

Анкета, яка містить 15 запитань, була спрямована на визначення ціннісних орієнтацій студентів щодо оточуючого природного середовища, їх ставлення до природоохоронної діяльності, розуміння складності екологічних проблем та способів їх вирішення. Було опитано 60 респондентів.

Результати дослідження та їх обговорення. Серед анкетованих переважають дівчата (74%), тому це дає нам змогу сподіватися на об'єктивність результатів анкетування, бо жіноча стать більш відвертіша у своїх словах. Також, серед опитуваних студентів одна третина – це підлітки віком 15-17 років.

Сформованість компонентів екологічної культури визначається за різними показниками. Так, ціннісно-мотиваційний компонент можна встановити на основі виявлення усвідомлення студентами значущості екологічних проблем [3]. Тому, до анкети було включено питання «Яке місце у нашому суспільстві посідають екологічні проблеми?». На це питання – 23,3 % респондентів не змогли дати відповіді, бо не замислювалися над ними. 30% - вважають ці проблеми другорядними. Але в цілому переважають ті, які визначають важливість екологічних проблем для себе і людства (46,7%).

У процесі дослідження респондентам також була надана можливість оцінити екологічну ситуацію в Україні. Результати анкетування свідчать, що 6,7 % від загальної кількості опитаних студентів оцінюють екологічну ситуацію в Україні нормальною; 86,6 %, тобто більшість респондентів, складною, а ще 6,7% - загрозливою. Серед тих, хто вважає екологічну ситуацію в Україні складною, дві третини становлять дівчата.

Наступним запитанням анкети була оцінка респондентами екологічного стану своєї місцевості, тобто свого міста. Респондентам було запропоновано оцінити стан міста Брянка з точки зору екологічних умов проживання населення. Певна кількість респондентів (11,7%) не спромоглися відповісти на це питання, тобто не володіють достатньою інформацією. Можливо це та частка підлітків, які приїхали з інших міст та селищ для навчання у технікумі і, тому, не замислювалися над таким питанням. Привертає увагу те, що більша частка 83,3 % респондентів вважають екологічний стан міста Брянки несприятливим для населення. Значна частина студентів вважають, що найбільш негативно впливає на довкілля у їхньому маленькому містечку вугледобувні підприємства,

вуглезбагачувальна фабрика, близькість Алчевського металургійного комбінату, що в принципі відповідає дійсності.

Для визначення рівня сформованості когнітивного компоненту екологічної культури студентів економічного відділення технікуму до анкети були включені запитання щодо необхідності екологічної освіти, екологічних знань в системі професійної підготовки спеціалістів, на визначення глибини їх екологічних переконань та інше.

На питання про необхідність екологічної освіти у ВНЗ переважна більшість студентів дала позитивну відповідь, бо їм подобається викладання дисципліни «Екологія», проведення різних заходів екологічної спрямованості (акцій з озелення, екологічного фестивалю, дослідження впливу транспорту на атмосферу міста, проведення турпоходів, екскурсій, конференцій, виховних годин). Не вбачають необхідності – 12%, а не змогли відповісти – 5% респондентів.

Незважаючи на досить активну участь студентів у різних технікумовських заходах екологічної спрямованості, все ж таки більшість з них переконані, що швидке покращення екологічної ситуації у місті та Україні не спостерігається (65%), а 34% вважають, що подолати повністю екологічну кризу неможливо.

В анкеті ми також спробували з'ясувати ставлення респондентів до джерел екологічної інформації. Виявилось, що 76,6 % від загальної кількості опитаних студентів цікавляться екологічними проблемами, які висвітлюються у таких засобах масової інформації, як телебачення та Інтернет. 41,7 % респондентів надають перевагу газетам та журналам, а 36,7 % опитаних здобувають екологічні знання лише у навчальних закладах. Таким чином, застосування інформаційних технологій у навчанні сприяє сформованості екологічної культури у ВНЗ, зокрема I-II рівнів акредитації.

Екологічні переконання людини найбільш ефективно формуються під час активної участі у громадському природоохоронному русі. Тому, ряд питань в анкеті були направлені на з'ясування останнього компоненту моделі екологічної культури – діяльнісно - професійного (використання набутих екологічних знань у професійній та громадській діяльності) [2,3].

Менше половини опитаних (35%) відповіли, що хочуть брати участь у громадському природоохоронному русі. Водночас 65% респондентів недостатньо ознайомлені з діяльністю природоохоронних організацій України і регіону.

Також, більшість студентів (45 %) ще не готова самостійно використовувати набуті екологічні знання та проявляти активність у громадській природоохоронній діяльності в межах свого міста. Позитивні відповіді на це питання дали лише 23,3% опитаних студентів. Серед тих, хто не визначився з відповіддю на це питання, тобто не мають чіткої життєвої професійної позиції, 31,7 % становлять студенти молодшого віку. Напевне, це пояснюється тим, що ці

респонденти недостатньо обізнані не тільки в галузі охорони довкілля, а й з майбутньою спеціальністю.

Екологічний стан кожного міста, у тому числі міста Брянки, значною мірою залежить від площі зелених насаджень у ньому. На питання про участь в озеленні свого міста 48,3 % респондентів відповіли, що вони брали участь у таких природоохоронних акціях, а 51,7 % опитаних дали негативну відповідь, тобто ніколи не приймали участі в озелененні свого міста. Аналіз негативних відповідей респондентів за віком свідчить про те, що більшість складають студенти перших курсів. Можливо у школах міста не надають таким акціям достатньої уваги або вони проводяться несистематично.

Анкета передбачала і запитання, що дозволяли респондентам, використовуючи свої знання, визначити основні шляхи поліпшення екологічної ситуації в місті та регіоні. В ході дослідження отримані наступні відповіді. Перше місце студенти–економісти віддали посиленню адміністративної та матеріальної відповідальності за правопорушення в галузі охорони природи і використання її ресурсів (46 %). На другому місці – підвищення рівня екологічної свідомості населення або його моральне ставлення до природного середовища. І лише третє місце посідає підвищення державного контролю за охороною природи (17%). Надання респондентами переваг адміністративним заходам можна пояснити неефективністю морального осуду споживацького ставлення до довкілля [1].

Що стосується питання «Які заходи Ви можете запропонувати, щоб поліпшити екологічну ситуацію у місті Брянка?», то більшість респондентів відповіла більш-менш прогнозовано, а саме: збільшення штрафів та посилення адміністративної відповідальності за порушення екологічних законів та нормативних актів, проведення акцій з озеленення міста та прибирання парків, вулиць тощо.

Більшість студентів (40%) бажає бачити своє місто чистим і привабливим (із зеленими алеями, парками, квітниками, встановленими урнами для сміття). Але лише 23% переконані, що допомогти місту стати таким можуть вони самі.

Таким чином, можна стверджувати, що опитані нами студенти економічного відділення технікуму в цілому мають певну громадську екологічну позицію, яка поки що нереалізована внаслідок не лише власного ставлення, а й обставин нашого життя.

Отже, наше дослідження дозволяє зробити наступні висновки: студенти вищих навчальних закладів економічних спеціальностей I-II рівня акредитації характеризуються певним рівнем екологічної культури, але сформованість її ще недостатня, щоб докорінно змінити ставлення молоді до ряду питань екологічної проблематики, і потребує подальшого вивчення.

Література

1. **Васюк О.В., Голій О.А.** Теоретичні аспекти формування екологічної культури студентів вищих навчальних аграрних навчальних закладів // Вісник Національної академії оборони. – Вип 1 (14) – Київ, 2010 – с. 25-29. 2. **Демчук В.В., Крюков В.Л., Сологор К.Л.** Дослідження особливостей формування соціо-екологічної культури працівників підприємств харчової промисловості. – Луцьк // Наук. вісник ВДУ ім. Лесі Українки, 2008. - № 4. – с. 162-164. 3. **Єфіменко Н.П.** Особливості формування екологічної культури студентів вищих навчальних технічних закладів освіти. Автореф. дис...канд.пед.наук: 13.00.04/ Н.П. Єфіменко; Харк.–держ.пед.університет ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2000. – 18 с. 4. **Іващенко С.Г., Дробноход М.І.** Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою. – К.: МАУП, 2000. – 76 с. 5. **Крюков В.Л., Грейда Н.Б.** Екологічна культура та студентська молодь. – Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ імені Лесі Українки, 1996 – 31 с. 6. **Липин С.А.** Человек глазами природы: Монография.–М.: Сов. Писатель 1985. 7. **Негруца Н.А.** Формування екологічного світогляду студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації аграрного профілю у процесі вивчення екологічних дисциплін: Автореф. дис. канд.пед.наук: 13.00.04/ Наталія Андріївна Негруца – Київ, 2003 – 19с. 8. **Фенчак Л.М.** Формування екологічної культури студентів вищих аграрних закладів освіти I-II рівнів акредитації. Автореф. дис. канд.пед.наук / Любов Михайлівна Фенчак – Київ, 2006 – 228 с.

УДК 37.091.12.011.3 - 051:159.923.2

Миронюк С. Л.,

*методист методичного кабінету
відділу освіти Бряківської міської ради*

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

В процесі розвитку професіоналізму особистість постійно відчуває деякі зміни, в свою чергу створюються новоутворення. Богатоманітність новоутворень, які з'являються в процесі професійної діяльності, дуже різноманітне, однак всі вони можуть бути поділені на дві групи: стеничні зміни, сприяючі ефективності життєдіяльності та астеничні зміни, які стають перепонами успішному функціонуванню особистості. Велика частина негативних новоутворень складає групу

змін, отримавших назву жорстокої рольової поведінки, обумовлюючої професійної деформації особистості. В найбільшій мірі утворенню дезадаптованих змін підвласні професії, які відносять до системи «людина-людина», до якої відноситься й робота педагога.

Проблема впливу професійної діяльності на особистість була розкрита ще в працях давніх філософів, але найбільшої актуальності в науці ця проблема знайшла відображення в кінці XIX ст. - на початку XX ст. Перші психологи, які приділяли увагу проблемі професійної деформації особистості – В.Мясіщев та Б. Ананьєв, також вивченням цієї проблеми переймалися вчені А.Крилов, Є.Кузьміна, Р.Грановська, Є. Рогов та інші.

На основі вивчених психолого-педагогічних джерел ми можемо стверджувати, що професійні деформації – це зміни устаткованої структури діяльності і особистості, негативно відображаючи на продуктивності праці і взаємодії з іншими учасниками цього процесу. Професійні деформації порушують цілісність особистості, знижують її стійкість та адаптивність.

На думку А.Маркової, до причин, що впливають на вікові зміни та розвиток професійних деформацій можна віднести наступні:

- професійну втомлюваність;
- довгу психічну напруженість, обумовлену складними умовами праці;
- кризи професійного розвитку;
- психічний стан, виникаючий в умовах одноманітної роботи.

В психолого-педагогічній науці виокремлюють декілька рівнів професійної деформації особистості.

Рівні деформації особистості

Рівень деформації	Характеристика деформації
загальнопедагогічні	Характеризується спільними змінами особистості у всіх осіб, які займаються педагогічною діяльністю: надмірна самовпевненість, догматичність поглядів, відсутність гнучкості, безапеляційність, консервативність, закритість в комунікації, оцінка суджень, несприйнятливості до нового досвіду, нездатність до творчого та нестандартного вирішення проблемних ситуацій.
типологічні	Викликані злиттям особистісних особливостей з відповідними структурами функціональної будови педагогічної діяльності в цілісні поведінкові комплекси. Для вчителя – комунікатора характерна надмірна комунікабельність, зменшення дистанції з партнером, звернення до нього як молодого особи,

	<p>намагання зачепити інтимні теми. Вчитель-організатор може стати дуже активним, вмішуючись в активне життя інших людей, намагаючись навчити їх «жити правильно». Вчитель-інтелігент в результаті довгого перебування в професії може сформувати у себе схильність до мудрствування та в залежності від обставин може стати як «моралізатором», який баче навколо себе лише погане або завдяки любові до самоаналізу піти в себе, розмірковуючи про оточуючий світ та його недосконалість.</p>
--	---

Крім психологічних показників професійної деформації особистості Г. Абрамова та Ю. Юдниц визначають соціальні фактори, що впливають на виникнення професійних деформацій:

- невизнання справжніх заслуг спеціаліста, професіонала;
- невідповідність морально-етичних вимог до професії реальній ситуації на робочому місці;
- обмеження активності професіонала щодо отримання нових знань, перешкода впровадженню нових технологій і прогресивних методик;
- обмеження права на свободу вибору;
- приниження соціального статусу професії, його значущості;
- родинно-побутові проблеми [1].

Отже, виходячи з вищезазначеного слід відзначити, що важливим аспектом в педагогічній діяльності є попередження деформацій, а саме: володіння педагогами методами стресостійкості, розмежування у свідомості педагогів професійної ролі з іншими соціальними ролями, що дозволить ефективно взаємодіяти з іншими членами суспільства.

Література

1.Полякова О.В. Психогигиена и профилактика профессиональных деформаций личности / Полякова О.В.: учебное пособие. – М.: НОУ ВПО Московский психолого-социальный институт, 2008. – 304 с. **2. Профілактика** деформації особистості вчителів у професійній діяльності: метод. посібник / Упоряд. А.О. Молдованова. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2010. – 136 с.

**Мирошниченко С.О.,
Федотова Ю.Ю.,**
*студенти V-го курсу спеціальності «Початкова освіта»
Стахановського педагогічного коледжу
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

УМЕНИЯ И НАВЫКИ КАК ФАКТОР ПРОЯВЛЕНИЯ ЗАДАТКОВ И РАЗВИТИЯ СПОСОБНОСТЕЙ

Проблема способностей является одной из наиболее сложных и наименее разработанных в психологии, а рассматривая её, прежде всего, следует учесть, что реальным предметом психологического исследования является деятельность и поведение человека. Человеческие способности - это величайший из даров природы, им награждён каждый человек, но разница состоит в том, что свои дары природа поровну не делит и кого-то награждает больше, а кого-то меньше, да и пользуемся этими дарами мы по-разному. Научная разработка вопроса о природе, связях, особенностях развития задатков и способностей ещё крайне недостаточна, что обусловило выбор темы нашего исследования. Способности - свойства и качества (индивидуальные особенности) человека, делающие его пригодным к успешному выполнению каких-либо видов общественно-полезной деятельности [5, с.565].

Принято считать, что способности - это такое своеобразие психических особенностей человека, которые позволяют ему с той или иной степенью успешности овладевать деятельностью и совершенствоваться в ней. Они - продукт общественно-исторической практики человека, результат взаимодействия его биологических и психических особенностей. Число человеческих способностей соответствует разнообразию видов деятельности, в которые включаются люди. Задатки - это врожденные анатомо-физиологические особенности человека: преобладающий тип высшей нервной деятельности, особенности развития отдельных структур головного мозга, правого и левого полушарий и т.д., благодаря которым у человека могут успешно формироваться и развиваться способности [6].

Без соответствующих задатков высокий уровень способностей невозможен, но задатки это вовсе не всегда гарантия того, что у человека обязательно появятся хорошие способности. Люди отличаются друг от друга задатками, и этим объясняется то, почему при равных условиях обучения и воспитания у одних людей способности развиваются быстрее; при этом важно понять, что, несмотря на биологическую обусловленность способностей, их конкретное развитие определяется социальными факторами. Например, не каждый, кто имеет достаточно развитые

музыкальные задатки, становится музыкантом, вокальные - певцом, художественные задатки - живописцем. Об этом писал В. Г. Белинский: создает человека природа, но развивает и образует его общество [1, с.73].

Способности и знания, умения, навыки взаимосвязаны, но не тождественны. По отношению к знаниям, умениям, навыкам, мастерству способности человека выступают как возможность с той или иной степенью быстроты и эффективности их приобретать и наращивать. Способности обнаруживаются не в знаниях, умениях, навыках и мастерстве, а в динамике их приобретения и развития, скорости, легкости и прочности овладения мастерством и наращивания его. Способность - это возможность, а тот или иной уровень мастерства в конкретном деле - это действительность. Способности - это личность в ее продуктивности. Как только человек начинает заниматься какой-либо деятельностью, его способности актуализируются, проявляются и развиваются [1, с.61].

Способности не следует противопоставлять другим индивидуально-психическим качествам, свойствам личности: качествам ума, особенностям памяти, чертам характера, волевой подготовленности, эмоциональным особенностям человека. Если какое-либо качество или совокупность качеств личности отвечают требованиям деятельности или формируются под влиянием этих требований, то это дает основание рассматривать данную индивидуально-психологическую особенность личности как способность [6].

При изучении данной проблемы мы поставили цель обратить внимание на то, что способности разных людей к одной и той же деятельности могут иметь различную структуру из-за индивидуального своеобразия психических качеств и их сочетания.

Природа человеческих способностей до сих пор до конца не исследована. На протяжении столетий выдвигались различные теории по исследованию способностей. Одна из первых ведущих теорий бала выдвинута Платоном (428-348 г.г. до н.э). С древних времен для того, чтобы объяснить, почему люди занимают разное положение в обществе и имеют различные блага, отличающие их друг от друга, а также для того, чтобы предсказать и объяснить успехи, которых человек может добиться в жизни, используется понятие "способности". И именно Платон ввёл такое понятие, указывая на то, что не все люди равно способны к одним и тем же обязанностям; потому что люди, по своим способностям, весьма различны, одни рождены для управления, другие – для вспомоществования, а иные для земледелия и ремесленничества [4,с.99].

Перспектива развития и проявления способностей каждого рождённого ребёнка в Древние века, была предопределена его биологической расположенностью к какой либо деятельности. Платон затрагивал социальные факторы влияния на проявление способностей – это обучение и воспитание: эти факторы могут ускорить скорость их проявления, но не способствуют их зарождению. Для того чтобы подчеркнуть факт врожденности способностей приводят такие примеры:

музыкальная одаренность Моцарта обнаружилась в 3 года, Гайдна - в 4, талант в живописи и в скульптуре проявляется несколько позднее: у Рафаэля - в 8 лет, у Ван-Дейка - в 10, у Дюрера - в 15 лет [3, с.545].

В Европе, во времена эпохи Возрождения, с разрушением схоластических методов воспитания и религиозного понимания происхождения человека, и зарождением новых идей (в основном основанных на идеях философов античности) тема способностей снова получила своё развитие. Так, в своём труде «Исследование способностей к наукам» Хуан Уарте (1575г.) указывал, что политик не занимается земледелием, а ткач архитектурой, пусть юрист не занимается лечением, а медик адвокатским делом; но пусть каждый занимается только тем искусством, к которому он имеет природный дар, и откажется от всех остальных. Также следует вспомнить выдающегося деятеля эпохи возрождения Томаса Гоббса, который разделял способности на физические и умственные и считал, что природа «дает шанс» их развития каждому. Фрэнсис Гальтон, автор серии работ в которых он рассматривал теорию наследственной передачи способностей от родителей к их детям («Наследственный гений»); его последователи Э. Мэйман (1917), И.А. Сикорский (1918), Г. Ревеш (1952); Альфред Бинне (1910), Вильям Штерн. В эти времена концепция наследования способностей нашла отражение во взглядах, связывающих способности человека с массой его мозга. Взвешивание мозга выдающихся людей показало, что их мозг несколько больше средней величины. Так масса мозга И. С. Тургенева - 2012 г., мозга Д. Байрона - несколько меньше - 1800 г, однако можно привести не меньше примеров знаменитостей, мозг которых был меньше средней величины: у известного химика Ю. Либиха мозг весил 1362 г, а у писателя А. Франса - 1017. Более того, оказалось, что самый большой и тяжелый мозг - более 3000 г - оказался у умственно отсталого человека [3,с.545].

В нашей стране в 1920 – 1930-е г.г. проблема способностей изучалась главным образом в рамках психотехники с использованием методов тестирования. Новый шаг в теоретическом осмыслении проблемы был сделан в 1930-1940-е гг. благодаря работам С.Л.Рубинштейна и Б.М.Теплова. В последующий период большой вклад в разработку этой темы внесли труды Т.И. Артёмовой, Э.А. Голубевой, В.Н. Дружинина, А.Г.Ковалёва, В.Н. Мясищева, К.К. Платонова, В.Д. Шадрикова [3, с.225].

На сегодняшний день в психологии проблема способностей рассматривается личноно – деятельным и функционально – генетическим подходами. В первом подходе способности определяются как свойства (или совокупность свойств) личности, влияющие на эффективность деятельности. Личноно - деятельный подход определяет происхождение способностей благодаря теории деятельности, и их размещение в структуре личности. В этот подход вносили вклад такие учёные как Б.М. Теплов, В.Н. Мясищев, А.Г. Ковалёв. Особенностью функционально-генетического подхода является рассмотрение структуры способностей с позиции функции и

функциональной системы, а возникновения (генезиса) способностей — с точки зрения генетической теории (Е. П. Ильин, 1981, 1987; В. Д. Шадриков, 1982, 1983, 1996). Сторонники этого подхода делают акцент на том, что способности - это не просто различия в выраженности той или иной функции, а различия в степени проявления этих свойств (качественных сторон функции) у разных людей.

В результате анализа психологических трудов и различных концепций, объяснявших происхождение способностей, мы предположили, что все способности, опираясь на лично-деятельностный подход, являются составляющей структуры личности субъекта, а значит, на развитие способностей можно повлиять развитием свойств личности и качеств личности.

Способности можно диагностировать и в дальнейшем повлиять на них целенаправленным развитием, воспитанием и обучением. В наше время выявление склонностей и способностей используется в профориентационной работе. В основном одной из распространенных методик психодиагностики способностей является «Карта интересов» А. Голомштока. Эта методика сориентирована на выявление склонностей и интересов у подростков к различным наукам.

Цель статьи: теоретически обосновать и дать практические рекомендации по развитию способностей у подростков.

В результате проведенного теоретического исследования теорий возникновения и развития способностей мы решили предложить практические рекомендации по целенаправленному развитию психических процессов, которые влияют на формирование свойств личности.

Рекомендации по развитию внимания: использование методик Мюмстерберга (и её модификации), «Корректирующая проба» (Тест Бурдона), выполнение двух действий одновременно. Выполнение упражнения переписывание текста и одновременное проговаривание чисел от 1 до 10 и обратно. Выполнение упражнения для двух рук: перелистывание левой рукой листков книги, а второй рисование геометрических фигур.

Рекомендации по развитию воли. Поставить перед собой реальную (достижимую) цель и осознать истинность своих намерений. Следующим этапом следует обдумать, рассмотреть и взвесить все аспекты касающиеся достижения своей цели. Следующим этапом надо принять решение о достижении цели. Осуществляться волевое развитие в постановке утверждения по достижению своей цели. Следующим этапом стоит составить план или программу достижения своей цели и только потом приступить к её достижению. Выполнять упражнение, предложенное Вильямом Джеймсом в его книге "Беседы с учителями": "Поддерживайте в себе способность дерзать с помощью ежедневного короткого, вполне бессмысленного упражнения. Систематически проявляйте героизм в каких-то ненужных мелочах: каждый день или

через день совершайте что-то, что не имеет никакого иного смысла, как просто преодоление препятствия, и когда наступит час действительного испытания, вы сможете встретить его во всеоружии. Человек, который ежедневно в мелочах вырабатывал в себе сосредоточенность, энергичную волю и способность к самоотречению останется стоять «неколебим, как скала», когда все вокруг него зашатается, и окружающие его, более изнеженные смертные, будут сметены стихией [6]. Рекомендуется также для развития воли делать зарядку по утрам.

Рекомендации по развитию мышления. В развитии мышления надо двигаться от простого - к сложному, следует выполнять систематические логические упражнения: решать лёгкие ребусы, головоломки, кроссворды, медленно усложняя их, переходя на решение более сложных заданий.

Вывод: теоретически проанализировав концепции возникновения способностей и в силу недостаточной исследованности этой проблемы можно сказать то, что она актуальна и по сей день. Этой проблемой занимались и занимаются психологи, развивая свои теории и предлагая различные рекомендации. Рассматривая способности, как один из компонентов личности, можно сказать, что на них можно повлиять с помощью социального окружения, обучения, воспитания и целенаправленного развития свойств личности. В развитие способностей играют важную роль развитие психических процессов, которые, в свою очередь, влияют на развитие свойств личности.

Література

1 Выготский Л.С. Проблемы общей психологии. Собрание сочинений в 6 томах, Т.2, - М., Педагогика, 1982. **2. Ильин Е.П.** Психология индивидуальных различий. – СПб.: Питер, 2004.-701 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).**3. Маклаков А. Г.** Общая психология. - СПб.: Питер, 2001. - 592 с.: ил. - (Серия «Учебник нового века»).**4. Платон** Сочинения в четырёх томах. Т.3. Ч.1 / Под. Общ. Ред. А.Ф.Лосева и В.Ф.Асмус; Пер.древне-греч.-СПб.:Изд-во С.-Петербург. Ун-та; «Изд-во Олега Абышко», 2007.-752с. **5. Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии.- СПб.: Питер Ком, 1999.- 720с.: (Серия «Мастера психологии»). **6. Интернет-ресурсы:** <http://psylist.net/difpsi/p.htm>.

Моїсєєнко І.М., Колесник В.В.,
викладачі Індустріального технікуму ДонДТУ

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Проблему розвитку мислення студентів не можна закрити засвоєнням розумових дій, оскільки вміння студента теоретично розмірковувати про певну систему дій ще не забезпечує вміння виконати ці ж дії реально. Завершальним етапом у розвитку розумових операцій студентів є не становлення розумової дії, а реалізація цієї дії в практичній діяльності. Тому серед різноманітних форм організації навчальної роботи у нашому технікумі важливе місце належить лабораторним роботам. Адже саме через них здійснюється дотримання одного з провідних принципів дидактики – принципу зв'язку теорії з практикою.

Лабораторна робота є одним із видів обов'язкових самостійних робіт студентів. Вона передбачається навчальним планом з низки навчальних предметів і проводиться під керівництвом викладача із застосуванням спеціальних приладів, матеріалів, інструментів та інших засобів навчання.

Лабораторна робота безпосередньо пов'язана з іншими видами занять. Вона сприяє реалізації міжпредметних зв'язків, принципу зв'язку теорії із практикою, розвитку інтелектуально-пізнавальної активності студентів. Крім того, проведення лабораторної роботи забезпечує реалізацію єдності пізнавальної та практичної діяльності студентів у процесі вивчення основ наук; використання низки аналізаторів, які сприяють прискоренню процесу формування наукових знань студентів, умінь використання методів науково-дослідницької діяльності.

У процесі лабораторної роботи студенти набувають навичок використання приладів, лабораторного обладнання, апаратури, технічних засобів, у тому числі комп'ютерної техніки. Вони оволодівають умінням обробки результатів експерименту та вимірювань; навичками узагальнення та систематизації явищ природи; знайомляться з основами техніки та технології процесів сучасного виробництва. Лабораторна робота сприяє формуванню у студентів матеріалістичних поглядів на природу, упевненості в можливості її пізнання; умінь виявляти причинно-наслідкові зв'язки, функціональні залежності між фактами, явищами та процесами.

Лабораторні роботи мають також важливе виховне значення, оскільки вони дисциплінують студентів, привчають їх до самостійної роботи, прищеплюють навички лабораторної культури.

Можливо використовувати різноманітні методи проведення лабораторних робіт.

1. Репродуктивний (фронтальний) метод

Виконання полягає в тому, що в даному випадку не передбачається самостійне здобуття нових знань, а лише підтверджуються вже відомі факти й істини або ілюструються теоретично встановлені твердження. Виконання лабораторних робіт передбачає проведення актуалізації знань студентів, повторення способу вимірювання необхідних фізичних величин, з'ясування принципової схеми установки. студенти виконують одну й ту ж роботу за допомогою ототожненого обладнання. Підгрупа ділиться на бригади з двох-трьох осіб у кожній. Бригада виконує роботу при максимальній участі в ній всіх членів. Кожний студент повинен бути в курсі всіх питань, передбачених роботою. Цей метод використовується викладачами Моїсеєнко І.М. та Колесник В.В. при викладанні предметів: «Теоретичні основи електротехніки», «Електричні та технічні вимірювання»; «Загальна електротехніка».

Після цього студентам пропонується зібрати схему установки, провести вимірювання, обробити результати досліду та зробити відповідні висновки.

Переваги фронтальної форми проведення лабораторної роботи полягають в економії часу викладача на розробку змісту та відбір роздавального матеріалу, оперативності отримання зворотної інформації про хід її виконання, можливості корекції та оцінки результатів.

Даний метод виконання лабораторних робіт є найпоширенішим у практиці навчання предметів, але він має суттєві недоліки: він розрахований на відтворюючу діяльність студентів та вимагає від них дій за зразком.

2. Частково-пошуковий метод

Метод полягає в тому, що викладач, систематично даючи послідовні вказівки, керує практичними діями студентів, а потім своїми запитаннями спрямовує їх розумову діяльність на аналіз отриманих із дослідів результатів і на формулювання нового, раніше невідомого їм закону чи факту. Цей метод дозволяє органічно включати у виклад нового матеріалу лабораторний експеримент як джерело нових знань, здобутих студентами у результаті своїх спостережень на самостійно зібраній установці.

Частково-пошуковим методом доцільно користуватись у тих випадках, коли всі дії, які повинні виконати студенти, вже засвоєні або виконуються легко. Даний метод може використовуватись у роботах, присвячених або спостереженню явищ, або встановленню функціональних залежностей між певними фізичними величинами.

При викладанні дисципліни «Основи промислової електроніки» викладач Колесник В.В. застосовує віртуальні лабораторні роботи. Це дозволяє у процесі її виконання використовувати переважно такі методи: аналіз, синтез, порівняння, діагностування, висновки.

3. Дослідницький метод

Студенти отримують не тільки завдання, а шляхи його виконання вони відшуковують самі і самостійно проводять усі етапи дослідження - збирають установку, проводять вимірювання, обробляють результати та ін.

Дослідницький метод у чистому вигляді може бути використаний лише в індивідуальній роботі з сильними студентами.

Елементом цього методу необхідно навчати всіх. Для цього напередодні виконання лабораторної роботи доцільно запропонувати студентам продумати можливі способи непрямого вимірювання якої-небудь величини, самим вказати необхідні прилади та способи проведення вимірювань. Пропозиції студентів обговорюються в групі та виробляється єдиний підхід до виконання роботи. Вся подальша робота виконується студентами повністю самостійно. Роль викладача полягає лише в контролі за діями студентів. Дослідницький метод використовує з метою дослідження установки електропривода прокатного стана з інтелектуальним реле «Zelio» викладачем Моїсеєнко І.М.

Кількісні співвідношення між методами виконання лабораторних робіт не можна визначити нормативно, оскільки на їх вибір впливає багато чинників: відповідність обраного методу меті уроку, підготовленість студентів до сприймання матеріалу на певному рівні, зміст експерименту. Вибираючи метод виконання лабораторного експерименту, Моїсеєнко І.М. керуються тим, що кожна робота мусить забезпечувати виконання програмних вимог до експериментальної підготовки студентів, а саме навчання доцільно організувати в зоні найближчого розвитку кожного студента.

Широкі можливості при виконанні лабораторних робіт має використання комп'ютерної техніки на різних етапах цієї роботи. Використання комп'ютера дозволяє графічно подати будь-яку математичну функцію (залежність між певними фізичними величинами), моделювати фізичні процеси, складні фізичні та технологічні установки, розглядати фізичні процеси в динаміці. Застосування аналого-цифрових перетворювачів дає можливість використовувати комп'ютер під час виконання лабораторних робіт для вимірювання фізичних величин та графічної інтерпретації протікання фізичних процесів. Застосування електронно-обчислювальної техніки під час обробки результатів експерименту дозволяє уникнути великих затрат навчального часу на виконання одноманітних обчислень та збільшити частку творчої роботи студентів.

Віртуальні лабораторні роботи доповнюють реальні лабораторні роботи. Це пояснюється можливостями моделювання реального експерименту, високою надійністю їх роботи.

Оскільки при виконанні лабораторних робіт більша частина часу йде на зрозуміння того, як працювати з установкою, то, завантажив віртуальну роботу, студент має можливість своєчасно підготуватися, вивчивши лабораторне обладнання, при різних режимах роботи.

Використовуючи технологію віртуальних приборів, є можливість повністю відтворити реальну роботу у вигляді віртуальної моделі, зберігає всі її функціональні можливості.

Зручне керування програмою спрощує зрозуміння процесів, які досліджуються.

Віддаючи належне можливостям віртуального відображення процесів, у результаті графічного уявлення змінних параметрів, значно підвищується інформаційність занять, поліпшується засвоєння студентами дослідних процесів з дисциплін.

Поряд з тим, використовуючи комп'ютер у лабораторному експерименті, слід пам'ятати, що комп'ютер лише моделює фізичний експеримент, а модель ніколи не може подати вичерпні відомості про явище. Тому використання комп'ютера в лабораторному експерименті повинне доповнювати, але не підміняти його. Студенти повинні вміти працювати з реальними фізичними приладами, збирати експериментальні установки, користуватись вимірювальними приладами. Моделювання ж різноманітних ситуацій, з використанням комп'ютерних програм, дозволить швидше пізнати закономірності тих чи інших процесів і явищ.

У процесі спостереження та аналізу лабораторної роботи Колесник В.В. зосереджує увагу на таких параметрах:

- доцільність проведення лабораторної роботи з певної навчальної теми;
- раціональність постановки мети та завдань лабораторної роботи ;
- якість підготовки викладача до лабораторної роботи;
- ступінь підготовленості студентів до лабораторної роботи;
- оцінка процесу виконання лабораторної роботи ;
- результативність виконання лабораторної роботи ;
- оформлення результатів лабораторної роботи.

Таким чином, завдяки лабораторному практикуму значно підсилюється фундаментальна, наукова підготовка, сприяє зрозумінню сутності явищ, які розглядають їх практичне використання у професійній діяльності.

Студенти-електрики під час виконання лабораторної роботи

Література

1. **Архангельский С.И.** Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. – М.: Высшая школа, 1980. – 368 с.
2. **Гаспарова Л.Б.** Педагогические технологии проведения лабораторного практикума в системе подготовки инженеров: дис. канд. пед. наук: 13.00.08 [Электронный ресурс]/Гаспарова Лана Багратовна. – Самара, 2005. – 196 с.
3. **Зимняя И.А.** Педагогическая психология. – М.: Логос, 2008. – 383 с. – ISBN 978-5-98704-069-8

УДК 159.922

**Нурієва С.М.,
Федотова Ю.Ю.,**

*студенти III-го курсу спеціальності «Початкова освіта»
Стахановського педагогічного коледжу
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ БАТЬКІВСЬКИХ ДИРЕКТИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Свої перші життєві уроки людина отримує в сім'ї, саме в сім'ї під впливом вже складеного оточення починає відбуватися формування її майбутнього характеру. В сім'ї здійснюються перші кроки по вихованню майбутньої людини, по привиттю їй певних якостей, ідей і поглядів. Вже по переважній більшості структур сімей, по розподіленню ролей, по

атмосфері, яка царить в них, можна в більшості судити і про суспільство, і про державу в цілому. Сім'я є тим магічним дзеркалом, в якому, як в казці, відображаються всі моменти особистого і суспільного життя її членів, рівень морального розвитку і культурний рівень даного народу і народності [4, с.21].

Те, що дитина в дитячі роки надбала в сім'ї, вона зберігає протягом всього наступного життя. Важливість сім'ї як інституту виховання зумовлена тим, що в ній дитина знаходиться протягом значної частини свого життя, і по тривалості свого впливу на особистість жоден з інститутів виховання не може порівнятися з сім'єю. В ній закладаються основи особистості дитини, і до вступу до школи вона вже більш ніж на половину сформувалась як особистість [1, с.67].

Взаємодія дитини з батьками є першим досвідом взаємодії з навколишнім світом. Цей досвід закріплюється і формує певні моделі поведінки з іншими людьми, які передаються з покоління в покоління.

Проблема сім'ї та особливостей впливу сімейного виховання на формування особистості дитини залишається актуальною для сьогодення, недостатня її вивченість обумовила вибір теми статті.

Особлива роль у розвитку дитини і її емоційної і особистісної сфери, традиційно відводиться фактору взаємодії батьків і дитини, як на ранніх, так і на подальших етапах розвитку. У процесі постійного контакту з дитиною, батьки допомагають регулювати і упорядковувати її взаємини з навколишнім світом, освоювати різноманітні психотехнічні прийоми адекватної організації поведінки, стабілізації афективних процесів. Порушення внутрішньосімейних відносин може призводити до різних порушень психічного розвитку [2, с.47].

Будь-які батьки, перебуваючи при здоровому розумі й твердій пам'яті, бажають своїй дитині добра. Виходячи з найкращих спонукань, намагаючись застерегти улюблене чадо від життєвих негараздів, вони періодично наставляють його на «шлях істинний». У кожній сім'ї для цього використовують ті чи інші улюблені виховні заклики, і скрізь - свої. Найчастіше, саме ці, багаторазово повторювані батьківські навіювання програмують все наше подальше життя, а іноді - сильно його ускладнюють. Ми ж, у свою чергу, міцно засвоївши батьківські заповіді, можемо вільно чи мимоволі передавати їх у спадок своїм підростаючим дітям [3, с. 29].

Психологи Роберт і Мері Гулдінг назвали це явище - батьківські директиви. Кожна директива має кілька варіантів, які неминуче впливають на формування настанов, на подальшу долю людини. Директива - це прихований наказ, неявно сформульований словами чи діями батька, за невиконання якого дитина буде покарана. Не явно, «прочуханкою або запотиличником», мовчазним шантажем або лайкою, а опосередковано - власним почуттям провини перед батьком, який дав цю директиву. Причому істинні причини своєї провини дитина (а часто і дорослий - адже ми так само управляємо один одним за допомогою

директив) не може усвідомити без сторонньої допомоги. Адже саме виконуючи директиви, дитина відчуває себе «хорошим». Найбільш чутливими до впливу батьківських директив виявляються такі особистісні характеристики дитини, як уявлення про себе, самоствалення, самооцінка, образ себе. Оскільки повнота задоволення потреб дитини залежить від батьків, то їх уявлення про себе і образ себе у значній мірі пов'язані з ставленням батьків до дитини, їх сприйняттям і розумінням дитини, з характером батьківських установок і якості прихильності як батьків до дитини, так і дитини до батьків [4, с.41].

Робота виконана відповідно до програми психолого-педагогічної практики, сумісно з викладачами предметно циклової комісії психологічних дисциплін Стахановського педагогічного комплексу ЛНУ імені Тараса Шевченка. Базою для проведення дослідження був Стахановський педагогічний комплекс.

Проблемі впливу батьківських директив на життєві сценарії приділяли увагу Роберт Гулдинг, Мері Гулдинг які розробили список дванадцяти директив, Ерик Берн у книзі «Трансактний аналіз і психотерапія», Ян Стюарт, Вэн Джойнс у книзі «Життєві сценарії» описали зміст батьківських заборон та їх вплив на настанови дітей [5, с.26].

Мета статті: теоретично дослідити вплив батьківських директив які впливають гармонійному формуванню особистості .

Теоретичне дослідження літературно-методичних джерел з проблеми впливу батьківських директив на формування особистості дозволило зробити висновки, що найбільш шкідливою є директива "Не живи". Вона виникає і формується, коли дитина виявляється небажаною.

Така дитина часто явно чи неявно чує від батьків щось на зразок: "Краще б ти не народився". У побутовій мові виражається вербально «примовляннями», адресованими дитині: «Очі б мої тебе не бачили», «Щоб ти крізь землю провалився», «Мені не потрібний такий поганий хлопчик» і т. п. Ця директива може даватись і у «виховних» бесідах із дитиною на тему «Скільки тривоги і втрат ти мені приніс, з'явившись на світ» або «Оскільки я всі сили віддавала тобі, то так і не змогла вийти заміж (або захистити дисертацію)». Прихований зміст цієї директиви - полегшення управління дитиною шляхом порушення в неї хронічного відчуття базисної провини, пов'язаної із самим фактом її присутності в житті матері. Наслідком сприйняття цієї директиви дитиною може бути підсвідоме рішення типу: «Я - джерело перешкод у житті матері, я - її вічний боржник». Іноді це глибинне відчуття провини з віком підсилюється. Наслідок відчуття провини полягає в тому, що такого роду виховання містить у собі можливий психологічний обман і маніпуляцію: дорослий як би перекладає на дитину (істоту явно слабку й залежну) відповідальність за нерозв'язаність своїх власних життєвих задач і примушує її в це вірити. Все подальше життя така людина

постійно відчуває непотрібність свого існування, заборона може навіть лягти в основу сценарію спеціальних намірів.

Зміст батьківських директив наступний:

- «не будь дитиною»;
- «не рости»;
- «не думай»;
- «не відчувай»;
- «не досягай успіху»;
- «не будь лідером»;
- «не належ»;
- «не будь близьким», або «не довіряй»;
- «не роби»;
- «не будь самим собою»;
- «не почувай себе добре» [6].

Батьківські заборони можуть бути частково скасовані позитивними директивами (вони називаються контр предписаннями). Модель такої поведінки називається "драйвером". Наприклад, людина відчуває свою неважливість, але якщо вона весь час прагне до досконалості, може відчувати свою необхідність, отже, бути в стані комфорту. Таким чином, драйвер "Будь досконалим" знижує згубність заборони "Не будь важливим". Але це поверхнєве судження. насправді ми отримуємо умовне благополуччя. Поки людина виконує умову сценарію (наприклад, прагне до досконалості), вона відчуває себе благополучно, як тільки перестає його виконувати - перестає відчувати себе такою.

Жодна директива не може виконуватися постійно, отже, людина буде періодично потрапляти в ситуації неблагополуччя, вона буде «рабом цього припису», підпорядковуючи йому все своє життя. Зрозуміло, від такої залежності потрібно позбавлятися. Кожній забороні є рішення, існують технології психологічної корекції впливу батьківських заборон на людину, які активно впроваджують у роботу практичні психологи. Корекція повинна починатись із усвідомлення людиною впливу батьківських заборон, аналізу наслідків. Наступний корекційний етап – зміна деструктивних батьківських директив, формулювання позитивного життєвого сценарію, передбачаючого особистісне самовдосконалення. При аналізі життєвих сценаріїв заборони прийнято записувати, починаючи зі слова "не", а дозволи - зі слова "можна". Необхідно звернути увагу, що "не" і "це добре" - не просто протилежності: "не" - висловлює повну заборону, вказівку не робити чогось, вираз "це добре" не містить у собі свідчення щось робити, пропонуючи людині самій вирішити: робити це чи ні. Психологам важливо враховувати також, що найменування заборон та дозволів являють собою лише вербальні мітки, які застосовуються для зручності в ході аналізу сценарію. Як такі, заборони та дозволи передаються дитині головним чином по невербальним каналам.

Батьківські директиви - це не мораль, вони несвідомі, неминучі, але не фатальні. Усі ми, виховуючи дітей, залишаємось дітьми своїх батьків. Найголовніше, щоби батьки могли усвідомити причини своєї поведінки та вимог до своїх дітей і дати можливість останнім позбавитись батьківських директив не в родині, а вже в більш широкій людській спільності.

У результаті теоретичного аналізу проблеми впливу батьківських директив на життєві сценарії та особистість, ми розробили рекомендації, які допоможуть батькам запобігти помилок у вихованні дітей:

1. Ваша дитина –це «маленька копія дорослої людини», тому поважайте вашу дитину, як ви поважаєте інших людей.

2. Найкращі взаємини з дітьми складаються, коли батьки дотримуються демократичного стилю виховання: він характеризується тим, що батьки завжди пояснюють мотиви своїх вимог і обговорюють їх з дітьми; влада батьків використовується лише в міру необхідності; цінується як слухняність, так і незалежність; батьки встановлюють правила, але не вважають себе безгрішними; вони прислухаються до думки дитини, але не виходять лише з її бажання.

3. Діти добре розуміють, що дорослі не завжди праві, не всі однаково розумні і послідовні і навіть не всі порядні і роблять тільки хороші і правильні вчинки, і, відповідно, не всі дорослі заслуговують на повагу. Якщо ви не визнаєте цей факт, то дитина отримає урок лицемірства і подвійної моралі. З одного боку ви вимагаєте, щоб діти не сперечалися зі старшими, а, з іншого, вони не раз чули від вас неприємну думку про цих найстарших. Тому або намагайтеся обговорювати своїх друзів і знайомих у відсутність дітей, або ж будьте чесними і поясніть дітям правду.

4. Коли дитина з вами розмовляє, слухайте її уважно, співчутливо.

5. Не випробуйте чесність дитини, якщо не хочете, щоб вам брехали.

6. Дозвольте дитині мати особисте життя.

7. Не захищайте дитину від життєвих обставин та наслідків її поведінки, бо діти навчаються тільки на власному досвіді.

8. Не скупіться на ласку: поцілунки, обійми, лагідне слово. Це потрібно і вам, і дитині.

9. Формулюючи заборони, пропонуйте дитині вибір, попереджуючи її про наслідки – перекладайте відповідальність за вибір на дитину.

10. Пам'ятайте, що виховуємо дітей не словами, а нашим способом життя!

Висновки. Дитині абсолютно необхідно забороняти деякі речі з метою, щоб з часом вона навчилася забороняти їх собі сама. На перший погляд і здається, що заборони обмежують нашу свободу, однак, якщо в чомусь ми вільні, то - лише завдяки тому, що ми знаємо ті правила, за якими можна жити в цьому світі. Ми не маємо уявлення про те, що таке тепло, якщо не знаємо, що таке гаряче або холодно. Ми не знаємо, що таке приємно чи добре, якщо нам не відомо, що таке болісно і сумно. Пізнати що-небудь ми можемо лише в порівнянні. Твердо засвоївши, що таке "не можна", ми можемо бути спокійні, здійснюючи будь-які вчинки. Через заборони ми отримуємо уявлення про те, що можна. Використовуючи відомі "табу" в якості страховки, дитина пізнає життя, рухаючись далі і далі і з кожним днем розширює «сферу свого пізнання». З опорою на заборони вона може безбоязно рухатися вперед у будь-якому дослідженні, знаючи, що все робить вірно.

Пояснюючи свої заборони та обмеження, ми даємо дитині пропуск в простір тих правил, за якими живе людство. І маляті набагато простіше довіряти батькам, якщо він відчуває, що тато й мама впевнені в собі й у власних словах. Щось дозволяючи, а щось забороняючи, ми вибудовуємо для дитини картину світу, чітко даючи зрозуміти, що нам відомі всі "так" і "ні", ми передаємо йому відчуття упевненості в тому, що і він стане таким же, як ми - великим, розумним і самостійним.

Перспективи подальших розробок: планується подальше експериментальне дослідження впливу батьківських директив на формування життєвих сценаріїв, на розвиток особистості.

Література

1. **Гранкин А.Ю.** Родительская педагогика В.А. Сухомлинского-Пятигорск, «Высшая школа» ,2002.-152с.
2. **Куликова Т.А.** Семейная педагогика и домашнее воспитание: Учебник для студентов вузов.- М.: Издательский центр «Академии», 1999.-232 с;
3. **Осипова А.А.**, Общая психокоррекция. Учебное пособие для студентов высших специальных учебных заведений. - М.: ТЦ Сфера;
4. **Якимчук Г.**, Проективні методики як засіб саморегуляції // Психолог. – 2007. – №46;
5. **Яценко Т.С.**, Активна соціально-психологічна підготовка вчителя до спілкування з учнями: Кн. Для вчителя.- К.: Освіта, 1993. – 208с.
6. <http://beautyfamily.ru/education/222-podavlenie-i-zapret-roditelej-nakazanie-rebenka-v.html>

Одинець О.А.,
аспірант

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ – УМОВА ФОРМУВАННЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У сучасних наукових дослідженнях акцентується увага не тільки на оволодінні професійно-фаховими знаннями і вміннями, а на вихованні особистості самого студента, майбутнього спеціаліста, його здатності до саморозвитку, духовного самозбагачення, творчого виявлення себе в різних життєвих ситуаціях.

Важлива роль у розвитку творчого інтелекту, гнучкого мислення, формування таких якостей фахівця-випускника вищої школи, як комунікативність, саморозвиток, самоудосконалення, соціальна активність, належить художній творчості як одному з основних засобів естетичного виховання студента. Отже, дослідження художньої творчої діяльності, її впливу на формування особистості майбутнього фахівця є однією з актуальних проблем педагогіки вищої школи.

Теоретична спадщина переконливо свідчить, що проблеми естетичного виховання молоді розглядалися вченими у діалектичній єдності з художньою творчістю. Історичну еволюцію умов естетичного виховання, його сутність і зміст розкрито в філософській, педагогічній, психологічній літературі. Філософський аспект художньої творчості досліджували Арістотель, М.О.Бердяєв, Г.Гегель, Л.М.Коган, А.Ф.Лосєв, А.В.Луначарський, Г.В.Плеханов, В.К.Скатерщиков, І.Я.Франко. Педагогічні основи художньої творчої діяльності як складової професійно-педагогічної підготовки майбутнього спеціаліста аналізували П.П.Блонський, П.Ф.Каптерєв, Я.-А.Коменський, А.С.Макаренко, М.І.Пирогов, В.О.Сухомлинський, С.Т.Шацький. Психологію творчого процесу розкрили у своїх працях Г.О.Балл, І.С.Бех, Л.С.Виготський, Г.С.Костюк, С.Л.Рубінштейн, В.А.Семиченко.

Психолого-педагогічні та культурологічні основи творчості розкрито у працях С.В.Домбровського, А.Й.Капської, К.Роджерса, В.А.Роменця, Г.М.Сагач, С.О.Сисоєвої. Взаємозв'язок почуттєвого, інтелектуального і практики, проблеми гуманізації та гуманітаризації освіти, формування творчої особистості розглядали Г.П.Васянович, Г.С.Дегтярьова, Л.Г.Коваль, Є.С.Клос, В.І.Луговий, В.К.Майборода; психологів з проблем розвитку творчої особистості (Л.С.Виготський, Г.С.Костюк, Б.М.Теплов, Т.С.Яценко та ін.);

Поняття "художня творчість", "наукова творчість", "художня творча діяльність" ґрунтуються на визначенні такої фундаментальної категорії, як творчість. На основі аналізу різноманітних джерел робиться

висновок, що творчість – це властива лише людині продуктивна діяльність, у процесі якої створюються якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. [3; с.19–26.].

Значний внесок у вивчення закономірностей формування творчої особистості зробили такі вчені-педагоги як В.Алфімов, В.Андрєєв, І.Волощук, Ф.Гоноболін, В.Кан-Калік, Н.Кузьміна, М.Лазарєв, А.Маркова, Р.Нізамов, А.Пономарьов, М.Поташник, І.Раченко, С.Сисоєва, В.Сластьонін та ін. У їхніх працях підкреслюється, що для плідної професійної діяльності, крім глибоких знань, також потрібні розвинене творче мислення, здатність по-новому бачити звичайне та встановлювати асоціативний зв'язок з дійсністю.

психологічна теорія творчої особистості та її розвитку (Г. Балл, Б.Богоявленська, О. Лук, В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Семиченко та ін.);

психолого-педагогічні теорії особистості та її розвитку в процесі діяльності (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтєв, Н.Тализіна, Б. Теплов та ін.);

формування особистості спеціаліста (О.Абдуліна, В.Гриньова, М.Євтух, Н.Кузьміна, М.Подберезський, В.Сластьонін, Г.Троцко, Г.Шевченко);

Підтримуємо думку сучасних філософів про те, що творчість є діяльністю людини, котра перетворює природний і соціальний світ відповідно до цілей і потреб людини й людства на основі об'єктивних законів дійсності. Розуміючи сутність процесу творчості, автори при цьому вказують ознаки творчої діяльності, з якими можна повністю погодитися: “Творчість – це мислительна й практична діяльність, результатом якої є створення оригінальних неповторних цінностей, встановлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження і перетворення матеріального світу або духовної культури... При цьому варто підкреслити, новизна об'єктивна і соціально значуща, якщо результат дійсно новий у контексті історії, якщо ж він новий лише для автора, то новизна суб'єктивна і не має суспільної значущості [10; с.237].

Деякі автори справедливо зазначають, що творчість необхідно розглядати в широкому й вузькому розумінні:

у широкому розумінні творчість... іманентно притаманна мисленню й людській практиці, представляє собою діяльність, у процесі якої, по-перше, створюються речі й явища, котрі в об'єктивній реальності не присутні, наприклад, знання про дійсність або матеріальні, речові винаходи (знаряддя, машини та ін.);

у вузькому розумінні творчість висуває високі вимоги до мислення людини та її дії на етапі розвитку певної творчості, іманентно притаманної людському ставленню до дійсності; з такою творчістю пов'язують “винахідництво” [10;с.237].

Заслугове на схвалення думка про те, що творчість є “істинно людською діяльністю, основною сферою справжнього самоствердження людини” [3;с.23].

Можна повністю погодитися з Л. Виготським, що всі психічно й фізично здорові люди здатні до творчості, що “наукове розуміння цього питання примушує нас... дивитися на творчість скоріше як на правило, ніж на виключення... у повсякденному житті творчість є необхідною умовою існування” [11; 479 с.].

Психологи розглядають творчість як:

психологічний процес створення нового, стан натхнення або “мук творчості”; приділяється особлива увага механізмам і стадіям творчих актів, їх динаміці. Так, М. Уоллес поділив творчий процес на такі стадії: підготовка, інкубація, інсайт, перевірка. Цю ідею підтримали В. Гузенко, О. Лук, Я. Пономарьов, В. Пушкін, а також Ж. Адамар, Є. Торренс та ін., використовуючи її для навчання творчому мисленню;

сукупність властивостей особистості, котрі забезпечують її включеність у процес творчості. До властивостей відносимо здібності та якості особистості, котрі й гарантують ефективність процесу творчості (Б. Ананьєв, Т. Артемьєва, О. Лук, В. Крутецький, М. Посталюк та ін.). Автори виділяють такі творчі здібності: здібність до бачення проблеми, оригінальність, гнучкість, критичність і діалектичність мислення, легкість генерування ідей, здатність до переносу і оцінювання дій та вибору, готовність пам'яті та ін. [5;6.].

Але, як справедливо зазначає В. Дружинін, “високий рівень інтелекту не гарантує творчих досягнень. Можна бути інтелектуалом і не стати творцем” [7; с. 104]. Результати досліджень (Д. Богоявленська, Л. Термен, Є. Торренс та ін.) свідчать, що кореляція творчих здібностей та інтелекту за певних умов наближається до нуля; а також те, що творчість є самостійним чинником, який не залежить від інтелекту (Д. Богоявленська, М. Мей, Я. Пономарьов та ін.); між рівнями інтелекту і творчості існує незначна кореляція (Є. Торренс);

діяльність людини: Автори ґрунтуються на положенні С. Рубінштейна, згідно з яким творчість є діяльністю, що “утворює щось нове, оригінальне, що входить не тільки в історію розвитку самого творця, але й в історію розвитку науки, мистецтва та ін.” [8; с.382]. Необхідно зазначити, що українські вчені розглядають творчість як діяльність (І. Волощук, М. Жулинський, П. Крамар, В. Моляко, К. Приходченко та ін.). Треба також вказати й на те, що існує й протилежна точка зору стосовно співвідношення творчості та діяльності (Б. Батишев, В. Дружинін, С. Смирнов та ін.): діяльність обумовлена зовнішніми чи внутрішніми раціональними причинами, а творчість – ірраціональна, незалежна, незапланована; діяльність доцільна, довільна, свідомо регульована – творчість мимовільна, не піддається регуляції з боку свідомості (в процесі творчого акту) та ін.

інсайт – синтезуючий розумовий акт, у результаті якого виникають нові асоціації ідей, думок і фактів (М. Вертгеймер, В. Келер, К. Кофка та ін.);

інтегративне явище (Д. Богоявленська, Н. Лейтес, О. Лук, А. Маслоу, О. Матюшкін, Я. Пономарьов, А. Танненбаум, К. Хеллер та ін.).

Психологи розглядають також поняття “творча діяльність”. Зазначається, що механізми творчої діяльності не є спадковими утвореннями, а формуються в процесі життєдіяльності, її основою є матеріальна діяльність (А. Виготський, О. Леонтьєв та ін.), прояв творчої активності є вираженням активності суб’єкта (С. Рубінштейн), ефективна саморегуляція творчої діяльності можлива лише на основі такого суб’єктивного елемента діяльності як орієнтовна основа, на яку реально орієнтується суб’єкт при розв’язанні задач (П. Гальперін, Н. Талізін).

Психологи [5;6] розглядають творчу діяльність як продуктивну діяльність, евристичну діяльність, творче мислення, діяльність по розв’язанню творчої задачі, яка виявляється через систему ознак:

діяльність, спрямована на розв’язання творчих задач;

діяльність, пов’язана зі створенням суб’єктом нових для нього знань у якості орієнтовної основи для подальшої розробки способу розв’язання творчої задачі;

діяльність, яка характеризується можливістю для суб’єкта розробки нових знань і на їх основі способу розв’язання задачі [4;с. 158].

У результаті теоретичних і експериментальних досліджень психологами було встановлено, що творча діяльність людини забезпечується специфічною здібністю, яка отримала назву креативність (від лат. *creato* – створення). Креативність є здатністю до творчості, незвичайним і несподіваним рішенням, чутливістю до нових ідей, подоланням стереотипів. Вона характеризується також здатністю адаптивно реагувати на необхідність у нових підходах і нових продуктах, створення яких вимагає від людини вияву оригінальності, самостійності. Треба також зазначити, що дослідники розглядають креативний процес, креативний продукт, креативну особистість та креативне середовище.

Велику увагу приділяють проблемі творчості й педагоги (В. Андрєєв, Т. Кудрявцев, М. Лазарєв, О. Матюшкін та ін.). Так, вона розглядається як “найвища форма активності та самостійної діяльності людини” [7;с.215], а також як “діяльність людини, що створює нові матеріальні та духовні цінності, котрі мають суспільну значущість. Потенційно елементи творчості містяться в кожному виді людської діяльності” [4; с.29].

Звертаємо увагу й на те, що деякі педагоги (І. Колошина, І. Лернер, М. Махмутов, В. Соколов та ін.) виділяють ознаки творчості у співвідношенні з діяльністю:

творчістю є інтелектуальна діяльність людини, котра полягає у створенні нового продукту чи нових способів діяльності;

творчість, як форма пізнання нового, ґрунтується і спрямовується логіко-евристичною діяльністю;

творчість є вищою та специфічною формою діяльності та розвитку.

В. Андреев визначає методологічні принципи, предмет і завдання педагогіки творчості як теорії і як педагогічної технології, виділяє основні діалектичні протиріччя, бар'єри та педагогічні умови розвитку і саморозвитку творчих здібностей. Учений, розглядаючи творчість як вид людської діяльності, вказує на такі її ознаки:

наявність суперечності, проблемної ситуації або творчої задачі;

соціальна й особистісна значущість і прогресивність, тобто вона робить внесок у розвиток суспільства і особистості;

наявність об'єктивних (соціальних і матеріальних) передумов для творчості;

наявність суб'єктивних (позитивної мотивації, знань, умінь, творчих здібностей особистості) передумов для творчості;

новизна і оригінальність процесу і результату [5; с.37].

Таким чином, процесу творчості притаманні два аспекти:

об'єктивний, який визначається кінцевим продуктом – науковим відкриттям, розв'язанням нової задачі та ін.;

суб'єктивний, який визначається самим процесом творчості, навіть якщо кінцевий продукт не має цінності та новизни об'єктивно, але суб'єктивно розв'язана задача є новою лише для суб'єкта творчості. У цьому аспекті доцільно пригадати слова Г. Батищева, що творчість починається не тоді, коли створюється або відкривається щось нове для людини. Творчість внутрішньо притаманна людській діяльності ще з років дитинства. Творчість нового завжди є лише продовженням творчості при освоєнні нового, в процесі розвитку діяльнісних здібностей людини.

Можна також виділити структуру творчості, яка включає:

постановку проблеми;

актуалізацію необхідних знань, яка необхідна для визрівання ідеї;

інсайт;

спеціальні спостереження й експерименти, а також узагальнення у вигляді гіпотез і висновків;

оформлення ідеї (думок) у вигляді предметних структур;

перевірка спеціальної й особистісної значущості продукту творчості.

Всі ці складові взаємопов'язані між собою.

Необхідно також зазначити, що творчість вирізняє цілеспрямована й напружена робота інтелекту, яка можлива за умови:

оволодіння мислительними операціями (аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, порівняння, співставлення, узагальнення та ін.), які сприяють розвитку творчого самостійного мислення;

сформованості якостей знань (гнучкість, оперативність, міцність, дієвість та ін.), які забезпечують формування системи знань;

розвиненості певних особистісних якостей (рішучість, готовність до ризику, допитливість, оригінальність, сміливість розуму, ерудованість та ін.).

Необхідно також зазначити, що творчість притаманна усім видам людської діяльності, вона виявляється там, де мають місце самостійність думки, оригінальність суджень, творча ініціатива, творча активність.

Розглядаючи проблему творчості, слід звернутися й до співвідношення творчості та репродукції. Відомо, що будь-яка діяльність має два рівні – репродуктивний і продуктивний, творчий. На підставі аналізу філософської, психологічної і педагогічної літератури можна виділити такі підходи до розуміння вказаного співвідношення:

репродукція і творчість протистоять одне одному (М. Каган, Б. Коротяєв, В. Оконь та ін.);

репродукція і творчість є двома взаємопов'язаними сторонами будь-якого виду перетворюючої діяльності, спрямованої на отримання нового, нешаблонного продукту (Ю. Бабанський, І. Лернер, В. Ляудіс, Я. Пономарьов, О. Тихомиров та ін.);

репродуктивна діяльність є умовою творчої діяльності (Л. Буєва, І. Шабаєв та ін.);

репродукція і творчість є необхідними, взаємопов'язаними, хоча і відмінними, елементами цілеспрямованої діяльності людини. Репродуктивні компоненти діяльності пов'язані з операційно-технічною стороною, зі способами діяльності, зумовленими її предметним змістом, а творчі – з мотиваційно-сенсовою та орієнтовно-пошуковою сторонами (О. Берах).

Ми погоджуємося з останнім підходом, вважаючи, що будь-яка репродуктивна діяльність уключає елементи творчості, а творча діяльність неможлива без репродуктивної, оскільки вони доповнюють, а не виключають одна одну: адже будь-якому відкриттю обов'язково передують накопичення знань у певній галузі, класифікація і систематизація відомих фактів, причинно-наслідковий аналіз явищ і процесів.

Таким чином, сутність творчої діяльності полягає в:

створенні якісно нової системи знань на основі вже набутої, але переосмисленої і перекомбінованої;

здатності створювати й конструювати нові поняття, ідеї, проекти на основі та з використанням накопичених знань;

здатності приймати оригінальні й нестандартні рішення;

здатності бачити об'єкт або явище у всій структурності його сторін;

уміння використовувати теоретичні знання до вирішення конкретних ситуацій.

Необхідно також зазначити, що будь-яка пізнавальна діяльність студента розпочинається з суб'єктивної творчості, тобто він відкриває щось нове лише для себе. У процесі навчання процес творчості поглиблюється і його діяльність набуває суб'єктивно-творчого характеру. Іноді навчання може бути організоване таким чином, що максимально розвиває творчу активність студента, забезпечуючи об'єктивні види творчості [1; с.302]. Звідси можна зробити висновок, що творчість студентів можна розглядати як їхній розвиток і саморозвиток у результаті навчально-професійної діяльності, що дає можливість по-новому розглядати звичайне, знаходити в предметах нові функціональні можливості, виявляти і вирішувати професійні проблеми.

Література

1. **Андреев В.И.** Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. - Казань: КГУ, 1988. - 238 с.
2. **Выготский Л. С.** Педагогическая психология. - М.: Педагогика, 1991.-479 с.
3. **Гітгерс З.В.** Творча самореалізація студента як майбутнього фахівця // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1997. – №2. – С.19–26.
4. **Дружинин В.Н.** Психология общих способностей.– М., 1995.– 544с.
5. **Калошина И. Г.** Структура и механизмы творческой деятельности. - М.: МГУ, 1983. – С Кондратенко Ф.Д. Эстетическое воспитание. - М.: Знание, 1980. - 92 с.
6. **Кондратенко Ф.Д.** Эстетическое воспитание. - М.: Знание, 1980. - 92 с.
7. **Лук А.Н.** Психология творчества.– М.: Наука, 1978.– 127с.
8. **Посталюк Н. Ю.** Творческий стиль деятельности: Педагогический аспект. - Казань: КГУ, 1989. - 208 с.
9. **Поташник М. М.** Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт. - Киев: Рад. шк., 1988. - 189 с.
10. **Спиркин А.К.** О творческой силе человеческого разума. Послесловие в кн. Г. Гиргинова “Наука и творчество”. - М.: Прогресс, 1979.-337с.

Парнєва Г. В.,
викладач фізичного виховання
Коледж технологій та дизайну
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Проблемою формування всебічно розвинутої особистості займається багато фахівців різних сфер освіти. Не залишають без уваги це питання і фахівці фізичного виховання: В.Монахов, А.П.Матвєєв, С.Б. Мельніков та ін.

У статті Закону України « Про фізичну культуру і спорт» сказано , що «Фізична культура – складова частина загальної культури суспільства, яка спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально - вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості».

З розвитком суспільства та матеріальних цінностей розвивається як загальна так і фізична культура. При цьому ступінь розвитку однієї значно позначається на вираженність другого [2].

На сучасному етапі розвитку суспільства фізична культура – це самостійна і особлива галузь загальної культури, що спрямована, головним чином на зміцнення здоров'я людини, продовження її творчої активності та життя, а також на зростання і вдосконалення її всебічного і гармонійного розвитку.

Фізичне виховання – органічна частина загального виховання і тому воно характеризується всіма загальними ознаками, що притаманні педагогічному процесу, який спрямований на вирішення певних конкретних завдань.

Фізичне виховання – могутній засіб активного впливу на розвиток організму і вдосконалення його функцій. Викладач фізичної культури повинен постійно здійснювати контроль за станом виконання фізичних вправ учнями на уроці, їх дозування, правильність виконання та рівень фізичного навантаження [1].

Недостатність знань, методичних і фахових навичок, в роботі зі студентами, створює значні труднощі для якісного проведення уроків фізкультури.

Належний стан фізичного виховання в коледжі можливий за активної участі в ньому адміністрації, кураторів, викладачів фізичної культури у тісному контакті з методичним працівником навчального закладу, інакше кажучи, за повноцінної співпраці педагогів, а також медичних працівників. Необхідно щоб всі заходи з фізичного виховання

проводилися з урахуванням фізичного стану і вікових особливостей учнів, при дотриманні всіх дидактичних методів.

На сучасному етапі розвитку загальної освіти значне місце приділяється впровадженню в навчально-виховний процес інноваційних технологій, орієнтованих на перспективу розвитку нетрадиційних форм та систем оздоровлення що допоможе студентам встановити зв'язки з природою, навчитись керувати своїми емоціями, поведінкою, рухами, досягти гармонії між тілом і духом [3].

Мета роботи та успіх обраного напрямку роботи з використанням інноваційних технологій в системі фізичного виховання безперечно залежить від самого вчителя його професіоналізму творчості й майстерності, і безперечно – бажання впроваджувати цей напрямок, розвитку студентів в практику своєї професійної діяльності.

А мета роботи вчителя це:

- підвищення рівня навчально-виховного процесу навчальних досягнень студентів шляхом удосконалення форм та методів роботи вчителям щодо залучення дітей до систематичних занять фізичною культурою і спортом;

- формування умінь до засвоєння рухових дій.

Основні цілі вчителя при використанні інноваційних технологій – це добір форм та напрямів роботи які будуть спрямовані на формування в учнів свідомого ставлення до свого здоров'я, стану фізичної підготовленості:

- урок фізичної культури;
- фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня;
- позаурочні спортивно-масові заходи;
- змагання з різних видів спорту ;
- використання самостійних завдань.

Модернізація освіти спонукає до пошуку нових освітніх і виховних технологій, до впровадження нетрадиційних форм і методів навчання та виховання.

Ці технології та методи навчання спрямовують студентів на краще розуміння навчального матеріалу з предмета «Фізична культура», а також бажання учнів поліпшити свої спортивні досягнення.

Впровадження та використання інноваційних технологій дає можливість встановити в своїй роботі різні форми взаємодії «викладач - студент», що дає можливість вчителю спрогнозувати позитивне ставлення учнів до уроку фізичної культури та спорту.

Отже, можна зробити висновок, що поетапно організована інноваційна система фізичного виховання з використанням нетрадиційних форм та методів фізичного виховання, та різних технологій забезпечує ефективне формування у студентів позитивної мотивації до здорового способу життя.

Пріоритетними завданнями системи фізичного виховання у світлі рекомендацій Національної доктрини розвитку освіти в Україні та

в низці дотичних державних документів і програм означено формування відповідального ставлення людини до власного здоров'я як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності. Таким чином, для забезпечення ефективного функціонування системи фізичного виховання учнів в умовах радикальної мінливості українського суспільства виникає гостра проблема пошуку новітніх оптимальних та ефективних систем фізичного виховання і оздоровлення молодого покоління.

Викладач фізичного виховання має найкращі можливості та умови для виховної діяльності на студентів, порівняно з іншими вчителями. Це пояснюється емоційною привабливістю занять, пов'язаних з фізичними вправами, іграми та спортивними змаганнями. Інструмент, що впливає на студента – це особистість викладача, його зовнішність, знання і розум, почуття і воля, моральне обличчя і світогляд. Від цих якостей і залежить ефективність його праці, особливо в сучасну епоху, коли крім викладача, увагу учнів заповнюють поширені і потужні засоби інформації, потоки реклами. І ось за цих умов викладач повинен стояти на такій науковій і моральній висоті, щоб бути авторитетом для своїх учнів і їхніх батьків, щоб його слово мало головну вагу в оцінці подій та явищ.

У загальновизнаному тлумаченні «інновація» означає «нововведення». У сучасній педагогіці існують такі трактування поняття «інновація»: оновлення, зміни, впровадження нового; процес створення, розповсюдження і використання нововведень.

У широкому розумінні «інновація» - це синонім успішного розвитку певної сфери діяльності на базі різноманітних нововведень. Головною ознакою інновації в аспекті ефективного фізичного виховання є позитивні зміни, які виникають в роботі освітніх установ в результаті спеціально організованої інноваційної діяльності. Впровадження такої технології змінює:

- результати освітнього процесу, створюючи при цьому удосконалені чи нові освітні, дидактичні, виховні системи;
- зміст освіти;
- методи, форми, засоби розвитку особистості;
- організацію навчання і виховання;
- технології управління навчальними закладами, системою.

Сама мета гармонійного (всебічного) розвитку особистості є продуктом історії розвитку людства. Але умови для її реалізації особистість одержує лише на певному етапі історичного розвитку. Всебічний розвиток людині необхідний для того, щоб мати можливість брати участь у всіх напрямках діяльності (професійній, громадській, спортивній, художній та ін.). Це можливо за умови різноманітності змісту, форм і способів діяльності людини та їх оптимального поєднання у процесі її культурного розвитку.

У процесі культурного розвитку людина послідовно діє у трьох напрямках. Перш за все, вона засвоює культуру, виступаючи об'єктом її

впливу. Іншими словами під впливом культури формується людська особистість, розвиваються її здібності. По-друге, у процесі творчої діяльності особа створює нові культурні цінності, виступаючи в даному випадку як суб'єкт культурної творчості(пошук нових шляхів, засобів, раціональних методів фізичного виховання тощо) [4].

Інноваційна педагогічна діяльність є результатом активності людини, показниками якої є здатність до саморозвитку, як показник особистих і суспільних інтересів потреб. Інновації в фізичному вихованні – це такі зміни, які, зберігаючи все позитивне в накопиченому досвіді, рятують освітню систему від виявлених дефектів і переводять її повністю, або частково на новий рівень, що відрізняється від існуючого поліпшенням умов і результатів функціонування. При цьому, якщо будь які зміни не несуть абсолютно нової ідеї, але в даний момент і в даній ситуації набувають особливого значення для навчально-виховного процесу, то і такі зміни треба вважати інновацією[2].

З особистого досвіду роботи викладача фізичної культури у ВП «Коледж технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» я, перед усім, намагаюся зробити свої заняття цікавими, різноманітними, продуктивними. З метою розвитку особистості кожного студента робота викладачів направлена на застосування в навчальному процесі нетрадиційних технологій, вправ, методів викладання.

У Коледжі технологій та дизайну навчаються здебільшого дівчата, і уроки фізичного виховання їм край необхідні. Як зробити так, щоб на заняттях фізичного виховання вони ходили із радістю?

Відповідь дуже проста: треба зробити ці заняття цікавими, корисними для здоров'я, цілеспрямованими .

Заняття з фізичної культури згідно навчальної програми проводяться за наступними темами:

- Теоретичні відомості;
- Легка атлетика;
- Спортивна гімнастика та акробатика;
- Плавання;
- Спортивні ігри;
- ППФП.

До кожної теми з метою підвищення зацікавленості до занять з фізичного виховання підібрано тематичний матеріал саме для наших студентів. Так, у теоретичному розділі програми, окрім запропонованих теоретичних питань, ми розглядаємо питання , які турбують дівчат, а саме:

- пропорційність фігури (вираховуємо індекс співвідношення маси тіла до росту, пропорційності груді, талії та стегон);
- різноманітні методики раціонального харчування , дієти;
- комплекси вправ для покращення фігури , та ін.

На заняттях спортивної гімнастики та акробатики окрім обов'язкових вправ у рівновазі на гімнастичній колоді, «вільних вправ» та опорних стрибків, ми вивчаємо:

- комплекс ритмічної гімнастики;
- комплекс степ – аеробіки;
- коланетику;
- стрейчинг.

На заняттях зі спортивних ігор окрім волейболу та баскетболу використовується велика кількість рухливих та народних ігор.

На заняттях з плавання, які проводяться у басейні, студенти вчаться плавати різними стилями плавання. Щоб зробити заняття більш цікавими та корисними, використовуються елементи та комплекси аква – аеробіки.

Заняття ППФП доповнюємо заняттями на тренажерах, де виконуються комплекси вправ для різних груп м'язів.

Окрім цього, в коледжі безліч спортивних секцій, проводяться змагання з різноманітних видів спорту. Студенти заохочуються до самостійних занять фізичною культурою та спортом.

Будьте не схожими ні на кого. Хай кожне ваше заняття буде веселим, цікавим, продуктивним.

Використовуйте безліч прийомів проведення занять, зробіть своїх студентів здоровими, і тоді усі Ваші методики та технології будуть інноваційними.

Моїми подальшими планами по впровадженню інноваційних технологій в навчально-виховний процес та позаурочні заходи щодо фізичного виховання є використання мультимедійних комплексів, що має сприяти ще більш продуктивному викладанню навчального матеріалу, розвитку фізичних та особистих якостей студентів, заохоченню до самостійних занять фізичною культурою та спортом.

Література

1. **В.Монахов.** Принципи педагогічної технології / В.Монахов., К. Просвіта. – 1997., с.45
2. **Журнал «Відкритий урок»**, К.2010, «Плеяда».
3. **Коробейников Н.К., Михеев А.А., Николенко И.Г.** Физическое воспитание: Учеб. пособие для средн. спец. учебн. заведений. – 2-е узд., перераб. – М.: Высш. Шк.,1989.- 384 с.
4. **Физическая культура:** Практ. пособие / Б.И.Зациорский, И.П. Залетаев, Ю.П. Пузир и др./ -М.: Высш. шк.,1989,- 383с.

Пожидаєва А.Є.,
викладач Індустріального технікуму ДонДТУ

**ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДУ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ
З ПРЕДМЕТА „ІСТОРІЯ УКРАЇНИ”
(З ДОСВІДУ РОБОТИ)**

Майже двадцять років розбудовується незалежна Українська держава. І одночасно з укріпленням фундаменту та зведенням міцних мурів у суспільстві, у Верховній Раді, у засобах масової інформації триває дискусія: як використати багатющий історичний досвід України, як краще зводити державну споруду.

Одні твердять, що історична наука нічого і нікого не навчає, а тому заперечують і відкидають саму необхідність накопичення, систематизації і осмислення історичних фактів. Інші переконані: історія завжди була, є і буде вчителем життя. Але, звичайно, тільки тоді, коли люди будуть старанно вивчати її уроки.

Історичний досвід переконує, що за всіх часів творення держави увінчувало остаточне самовизначення етносу, гарантувало його самозбереження, вводило у загальнолюдський суспільно-історичний процес. У „Заповіті борцям за визволення” В.Винниченко наголошує: „Поки людство розбито на окремі національні колективи, які переважно зветься державами, то очевидно, що найкращим засобом збереження його життя і розвитку кожної нації – є державність. Нація без державності є покалічений людський колективний організм. Через те так жагуче всі, так звані „недержавні нації” прагнуть своєї держави, через те так самовіддано окремі члени її віддають усі сили свої на здобуття її й тому з такою ненавистю ставляться до тих, які стоять на заваді цьому, себто, які тримають їхній колектив у покаліченому стані. [4,с.7]

Нині особливо гострі дискусії відбуваються навколо проблеми: на кого Україна має орієнтуватися – на свій власний досвід, власні державотворчі традиції та можливості, на Захід, на Схід чи на Північ.

Якщо звернутися до історичного досвіду розвитку українського народу, то можна переконатися: лише тоді нація домагалася певних успіхів, коли її керівники спиралися на державотворчі традиції й широкі маси населення, відображали їх прагнення. Враховуючи, звичайно, ті обставини, які склалися на той час. Так було і під час Національно-визвольної війни українського народу на чолі з великим державотворцем гетьманом Б.Хмельницьким у середині XVII ст. й у часи Центральної Ради, Гетьману та Директорії.

Нині дуже відчутною є загроза духовної деградації нашого суспільства, і, зокрема молоді. Вона сьогодні переважно відлучена від

тих, історичних витоків, джерел, традицій, які мають жити її духовність, національну гордість – ту основу, без якої неможлива повноцінна розбудова нашої незалежної України.

Тому я вважаю, що обрана мною тема актуальна.

Не випадково, що всі теми семінарських занять присвячені етапам українського державотворення:

- «Виникнення Українського козацтва та її роль в історії українського народу. Запорізька Січ – центр консолідації українських національних сил».

- «Становлення української державності у XVII ст. Втрата Україною автономії у XVIII ст.».

- «Українське національне відродження у XIX ст.»

- «Історичне значення. Підсумки і уроки української революції (1917-1920рр.)»

- «Історичні особливості пошуку оптимальних моделей будівництва незалежної України.»

Хронологічні рамки матеріалу, що розглядається на семінарських заняттях, охоплює період з моменту виникнення козацької республіки – Запорізької Січі до здобуття Україною державної незалежності на сучасному етапі.

В плані застосування новітніх технологій організації самостійної пізнавальної, наукової діяльності студентів відводиться й мультимедії.

Робота зі світовою мережею «Інтернет», використання енциклопедій, навчальних та телевізійних програм, таких, як Науково-пізнавальні програми «Невідома Україна», «Золоте стремено».

На сьогоднішній день найбільш популярною темою щодо підготовки студентів до семінарських занять є створення мультимедійного проекту. У ньому кожен студент може на повну силу виявити свою творчу індивідуальність, інтелект, знання, художній смак.

Так при проведенні семінарського заняття за темою «Становлення української державності у XVII ст. Втрата Україною автономії у XVIII ст.» студентами біла підготовлена презентація мультимедійного проекту: «Іван Мазепа – герой чи зрадник українського народу » та «Розбудова козацько-гетьманської держави під назвою Військо запорізьке».

Організація самостійної роботи активно впливає на характер навчального процесу, систематизує роботу студента протягом всього семестру. Вона охоплює матеріали лекцій і семінарів, навчає навичкам конспектування. Ця робота включає професійний та термінологічний практикум, складання опорних конспектів, письмовий контроль за проблемою, огляд літератури, виконання самостійних різнорівневих проблемних та практичних завдань. Для контролю щодо самостійної підготовки студентів до семінарських та практичних занять вводиться система тестових завдань та проблемних питань, на які студенти повинні

відповісти. Ці всі завдання надаються у методичці для самостійної роботи студентів.

Національне відродження, що його зараз переживає Україна, не зводиться до простої реставрації історичних подій, культурних надбань попередніх епох. Воно потребує особливого бачення історії не як згадки про минуле, а як подвигу, пробудження того, що не минає, має наскрізне, універсальне буття для нації, а тому і для усього людства. Тому уроки історії мають стати уроками життя.

Семінарське заняття у навчальному закладі – педагогічна система, і тому для нього повинна бути характерна цілісність внутрішній взаємозв'язок частин, логіка розгортання діяльності викладача та студентів, що забезпечує управління пізнавальною діяльністю студентів групи.

Виховання моральних якостей майбутніх фахівців – дуже складне завдання, але саме навчальні заклади покликані дивитися вперед, впливати, формуючи особистість майбутнього.

Одним із перспективних напрямків розвитку освіти України є інтеграція її у світову освітню систему. Це передбачає оновлення змісту освіти, способів організації навчання, залучення нових дидактичних теорій та перспективних педагогічних технологій у поєднанні з кращими традиціями української національної школи.

Тому останнім часом все більше уваги приділяється таким методам навчання, які в основу навчально-виховного процесу ставлять діяльність студента, спрямовують його пізнавальну активність, самостійність, розвивають мислення та надають широкі можливості для інтелектуального, морального, духовного розвитку. Орієнтація на всебічне інформування студентів, запам'ятовування ними великого обсягу знань спрямована на всебічний розвиток особистості, самостійне здобуття знань, критичне ставлення до інформації, засвоєння продуктивних способів оперування нею, досвід творчої діяльності, що повинно призвести до самореалізації студентів у майбутньому житті.

Література

1. Алексєєв Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох -К., 2000. **2. Бойко О.** Україна 1991-1995рр.: Тіні минулого чи контури майбутнього? (нарис новітньої історії). - К., 1996. **3. Брайчевський М.** Конспект історії України. -К., 1993. **4. Винниченко В.** Заповіт борцям за визволення. -К., 1991. **5. Власюк О., Парахонський Б., Пирожков С.** Людський вимір: реалії та перспективи України// Політика і час. - 1995. - №2. **6. Грицак Я.** Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. -К, 1996. **7. Дашкевич Я.** Перегук віків: Три погляди на минуле й сучасне України // Україна: Наука і культура. - К., 1993. **8. Донцов Д.**

Історія розвитку української державної ідеї. - К., 1991 **9. Історія України.** Документи. Матеріали. /Уклад., комент, В.Короля. - К., 2001. **10. Історія України в документах,** матеріалах і спогадах очевидців. - К., 1991. **11. Липа Ю.** Призначення України. - Львів, 1992. **12. Нагаєвський І.** Історія української держави ХХ ст. -К., 1994. **13. Нариси з історії** українського національного руху. - К., 1994. **14. Нариси з історії України:** новий погляд з найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. - К., 1996. - Ч. 1. **15. Національні відносини в Україні у ХХ ст.** Збірник документів і матеріалів. К., 1994. **16. Нація і держава.** - К., Донецьк, 1998. **17. Рудницький С.** Чому ми хочемо самостійної України? - Львів, 1994. **18. Українське державотворення.** Невитребуваний потенціал. Словник-довідник. - К., 1997.

УДК 338.46:002

Попов О.І.,

*викладач Стахановського навчального комплексу
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.*

Попова Т.Ю.,

викладач Стахановського промислово-економічного технікуму

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ У ВУЗІ З ЗАСТОСУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Для підвищення якості навчання студентів вузів з предметів природничо-математичного циклу необхідно застосовувати інформаційні технології. Для цього у вузі доцільно створювати відповідні педагогічні умови, спрямовані на формування інформаційної культури викладачів, вдосконалення підготовки студентів з інформатики та розвиток навчально-матеріальної та інформаційної бази.

Стрімкий розвиток інформатизації українського суспільства, електронних засобів масової інформації, нових технічних засобів і телекомунікацій вносить чимало інноваційного у зміст і методику навчання в освітніх установах вищої професійної освіти. У зв'язку з цим стала актуальною проблема організації навчання студентів вищих навчальних закладів із застосуванням інформаційних технологій. Відповідно до визначення, прийнятого ЮНЕСКО, інформаційна технологія - це комплекс взаємозалежних, наукових, технологічних, інженерних дисциплін, що вивчають методи ефективної організації праці людей, зайнятих обробкою і зберіганням інформації, обчислювальну техніку і методи організації і взаємодії з людьми і виробничим

устаткуванням, їх практичні додатки, а також пов'язані з усім цим соціальні, економічні та культурні проблеми. Аналіз педагогічного досвіду та наукової літератури показує, що за допомогою інформаційних технологій можливо більш ефективно вирішувати такі завдання навчання:

- 1) відносно легкий доступ до джерел інформації і пошук необхідних даних;
- 2) передача інформації, в т.ч., на великі відстані;
- 3) багаторазове повторення фізичного, природничо-наукового експерименту або фрагментів навчального матеріалу, засвоєння яких викликає найбільші труднощі в студентів;
- 4) управління відображенням на екрані монітора моделей вигаданих і реальних об'єктів, явищ, процесів;
- 5) автоматизація процесів обчислювальної та інформаційно-пошукової діяльності викладачів і студентів.

Крім вирішення вище перерахованих завдань навчання, важливим достоїнством інформаційних технологій, як вважають фахівці в цій галузі, є можливість накопичувати і класифікувати помилки, які допускаються учнями, з'ясувати причини їх виникнення. Вони ж сприяють, при необхідності, коригуванню змісту, організації та методики навчання студентів.

Відмінною рисою застосування інформаційних технологій у процесі навчання є різноманітність форм представлення інформації: тексти, таблиці, графіки, діаграми, аудіо- та відеофрагменти, а також їх поєднання. Така мультимедійність створює психологічні умови, що сприяють кращому сприйняттю і запам'ятовуванню навчального матеріалу з включенням підсвідомих реакцій учнів [1, с.27].

Вивчення педагогічної практики у вузі показує, що інформаційні технології активно застосовуються у вирішенні завдань управління освітніми системами і процесами, накопичення інформації і створення інформаційно-освітнього середовища вузу [2, с.18]. Однак безпосередньо в процесі навчання та викладання навчальних дисциплін, в т.ч. предметів природничо-математичного циклу (математика, фізика, хімія, географія, біологія, анатомія, фізіологія тощо), інформаційні технології не знайшли належного застосування. У зв'язку з цим має місце протиріччя між запитами студентів, вимогами суспільства і держави до сучасного рівня викладання, застосування в педагогічній діяльності інформаційних технологій і реальним станом даного явища. Спостереження, опитування і аналіз наукових джерел показує, що основними причинами такого стану є:

- низька інформаційна культура всього суспільства і педагогічних колективів вузів, незнання різноманітних можливостей застосування інформаційних технологій у процесі навчання і невміння ними користуватися в масовій практиці;

- недостатня наочна психолого-педагогічна розробленість теоретичних основ використання інформаційних технологій у навчанні студентів;

- предметна, педагогічна та методична невідповідність значної частини викладачів до роботи з інформаційними технологіями;

- низька мотивація викладачів і студентів до використання інформаційних технологій в процесі викладання і навчання.

Отже, одним з протиріч освітнього процесу вузів є невідповідність між можливостями інформаційних технологій та їх реалізацією в процесі викладання природничо-наукових дисциплін. Вирішення даного протиріччя і вдосконалення викладання навчальних дисциплін, в т.ч. природничо-математичного циклу за допомогою інформаційних технологій, можливо, якщо більш ефективно вирішувати таке завдання - формування інформаційної культури у викладачів вищої школи.

В сучасних умовах модернізації системи української освіти зростають вимоги до культурного, морального й наукового рівня викладача, його професійної педагогічної майстерності і творчим здібностям. У зв'язку з цим одним з важливих критеріїв оцінки професіоналізму сучасного викладача вузу є його підготовка в галузі інформатики та інформаційних технологій. Така підготовка повинна починатися в період навчання майбутнього педагога у вищому навчальному закладі. Минулі за останні 10 років зміни структури і змісту вищої педагогічної освіти призвели до істотних змін цілей і змісту інформаційної підготовки студентів педагогічних вузів. Основні положення і напрямки інформатизації вищої педагогічної освіти розглянуто в працях Н.В. Морзе [3, с.39]. Підготовка студентів педагогічних вузів в області інформатики, а саме, загальне введення в інформатику та практикум з інформаційного моделювання, стала важливим компонентом змісту вищої освіти фахівців різних рівнів (бакалавр, спеціаліст, магістр). Однією з основних цілей підготовки майбутніх педагогів в галузі інформатики є формування у них інформаційної культури. Інформаційна культура викладача допомагає йому цілеспрямовано взаємодіяти з інформацією, використовувати для її отримання, обробки і передачі комп'ютерні інформаційні технології, сучасні технічні засоби і методи [4, с.21].

Суттєвою особливістю формування у студентів педагогічних спеціальностей інформаційної культури повинна стати її спрямованість на майбутню професійну діяльність. Майбутній педагог-предметник природничо-математичних дисциплін повинен знати не тільки про нові інформаційні технології, вміти аналізувати, систематизувати та узагальнювати навчальну інформацію, а й добре розуміти особливості інформаційних потоків у даній галузі, вміти використовувати їх можливості в процесі викладання.

Отже, формування інформаційної культури педагога передбачає створення в нього певного світогляду, володіння ним системою знань, навичок та вмінь, що допомагають здійснювати педагогічну діяльність з використанням інформаційних технологій. У даному розумінні інформаційної культури важливим є наявність у викладачів переконань і потреб використання знань в галузі інформатики при вирішенні професійних педагогічних завдань. Повинна бути сформована система пізнавальних і професійних мотивів, які спонукають педагога використовувати ці знання і самостійно розширювати їх обсяг. Наявністю стійких мотивів характеризується оптимальний рівень інформаційної культури педагога, що має систему знань в галузі інформатики та інформаційних технологій, що володіє навичками і вміннями застосування знань у процесі викладання навчальних дисциплін.

Процес формування особистості і структури мотивів майбутнього викладача починається з перших днів навчання студента в педагогічному вузі. На жаль, він не завжди цілеспрямовано керується педагогами. Викладачам будь-якого вузівського предмета необхідно знати про потреби, інтереси, професійні прагнення студентів і використовувати ці знання у своїй педагогічній діяльності. Як показують психологічні дослідження (А. Н. Леонтьєв О. К. Тихомиров [5, с.226; 6, с.183] та ін), на ефективність навчальної діяльності студентів впливає великий спектр мотивів. Найбільш значущими з них є: соціальні мотиви, що відображають значимість навчання; професійні мотиви, що характеризують значимість навчальної діяльності для оволодіння професією; пізнавальні мотиви, пов'язані з оволодінням новими знаннями. Несформованість тих чи інших мотивів суттєво впливає на якість засвоєння навчального матеріалу і не дозволяє досягти поставлених цілей. Так, відсутність позитивних внутрішніх пізнавальних мотивів призводить до формального відношення до навчання: будь-якими засобами студент прагне «здати сесію». У короткий сесійний період студенти механічно заучують величезний обсяг навчального матеріалу, який потім дуже швидко забувається.

Професійні мотиви визначають активність студентів у підготовці до педагогічної діяльності, та їх несформованість істотно впливає на рівень професійних знань, навичок і вмінь. У роботах Н. Ф. Талізної [7, с.267], Б.С. Гершунського [8, с.416] та інших вчених розглянуто питання, пов'язані з впливом комп'ютерів, засобів нових інформаційних технологій на розвиток мотивації студентів до навчальної та професійної діяльності. Однак маловивченими залишаються механізми мотиваційної регуляції навчальної діяльності в процесі навчання інформатики, формування інформаційної культури студентів педагогічних вузів.

Слід спеціально наголосити на проблемі формування інформаційної культури викладачів, які закінчили педагогічні вузи в ті

роки, коли інформатизація суспільства тільки починалася. Ця категорія викладачів, як правило, не бажає використовувати у своїй викладацькій діяльності інформаційні технології, тому що вони не володіють найпростішими прийомами комп'ютерної грамотності. Для них необхідно створювати адаптовані програми, мета яких, по-перше, формування комплексу навичок та вмінь, що забезпечують впровадження інформаційних технологій у процес викладання дисциплін, в т.ч. природничого циклу, по-друге, методична перепідготовка педагогів.

Поряд з формуванням інформаційної культури викладачів, іншим напрямком вдосконалення викладання навчальних дисциплін природничо-математичного циклу є формування інформаційної культури в учнів. Інша можлива небезпека криється в безсистемному, педагогічно необгрунтованому використанні засобів сучасних інформаційних технологій. Це, на жаль, більш поширене і навіть масове явище, ніж порушення гігієнічних вимог. Так, наприклад, застосування програмних засобів у навчальних цілях, орієнтованих на ігрову діяльність, часто зводить усю роботу слухачів до бездумного виконання примітивного набору команд, автоматичному натисканню клавіш. Така діяльність не тільки не сприяє засвоєнню навчального матеріалу, але й розвиває азарт, призводить до так званої комп'ютероманії. Або інший приклад. Використання комп'ютерних програм, які представляють на екрані текст книги для її прочитання, ніяк не можна вважати педагогічно виправданим, тому що можливості засобів сучасних інформаційних технологій дозволяють забезпечити здійснення таких видів навчальної діяльності, які відомими раніше педагогіці засобами забезпечити було не можна. А прочитання тексту можна здійснити і традиційно - з листа книги, тим більше, що тривале читання з екрану комп'ютера шкідливо впливає на зір. Подібні приклади педагогічно недоцільного використання можливостей комп'ютера можна продовжити.

Але ще більше резервів закладено в можливостях сучасних інформаційних технологій, які не використовують у педагогічних цілях. У зв'язку з цим на перший план виступає необхідність створення теоретичної бази, що обгрунтовує педагогічну доцільність використання засобів сучасних інформаційних технологій, методики, що забезпечує реалізацію цих можливостей з метою інтенсифікації освітнього процесу. Не менш важливим є необхідність убезпечити психологію особистості від можливої персоніфікації технічного засобу взагалі і комп'ютера зокрема [9,с.73]. Тому для створення сприятливих умов навчання студентів із застосуванням інформаційних технологій необхідно слідувати наступним принципам: доступність, адаптивність, систематичність і послідовність, комп'ютерна візуалізація, міцність засвоєння результатів навчання, забезпечення інтерактивного діалогу, розвиток інтелектуального потенціалу учня і забезпечення зворотного зв'язку. Розглянемо більш детально вимоги даних принципів.

Вимога забезпечення доступності означає, що пред'являється навчальний матеріал, форми і методи організації навчальної діяльності повинні відповідати рівню підготовки учнів та їх віковим особливостям. Встановлення того, чи доступний для розуміння студента навчальний матеріал, який пред'являється за допомогою інформаційних технологій, чи відповідає він раніше набутим знанням, навичкам і вмінням, проводиться за допомогою різних методів (методик), в т.ч. тестування.

Досягнення адаптивності означає пристосування інформаційних технологій до індивідуальних можливостей студента. Це передбачає реалізацію індивідуального підходу в навчанні, врахування можливостей сприйняття, осмислення, закріплення і відтворення (застосування) навчального матеріалу. Реалізація адаптивності може забезпечуватися різними засобами наочності, а також кількома рівнями диференціації навчального матеріалу при його пред'явленні студентам (за складністю, обсягом, часу, змісту і т.п.).

Вимога забезпечення систематичності і послідовності навчання з використанням інформаційних технологій передбачає необхідність засвоєння студентами системи понять, фактів і способів діяльності в їх логічному зв'язку. Метою забезпечення систематичності і послідовності є досягнення наступності в оволодінні знаннями, навичками й уміннями.

Забезпечення комп'ютерної візуалізації навчальної інформації передбачає за допомогою засобів комп'ютерної графіки, технології мультимедіа і т.п. реалізацію як реальних, так і "віртуальних" об'єктів, процесів, явищ, а також їх моделей, представлених в динаміці, у тимчасовому і просторовому вимірі. Необхідність міцності засвоєння результатів навчання передбачає забезпечення усвідомленого засвоєння учнем змісту, внутрішньої логіки навчального матеріалу, який подається за допомогою інформаційних технологій. Ця вимога досягається здійсненням самоконтролю і самокорекції; забезпеченням контролю на основі зворотного зв'язку, діагностикою помилок за результатами навчання та оцінкою результатів навчальної діяльності, поясненням суті допущеної помилки; тестуванням, констатуючим просування у навчанні.

Створення можливості інтерактивного діалогу передбачає необхідність його організації за умови забезпечення вибору варіантів змісту досліджуваного навчального матеріалу, а також режиму навчальної діяльності, яка здійснюється за допомогою інформаційних технологій.

Вимога розвитку інтелектуального потенціалу учня передбачає забезпечення: розвитку мислення (наприклад, алгоритмічного, програміста стилю мислення, наочно-образного, теоретичного); формування вміння приймати оптимальне рішення або варіативні рішення в складній ситуації; формування умінь з обробки інформації (наприклад, на основі використання систем обробки даних, інформаційно-пошукових систем, баз даних).

Створення зворотного зв'язку при роботі з інформаційними технологіями передбачає забезпечення свого роду реакції комп'ютерної програми на дії користувача, зокрема при контролі з діагностикою помилок за результатами навчальної діяльності на кожному логічно закінченому етапі роботи. Воно ж дає можливість отримати запропонований програмою пораду, рекомендацію про подальші дії або коментоване підтвердження (спростування) висунутої гіпотези або припущення. При цьому доцільно забезпечити можливість прийому і видачі варіантів відповіді, аналізу помилок та їх корекції.

Однією з передумов використання нових інформаційних технологій у процесі викладання є створення як для педагогів, так і для учнів сприятливих умов для вільного доступу до навчальної та наукової інформації. Застосування інформаційних технологій у викладанні предметів природничо-математичного циклу ґрунтується на широких можливостях обчислювальних засобів, комп'ютерних мереж і комп'ютерних навчальних програм.

З вище викладеного випливає, що основними педагогічними умовами вдосконалення викладання дисциплін природничо-математичного циклу з застосуванням інформаційних технологій є:

- формування інформаційної культури викладачів вузів;
- вдосконалення базової підготовки студентів вузів з інформатики;
- інформатизація процесу навчання у вузі, оснащення предметних кабінетів технічними засобами інформатизації, створення сучасного інформаційно-освітнього середовища, формування банку навчально-методичної та наукової інформації.

Література

1. **Е.С. Полат.** Новые педагогические и информационные технологии в системе образования – М.: Академия, 2001. – 271с.
2. **Лобанова Е.В.** Дидактическое проектирование информационно-образовательной среды высшего учебного заведения: Автореф. дисс. д-ра пед. наук. – М.: ВУ, 2005. – 58 с.
3. **Морзе Н.В.** Методика навчання інформатики: Навчальній посіб.:УЗч./За ред. акад М.І.Жалдака.- К.:Навчальна книга,2004.-256 с.:іл
4. **І. Следзинський.** Основи інформатики. Посібник для студентів // К.: :Навчальна книга, 2007. 160с.
5. **Леонтьев А.Н.** Деятельность. Сознание. Личность. Учебное пособие. – М.: Академия, 2004. – 352 с.
6. **Тихомиров О.К.** Психология мышления. – М.: Академия, 2005. - 288 с.
7. **Талызина Н.Ф.** Педагогическая психология. – М.: Академия, 1998.-310 с.
8. **Гершунский Б.С.** Философия образования для XXI века. – М.: Педагогическое общество России, 2002.– 608 с.
9. **Роберт И.В.** Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. – М.: "Школа-Пресс", 1994. - 205 с.

Проскуріна О.М.,
викладач Індустріально технікуму ДонДТУ

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНИХ ТА ВИРОБНИЧИХ СИТУАЦІЙ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

В умовах установлення ринкових відношень і переходу металургійних підприємств у руки приватних фірм значно підвищуються вимоги до якості підготовки молодих спеціалістів, до виховання всебічно гармонійно розвиненої особисті, та національно свідомої і соціально активної людини з високою громадською відповідальністю, з глибокими духовними, громадськими і патріотичними почуттями.

Головною проблемою виховання на сучасному етапі розвитку суспільства є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис випускників технікуму, які включають у себе національному свідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну і екологічну культуру.

З метою підвищення якості підготовки випускників технікуму викладачі розробляють нові інноваційні методичні технології навчання і використовують різноманітні методи активного навчання.

До числа таких методичних знаходів можна віднести розробку і більш глибоке вивчення проблемних і виробних ситуацій, самостійної роботи студентів під час теоретичної підготовки і при проходженні технологічної практики на підприємстві.

Умовою успішної діяльності студентів на всіх етапах навчання є уміння самостійно мислити, творчо підходити до розв'язування всіх проблем. Тому зусилля педагогів повинні бути спрямовані на розвиток у студентів навичок самостійної, творчої роботи.

Найбільше ефективним засобом при вивченні спецдисципліни «Ливарне виробництво чорних і кольорових металів» є розробка і створення на заняттях проблемних і виробних ситуацій.

Отримання знань і найбільш гостре ухвалення проблеми є, як показує досвід роботи, могутніми стимуляторами розумової діяльності студентів старших курсів, активного ставлення до матеріалу, який вивчається. Під час розв'язування ухвалених проблем студенти ніби відкривають для себе нові, раніше не відомі явища і закономірності, що веде до задоволення пізнавальних інтересів і розвитку творчої самостійності майбутніх спеціалістів виробництва.

У залежності від мети заняття проблемні і виробні ситуації викладач використовує для створення інтересу до нової теми, оволодіння новими знаннями, закріплення отриманих знань, тобто цей метод

навчання застосовується на усіх етапах заняття – перевірки знань, вивчення нового матеріалу, закріплення вивченого об'єму інформації.

Під час створення інтересу до нової теми через проблемні ситуації привертається увага студентів до активної участі у розв'язуванні даної проблеми. Під час вивчення теми «Плавлення чавуну» студентам задаються ситуації – вправи, зокрема вибирається конкретний випадок і пропонується таким чином, що аналіз його вимагає самостійних дій.

Розв'язування питання «Плавлення чавуну у вагранках» може супроводжуватися цілим рядом порушень, які можуть виникнути при проведенні технологічних процесів плавлення, а саме – зависання шихти, заливання фурм шлаком або металом, холодний хід вагранки, вибухи печі, прогар кожуха агрегату та інші.

Студенти умовно виконують роль майстра, пропонують свої дії щодо ліквідації аварійної ситуації, виявляють причини виникнення, розробляють заходи попередження виникнення цих порушень.

Під час розв'язання цих задач студенти застосовують знання, які вони отримали при проходженні технологічної практики.

При створенні виробничих ситуацій у процесі повторного вивчення матеріалу викладач повідомляє студентам зміст конкретної ситуації. Ставить мету: оцінити створену ситуацію, чітко виділити проблему і запропонувати отримання рішення, оцінити це рішення. Це ситуація – оцінка.

Під час вивчення деяких тем викладач пропонує самостійну роботу студентів з навчальною літературою і, як зворотний зв'язок, використовувати рішення виробничих ситуацій студентами. Наприклад, «Вся партія відливків має дефект литва – газові раковини. Поясніть причини виникнення дефекту і, хто винен у виникненні цього дефекту?»

Таким чином, викладач відразу виявляє наскільки студенти засвоїли матеріал, кому необхідна допомога.

Розв'язання різноманітних проблемних і виробничих ситуацій, особливо аварійних або надзвичайних, сприяє розвитку у студентів навичок самостійної технічної творчості, системного аналізу технічно-економічних проблем, уміння знаходити ефективні шляхи. Все це підвищує рейтинг якості підготовки молодших спеціалістів.

Література

1. А.К. Колеченко. Энциклопедия педагогических технологий. Издат. КАРО. Сан-Петербург, 2002, 368с. **2. Педагогічна вищої школи /** під редакцією З.Н. Курленд. Київ «Знання», 2007- 495с. **3. В.І. Лозова, Г.В. Троцько.** Теоретичні основи виховання і навчання. Харків «ОВС», 2002, 400с. **4. И.П. Полосый.** Педагогика. М. Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999 кн. 1, 576 стр.

Русінова О.О.,
*студентка II курсу, спеціальності «Правознавство»,
юридичне відділення коледжу ДонДТУ*

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглядаючи вплив соціальних чинників на формування світогляду молодшої людини в першу чергу необхідно виділити, те, що на процес формування правової свідомості молодшої людини головним чином впливають такі соціальні фактори:

- а) безпосередні умови життя і роботи;
- б) організована система навчання та виховання;
- в) засоби масової інформації;
- г) державна молодіжна політика.

При цьому динаміка домінуючих у правовій свідомості молоді поглядів безпосередньо пов'язана зі складною соціально-економічною та політичною ситуацією у суспільстві. Відповідно, і радикальна дія на цю динаміку, в бажаному для суспільства напрямку, можлива лише в контексті конкретних позитивних змін у суспільному розвитку. В іншому випадку правова свідомість молоді може легко піддаватися деформації [1].

Таким чином, в правовій свідомості як соціальному явищі можуть проявлятися два його стану: позитивний і деформований, які в основному відрізняються характером відображення правової дійсності і ставленням їх носіїв до діючого права, правосуддя і законності.

Деформація правової свідомості - це соціально-правове явище, що характеризує такий стан правової свідомості, коли у його носіїв складаються певні погляди, знання, почуття, настрої, переживання та емоції, ідеї та уявлення, які викривлено відображають правову дійсність і виражають негативне ставлення до діючого права, правосуддя і законності, що призводить до формування негативно орієнтованої правової свідомості.

Основними формами прояву деформованого правосвідомості є:

- надмірно висока, відірвана від життєвих реалій оцінка права як «універсального засобу» вирішення соціальних проблем, абсолютизація соціальної ролі і місця права в житті суспільства, пред'явлення завищених вимог до механізму правового регулювання, що коротко можна позначити як юридичний «ідеалізм»;

- категоричне заперечення права як соціального блага, його здатності чинити ефективний вплив на суспільні відносини, впорядковувати життя суспільства.

Деформованість правової свідомості молоді є результат помилок, упущень і недоліків у правовому вихованні підростаючого покоління: у сім'ї та навчальних закладах, за місцем проживання та роботи; прорахунків у діяльності відповідних державних установ, громадських інститутів; недостатньою, а головне - малоефективною координації їх зусиль при здійсненні діяльності по профілактиці правопорушень.

До негативного фактору, що впливає на процес формування правової свідомості молоді, можна віднести і криза інституту сім'ї в сучасній Україні. Щорічно через розлучення в середньому 470 тис. дітей залишаються без одного з батьків; збільшується кількість дітей, народжених поза шлюбом (близько 23% усіх народжених).

На основі проведених соціологічних досліджень можна виділити наступні фактори, що обумовлюють девіацію правової свідомості сучасної молоді:

- правова свідомість молодих людей характеризується складністю і неоднозначністю, де одночасно поєднуються прагнення до законотривної поведінки і готовність порушити закон заради особистої вигоди;

- у формуванні правової свідомості молоді істотну роль грає особистісний чинник. Виявлено особистісні кореляції правової зрілості з рисами вольового профілю особистості і пріоритетними способами вирішення конфліктів. Цілеспрямовані, наполегливі і самостійні молоді люди демонструють більш зрілу правову свідомість. У тій частині молоді, яка віддає перевагу суперництво в конфліктних ситуаціях, виявляються установки на протиправну поведінку і навіть виклик закону. Та частина молоді, яка орієнтується на співпрацю, навпаки, демонструє більшу повагу до закону і усвідомлює небезпеку протиправної поведінки і для особистості, і для держави;

- незалежно від категорії молоді уявлення в них про патріотизм, престиж держави, почутті національної гордості, громадянськості, цінності права в цілому не розрізняються. Рівень уявлень і оцінки даних явищ не є високим [3]. Так, за даними центру вивчення громадської думки, 72% молодих людей у віці 18 - 24 роки не вважають необхідною службу в армії і негативно відносяться до даного державному інституту.

Саме для молодіжного середовища характерні різні прояви правового нігілізму.

Можна виділити наступні прояви правового нігілізму в молодіжному середовищі сучасної України.

1. Недотримання і невиконання вимог законів та інших нормативних актів, коли громадяни живуть і діють всупереч вимогам правових норм. Неісполнюєть свідчить у тому числі про безсилля владних структур, їх пасивності і невмінні діяти адекватно сформованим реаліям суспільного життя. Недотримання і невиконання законів завдає не меншої шкоди суспільним інтересам, ніж їх пряме порушення.

До того ж для молодіжного середовища в значно більшою мірою властива підміна правових регуляторів іншими регулятивними системами. Стикаючись з непереборною перешкодою, в тому числі юридичної властивості, індивід прагне знайти найбільш ефективний засіб, який йому найбільш доступно за часом і витратам використання, відчутно за результатами. Саме з цих позицій право програє своїм конкурентам. Правовий нігілізм "висвічує" недоступність для суб'єктів необхідних юридичних засобів або складність їх використання. На цьому фоні в молодіжному середовищі розвивається і міцніє список негативних соціальних регуляторів, сукупно позначаються тіньовим правом.

Участь у тих чи інших кримінальних і напівкримінальних угрупованнях стає для молоді соціально престижним заняттям. Оскільки молодь (віком 14 - 29 років) в середньому робить половину всіх кримінальних злочинів в країні, то можна припустити, що саме вона служить основним ресурсом для подальшого розвитку кримінальної структури суспільства.

2. Підміна законності прагматичною доцільністю. Молодь оцінює ставлення влади та суспільства до себе як байдуже або відверто споживацьке. 77 відсотків опитаних [4] молодих людей вважають: «Коли треба, вони згадують про нас». Може бути, тому державно-правові інститути оцінюються молодими людьми з точки зору їх безпосередньої особистої корисності або небезпеки, вони сприймаються як інструменти досягнення певних цілей, задоволення особистих або корпоративних інтересів. Законом керуються лише в тих випадках, коли це зручно і вигідно, в іншому ж випадку законом нехтують або виступають з його критикою. Така критика може набувати різні форми аж до демонстративного порушення встановлених вимог. Наприклад, заборона розпивання пива в громадських місцях, місцях масового скупчення населення в даний час супроводжується явно провокаційними вчинками молодих людей, розпивали даний напій на станціях метрополітену та біля входу в метро.

Ідеалізація ринку, прагнення до добробуту у що б то не стало - своєрідний соціально-психологічний феномен молодіжного свідомості, в основі якого - збагачення і життєвий успіх, що досягаються за всяку ціну. Не дивно, що 18,1 відсотка опитаних вважають цілком для себе можливим участь у кримінальних угрупованнях, а 9,1 відсотка вважають, що сьогодні це нормальний спосіб заробляння грошей. При цьому життєвий успіх багатих людей 47,9 відсотка пояснюють здатністю пристосовуватися до життя, а 32,7 відсотка - умінням красти.

3. Неповага до суду і правоохоронних органів. Громадяни надають перевагу у разі виникнення юридичного конфлікту, вчинення відносно їх незаконних дій не вдаватися до допомоги правоохоронних органів, не звертатися до суду, а вирішувати проблему самостійно, за допомогою інших (найчастіше кримінальних) структур, шанованих у відповідній молодіжному середовищі лідерів. Це пов'язано як з

негативним ставленням до діяльності правоохоронних структур взагалі, так і з неповагою до прийнятих ними рішень.

У ході проведення різних соціологічних опитувань молодих людей, наприклад, встановлено, що кожен п'ятий з них за останні 2 - 3 роки був жертвою злочину, проте навіть у найважчі моменти молоді люди не схильні довіряти правоохоронним органам: 36,7 відсотка молодих людей при порушенні їх прав зверталися до друзів, 30,3 відсотка захищали свої права самостійно, і тільки 15,8 відсотка респондентів звернулися до суду, в міліцію або прокуратуру.

4. Аполітичність і відсутність причетності до справ держави і суспільства. Через відсутність у держави виразних і підтримуваних більшістю цілей суспільного розвитку, що мобілізує цінностей та ідеалів молодь втрачає відчуття Батьківщини. Вона живе, «під собою не відчуваючи країни», втративши, а може, ще не знайшовши свою причетність до її минулого і громадянську відповідальність за сьогодення і майбутнє. Значна частина молодих людей не вважають себе громадянами України, готовими до реалізації своїх прав і обов'язків. 70 відсотків молодих людей вважають, що людина повинна жити в тій країні, де йому більше подобається. Закордон для молоді більш привабливий, цим можна пояснити прагнення отримати освіту за кордоном. Молоді люди часто не ототожнюють себе не тільки з Батьківщиною, але і зі своїм поколінням. Особисте життя співвідносять з життям свого покоління тільки 31 відсоток, решта вважають, що «для людини важлива оцінка свого особистого життя за власним, індивідуальним, критерієм» [5].

На формування правового нігілізму в молодіжному середовищі в значній мірі впливають фактори соціального середовища, зокрема: деідеологізація і комерціалізація суспільних відносин, зміна ціннісних ідеалів з яскраво вираженою орієнтацією на ідеали західної демократії, у зв'язку з чим для правової культури молоді характерний пріоритет приватних інтересів по відношенню до публічних, прагматичне сприйняття державно-правових інститутів, заперечення традиційних цінностей.

Дану ситуацію в молодіжному середовищі - субкультуру можна розцінювати в тому числі як форму протесту. Усвідомлюючи неможливість повного сприйняття традиційних для культури «батьків» цінностей і стереотипів поведінки в правовій сфері, її представники не йдуть від реальності на відміну від віртуалів і наркоманів. Вони створюють нову культуру шляхом адаптації склалася в західноєвропейському суспільстві принципів правового регулювання до сучасної російської реальності. При цьому основною цінністю в рамках даної субкультури виступають все ті ж особисті егоїстичні інтереси. Як приклад можна назвати покоління «молодих реформаторів» вийшли з криміналізованого покоління початку-середини 90-х років і що увійшли у владу на хвилі демократичних перетворень, «сповідають» лобіювання

інтересів бізнесу в протизагу інтересам суспільства держави, ідеологія ринкового шоку і ліберальних цінностей.

Перераховані субкультури представляють собою моделі так званого деформаційного або протестного типу і, природно, не можуть розглядатися в якості перспективних напрямків державної молодіжної політики. Разом з тим, відкидаючи дані моделі, так само як і модель тотальної політизації молоді, що мала місце в умовах існування соціалістичної політико-правової системи, сучасна держава аж до теперішнього часу не запропонувало альтернативної моделі, яка забезпечила б на практиці формування у молодіжному середовищі позитивної правосвідомості.

Необхідно посилити правове виховання молоді, подібна робота може здійснюватися за такими напрямами:

- слід адаптувати правові приписи до складається в суспільстві ціннісним орієнтаціям, що дозволило б створити за допомогою правових засобів таку ситуацію, коли для людини дотримання закону стає значно вигідніше, ніж його порушення;

- чи є доцільним особлива державна політика щодо молоді у зв'язку з особливою соціально-економічною незахищеністю даної категорії населення і особливої її значимістю для майбутнього країни;

- необхідний цілий комплекс заходів щодо вдосконалення діяльності правоохоронних органів, реабілітації їх в очах населення, залученню молоді до участі у забезпеченні правопорядку;

- націленість державних заходів на формування активної громадянської позиції молоді може проявлятися в широкому використанні стимулюючих і заохочувальних засобів впливу в різних сферах суспільних відносин;

- держава має бути зацікавлена у створенні режиму найбільшого сприяння для прояву наукової та творчої ініціативи молоді;

- особлива увага повинна приділятися правового виховання та забезпечення процесу правонаступництва в країні.

На жаль, історично утвердився радикальний тип політичного і правового впливу, орієнтований на проведення екстрених і кардинальних заходів, на революцію, а не на реформу. Вітчизняний тип правового радикалізму - це звернення до цінностей кардинальної зміни і соціальної рівності на шкоду цінностям порядку і свободи [6]. Але, як показує світова практика, прагнення до форсування подій рано чи пізно призводить до розриву цілей і засобів правового регулювання, конфлікту основоположних цінностей різних поколінь, формування різних деформацій правової свідомості, дестабілізації суспільного життя.

Саме зазначеними обставинами, а в сукупності і наявністю тих соціальних факторів про які було сказано вище і обумовлено стан злочинності в молодіжному серед більш того даний стан справ не може не викликати заклопотаності з причини все більш тісної згуртованості

неповнолітніх злочинців, організації злочинних груп і злочинних співтовариств неповнолітніх.

Правовий нігілізм серед молоді - це явище, яке не існує саме по собі, це частина правового нігілізму самого суспільства.

Література

- 1 Каландарішвілі З.М. Деформація правової свідомості молоді та юридичні способи її подолання: теоретико-правовий аспект. СПб., 2004. - С. 12.
- 2 Карпухін О.І. Молодь Росії: особливості соціалізації та самовизначення // Соціологічні дослідження. 2000. № 3. - С. 122.
- 3 Левікова С.І. Молодіжна субкультура. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. С. 19
- 4 Левікова С.І. Молодіжна субкультура. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. С. 23.
- 5 І.А. Ільїн Про сутність правосвідомості .- М., 2000 - С. 54.

УДК 377.015.31

Савицька В.В.,

*викладач ВП «Брянківський технологічно-економічний технікум
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

Стан сьогоденного суспільства значною мірою залежить від рівня його духовності, від світогляду, моральних переконань, високої професійної компетентності кожної особистості, її ставлення до держави. Сьогодні ми маємо справу з новим поколінням майбутніх фахівців. Наше суспільство знаходиться на межі глобальної перебудови, у тому числі і освіти, перехід до нових креативних технологій навчання [2].

Такі зміни зумовлюють необхідність самовдосконалення майбутніх фахівців, їх відкритість к інноваціям, умінням застосовувати сучасні методи, сформованість професійної рефлексії, здатність розмірковувати і аналізувати свої досягнення, протягом усього життя розвивати та збагачувати свій творчий потенціал.

Активний процес становлення людини – громадянина відбувається, перш за все, в умовах освіти, і його рівень безперечно залежить від викладача, його загальної культури, духовності, творчості. Професійна компетентність у всіх сферах діяльності, як необхідна передумова існування будь-якої цивілізованої держави, органічно включає в себе творчість. Соціокультурна практика людського

суспільства яскраво свідчать про те, що творчість є породженням високої загальної та емоційної культури особистості, інтуїції, фантазії, розвинутої уяви, витонченості, спостереження, образного мислення, духовного багатства [3].

Актуальність статті. Фахівець ХХІ ст. повинен бути всебічно ерудований, духовно розвинений. Він повинен досконало володіти професійною діяльністю, бути інтелігентом, людиною, що володіє соціальними знаннями, естетичним відчуттям, гуманністю, пошаною до досягнень людства» [1]. Освіта повинна бути чинником розвитку духовної культури майбутніх фахівців, їх загальнокультурної, професійної підготовки, розвинутого почуття нового, високого ступеня розвитку творчого мислення, його гнучкості, оригінальності, здатності швидко змінювати прийоми дій у відповідності до нових умов [7].

Наукова новизна – розробка теорії творчого розвитку особистості, а також узагальнення різноманітних підходів до поняття «творчий потенціал» та його структури.

Практичне значення полягає у розробці педагогічних умов розвитку творчого потенціалу особистості в навчальній та виховній роботі вищого навчального закладу.

Мета статті:

- розкрити поняття творчого потенціалу та його структури;
- визначити психолого-педагогічні особливості розвитку творчого потенціалу студентів.

Проблему розвитку творчості досліджували А.Адлер, З.Фрейд, К.Роджерс, В.Франкл, А.Брушлинський, Л.Гуров, Я.Пономарьов, О.Тихомиров, Т.Скрипкіна, Н.Амяга, О.Зінченко, Т.Браже, Ю.Кулюткін, А.Маслоу, Г.Альтшуллер, Д.Богоявленська та ін.

Виклад основного матеріалу. В умовах технічного, соціально-економічного, інформаційного та інтелектуального розвитку і становлення нашої держави, особливого значення набуває питання розвитку творчої особистості, такої, що здатна до гнучкої адаптації в умовах швидких змін у нашому суспільстві.

Варто відмітити, що соціальні завдання вимагають зосередження зусиль освітніх установ на підготовку підростаючого покоління до оптимального самовизначення у житті з метою досягнення у майбутньому високих стандартів професіоналізму [1]. Зовнішні прояви творчого розвитку різноманітні. Вони виражаються у житті людини, як допитливість, як дослідницька активність, компетентність мовлення і мислення, захопленість різними видами діяльності.

У світовій психологічній науці багато проблем розвитку особистості розглядається в працях таких відомих дослідників, як Б.Ананьєв, Б.Теплов, Г.Костюк та ін. Найбільшу увагу привертають теорії та моделі творчості, в яких обґрунтовуються необхідність таких структурних компонентів, які необхідні для творчого розвитку : це

інтелектуальні здібності, знання, стилі мислення, особистісні характеристики, мотивації та оточення (середовище).

Потенціал – це можливості окремої особи, суспільства, які можуть бути приведені в дію та використані для досягнення певної мети.

З філософської точки зору поняття можливості (потенціал) знаходиться в діалектичній єдності з поняттям дійсності. Чисельна міра можливості виражається поняттям вірогідності. Філософське осмислення вірогідності (можливості) й дійсності почалося з давньогрецької філософії.

Найважливішими поняттями філософа Аристотеля є акт і потенція, за допомогою яких мислителем уведено в онтологію принцип розвитку особистості. Особистість як феномен космічно-біологічного та суспільного розвитку має свою структуру, у якій належне місце займають здібності як особливі можливості кожного індивіда. Творчі здібності особистості виявляються в творчій діяльності, яка сприяє розвитку творчих якостей і творчого потенціалу [5]

На розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців впливають зовнішні та внутрішні фактори, які стимулюють або гальмують розвиток творчого потенціалу.

В студентському віці відбувається розширення і поглиблення зв'язків особистості з оточуючим світом, суспільством та іншими людьми, що впливає на розвиток соціальних здібностей. Зростає внутрішня активність особистості, яка проявляється в її усвідомленому відношенні до власної діяльності, інтересах, вдосконаленні своїх знань та вмінь зі спеціальності (на заняттях за інтересами, гуртках, секціях, через самоосвіту).

В процесі соціалізації глибше пізнаються та вдосконалюються особистісні якості, риси характеру, оскільки професійна освіта виокремлює і конкретизує психолого-педагогічні основи для самовдосконалення особистості студента, зростає цілісність, посилюється взаємозв'язок різних властивостей і характеристик, накопичується новий творчий потенціал особистості [9,88].

Для набуття фахової компетентності в різних видах діяльності необхідний цілий комплекс умов та чинників. Необхідно мати індивідуальні відмінності, які своїми властивостями відрізняють одну людину від іншої.

Центральним моментом фахової особливості людини є її здібності, саме вони визначають становлення особистості і обумовлюють ступінь яскравості і індивідуальності. Здібності – це внутрішні умови розвитку людини, які формуються в процесі його взаємодії із зовнішнім світом, індивідуально-психологічні особливості людини, які відповідають вимогам даної діяльності. Під здібностями розуміють властивості або якості фахівця, що роблять його придатним до успішного виконання певної діяльності. Показниками здібностей, в процесі їх розвитку, можуть служити темп, легкість засвоєння і швидкість

просування в тій чи іншій області діяльності. Розвиток здібностей здійснюється по спіралі: реалізація можливостей, які представляє здатність одного рівня, відкриває нові можливості для подальшого розвитку здібностей більш високого рівня. Виділяють два рівні розвитку здібностей: репродуктивний і творчий. Особистість, що знаходиться на першому рівні розвитку здібностей, виявляє високу здатність оволодівати умінням, застосовувати знання, оволодівати діяльністю і здійснювати її по запропонованому зразку, відповідно до запропонованої ідеї. На другому рівні розвитку здібностей, особистість створює нове, оригінальне [5].

Аналіз визначень поняття „творчий потенціал” показує, що науковці в основному трактують його як якість, властивість особи. Навіть якщо взяти до уваги те, як це поняття визначається Т.Браже і Ю.Кулюткіним [3,154], то і в цьому разі гнучкість, оригінальність мислення є, на думку Ю.Кулюткіна, особливими якостями.

Отже, творчий потенціал включає не тільки природні ресурси і резерви особи, але і ті утворення, які сформовані в індивіда у процесі освіти. При цьому безперервне накопичення нових знань, умінь, способів орієнтації в світі приводить до появи нових здібностей. Переживання про свої збільшені можливості, що виникають при цьому у особи, є рушійною силою особливої активності і самостійності людини, направленої на випробування власних потенцій [10,216].

Таким чином, творчий потенціал особи є інтегральною цілісністю природних і соціальних сил людини, що забезпечує її суб'єктивну потребу в творчій самореалізації і саморозвитку, уточнюють, що змістовно-структурний план творчого потенціалу відображає комплекс здібностей інтелекту, комплекс властивостей креативності і комплекс особових проявів (емоційних, свідомих і несвідомих, вольових, поведінкових), але не зводиться до них. Увага акцентується на тому, що вірогідність прояву його залежить від особистого прагнення (цілеспрямованості) людини повною мірою реалізувати свої можливості; від міри її внутрішньої свободи; від сформованості соціального відчуття (дієвості, творчості).

Це визначення відображає в інтегрованому вигляді всі погляди попередніх дослідників. Ми також вважаємо, що творчий потенціал особи правомірно розглядати як необхідну передумову діяльності творчого характеру, тобто самостійної.

Для теорії розвитку творчого потенціалу студентів одним із значущих є методологічний принцип діяльності. Освітня діяльність – це форма прояву активності і самостійності особи, соціальної мобільності, породжуваних потребами і направлених на пізнання і перетворення життєдіяльності. В освітній діяльності майбутній фахівець освоює наочний світ, осягає діалектику його розвитку “успадковує досвід минулого”; “добудовує” цей наочний світ, переробляє природу, збагачує суспільне життя; знаходить себе; виступає як суб'єкт, активний і

самостійний носій соціальної суті, творець, “діяч” [4].

Отже, осмислення думок вітчизняних учених про творчість дає нам підставу стверджувати, що прагнення майбутнього фахівця реалізувати себе, проявити свої можливості, які обумовлюють реалізацію його потреби в самоактуалізації, сприяє і його творчості, і розвитку його самостійності. Реалізація творчого потенціалу є діалогом потенційного і актуального в особи з навколишнім світом і іншими людьми, людини з собою.

Творчий потенціал має системний характер, через що він володіє всіма елементами (стійкість, потреба в розвитку і самореалізації), що самоорганізуються, що саморозвиваються і мають власну внутрішню логіку розвитку. Отже, творчий потенціал включає не тільки природні ресурси і резерви особи, але і ті утворення, які сформовані в індивіда у процесі освіти. Формування в студентів потреби в самоактуалізації дозволяє змінювати в них оцінку власних можливостей, розвивати упереджене ставлення до людини і до світу, сприяє переходу потенційного в актуальне.

Нові умови у сфері праці впливають на цілі викладання і підготовки в області вищої освіти. Перевагу слід віддавати предметам, які розвивають інтелектуальні здібності майбутніх фахівців, дозволяють їм розумно підходити до технічних, економічних, культурних змін і різноманітності, дають можливість придбати такі якості, як ініціативність, дух підприємництва і пристосовність, а також дозволяють їм більш упевнено працювати в сучасному виробничому середовищі. Все частіше потрібна не кваліфікація, яка дуже часто асоціюється з умінням здійснювати ті або інші операції матеріального характеру, а компетентність, яка розглядається як свого роду різноманітність навичок, властивих кожному індивіду, в якому поєднуються кваліфікація, соціальна поведінка, здатність працювати в групі, ініціативність і любов до ризику. Творчість характеризує діяльнісні можливості особистості в соціальному контексті діяльності.

Принципові зміни в економіці, обумовлені зростаючою роллю знань, революцією в інформаційно-комунікаційних технологіях, становленням глобального ринку праці, а також політичним змінам, диктують нові вимоги до фахівців, не претендуючи на їх вичерпний перелік. Назвемо лише найважливіші з них.

Сучасний фахівець повинен:

- уміти трансформувати знання, що придбані, в інноваційні технології;
- знати, як дістати доступ до глобальних джерел знань, володіти сучасними інформаційними технологіями;
- мати мотивацію до навчання протягом всього життя, володіти навичками самостійного отримання знань і підвищення кваліфікації, одним словом, уміти вчитися;
- знати і уміти застосовувати методи проведення наукових

досліджень;

- володіти комунікативними здібностями, уміти працювати в команді, адаптувати до змін, сприяти соціальній згуртованості;

- розділяти цінності, необхідні для того, щоб жити в умовах складного демократичного суспільства, бути його відповідальним громадянином, володіти необхідними громадськими і соціальними компетенціями.

Щоб ці вимоги не повисли в повітрі, а знайшли віддзеркалення в навчальному процесі, їх необхідно реалізувати в навчальних планах, програмах, дидактичних матеріалах, методах і засобах навчання.

Сучасні навчальні плани, про яку б спеціальність не йшла мова, обов'язково повинні:

- бути гнучкими, такими, що здатні забезпечити можливість спеціалізації в широких областях, закладати передумови для підвищення кваліфікації відповідно до змінних потреб світу праці і самої особистості;

- містити знання, запитані як на ринку освітніх послуг, так і на ринку праці, перш за все в тому його секторі, де формуються потреби в самих кваліфікованих кадрах;

- забезпечувати підготовку фахівців як по стратегічних напрямках, так і відповідно до поточних потреб;

- поєднувати фундаментальну і інноваційну підготовку.

Спираючись на думку Л.Виготського, який виділяв один з головних чинників - активність самої особи і вважав, що він грає особливе значення для дорослої особи, яка може самостійно ставити перед собою завдання, бути цілеспрямованою. І характеризують цю сферу такі поняття, як воля, рівень домагання, мотивація особи [6,94].

Прагнення фахівця до подальшого розвитку свого потенціалу можна розглядати як важливий чинник вдосконалення його професійної діяльності і розвитку особистості. У психології вищої освіти виділяють об'єктивні та суб'єктивні чинники розвитку творчості фахівців. До об'єктивних чинників відносять культурно-історичний досвід у якому творить фахівець; позитивний соціально-психологічний клімат у колективі; матеріально-технічне забезпечення; відповідний рівень розвитку знання у своїй сфері діяльності. До суб'єктивних чинників відносяться: високий рівень загальнокультурної та професійної підготовки; досвід та інтуїція; володіння сучасними технологіями; прагнення до творчості; розвинене мислення і рефлексія; вміння приймати рішення в нетипових ситуаціях; вміння управляти своїми емоціями

Найважливішими факторами, які стимулюють творчість фахівця, є творча налаштованість, свобода творчої діяльності, активність.

Велику роль відіграє комплекс внутрішніх умов діяльності фахівця: це потенціал вибору і потенціал оновлення. Важливий особистісний комплекс - це потенціал визнання й самовираження [8].

Важливе значення має комплекс зовнішніх умов діяльності: потенціал визначеності щодо функціонально-рольової діяльності.

Важливе значення у процесі формування творчої діяльності мають ціннісні орієнтації. Це елементи структури особистості, які характеризують змістовий бік її спрямованості.

Ціннісні орієнтації – це стійкі утворення моральної свідомості майбутнього фахівця - головні ідеї, поняття, смислові компоненти світосприйняття, які виражають суть моральності людини, а отже й загальні культурно-історичні умови та перспективи. Формування творчого потенціалу пов'язано із усвідомленням власної цінності та компетентності.

Професійна творча діяльність та самовизначення розглядаються як вибір і реалізація способу взаємодії з оточуючим світом і пошуком сенсу у цій діяльності [9].

Отже, можна виділити такі структурні компоненти, які складають структуру творчого потенціалу майбутнього фахівця:

- висока роль пізнавальної мотивації майбутніх фахівців;
- творча активність дослідницької роботи;
- оригінальність мислення (здатність до досягнення унікальних оригінальних рішень);
- можливість передбачення (інтуїція);
- здатність до створення ідеальних проектів, ідеальних еталонів, що забезпечують високі естетичні, моральні й інтелектуальні оцінки які складають структуру творчого розвитку особистості.

Центральною ланкою розвиваючого навчання у ВНЗ є створення оптимальних умов для розвитку загальних навчальних здібностей студентів і їхнього творчого потенціалу. У зв'язку з цим перед кожним викладачем стоїть завдання виявити, закріпити у студентів прагнення і потяг до творчого самовираження, а також створити всі необхідні умови для їхнього подальшого розвитку.

Виховання творчої особистості студентів неможливе без права педагога на власну творчість, на пошуки своєї технології, яка відповідає його особистісним якостям. Педагогічна творчість має дві сторони: творчість самого організатора навчально-виховного процесу педагога і творчість студентів, як необхідна умова удосконалення викладача і розвитку творчих можливостей студентів. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (роботи Ю. Азарова, Ю. Бабанського, Л.Лузіної та ін.) можна сформулювати найважливіші якості майбутнього фахівця, що сприяють успішній творчій діяльності:

- здатність до нестандартного рішення;
- пошуково-проблемний стиль мислення;
- уміння створювати проблемні, нестандартні навчальні ситуації, оригінальність у всіх сферах своєї діяльності;
- творча фантазія, розвинена уява;

- специфічні особистісні якості (готовність до ризику, винахідливість, інтуїтивне відчуття нового та оригінального та ін.).

Одним із завдань вузівської підготовки майбутніх фахівців є розвиток їхніх творчих здібностей, нестандартного мислення, формування вмінь та навичок здійснювання в майбутньому навчально-виховний процес на творчому рівні.

На кожному з них формуються певні елементи творчих умінь і навичок студентів. Формування творчих умінь і навичок у студентів забезпечуються комплексним підходом до вирішення цієї проблеми. У зв'язку з цим використовується така система:

- лекційні, семінарські, лабораторно-практичні заняття;
- самостійна робота студентів;
- спецкурси, спецсемінари;
- практика;
- курсові і дипломні роботи майбутніх фахівців [11].

Процес навчання організується таким чином, щоб викликати у студентів потребу у творчому застосуванні знань, здібностей, нестандартного мислення.

Розвитку творчого мислення і уяви сприяють лекції, на яких аргументується і мотивується тема, чітко визначаються мета і завдання, використовуються різні рівні проблемного навчання, до структури яких входять елементи дослідницької роботи, розкриваються сучасні підходи і концепції, перспективи розвитку педагогіки, здійснюються міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки. На таких лекціях створюється атмосфера наукового пошуку.

У процесі дискусій розвивається творчий потенціал її учасників, образне і продуктивне мислення, творча уява, мовлення. Студенти вчаться самостійно мислити, робити висновки. Творча педагогічна ситуація дає можливість перевірити теоретичні знання, вибрати інструмент педагогічних дій і прогнозувати результат. У процесі її вирішення студенти визначають умови, у яких вона виникла, дійових осіб, основні протиріччя, аналізують дії кожного учасника і оцінюють їх; пропонують декілька варіантів вирішення, обирають оптимальне і обґрунтовують його.

Такий характер навчально-пізнавальної діяльності сприяє більш ґрунтовному засвоєнню знань, розвиває здібність прогнозувати і передбачати дії учасників ситуації та її результати. Із метою створення оптимальних умов для розвитку творчих здібностей викладачі орієнтують студентів на підготовку і проведення різних типів нестандартних уроків. Ці заняття позбавленні звичайних шаблонів, їхньою характерною рисою є створення протягом всього заняття умов для творчої навчальної діяльності.

Серед умов, необхідних для розвитку творчості фахівця визначили такі: морально-психологічний клімат у педагогічному колективі, матеріальну базу навчального закладу, різноманітні види стимулювання

творчої діяльності як викладача, так і студентів; плановість розвитку викладацької творчості.

Висновок. Педагогічні умови розвитку творчого потенціалу студентів це передусім творча діяльність викладача. Без творчості неможливі ні виховні, ні навчальні процеси. Бо подібно до того, як художник пише картини, скульптор ліпить свої скульптури, а педагог творить нову особистість, яка житиме в нашому суспільстві.

Таким чином, ми вважаємо, що найбільш важливими умовами для розвитку педагогічної творчості майбутнього фахівця можна назвати:

- морально-психологічний клімат: відсутність конфліктів і позитивний емоційний фон у педагогічному колективі. Творча атмосфера в педагогічному колективі з'являється лише при сприятливому кліматі, а творчий стан колективу попереджує виникнення негативних явищ. Творча праця починається там, де викладач розглядає свою індивідуальну працю з точки зору колективних переконань;

- матеріальна база: підтримка створення домашніх та наукових бібліотек, методичних кабінетів, ТЗН, банку новітніх технологій навчання та виховання тощо;

- стимулювання творчої діяльності викладача і студентів: викладач має відчувати, що його ініціатива у роботі заохочується як морально, так і матеріально;

- план розвитку фахової творчості: особистий творчий план. Він має бути ініціативною самого викладача, а не формальним документом, виникаючим під тиском з боку керівництва;

- час викладача: втомлений, виснажений, роздратований вчитель навряд чи здатний до творчості. Відоме твердження В.Сухомлинського про те, що “вільний час викладача – це корінь, який живить гілки педагогічної творчості”, має стати реальністю, а не лише прикрасою методичного кабінету [9,88].

В XXI столітті знання обновлятимуться в темпах, багаторазово перевищуючих колишні. В цій ситуації вищі навчальні заклади не зможуть дати вичерпних знань, необхідних людям для життя і роботи, на тривалий термін. Потрібні знання можна одержати тільки індивідуально, якщо людина мотивована і підготовлена для самостійного отримання нових знань. Тому розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців допоможе їм в сучасному нестабільному світі, в якому творчий підхід до вирішення проблем стане запорукою життєвого успіху.

Література

1. Бех. І.Д. Принципи сучасної освіти//Педагогіка і психологія 2005.-№4(49)-с.5-26. 2. Богоявленська Д.Б. Психологія творчих здібностей: навч. пос. для студентів ВНЗ – М.: вид. Центр «Академія», 2002.-320с. 3. Виготський Л.С. Зібрання творів в 6т. – М.:

Педагогіка, 1983.- 576с. **4. Державна національна програма « Освіта»** (Україна XXI ст.) // Молодь і закон : зб. Нормат.док. з проблем виховання студентської молоді / за ред. Н.І. Косаревої. – К.: ІЗМН, 1997.- 352с. **5. Деркач А.А.** Акмеологічні основи розвитку професіонала/ А.А. Деркач .- М.: Вид-во Московського психолого – соціального інституту; Воронеж: НВО « МОДЕК», 2004.- 752с. **6. Закон України « Про вищу освіту»** // Інформаційний вісник МОН України. – 2002.-№9 – с.2-30. **7. Кремінь В.Г., С.М. Миколаєнко.** Вища освіта в Україні: навч. пос. - К.-2005-с.15 - 327с. **8. Основи педагогічної творчості вчителя:** Навч. тем. план / Укл. С.О. Сисоєва, В.І. Барко, П.В. Бушовський та інш.- К., 1991. – 32с. **9. Пухно С.В.** Психологія , збірник наукових праць. НПУ ім. Драгоманова. Вип. II. – К.: 2000. – 88с. **10. Риндак В.Г.** Безперервна освіта і розвиток творчого потенціалу вчителя.-М.: Педагогічний вісник, 1997.- 154 с. **11. Фромм Е.** Психоаналіз і етика. – М.: Республіка, 1993.- 216с.

УДК 377.091.113

Свідзінська В.О.,
завідуюча методичним кабінетом
відділу освіти Брянківської міської ради
Миرونюк С.Л.,
методист методичного кабінету
відділу освіти Брянківської міської ради

ТЕОРЕТИКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІМІДЖУ КЕРІВНИКА СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Останнім часом питання іміджу людей, що обіймають високі посади з державному управлінні, політиків, бізнесменів, громадян, які працюють з певним колективом, набуло особливо великого значення; вчені-соціологи та психологи ретельно аналізують і вивчають його. Адже розуміння його важливості нерідко відіграє вирішальну роль у досягненні успіху в різних життєвих ситуаціях. Особливо значущим у висновках теоретиків є твердження, що імідж, а, отже, й успіх залежить від себе самого. Важко переоцінити значення іміджу для людей, які покликані виховувати і навчати молоде покоління. Ролі керівника навчального закладу у формуванні особистості молодих спеціалістів, громадян України надзвичайно відповідальна. Тому він має поєднувати і собі кращі людські якості, бути широко освіченим, тактовним, вихованим коректним. Поведінка його повинна відповідати нормам етикету.

Теоретична і практична розробка проблеми іміджу керівників сучасних закладів освіти передбачає звернення до комплексу численних досліджень з психології, педагогіки, культурології, управління освітою тощо. Проблеми іміджу у широкому розумінні цього слова виступають предметом дослідження як зарубіжних авторів – П. Берд, Л. Браун, Е. Сімпсон [2, 4, 5], так і вітчизняних дослідників – А. Понасюк [19], А. Пелих, Т. Кизилова, А. Пронченко [21]. У роботах Г. Марченка, І. Носкова розглядається імідж в політиці, А. Єропкина – , Н. Сидорова – імідж керівника [7], Є. Єгорова – Гантмана – імідж лідера [10]. Імідж як складова особистої культури представлений у роботах І. Кріксунової [13], В. Шепеля [27] та ін.

Останніми роками значно активізувалась увага дослідників до питань іміджу в педагогіці. Це імідж учителя, керівника закладу освіти, навчальної установи. Найбільш продуктивні в цьому аспекті роботи таких авторів, як Ю. Калініної [11], Р. Кричевської [14], І Лікарчука [16], В. Шепеля [27]. Ці та інші дослідники вивчають перспективні шляхи створення позитивного іміджу керівника

Реформування системи освіти передбачає забезпечення оптимальних умов розвитку та саморозвитку особистості, як соціалізованого індивіда, тому і постає питання про створення іміджу керівника сучасного закладу освіти.

Аналіз літератури з комплексу питань розробки і становлення іміджу керівників сучасних закладів освіти засвідчив, що актуальною є проблема іміджової політики та підготовка керівників сучасних закладів освіти до свідомої і цілеспрямованої роботи щодо визначення свого іміджу та його вдосконалення.

Вивчення іміджу особистості чи конкретної установи ґрунтується на міждисциплінарному підході до проблеми. Залучення культурологічної [8, 10, 18, 19], психологічної [1, 6, 15], педагогічної літератури [11, 24, 25] дозволяє розглянути імідж керівника сучасного закладу освіти з різних боків, з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників розвитку.

Імідж – це знакові характеристики, де присутня форма і зміст. Походить поняття „імідж” від латинського *image*, що пов’язане з відповідним словом *imitari* – імітувати.

П. Почепцов вважає, що імідж – це знаковий замінник, що відбиває основні риси портрета людини [22, 23]. Дослідник І. Пархоменко пропонує називати іміджем взагалі нову реальність, процес створення якої цілеспрямовано організований і має чітко задані параметри [20].

Стосовно сутності та структури іміджу керівника саме сучасного закладу освіти існують різні думки та погляди. Аналіз психолого-педагогічної літератури [1, 6, 9, 12, 13, 14] дозволив виділити спільні підходи до визначення сутності поняття „імідж керівника сучасного закладу освіти”.

Робота над образом керівника сучасного закладу освіти складна і довготривала справа. А тим паче довгим є шлях від бажаного образу до реального. Це робота не одного року. Зміст поняття „імідж керівника” вміщує в себе багато різних складових. Найголовніші з них це:

- професіоналізм і психологічна компетентність;
- динамізм, швидка реакція на ситуацію, активність;
- моральна надійність керівника;
- вміння впливати на людей справою, словом і зовнішнім виглядом;
- гуманітарна освіченість;
- психологічна культура керівника.
- стиль управління колективом.

Вагоме значення в іміджі керівника освітньої установи має його професійна компетентність та саморозвиток. Відповідно до цих двох категорій виокремлюють три рівні сформованості зазначених показників: високий, середній, низький.

Критерії та показники професійного розвитку й компетентності директора школи

Високий	Середній	Низький
1. Потребо-мотиваційна сфера		
Інтровертна (внутрішня) та екстравертна (зовнішня) мотивації співпадають. Взаємо доповнення комплексу мотиваційних диспозицій, безпосередньо пов'язаного зі змістом управлінської діяльності, мотивацією професійного росту, а також соціальної значущості управлінської діяльності	Перевага інтровертної (внутрішньої) мотивації, комплексу мотиваційних диспозицій, безпосередньо пов'язаних з цілями та задачами управлінської діяльності. Мотиви особистого розвитку та соціальної значущості управлінської діяльності усвідомлюються недостатньою мірою.	Перевага екстравертної (зовнішньої) мотивації, комплексу мотиваційних диспозицій, пов'язаних із соціальною значущістю її привабливістю. Інтровертна (внутрішня) мотивація, безпосередньо пов'язаного зі змістом управлінської діяльності, усвідомлюється на вербальному рівні, вона не стала частиною свідомості та не є основою професійної діяльності.

2. Операційно-технічна сфера		
<p>Чітке усвідомлення процесів, які протікають в школі, особливостей їх учасників, взаємозв'язків школи та соціального середовища. Вміння застосовувати ці знання в процесі реалізації функцій управління, під час розроблення власної стратегії управління школою, створення умов для успішного керування на решті його рівнів.</p>	<p>Володіння сукупністю основних управлінських функцій. Однак пріоритет мають функції контролю, що забезпечує його динамічність і гнучкість, а також своєчасний вплив на суб'єктів управління та процес коригування їх діяльності.</p>	<p>Відсутність систематизованих знань про специфіку управління школою в сучасній соціально-економічній ситуації та, як наслідок, невміння визначити стратегію розвитку. Спроби розв'язувати нові задачі за допомогою технологій, орієнтованих на високий рівень централізації та стабільність, екстраполювати попередній досвід на нову ситуацію.</p>
3. Рефлексивно-оціночна сфера (самосвідомість)		
<p>Підвищення професійної компетентності на основі професійної рефлексії. Високий рівень орієнтування у власних можливостях та здібностях, уміння здійснювати самооцінку в різних управлінських ситуаціях. Уміння співвідносити вимоги управлінської діяльності в ситуації високої нестабільності (політичної, економічної, ідеологічної) з індивідуальними особливостями. Чітке виокремлення об'єктів управлінської рефлексії.</p>	<p>Епізодичні спроби усвідомити власну систему управлінських поглядів на основі рефлексивного підходу до власної діяльності. Середній рівень орієнтування у власних можливостях і здібностях. Адекватна, але не завжди стійка самооцінка. Нечітке виокремлення об'єктів управлінської рефлексії.</p>	<p>Підвищення професійної компетентності в основному шляхом „спроб і помилок”. Невміння виокремити об'єкти рефлекторного процесу. Відсутність орієнтування у власних можливостях і здібностях. Самооцінка переважно знижена та нестійка.</p>

Слід зазначити, що в науці виокремлюють три основних стилі управління, які в свою чергу мають велику роль у становленні особистості керівника:

- I. Авторитарний (автократичний);
- II. Демократичний (колегіальний);
- III. Ліберальний (нейтральний).

Для авторитарного (автократичного) стилю характерна централізація влади в руках одного керівника, який вимагає щоб про всі справи доповідали тільки йому. Цьому стилю притаманні ставка на адміністрування і обмежені контакти з підлеглими. Такий менеджер одноосібно приймає або скасовує рішення, не даючи можливості виявити ініціативу підлеглим; категоричний, часто різкий з людьми. Завжди щонебудь наказує, розпоряджується, наставляє але ніколи не просить.

Стиль керівника можна характеризувати як адміністративно-авторитарний тоді, коли керівник орієнтований на соціально-значимі цілі та задачі, виходить лише з нормативних вимог, керуючих документів, наказів тощо.

Результатом управлінської діяльності такого керівника ймовірно великий, але не довгостроковий, так як поведінка підлеглих чітка та жорстоко обмежена великою кількістю правил, інструкцій, при цьому деякі з них можуть не відповідати здоровому глузду. Погроза покарання викликає у підлеглих почуття страху та призводить до постійної напруженості.

Внаслідок цього їх ставлення до керівника розуміється як негативне, а це в свою чергу, приводить до зниження особистого позитивного іміджу.

Керівник демократичного (колегіального) стилю, в порівнянні з авторитарним, має інші уяви про підлеглих. Він вважає, що люди при сприятливих умовах будуть намагатися взяти відповідальність на себе, що вони будуть використовувати самоврядування та самоконтроль, що підлеглі здатні до творчого підходу у вирішенні питань то необхідно використовувати їх творчий потенціал. Такий керівник орієнтований на колектив та його психологію, на його думку, результати роботи підвищаться, якщо підлеглі задоволені нею. Тут яскраво виділений високий ступінь децентралізації повноважень. Підлеглим надається самостійність що дорівнює їх кваліфікації та функціональним обов'язкам.

Сутність демократичного стилю проявляється в прагненні розробки колективних рішень, в його гуманістичній направленості та використанні засобів впливу, орієнтованих на інтереси та потреби підлеглих, утворення атмосфери відкритості та довіри.

Заохочуючи ініціативу, керівник підкреслює свою повагу до підлеглих, тим самим закріплюючи свій авторитет, що в свою чергу сприяє створенню позитивного іміджу. Він керує, як правило, не в наказовій формі, а у вигляді прохань, порад, вказівок. Делегування повноважень, врахування думки підлеглих – це не бажання зняти з себе відповідальність, а тверда впевненість в оптимальності такого стилю керівництва. Керівник постійно й обґрунтовано інформує підлеглих про

стан справ та перспективи розвитку, тим самим мобілізуючи їх на вирішення поставлених завдань, забезпечує формування корпоративного духу в колективі. Результат управлінської діяльності керівника, що оволодів демократичним стилем керівництва, складається не лише з його особистих якостей, він охоплює також особистий розвиток кожного члену колективу, сферу їх взаємовідносин та об'єктивні умови спільної діяльності.

Ліберальний (нейтральний) стиль управлінської діяльності характеризується широким ступенем делегування управлінських повноважень колективу. Для такого керівника характерні відсутність розмаху в діяльності, безініціативність, бажання втекти від відповідальності взагалі та особливо при несприятливих умовах. Він у своїх діях змірюється з обставинами, під тиском відмінює свої рішення. Він не активний у взаємодії з підлеглими, бажає не вмішуватись в справи інших. У взаємодії як по горизонталі так і по вертикалі відрізняється пасивністю. Постійно чекає вказівок зверху. Бажаючи завоювати авторитет, керівник надає підлеглим різні пільги, виплачує незаслужені премії, легко роздає обіцянки хоча не завжди здатен їх виконувати. При небажанні підлеглих виконувати його вимоги, сам робить цю роботу, тікаючи від конфлікту.

Такий керівник не здатен на рішучі та самостійні дії, слабкий в організації служби та нейтральний у стосунках.

У ліберального керівника відсутня стійка ефективна система в управлінській діяльності – вона анархічна. Результати управлінської діяльності не відповідають потребам підлеглих та інтересам справи.

Такий керівник не впевнений в собі та в займаємо у положенні, тому його імідж дещо нестабільний. М'якість в поводженні з людьми заважає йому набути реального авторитету. Наслідком цього може бути панібратство, „дистанція” на роботі буде гранично незначною.

Слід мати на увазі, що кожен з указаних стилів в чистому вигляді трапляється дуже рідко. Тому задача іміджу керівника полягає в тому, щоб використати переваги кожного стилю і застосувати його в залежності від особливостей ситуацій, які будуть виникати в його професійній діяльності.

Аналізуючи теорію і практику управлінської діяльності, можна стверджувати, що в керівництві управління освітою здійснюється формування індивідуального стилю керівництва, тобто такої системи взаємопов'язаних дій особистості керівника, яку він застосовує як управлінець-професіонал для досягнення мети управління через гармонізацію вимог діяльності та індивідуальних властивостей його особистості. Це дає можливість адаптувати свою особистість до вимог діяльності.

Залежно від усвідомлення керівником проблем своєї роботи, її позитивних та негативних рис, доцільно розглядати свідоме вироблення індивідуального, авторського стилю управління, що закономірно

властивий кожному керівнику, як неповторній особистості. Саме цей авторський стиль буде сприяти формуванню в керівника позитивного іміджу.

Таким чином, аналізуючи імідж керівника сучасного закладу освіти можна стверджувати, що в керівництві здійснюється формування індивідуального іміджу керівника, тобто такої системи взаємопов'язаних якостей особистості керівника навчального закладу, яку він застосовує для досягнення мети управління через гармонізацію діяльності та індивідуальних властивостей його особистості. Проблема оптимального іміджу управління потребує для свого позитивного розв'язання підвищення особистісних якостей керівних кадрів освіти. Імідж керівника в системі освіти є одночасно соціально-психологічним та індивідуально-психологічним феноменом. Соціально-психологічна суть іміджу в тому, що він є проявом між особистісної взаємодії, яка виникає в процесі керівництва. Тому всі феномени людського взаємсприймання, між особистісних стосунків, взаємовпливу особистості мають місце у творенні іміджу управління.

Література

- 1. Батаршев А.В.** Личность делового человека: социально-психологический аспект: Учебное пособие / Академия народного хозяйства при правительстве РФ. – М.: Дело, 2003.- 384 с.
- 2. Берд П.** Продай себя. Эффективная тактика улучшения имиджа. – М.: Амалфея, 1996.
- 3. Блэк С.** Введение в публик рилейшнз. – Ростов н/Д: Феникс, 1998. – 320 с.
- 4. Браун Л.** Имидж – путь к успеху. – СПб.: Санкт-Петербург, 1996. – 288 с.
- 5. Браун Л.** Путь к успеху. – СПб.: Питер Арес, 1997. – 288 с.
- 6. Гуменюк О.** Психология влияния: монографія. – Т.: Економ. думка, 2003. – 304 с.
- 7. Еропкин А., Сидорова Н.** Имидж руководителя: как управлять людьми. – М.: Олма-пресс, 1997. – 62 с.
- 8. Житцева** компетентність особистості: наук. – метод. посібник / За ред. Сохань Л., Єрмакова І.: Міністерство освіти і науки України, наук. – метод. центр середньої освіти. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
- 9. Змановская Е.В.** Руководство по управлению личным имиджем / Е.В. Змановская. – СПб б.: Речь, 2005. – 144 с.
- 10. Імідж лідера** / Отв. ред. Е.В. Єгорова-Гайтман. – М.: Вид-во „Знання”, 1994. – 265 с.
- 11. Калініна Ю.** Творення позитивного іміджу школи / Ю. Калініна // ЗАВІИ. – 2004. - № 61 (192). – С. 15-16.
- 12. Кисницька И.М.** Формування стилів управлінської діяльності в сучасних умовах реформ. освіти, Луганськ. – С. 83-93.
- 13. Криксунов А.И.** Создай свой имидж. – СПб б.: Лань, 1997. – 169 с.
- 14. Кричевский Р.А.** Если Вы – руководитель. Элементы психологии менеджмента в повседневной работе. – 2-е изд. доп. и спр. – М.: Дело, 1996. – 384 с.
- 15. Кукушкин В.С.** Психология делового

общения: Уч. пособие. – М.: УКЦ «МАРТ», Ростов-на-Дону: ИЦ «МАРТ», 2003. – 368 с. **16. Лікарчук І.** Яким має бути сучасний керівник закладу освіти // Пед. газета. – 1997. - № 9 – вересень. С. 3. **17. Начинайте** день с радости! // Управление школой. – 1997. – февраль. - № 7. – С.16. **18. Пам'ятка** з етики службових стосунків в умовах демократизації, руманізації суспільного життя. Діловий кодекс керівника школи // Директор школи. – 1998. - № 2 (січень). – С. 7. **19. Панасюк А.Ю.** Вам нужен имиджмейкер? Или о том, как создать свой имидж. – 2-е изд. – М.: Дело, 2000. – 240 с. **20. Пархоменко Г.С.** К институализации имиджелогии // Проблемы имиджелогии: материалы I международной конференции, 8-9 февраля 2000 года в г. Кривой Рог, Украина. – К.: ЕУФИНБ, 2000. – 380 с. **21. Пелих А.С.,** Кизилова Т.Г., Пронченко А.Г. Имидж делового человека. – Эксперт бюро „STRIX”, 1997. – 110 с. **22. Почепцов Г.** Профессия: имиджмейкер. – 2-е изд. испр. и доп. – К. : ИМСОНО Украиныны: НМВФ „Студцентр”, 1999. – 256 с. **23. Почепцов Г.Г.** Имидж-мейкер. Публік рилейшнз для политиков и бизнесменов. – К.: Рекламное агентство Губерникова, 1995. – 235 с. **24. Уваров И.Н.** Имидж руководителя системы образования // Педагогика. – 2001. - № 7. –С. 63-67. **25. Хрипина О.В.** Слагаемые профессиональной успешности современного руководителя школы // Школа. – 2002. - № 4. – С. 11-16. **26. Шепель В.М.** Имиджелогия: Секреты личного обаяния. – 2-е изд. – М.: культура и спорт, 1997. – 387 с. **27. Шепель В.М.** Личное обаяние руководителя // Народное образование. – 1998. - № 4. – С.93-96.

УДК 371.13

**Сезоненко О.С.,
Шумакова О.С.,**

*студенти IV-го курсу спеціальності «Соціальна педагогіка»
Стахановського педагогічного коледжу
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ПРОЦЕСІ ЗАСВОЄННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Інтеграція української держави до світового співтовариства на сучасному етапі супроводжується складним і багатоаспектним процесом реформування сучасної системи освіти, важливими завданнями якої є демократизація, гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу, соціальний розвиток, національне та соціальне виховання молодого покоління, зокрема формування системи соціально-ціннісних

орієнтацій, професійної самосвідомості, розвиток комунікативних здібностей.

В житті кожної людини, є такі періоди, коли їй потрібна допомога іншої людини, групи людей, цілого суспільства. І в цій ситуації особливу роль можуть відіграти як соціальні інститути, так і окремі спеціалісти, серед яких соціальний педагог посідає особливе місце.

Соціально-педагогічна робота була і залишається однією з найскладніших. Високий професіоналізм у соціального педагога винятково важливий, тому що ця діяльність відноситься до типу професій "людина-людина". У роботі з людьми, які мають проблеми, труднощі, виникають питання різного плану, відповіді на які не завжди знаходяться на поверхні в площині повсякденних норм поведінки та спілкування. Соціальний педагог, виконуючи професійні обов'язки, є людиною з притаманною тільки їй системою поглядів, переконань, навичок, стилю діяльності та спілкування, темпераменту та ін. Тому відповіді на питання, які виникають у діяльності кожного спеціаліста, вирішуються завжди індивідуально. Від рішень соціального педагога часто залежить доля клієнта, його родини, його діяльність частково побудована на судженнях оточуючих, і характер роботи такий, що її результати не можуть бути прогнозовані з повною точністю. В останнє десятиліття значно активізувалися дослідження процесу підготовки соціальних педагогів, а саме: особливості формування спеціаліста в системі вищої освіти - В. Бочарова, Л. Міщик, А. Капська, І. Козубовська, О. Пічкара, Д. Добра, В. Сагарда, Р. Куличенко, Ю. Льоніна, Є. Холостова, М. Шмельова; багаторівнева підготовка соціальних педагогів – М. Дронь; практичні аспекти професійної підготовки – В. Симонович; педагогічні умови формування професійно-етичної культури-О. Пономаренко; підготовка соціального педагога до роботи в умовах оздоровчого табору – Л. Пундик; питання готовності до професійної діяльності - В. Сластьонін.

До діяльності соціального педагога як фахівця висуваються підвищені вимоги. Діапазон професійних обов'язків соціального педагога, до виконання яких він повинен бути підготовленим, обумовлюють особливий інтерес до розуміння його психолого-педагогічної компетентності.

На відміну від офіційних відносин, які регулюються посадовими інструкціями, наказами та розпорядженнями, неформальні зв'язки між соціальним педагогом та клієнтом виникають та будуються, головним чином, на основі психологічної сумісності особистих якостей, спільних інтересів. Отже, проблема формування психолого-педагогічних якостей соціального педагога стали предметом розгляду учених і практиків. Як свідчить аналіз наукової літератури, різні автори сходяться у поглядах про наявність теоретичного, практичного та особистісного компонентів, не дивлячись на відмінності у використанні термінології. Погляди авторів різняться і в характеристиці особистісного компонента. Спрямованість особистості, педагогічні здібності та нахили, мотивація до професії,

особистісні якості – розуміються і трактуються науковцями неоднозначно. Неспівставлення їхніх дослідницьких позицій спостерігається у головному – виборі професійно-значущих особистісних якостей соціального педагога, їхній обґрунтованості та характеристиках. Особистісні якості педагога були предметом досліджень багатьох учених (П. Блонський, А. Макаренко, С. Шацький, В. Сухомлинський, Ю. Бабанський, Н. Кузьміна, В. Сластьонін та ін.).

Дослідити формування спеціальних якостей соціального педагога у процесі засвоєння психолого-педагогічних дисциплін.

Професійно-особистісне становлення фахівця соціально-педагогічної галузі обумовлюється наявністю спеціальних якостей, ціннісних орієнтацій, інтересів, знань та вмінь. Окрім того, під спеціальними якостями ми розуміємо сукупність особистісних та професійних якостей.

Розкриваючи особистісні якості соціального педагога, їх можна розділити на три групи:

- перша група: психологічні характеристики, що є складовою частиною здатності до даного виду діяльності;
- друга група: психолого-педагогічні якості, орієнтовані на удосконалення соціального педагога як особистості;
- третя група: психолого-педагогічні якості, спрямовані на створення ефекту індивідуальності.[1;12-13]

У першу групу якостей включаються вимоги, які характерні для психічних процесів: сприйняття, пам'ять, уява, мислення. Також впливають психічні стани: утом, апатія, стрес, тривожність, депресія, увага як стан свідомості. У формуванні цілісного образу особистості істотну роль відіграють, з одного боку, досвід роботи з людьми, а з іншого – установки і ціннісні орієнтації.

Оволодінню цією групою особистих якостей допомагають дисципліни, які викладаються у коледжі. А саме «Загальна психологія», «Психодіагностика», «Психогігієна». Спрямовані вони на придбання практичних вмінь та навичок, що допомагають майбутньому фахівцю впливати на розвиток психічних процесів та психічних станів.

До другої групи якостей відносяться психо-аналітичні якості, такі, як самоконтроль, самокритичність, самооцінка своїх вчинків, а також фізична тренуваність, уміння переключитися і керувати своїми емоціями.

Великий вплив на розвиток психоаналітичних якостей соціального педагога здійснюється за допомогою дисципліни «Самовиховання та саморегуляція особистості», її мета полягає в орієнтуванні студентів щодо психологічних передумов самовиховання, його сутності та ролі в пізнанні самого себе, основних методів та прийомів самовдосконалення, саморегуляції.

Головними завданнями цього курсу є: допомогти студентам засвоїти головні напрямки роботи над собою, сутність та зміст соціально-педагогічної діяльності, її суспільне значення, а також сприяти здобуттю знань, виробленню вмінь і навичок для успішної самореалізації у майбутній професійній діяльності.

Серед дисциплін, які допомагають оволодіти певними професійними якостями на перше місце виступає «Технологія соціально-педагогічної діяльності». Її вивчення - одна з вимог стандарту вищої професійної освіти для спеціальності "Соціальна педагогіка". Мета курсу - освоєння майбутніми спеціалістами операційно-організаційних основ соціально-педагогічної діяльності, формування їх професійної позиції за допомогою інтеграції теоретичних та практично зорієнтованих, технологічних знань.

До третьої групи якостей відносяться: комунікативність (швидко встановлювати контакт із людьми); емпатійність (уловлювання настрою людей, виявлення їхніх установок і чекань, співпереживання їх нестаткам); візуальність (зовнішня привабливість особистості); красномовство (уміння вселяти міру і переконувати словом) та інші. [1;12-13]

Також формуванню психолого-педагогічних якостей сприяють дисципліни «Вступ до спеціальності», «Соціальна психологія» «Основи психологічного консультування», «Екокультура особистості», «Конфліктологія», «Основи педагогічної майстерності». Крім того, соціальний педагог повинен уміти просто, грамотно говорити і писати, навчати інших, уважно і доброзичливо реагувати на емоційні та кризові ситуації, бути зразком у професійних відносинах, пояснювати складні асоціальні явища, ефективно організовувати свою роботу, вишукувати джерела і діставати кошти на надання допомоги іншим, оцінювати власну поведінку і почуття.

З переходом від однієї базової форми діяльності до іншої майбутні соціальні педагоги одержують усе більше розвинену практику застосування навчальної й наукової діяльності, тим самим отримують можливість природного входження в професію.

У навчальному комплексі розроблена ціла система практик, яка допомагає студентам відпрацювати теоретичні знання, набути додаткові спеціальні уміння і навички, зрозуміти роль та важливість професії «Соціальний педагог». На сьогодні у студентів існує можливість перевірити на практиці свої теоретичні знання у Притулку для дітей, Психоневрологічному диспансері, Центрі соціальних служб для сімей та молоді, Територіальному центрі для непрацездатних громадян, школах міста.

Одним з напрямків роботи соціальних педагогів є волонтерська діяльність. На добровільній засадах волонтери надають допомогу незахищеним категоріям міста: дітям-сиротам, дітям з проблемних сімей, ветеранам Великої вітчизняної війни, інвалідам, молодим сім'ям, самотнім громадянам. Ця діяльність дає можливість майбутнім фахівцям відчути себе потрібними іншим, надати допомогу всім, хто її потребує.

Із найбільш важливих професійних умінь соціального педагога, перевага надається тим умінням, завдяки яким створюється і підтримується педагогічний контакт з клієнтом, який має проблеми і труднощі у різних сферах життєдіяльності особистості та соціальній

взаємодії. Провідним критерієм сформованості практичного компонента є уміння соціального педагога самостійно знаходити шляхи вирішення педагогічних проблем, що сприяють особистісному розвитку клієнта, позитивним змінам у його поведінці.

Сукупність теоретичних знань та практичних вмінь дає можливість студенту вважати себе справжнім фахівцем. Пильна увага суспільства до соціальної педагогіки входить у число факторів, що змушують соціальних педагогів постійно працювати над підвищенням своєї кваліфікації, часто обговорювати етичні проблеми своєї професії, а також систематично аналізувати результати власних зусиль.

Резюмуючи викладене, необхідно відзначити, що запропонований перелік професійно-значущих особистісних якостей соціального педагога, ми розглядали, з одного боку, як частину педагогічного потенціалу, який свідчить про ступінь професійної готовності соціального педагога до соціально-педагогічної взаємодії та вирішення соціально-педагогічних завдань. З іншого боку, професійно-значущі особистісні якості оцінюються нами і як перелік професійних вимог до соціального педагога відповідно до його професіограми, оскільки у цих вимогах проглядається передбачуваність саме до соціально-педагогічної діяльності. Третьою причиною розгляду є те, що за умови розвитку професійно-значущих особистісних характеристик та закріплення їх як потреб, вони стають невід'ємними рисами характеру, стилем поведінки, способом діяльності, а все це у сукупності складає психолого-педагогічну компетентність соціального педагога.

Формуванню спеціальних якостей соціального педагога не приділяється належної уваги, тому їх рівень не достатньо відповідає завданням підвищення продуктивності професійної діяльності. Отже, існують перспективи подальшого вивчення цієї проблеми з метою надання практичної допомоги соціальним педагогам. Подальше дослідження планується провести за напрямком більш досконалого вивчення проблеми формування спеціальних якостей соціального педагога у процесі засвоєння психолого-педагогічних дисциплін.

Література

1. **Соціальна педагогіка.** Підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / За ред. проф. А.Й. Капської - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 488 с.
2. **Завацька Л.М.** Технології професійної діяльності соціального педагога. Навчальний посібник для ВНЗ. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. - 240 с.
3. **Безпалько О.В.** Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі. - К.: Центр учбової літератури, 2009.- 208 с.
4. **Етика ставлення соціального педагога до своєї праці** // Соціальна педагогіка: теорія та практика №4, 2009.

*викладач ВП «Брянківський технологічно-економічний технікум
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»*

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Головною метою національної програми виховання студентської молоді в Україні - є становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову і соціальну державу, здатного виявити національну гідність, знати свої права, цивілізовано відстоювати їх, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, поводитися компетентно, бути конкурентноспроможним, успішно самореалізовуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури.

В усі часи і епохи суспільство, педагогіка ставили перед собою завдання: сприяти становленню громадянина – людини з відповідними правами і обов'язками, яка поважає і дотримується норм і правил співжиття, прийнятих у даному суспільстві, вміє у правовий спосіб задовольняти свої законні інтереси; людини, яка володіє демократичними цінностями.

Ідея громадянської освіти і громадянського виховання сягає античних часів, класичних республік Греції і Риму. Саме в них зародилася республіканська модель громадянськості, яка розглядає особистість як члена політичного суспільства, його складову.

Проблеми виховання громадянина, формування духовних цінностей, створення громадянського суспільства та пошуку оптимальних відносин між ним і державою є актуальними як для країн сталої демократії, так і для пострадянських.

Розбудова незалежної держави неможлива без оновлення духовного життя, в якому навчальним закладам належить чи не найголовніша роль. Назріла потреба принципово нової організації всього навчально-виховного процесу, одним з важливих напрямків якої має стати громадянське виховання.

На жаль, сьогодні спостерігаються дегуманізація відносин між людьми, соціальна пасивність молоді, відсутність духовності, агресивний націоналізм, екстремізм. За нашими спостереженнями, сучасний стан організації системи виховання, здійснення педагогічного процесу слабо сприяє розвитку у людей соціальної зрілості, громадянської активності, інтелектуальної розвиненості, духовності.

В історії педагогічної думки набули особливої актуальності питання розвитку духовних здібностей людини (Аристотель, Б.Спіноза,

Ж.-Ж.Руссо, Л.Фейербах, І.Кант, Г.Гегель). Аристотель зазначав, що громадянська добродетель полягає в тому, щоб людина добре виконувала свою справу. Розвиваючи поняття "громадянське виховання" і "добродетелі громадянина", він висловлює судження про необхідність наявності в людині сукупності громадянських прав, бо "громадянином є переважно той, хто володіє такою сукупністю прав", "лише вільний громадянин повинен брати участь в управлінні справами держави" [11, С. 5-8].

Основні програмні орієнтири виховання громадянина України, визначені в Законі України "Про освіту", Державній національній програмі "Освіта. України XXI століття", Національній доктрині розвитку освіти, Концепціях національного, громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності та інших документах. У них наголошується, що домінуючою основою розвитку українського суспільства є виховання "свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнародних взаємовідносин, формування в молоді потреби та вміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури" [86].

Актуальність статті. Становлення української державності, інтегрування України в європейський освітній простір, оновлення системи управління в умовах громадянського суспільства, зорієнтованого на людину, ініціюють реформування навчально-виховного процесу в освітніх закладах різного рівня акредитації задля вираження цінностей, які закладаються у свідомості молодих людей і сприяють формуванню їхньої громадянськості.

Відповідно, від активності молоді та її дієздатності узалежнюються перспективи державотворення в Україні. Під впливом різних факторів усе ще гальмуються процеси формування громадянської позиції вихованців навчальних закладів освіти, а реальний стан порушеної нами проблеми не завжди дає очікувані результати.

Мета статті:

-особливість організації та змісту громадянського виховання студентської молоді;

- формування соціально активної особистості є важливою метою і, в той же час, необхідною умовою розбудови української держави. Саме тому процес розв'язання проблеми громадянського виховання молодого покоління був і залишається пріоритетною перспективою сучасності, побудованої на принципах гуманізму, зорієнтованої на національні, загальнолюдські духовні цінності та культурні традиції народу України.

Виклад основного матеріалу. Процес виховання завжди спрямований на зміну поглядів, переконань, ідеалів, звичок, поведінки. Сутність виховання з точки зору педагогіки полягає у привласненні соціального досвіду. Зміст цього процесу полягає в тому, щоб те зовнішнє, об'єктивне, найкраще, що є в соціальному досвіді, стало

суб'єктивним, тобто перетворилося на погляди і переконання, вчинки і поведінку особистості.

Громадянське виховання – формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціальне, політичне і юридичне дієздатною та захищеною.

Покликане воно виховувати у молодій людині високі моральні ідеали, почуття любові до своєї Батьківщини, потреби у служінні їй. Відомо, що основні риси громадянина формуються в молодому віці, під впливом загальнонародних, національних цінностей, у взаємодії особистості із суспільством, яке на кожному етапі представляють сім'я, школа, різноманітні колективи.

Орієнтоване на формування свідомого громадянина, патріота, професіонала, людини зі шляхетними особистісними якостями і рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток.

В Україні воно зумовлене завданням державотворення на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості.

Одним із критеріїв і результатів громадянського виховання є громадянськість особистості, яку складають моральна, політична та правова культура, почуття власної гідності, внутрішньої свободи і водночас вболівання за суспільні ідеали, за пріоритети держави, благо свого народу і його дружні взаємини у світовому співтоваристві.

Важливе місце в громадянському вихованні належить громадянській освіті – навчанню, спрямованому на формування знань про права та обов'язки людини. Вона пов'язана з формуванням соціально-політичної компетентності, передбачає політичну, правову й економічну освіченість.

Виховання громадянина має бути спрямованим на розвиток патріотизму, національної самосвідомості, культури міжетнічних відносин, планетарної свідомості, правосвідомості, політичної культури, дбайливого ставлення до природи, моральності, культури поведінки особистості.

Патріотизм - постає як глибоке громадянське почуття, змістом якого є любов до свого народу, Батьківщини, усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, вболівання за його майбутнє.

Важливою рисою патріотизму є турбота про благо народу. В Україні на сучасному етапі він передбачає: сприяння становленню й утвердженню Української держави як правової, демократичної країни.

Національна самосвідомість - передбачає усвідомлення себе часткою національної (етнічної) спільноти, носієм національних (етнічних) цінностей.

Ґрунтується на національній ідентифікації (ототожнення), вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє, почуття

відповідальності перед своєю нацією; вміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку.

Культура міжетнічних відносин - їх основі – реалізація взаємозалежних інтересів етносів, народностей у процесі економічного, політичного, соціального й духовного життя на принципах свободи, рівноправності, взаємодопомоги, миру, толерантності.

Базується на економічних, політичних, правових, духовних засадах, деформація яких призводить до міжетнічних конфліктів. Виявляється в повазі інтересів, прав, самобутності народів, підготовці особистості до свідомого життя у вільному, демократичному суспільстві, у готовності до компромісу з етнічними, релігійними групами заради соціального миру в державі.

Планетарна свідомість - це передусім усвідомлення єдності й унікальності життя на Землі, почуття поваги до всіх народів, їхніх прав, інтересів і цінностей.

Вона ґрунтується на розумінні світу як єдності й різноманітності, системи держав, які повинні мирно співіснувати, співпрацювати в умовах свободи, на засадах моральних ідеалів, гуманізації міжнародних відносин, визнанні пріоритетом права людини, націй і народів.

Правосвідомість - ґрунтується на усвідомленні прав, свобод, обов'язків, ставленні до закону, інститутів державної влади.

Її основою є усвідомлення, що головне завдання цивілізованої держави – захист соціальних інтересів, прав і свобод громадян. Держава має гарантувати кожному можливість працювати і творити за своєю власною ініціативою. Права людини абсолютні, інтереси держави й суспільства відносні. Правова держава дотримується верховенства закону, якому підкоряються всі державні органи, громадські організації, окремі особи. Щоб захистити свої права, громадянин зобов'язаний їх знати, не порушувати чинних законів, виконувати свої обов'язки.

Розвиток політичної культури - означає політичну компетентність, знання про типи держав, політичні організації, принципи й процедури суспільної взаємодії, виборчу систему. Виявляється у лояльному, критично вимогливому ставленні до держави, її інститутів, здатності брати участь у прийнятті рішень, які мають впливати на владу.

Дбайливе ставлення до природи - виявляється в особистій причетності й відповідальності за збереження і примноження природних багатств, виробленні вміння співіснувати з природою, в нетерпимості до її губителів, усвідомленні необхідності вирішення екологічних проблем.

Моральність особистості - передбачає такі гуманістичні риси, як доброта, увага, чуйність, милосердя, толерантність, совість, чесність, повага, правдивість, працелюбність, справедливість, гідність, терпимість до людей, повага і любов до своїх батьків, роду. Ці якості визначають культуру особистості. Норми моралі полегшують сприймання правових норм, які допомагають глибше усвідомлювати моральні істини.

Моральна свідомість дає змогу усвідомити межу моральної поведінки, за якою починаються аморальні й протиправні вчинки. Високоморальна свідомість стимулює соціальне ціннісну поведінку, застерігає від правопорушень.

Формування культури поведінки особистості - культура поведінки виражає моральні вимоги суспільства, закріплені в нормах, принципах, ідеалах закону, засвоєння положень, що спрямовують, регулюють і контролюють вчинки та дії людини.

Розвиток мотивації до праці - передбачає усвідомлення життєвої потреби у трудовій активності, виявленні ініціативи, підприємництва, розуміння економічних законів і проблем суспільства та шляхів їх вирішення, готовності до соціальної творчості, конкурентоспроможності й самореалізації особистості в ринкових відносинах.

Полікультурне виховання - охоплює вивчення різноманітних культур, виховання поваги до представників усіх культур, не зважаючи на расове, етнічне походження, сприйняття взаємозв'язку та взаємовпливу загальнолюдського, національного компонентів культури в широкому значенні.

Проголошення самостійності й незалежності України зумовило потребу переосмислення багатьох суспільних явищ і процесів. Значної уваги вимагає, зокрема, виховання молоді, кожен член якого повинен отримати право вільного і творчого розвитку особистості. Лише у громадянському суспільстві вільна людина прагне до свідомої і творчої діяльності, самовідповідальності, самореалізації, стає творцем своєї долі; вона не мириться з поневоленням, засуджує приниження, прагне свободи; у ній поєднуються високі моральні чесноти, патріотизм, професійна компетентність, почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством, Батьківщиною, державою.

Становлення громадянина України в умовах сьогодення базується на системі громадянського виховання в умовах сім'ї, родини, школи, установ культури і позашкільних закладів освіти, громадських організацій та об'єднань тощо. Система громадянської освіти й виховання в Україні є недосконалою і потребує концептуального підходу. „Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності” якраз вказує на актуальність вироблення основних засад, цілей і напрямів, змісту, форм та методів громадянського виховання у сучасних умовах.

Висновок. Ефективність громадянського виховання залежить від спрямованості виховного процесу, форм і методів його організації. Провідна роль належить предметам соціально-гуманітарного циклу: історії, географії, природознавству, суспільствознавству, літературі, активним методам навчання, спрямованим на самостійний пошук, формування критичного мислення, ініціативи й творчості.

Застосування форм і методів громадянського виховання покликане формувати в особистості когнітивні (лат. *cognitio* – знання,

пізнання), нормативні та поведінкові норми, вміння міркувати, аналізувати, ставити питання, шукати власні відповіді, аналізувати проблеми, робити власні висновки, брати участь у громадському житті, набувати вмінь та навичок адаптації, захищати свої інтереси, поважати інтереси і права інших, самореалізовуватися тощо.

Література

1. **Аристотель.** Соч.: В 4 т. - М., 1976. - Т. - 765с. Бажановська О.В. Орієнтація на загальнолюдські цінності як чинник забезпечення взаємозв'язку політичного та громадянського виховання // Освіта Донбасу. - 2003. - №5- 2. **Бех І.Д.** Виховання особистості: У 2 кн. Кн.1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади.- К.: Либідь, 2003. -280с. 3. **Бех Т.Д.** Виховання особистості: У 2 кн.- Кн.2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади.- К.: Либідь, 2003.- 344с. 4. **Болонський процес:** Документи / Укл.: 3.1. Тимошенко, А.М. Грехов, Ю.А. Гапон, Ю.І. Палеха. - К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. - 169 с. 5. **Болонський процес:** Нормативно-правові документи/ Укл.: 3.1. Тимошенко, І. Г. Ощенко, А.М. Грехов, Ю.І. Палеха. - К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. - 102 с. 6. **Боришевський М.** Духовні цінності в становленні особистості - громадянина // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1.- 147 с. 7. **Виховання громадянина:** психолого-педагогічний та народознавчий аспекти: Навчально-методичний Посібник/П.Р.Ігнатенко, В. Л. Поплужний, І. Н. Косарева, Л. В. Крицька. - К.: ІЗМН, 1997.- 33 с. 8. **Виховання патріотизму** у дітей та молоді в суч. соц. економ, умовах: матеріали наук. - практ. конференції / Відп. ред. І.Д. Бех. (Ін-т проблем виховання АПН України).- К., 1999.-127 с. 9. **Концепція громадянської освіти** // Директор школи. - 2001. - № 3. -С. 7-13 10. **Концепція громадянського виховання** виховання особистості в умовах розвитку української державності (АПН). – Інформаційний збірник МОУ, №21. - 2000. - листопад. 11. **Макаренко А. С.** Соч.: В 7 т. - М.,1958. - Т.7. - 403 с. 12. **Національна доктрина розвитку освіти**// Освіта України. - 2002. - 23 квіт. 13. **Сухомлинська О.** Про стан теорії і практики виховання в освітньому просторі України// Шлях освіти. - 1999. - №1. - С. 12 - 15. 14. **Ушинський К.Д.** Про народність у громадянському вихованні// Твори: В 6 т. - К.: Рад.школа, 1954. - Т.1. – 51 с.

Серебрянська С. В.,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Брянківського навчально-виховного комплексу № 5

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Сучасне освітнє середовище характеризується стрімкими мінливими процесами, що потребує від особистості вчителя постійного професійного розвитку. В свою чергу професія педагога покликана виховувати на навчати молоду генерацію, що в свою чергу вчителю повинні бути притаманні ідейно-моральні якості, вчитель має усвідомлювати власну відповідальність перед державою, соціумом, самим собою, а також володіти сформованою професійною компетентністю, щоб відповідати тенденціям розвитку українського суспільства. Професійна компетентність постійно потребує вдосконалення, розвитку як в повсякденному житті, так і під час атестаційного періоду.

Метою нашого дослідження є розкрити сутність і зміст професійної компетентності вчителя в контексті сучасних освітніх змін, спираючись на аналіз теоретичних досліджень з цієї проблеми

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблемою вивчення професійної компетентності вчителя займалися чимало дослідників у галузі психології та педагогіки, зокрема: Д. Алферова, А. Маркова, В. Мижериков і М.Єрмоленко, Н. Разіна, М. Рижаков, В. Семиченко, Є. Шишов та інші. Цією проблемою займалися такі вітчизняні дослідники, як В. Бондар, Н. Глинянюк, Г. Ковальчук, Є. Коваленко, В.Крижко, Є.М. Павлютенков та С. Тищенко. Розробці нових підходів до навчання майбутніх педагогів, моделюванню різних аспектів педагогічної діяльності, компетентнісного підходу присвячено праці Є.Аксенової, Л. Богомолова, О.Овчарука.

Вивчення наукових джерел дає підстави стверджувати, що в світі триває інтенсивна педагогічна дискусія навколо поняття “компетентність”, його основних параметрів. На сьогодні існують різні дефініції терміна “компетентність”, різноманітні погляди та підходи до розуміння компетентності в нових освітніх умовах.

Довідкова література поняття професійної компетентності вчителя тлумачить наступним чином: «володіння вчителем необхідною кількістю знань, вмінь і навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування і особистості вчителя як носія певних цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості» [3, с. 62].

На думку В. Адольфа «професійна компетентність - це складне утворення, що включає в себе комплекс знань, вмінь, властивостей і особистісних якостей, які забезпечують варіативність, оптимізацію та ефективність побудови навчально-виховного процесу» [1]. А. Акімова визначає професійну компетентність вчителя як суму знань, вмінь, навичок, засвоєних суб'єктом в процесі навчання, - у вузькому розумінні поняття, і як рівень успішності взаємодії з навколишнім середовищем - у широкому [2].

Компетентність розглядається як рівень професійної майстерності, як форма організації педагогічної діяльності вчителя, що обумовлена глибокими знаннями якостей явищ і предметів, які він перетворює (людина, група, колектив); як вільне володіння змістом власної праці (професійно-педагогічні функції), а також відповідності цієї праці професійно важливим якостям вчителя.

На основі проаналізованих наукових психолого-педагогічних джерел нами було скомпільовано власне визначення поняття «професійна компетентність педагога» та тлумачиться як, інтегральна професійна характеристика особистості педагога, яка включає сукупність різнобічних знань і практичних навичок, які допомагають успішно здійснювати педагогічну діяльність, враховуючи життєвий та професійний досвід, як свій, так й інших педагогічних фахівців.

Модель професійної компетентності педагога

I. Блок знань

1. Основи загальнокультурної підготовки:

- основні віхи історичного та культурного розвитку України;
- державну мову відповідно до чинного законодавства про мови

в Україні.

2. Психолого-педагогічні знання:

- загальної психології;
- вікової психології;
- психології педагогічної діяльності

3. Загальні знання:

- фахові;
- правові;
- основ комп'ютерної грамотності.

4. Навчально-методичні знання:

- знання педагогічних технологій;
- знання передового педагогічного досвіду та досягнень науки;
- знання альтернативних норм, методів, прийомів;
- проектної діяльності.

II. Блок умінь

1. Гностичні вміння:

- працювати з різними психолого-педагогічними джерелами, вивчати та аналізувати різні концепції щодо професійної діяльності вчителя;

- оволодіння методами науково-педагогічного пізнання та дослідження;
 - вивчати та аналізувати досвід з зазначеної проблеми;
 - об'єктивно оцінювати результати роботи над науково-методичною проблемою;
 - володіти комплексом знань, умінь і навичок у сфері професійної діяльності;
 - мати достатній рівень розвитку творчих здібностей.
2. Діагностичні та аналітичні вміння:
- проектувати особистісне зростання учня;
 - використовувати моніторинг рівня навчальної діяльності учнів.
3. Рефлексивно-регулятивні вміння:
- визначати стан власного фізичного, психічного, соціального та духовного рівня розвитку;
 - об'єктивно оцінювати рівень професійної підготовки та готовності до взаємодії з учнями;
 - регулювати власну діяльність;
 - аналізувати рівень особистісного зростання.
4. Конструктивні вміння:
- вміння моделювати зміст, засоби, методи та форми роботи;
 - розробляти технології вирішення педагогічних задач.
5. Організаційні вміння:
- викликати інтерес до різних видів діяльності;
 - організовувати процес навчання й виховання дитини;
 - координувати діяльність учасників навчально-виховного процесу.
6. Комунікативні вміння:
- сприймати й розуміти учнів;
 - бути відкритим, здатним до діалогу, компромісу, до обміну інформацією.

Таким чином ми встановили, що професійна компетентність вчителя має складну структуру, яка включає функціонально пов'язані між собою компоненти: потрібнісно-мотиваційний (сукупність мотивів, адекватних цілям і завданням педагогічної діяльності); операційно-технічний (сукупність знань, умінь, навичок практичного розв'язання педагогічних завдань, а також загальних здібностей і професійно важливих якостей); рефлексивно-оцінний (здатність передбачати, оцінювати власну діяльність, вибирати стратегію поведінки, виходячи з адекватної оцінки себе й конкретної ситуації).

Отже, сучасні вимоги суспільства від особистості вчителя потребують високого рівня професійної компетентності. Дана потреба проявляється в здатності творчо, критично мислити, сприймати інновації, у виборі оптимальних технологій навчання учнів.

В подальшому для впровадження створеної моделі професійно-компетентного вчителя необхідно провести ґрунтовний аналіз стану

відповідності вчителів комплексу критеріям запропонованої моделі та на підставі отриманих результатів спланувати та організувати управління методичною роботою на основі диференціації за рівнем професійної компетенції педагогів.

Література

1. **Адольф В.А.** Профессиональная компетентность современного учителя: Монография/ Краснояр. гос. ун-т. Красноярск, 1998. - 118 с.
2. **Акимова А.П.** О характере профессиональных умений в деятельности педагогов-мастеров. В кн.: Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. Вып. 1. - Ленинград, 1973.
3. **Коджаспирова Г. М.,** Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь. - М.: Издательский центр «Академия», 2000.
4. **Методичні рекомендації «Діагностування в системі внутрішкільної методичної роботи»** (на допомогу заступникам директорів шкіл з навчально-виховної та методичної роботи). За заг. ред. Г. М. Кучерова. Житомир, 2008

УДК 377.091.113

Стріжаченко С. Л.,

директор Брянківського навчально-виховного комплексу № 5

АВТОРИТЕТ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА ЙОГО СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Ефективність управлінської діяльності керівника навчального закладу залежить від його здібностей. Психологи розрізняють специфічні здібності і загальну здатність особи. Але успішність діяльності керівника залежить ще і від його соціально-професійного досвіду, а також від якостей особи. Загальна здатність до управлінської діяльності припускає наступні управлінські риси і уміння, властиві сильним керівникам: уміння вирішувати "нестандартні" управлінські проблеми, конфліктні ситуації. Масштабність мислення керівника тісно пов'язана з його посадовим рангом і визначається тим, над якими проблемами він працює і якими категоріями відповідно до своєї посади мислить

Проблемою авторитету керівника в науці займалися Ф.Генова, О.Горлова, А.Журавльова, А.Китова, Г.Нефедова і А.Омарова.

У науковій літературі, керівництво розглядають як процес впливу на підлеглих, є способом примусити їх працювати на досягнення єдиної мети.

Керівництво як єдиний процес може бути, розбитий на окремі дії і кроки керівника. Вони направлені на досягнення проміжної, оперативної мети. Керівництво безпосередньо пов'язане з наданням впливу на підлеглих, учнів, друзів. Готовність персоналу слідувати наказам і розпорядженням керівника, визначається наступними чинниками:

- ступенем розуміння сенсу розпорядження;
- сумісністю розпоряджень з індивідуальними потребами і інтересами співробітників;
- інтелектуальними і фізичними здібностями підлеглих;
- особистих взаємостосунків;
- організаторських талантів керівника;
- якості керівництва;
- мотивації.

Одним з елементів керівництва є обов'язкова наявність загальної мети, на досягнення якої буде направлені спільні зусилля. Особисті цілі окремих індивідів примушують менеджера або виконати їх для досягнення загального завдання, або підпорядкувати їх досягненню загальної мети, або вони не повинні заважати досягненню мети організації. Щоб підпорядкувати цілі індивіда цілям групи керівник повинен застосувати всю свою енергію, а іноді і влада. Для швидкого і ефективного досягнення мети менеджер повинен координувати роботу і мотивувати персонал для виконання її. Ключ до мотивації персоналу слід шукати так, щоб вибірково використовувати той вид дії, який відповідає конкретним обставинам, застосовний до конкретного співробітника [15]. Індивідуальна мотивація вимагає знань характерів, темпераментів, здібностей і інших якостей співробітників. Для мотивації групи існують певні правила і менеджеру необхідно їх знати. Вдало створена керівником група (коли розподіл офіційних посад відповідає ролям, які грають люди в повсякденному житті, а не симпатіям менеджерів) працює рівно, без зривів, і більшість проблем вирішують без конфліктів, зацікавлена в кінцевих результатах. Група, що надихнула головною ідеєю, добивається поставленої перед нею мети і з готовністю береться за нове завдання, поставлене перед нею [2].

Таким чином, результати керівництва спочатку закладені в системі його здійснення і є головною характеристикою менеджера.

Ефективність керівної діяльності багато в чому залежить від авторитету керівника. Думка про те, що з отриманням певного поста керівник автоматично набуває авторитету, помилково.

Авторитет - це особистий вплив людини на колектив, яке він набуває своєю працею, професійними знаннями, організаторськими здібностями, нововведеннями, умінням працювати з людьми. Для того, щоб авторитет посади керівника поєднувався з авторитетом його особи, він повинен об'єднати в собі лідерські і керівні функції.

Могутня підтримка співробітників - це ключ до ефективного керівництва. Бути хорошим керівником - це, перш за все, бути в хороших відносинах з підлеглими. Вони мають найвірніше уявлення про стиль вашого керівництва. Те, як ви виглядаєте в їх очах, і пояснює всі ваші успіхи і невдачі. Підлеглі чудово віддають собі звіт в тому, яка різниця в роботі з поганим і хорошим керівником. При ефективному керівництві стає цікавішою їх робота, а досягнуті результати підкріплюють відчуття професійної гордості.

Проблеми управлінської діяльності значною мірою розв'язуються за допомогою аналізу і синтезу. Доцільність та ефективність цієї діяльності прямо пропорційні точності аналізу правильності й безпомилковості синтезу, обсягу застосованих знань.

Для керівника навчального закладу, який бореться за свій авторитет, важливим компонентом є здатність підвищувати рівень професійної підготовки, формування інтелектуальних якостей керівника; здатність до логічного мислення, що визначається вмінням систематизувати події на основі причинно-наслідкових зв'язків між ними; здатність до концептуального мислення, тобто до узагальнення інформації в новій змістовній формі; спроможність використовувати концепції під час аналізу, тобто пояснювати ситуації чи рішення за допомогою широко відомої моделі чи теорії.

Доречним для підвищення авторитету керівника є стимуляція ініціативи працівників. Керівник має постійно піклуватися про те, щоб стимулювання і спрямування ініціативи підлеглих посідали чільне місце в його діяльності. Цим, в основному, визначається ефективність роботи як окремо взятого працівника, так і колективу в цілому. Керівник повинен бути впевненим і зацікавленим в стимулюванні ініціативи і вдало демонструвати винахідливість, здійснювати постійний пошук нових форм організації праці, оптимізувати творчу взаємодію працівників.

Рейтинг авторитету посилюється, коли керівник школи вивчає і враховує індивідуальні особливості своїх вчителів, коли цінуються здібності кожного з них. Про можливості виявлення працівниками індивідуальності й компетентності має піклуватися керівник. Чим вищим є рівень компетентності, тим вищими стають трудова мотивація, ступінь самостійності, змінюється оцінка трудового внеску, сфера спеціалізації. Керівникові важливо знати, як різні співробітники оцінюють власні творчі здібності і яким чином вони хотіли б їх реалізувати. Для цього створюються „мозкові команди”, які допомагають у пошуках оригінальних ідей.

Взаємовідносини директора і вчителів утворюють головну ланку в соціально-психологічній структурі педагогічного колективу. В них особливо важливе значення має багато аспектна складова – це авторитет. Авторитет характеризує місце людини в системі між особистісних відносин, його статус. Він має особливо важливе значення в діяльності

керівника. Авторитет виконує дві головні соціально-психологічні функції: допомагає згуртувати колектив навколо керівника і посилює його вплив на підлеглих. Як зауважив А.С.Макаренко, “щоб з педагогічного персоналу вийшли відповідальні, серйозні вихователі, є лише один шлях – об’єднання їх в колектив, об’єднання навколо певної фігури, центру педагогічного колективу – директора”.

Проблема авторитету, яка цікавить людей з сивої давнини, до цих пір залишається мало розробленою. Для його пояснення пропонуються різні концепції. На думку багатьох зарубіжних вчених, авторитет в багатьох випадках залежить від природжених якостей особистості (Фрейдизм, соціометрія). На думку інших, його джерела треба шукати в груповій взаємодії: людина завойовує авторитет в тому випадку, якщо вносить корисний внесок в вирішення загальної задачі (інтеракціонізм).

Авторитет – це статус особистості, яка має відповідні їй якості, поведінка особистості відповідає ціннісним орієнтаціям, вимогам і очікуванням членів групи. Авторитет є результатом фіксування на суб’єкті позитивних емоцій і оцінок, які висловлюють задоволення членів групи. В розвиненому вигляді це відносно стали відношення до другої людини, що виражається в почуттях людини і поваги до нього. Саме ці відносини до авторитету відрізняються від ситуаційних переживань задоволеності іншою людиною.

Авторитетна особистість – це особистість, яка відповідає ціннісним орієнтаціям інших, вона набуває соціально-психологічної привабливості і виступає як стрижень, що об’єднує і згуртовує навколо себе. Реальні закономірності формування авторитету не складаються в формулу – далеко не завжди “питома вага” різних якостей в формуванні авторитету керівника в точності визначається ступенем його посадової значимості. Об’єктивні якості людини стають основою авторитету постільки, постільки авторитет сприймається як важливе та значуще для оточуючих людей.

Суб’єктивна цінність авторитету визначається не лише реальною значущістю, але і ступенем дефіцитності. Люди завжди більше цінують те, що не дуже широко розповсюджене і чого їм не вистачає. Коли предмет повністю задовольняє відповідні потреби, людина перестає помічати і цінувати – настає емоційна адаптація.

Важливу роль при формуванні авторитету відіграє довіра. Вона визначає ступінь “відкритості” особистості до суджень і оцінок інших людей, готовність прийняти їх без суттєвої критичної оцінки. Довіра виростає з віри – в переконаності в тому, що він діє компетентно і правильно, не підведе в складній ситуації, проявить щирість і добру волю. Функція довіри в процесі спілкування складається з компенсування відсутніх в даний момент об’єктивних доказів на користь істинності слів іншої людини, його знань і намірів, в забезпеченні сталого співробітництва між ними.

Повага вчителів до директора більше всього залежить від наявності у нього морально-комунікативних якостей, які найбільше дефіцитні, а в найменшій ступені – від адміністративно-розпорядчої виражені достатньо образно. До об'єктивно важливих якостей належить вимогливість.

Російський вчений М.Поташник доводить, що школа має свою індивідуальність, індивідуальну поведінку, свої манери реагування на різні події, зміни зовнішнього середовища; свої можливості; рівень авторитету керівника навчального закладу; рівень компетентності та професіоналізму; свій темперамент – емоційний настрій; свою історію, біографію, долю; свою систему моральних цінностей. Вона розвивається завдяки організаторам навчально-виховного процесу, своїм особливостям, внутрішнім закономірностям. Школа має свою філософію організації [1; 4].

Функціональна компетентність керівника – це система знань та умінь, що є адекватним структурі та змісту управлінської діяльності. Управляти й керувати – це ті функції керівника, які не можна поєднувати з прагненнями зробити все особисто. Його завдання організувати, скоординувати роботу підлеглих.

В умовах становлення й розвитку системи національної освіти, на підставі проведених аналітичних досліджень встановлені такі загальні вимоги до компетентності сучасного керівника:

1. Стратегічна компетентність (глобальне, масштабне мислення, системне мислення, здатність передбачати вміння вирішувати проблеми, здатність забезпечити рівні партнерські стосунки).

2. Соціальна компетентність (уміння працювати в міжнародній команді; здатність до мотивації та переконання співробітників; потреба в самоосвіті; особлива привабливість; уміння уникати конфліктів, а в разі потреби – розв'язувати їх).

3. Функціональна компетентність (приймати рішення, ініціативність; високий рівень професійних знань, умінь та навичок; гнучкість та підтримка під час роботи).

4. Управлінська компетентність (організаторські здібності; відповідальність; сила переконань; авторитет і відповідна поведінка).

5. Професійна компетентність (вища педагогічна освіта; досвід практичної діяльності; досвід роботи в різних структурах; обізнаність із зарубіжним досвідом роботи; знання іноземної мови).

Сучасні керівники-лідери, це ті, хто вміє управляти, враховуючи закономірності організаційного й особистого розвитку, здійснювати управління знаннями інтелектуальної організації, забезпечувати раціональний розподіл часу на основі раціональної структури витрат.

Феномен лідерства ґрунтується на авторитеті керівника. Розрізняють формальний, особистий і повний авторитет керівника. Формальний авторитет керівника впливає з його прав як посадової

особи розпоряджатися підлеглими, давати їм завдання, вимагати виконання їх, контролювати і стимулювати їх працю

Особистий авторитет керівника визначається комплексом його особистих якостей як людини: людяність, толерантність, етичність.

Повний авторитет керівника, або авторитет лідера виявляється при поєднанні формального і особистого авторитету особи, яка обіймає керівну посаду.

Отже, для підвищення власного авторитету, як керівника навчального закладу, директор має:

1. Усвідомити позитивні і негативні риси власного стилю керівництва.

2. Навчитися користуватися всіма відомими методами та засобами управлінської діяльності.

3. Реагувати на ситуації гнучко.

4. Використовувати адаптивний стиль, “орієнтований на реальність”.

Для державних освітніх органів та закладів освіти все ще є характерними відсутність технологій менеджменту, навичок, фасилітативного керівництва, що призводить до помилок, яких можна було б уникнути за інших обставин. Саме тому важливо змінити характер стосунків (керівника з підлеглими, вчителя), вихователя з дітьми; авторитарну роль керівників та педагогів на роль фасилітатора як більш демократичну та ефективну в умовах демократичного державного устрою. Це вимагає від керівників органів освіти розуміння своєї нової ролі в контексті сучасних трансформацій, оволодіння навичками, залучення команди та представників місцевих громад до прийняття рішення як однією з форм децентралізації освітнього процесу, розвитку навичок, досягнення згоди в колективі. Фасилітатор (той, що допомагає, сприяє, полегшує), який спроможний використовувати “колективну мудрість”, яка є більшою, ніж просто сума індивідуальних здібностей, робить акцент на партнерстві і співпраці. Сучасний лідер повинен зосереджуватися на процесі ставлення людей до своєї праці один до одного на отримання ними задоволення від власного внеску в загальний процес та кінцевий результат. Результат, процес та стосунки є трьома складовими успіху будь-якої організації [5].

Розмірковуючи над видами авторитету та їх значенням керування педколективами, ми зробили висновок, що керівник повинен бути професіоналом, користуватися довірою людей, мати хороші перспективи, дотримуватись таких правил:

- намагатися зрозуміти, що від тебе вимагається, “розкласти завдання по полицях” і лише інформувати про це колектив;

- здійснювати формальний аналіз завдань, визначати основні напрями діяльності, приймати рішення щодо того, хто, як і коли виконуватиме кожне завдання;

- сприймати помилки не як трагедію, вчитися на них, не повторювати та уникати їх;

- плани роботи школи слід уточнювати кожного місяця і вивішувати на видному місці – це допомагає уникати непорозумінь, неузгодження в роботі;

- потрібно користуватися різними джерелами інформації, гарною літературою;

- варто групувати всі завдання за трьома категоріями: обов'язкові, потрібні й бажані.

Коли керівник виконує всі обов'язкові і частину потрібних завдань, то він чудово справляється зі своєю роботою;

- періодично потрібно повертатися до списку невирішених проблем, можливо, через деякий час легше знайти вихід;

- слід упорядковувати папери: реагувати, делегувати, підшивати чи викидати, але не накопичувати їх на столі;

- не припиняти навчання, самонавчання, пошуку нових цікавих ідей, проектів;

- Р.Емерсон писав: “Якщо хочеш, щоб тебе любили, навчайся почуттям міри” [6].

То ж не варто вимагати від людей більшого, ніж вони можуть, але не варто погоджуватися й на менше; за будь-яких обставин слід прагнути бути чесним зі своїми колегами, це допомагає все зробити найкраще; античні філософи вважали, що ніхто не стане мудрим, не маючи терплячості. В роботі директора школи терплячість має бути одною з визначальних рис; якнайчастіше посміхатися. Почуття гумору інколи допомагає вистояти, коли дуже важко. Налагодження процесу в школі керівник має починати з себе, пізніше залучаючи команду, чітко інформуючи про свої очікування. Коли кожен член колективу добре поінформований про свою роль, завдання в усьому процесі школи, він зможе сприяти останньому [5;3].

Перспективним завданням для підвищення авторитету є формування управлінської еліти України: еліти, що творитиме майбутнє. Належати до еліти – це означає, працювати над реалізацією соціокультурної програми, яка веде суспільство на якісно новий рівень. Ця робота потребує особливих знань, техніки, засобів, методів та є складною особливістю життєдіяльності, що пов'язана з виконанням масштабних соціальних завдань і визначає спосіб життя людини. І йдеться мова про імідж ділової людини. Адже імідж – це цілеспрямований сформований образ будь-якої особи, явища, предмета організації, що визначає їх ціннісні характеристики, може справляти емоційно-психологічний вплив на будь-кого з метою популяризації, реклами, пропаганди.

Література

1. **Дмитренко Г.** Нова парадигма управління національною освітою в Україні. // Освіта. – 1998.- 5-12 серпня (№51).- с.7.
2. **Задерихіна С.** Сучасний керівник: який він // Управління освітою, 2001, - №2, - с.7-9.
3. **Кононенко Н.,** Павлова Н. Інноваційні підходи до підвищення управлінської компетентності керівників шкіл // “Директор школи”, 2001-№6.- с.15-16.
4. **Мінаєв Є.С.** Теорії менеджменту. М., 1993.- с.312.
5. **Сімонов В.П.** Діагностика особистості і професійної майстерності викладача.- М., 1995.-с.192.
6. **Шестопає Є.Б.** Особистості політика.- М., 1988.- с.148.

УДК377.014.54:[377.016:005]

Торопцова О.В.,

викладач Індустріального технікуму ДонДТУ

ПОЄДНАННЯ ЗАВДАНЬ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З ЦІЛЯМИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ - ЯК ВАРІАНТ ЗВ'ЯЗКУ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ТА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТА

Сучасний менеджмент – особлива галузь знань та фахової підготовки підприємців, керівників та фахівців у всіх сферах діяльності. Без глибокого та систематизованого оволодіння менеджментом неможливо ефективно управляти підприємствами, організаціями, об'єднаннями. Раніше визначення “менеджмент” застосовували тільки до управління соціально-економічними процесами на рівні фірми, яка діє у ринкових умовах. Але в останній час це поняття стали широко застосовувати до непідприємницьких організацій, зокрема до вищих навчальних закладів.

Окрім своїх безпосередніх функцій вищі навчальні заклади (далі ВНЗ) мають здійснювати низку додаткових, як–от: організацію матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, деякі комерційні операції тощо. При цьому треба вміти грамотно використовувати бюджетні та позабюджетні джерела фінансування, застосовувати адміністративні ринкові методи управління трудовим колективом, оптимально поєднувати матеріальне та моральне стимулювання праці. Необхідне усвідомлення того факту, що в такій невиробничій сфері, як освіта, діють закони вартості, правила маркетингу, принципи фундаментального та технічного аналізу ринків. Незалежно від освітніх цілей ВНЗ у ньому постійно відбувається процес реалізації трудових і матеріальних ресурсів, виробництва, обмін,

накопичення та споживання специфічних виховних і освітніх послуг, що задовольняють (чи не задовольняють) потреби суспільства.

Кожному ВНЗ для ефективного функціонування треба постійно проводити аналіз надходження, накопичення, розподілу та використання фінансових ресурсів, пошук додаткових джерел фінансування, іншими словами, здійснювати фінансовий менеджмент.

Відомо, що у ВНЗ I рівня акредитації у зв'язку з невеликою кількістю штатних посад фінансово-економічні функції виконують працівники бухгалтерії, до посадових обов'язків яких відносяться: ведення бухгалтерського обліку; контроль за збереженням грошових, матеріальних і нематеріальних ресурсів; складання та своєчасне надання звітності; виконання кошторисів тощо. Відсутність спеціалізованих підрозділів або фахівців необхідної спеціалізації, які б здійснювали фінансовий менеджмент у повному обсязі, робить цей процес нерегулярним, неоперативним, неповним та, правду кажучи, не зовсім компетентним та професійним.

Вирішення цієї проблеми можливо у поєднанні цілей навчального закладу з цілями навчального процесу.

Діючими програмами з менеджменту передбачається проведення практичних занять з розділів дисципліни.

Практичне заняття ставить за мету використання знань, умінь і навичок у різних ситуаціях, включення студентів у різні види самостійної діяльності, впливає на конкретизацію й закріплення знань.

Практична робота проводиться відповідно до навчальної програми і її виконання є обов'язковим. Вона має велике значення для розкриття дидактичного принципу зв'язку теорії із практикою, розвитку пізнавальних здібностей та самостійності студентів, формування в них умінь і навичок, необхідних для майбутнього життя та самоосвіти, озброєння спеціальними навичками, необхідними не тільки в навчальній, а й у виробничій праці.

На практичних заняттях з дисципліни «Менеджмент» можна поєднати деякі питання управління фінансовими ресурсами навчального закладу з конкретними питаннями практичної роботи. Так, наприклад, на заняттях за розділом «Ефективність управління» студенти можуть розраховувати різноманітні показники ефективності управління не на якомусь вигаданому, абстрактному підприємстві, а у даному навчальному закладі. Одним з таких показників є визначення загальної потреби у фінансових ресурсах.

Для цього розраховується загальна потреба, яка охоплює необхідну суму фінансових ресурсів, сформованих за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел.

Існує велика кількість методик визначення загальної потреби в фінансуванні, але, по – перше, такі методики розраховані на підприємство і не враховують специфіки вищого навчального закладу; по

–друге, ті методики, які підходять, потребують глибокого аналізу, аналітичного підходу, і, як правило, зводяться до складання плану.

З урахуванням зарубіжного досвіду, можна визначити потребу у фінансових ресурсах методом укрупненого розрахунку, який застосовується в Росії.

Так, за цим методом, визначається межа річної вартості навчання групи студентів з 25 осіб за різними напрямками.

Ці дані є підставою для укрупненого розрахунку потреби в фінансових ресурсах установ вищої освіти для досягнення нормативного рівня фінансування.

Укрупнений розрахунок потреби установ вищої освіти пропонується проводити за формулою:

$$N_{ін} = N_{нор} - N_{реал}, \quad (1)$$

де $N_{ін}$ - потреба в інвестиційних ресурсах ВНЗ для досягнення нормативного рівня фінансування;

$N_{нор}$ - нормативна величина фінансування ВНЗ,

$N_{реал}$ - реальна величина фінансування ВНЗ.

Нормативна величина фінансування ($N_{нор}$) визначається як:

$$N_{нор} = (C_{гс, по} * N_{гс, по} + C_{е, мі} * N_{е, мі} + C_{п, мб} * N_{п, мб} + C_{тех} * N_{тех}) / 25 \quad (2)$$

де $C_{гс, по}$ - середня вартість навчання 25 студентів у технікумах на рік за гуманітарно-соціальними і педагогічними освітніми програмами;

$C_{е, мі}$ - середня вартість навчання 25 студентів у технікумах на рік за економічними математико-інформаційними освітніми програмами;

$C_{п, мб}$ - середня вартість навчання 25 студентів у технікумах на рік за природничонауковими і медико-біологічними освітніми програмами;

$C_{тех}$ - середня вартість навчання 25 студентів у технікумах на рік за технічними освітніми програмами;

$N_{гс, по}$ - кількість студентів, що навчаються за гуманітарно-соціальними і педагогічними освітніми програмами;

$N_{е, мі}$ - кількість студентів, що навчаються за економічними і математико-інформаційними освітніми програмами;

$N_{п, мб}$ - кількість студентів, що навчаються за природничонауковими і медико-біологічними освітніми програмами;

$N_{тех}$ - кількість студентів, що навчаються за технічними освітніми програмами.

Наступний показник – ефективність витрачання коштів.

Стосовно зарубіжного досвіду. В країнах Заходу використовується багато критеріїв оцінки ефективності витрачання коштів (правові, експертні, соціальні тощо), але найбільш цікавий – прагматичний, оскільки він найбільш об'єктивний і є ключовою

складовою системи формування і виконання бюджету, орієнтованої на результат. Прагматичний критерій оцінки діяльності установи визначається так:

$$K_{\text{праг}} = K_{\text{оп}} \times K_{\text{яп}} / Z \quad (3)$$

де, $K_{\text{оп}}$ – показник, що характеризує обсяг послуг;

$K_{\text{яп}}$ – показник, що характеризує якість послуг;

Z – витрати на виконання даних послуг за рік.

Даний показник розраховується спочатку в розрізі відділень навчального закладу для порівняння, а потім узагальнюється по технікуму.

Розглянемо, як визначається кожна складова даного показника.

Коефіцієнт обсягу надання послуг ($K_{\text{оп}}$) розраховується таким чином:

$$K_{\text{оп}} = DK_{\text{оп}} / Z \quad (4)$$

де, $DK_{\text{оп}}$ – зміна обсягу наданих послуг у порівнянні з попереднім періодом.

При розрахунку даного коефіцієнту, бюджетні кошти, та плата за навчання розподіляються помісячно, з урахуванням питомої ваги студентів, які навчаються за контрактом та студентів, які навчаються за державним замовленням.

Якість послуги ($K_{\text{яп}}$) оцінюють експертним шляхом (від 0 до 1 бали) у розрізі відділень, а після розраховується середньозважений показник.

Витрати на виконання послуг (Z) – це фактичні витрати, які визначаються в розрізі відділень технікуму.

Більш детальніший аналіз фінансових ресурсів та визначення фінансових показників навчального закладу можливо в межах технологічної практики студентів. Так, крім вищезгаданих показників, студенти можуть здійснювати оцінку ефективності використання фінансових ресурсів згідно з стратегією розвитку ВНЗ, оптимізацію використання фінансових ресурсів, пошук шляхів забезпечення максимального обсягу залучення фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел, прогнозування витрат на підготовку фахівця; визначати необхідний обсяг залучення фінансових ресурсів для діяльності ВНЗ; проводити діагностику сильних і слабких сторін діяльності навчального закладу за допомогою різних методів аналізу, зокрема SWOT-аналізу.

За результатами проведеної роботи студентами може бути запропонована модель управління фінансовими ресурсами даного навчального закладу, а це є головною метою фінансового менеджменту і як навчальної дисципліни, і як процесу управління.

Література

1. **Агарков Г.А., Кормышев В.М.** Управление финансовыми ресурсами государственного вуза в рыночных условиях (информационное и математическое моделирование), М. -2008.- 134 с.
2. **Антонюк О.** Менеджмент в освітній сфері: концептуальні засади. Українсько-Російський інститут менеджменту та бізнесу МАУП
3. **Яструбський М.** Особливості фінансування освітніх установ //Вісник Львівського університету. Серія економічна 2007. -Вип. 32. -С.532-535.
4. **Освітній менеджмент:** Навчальний посібник/ За ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. – К.:Шкільний світ,2003. – 400с.

УДК 377.015.311

Уманська Л.І.,
викладач Індустріального технікуму ДонДТУ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Виховує все: люди, речі, явища,
але насамперед, найбільше - люди.
З них на першому місці - батьки та педагоги
А.С. Макаренко

Становлення особистості - систематичний труд душі людини. Основний критерій оцінювання виховного педагогічного впливу визначається рівнем сформованості у дитини прагнення до самовдосконалення, до самовиховання. «...Духовний розвиток школяра залежить від того, - писав В. Сухомлинський, - наскільки глибоко відбувається його самоутвердження в усіх сферах діяльності і ставлень у колективі - в інтелектуальному житті, в праці, у формуванні моральної переконаності. Підліток стає справжньою людиною лише тоді, коли він навчиться пильно вдивлятися не лише у світ, що оточує його, а й у самого себе, коли він прагне пізнати не тільки речі, явища навколо себе, а й свій внутрішній світ, коли сили його душі спрямовані на те, щоб зробити самого себе кращим, досконалішим».

Отже, якщо виховання дитини починається з її пізнання, то самовиховання бере свій початок із самоусвідомлення - усвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності людей.

У своїй роботі поєднує три складові: пізнавальну (самопізнання), емоційно-оцінну (самоствалення) і дієво-вольову, регулятивну (саморегуляція).

Провідною у самовиховному процесі є вольова сфера, яка забезпечує саморегуляцію внутрішнього світу людини згідно з навколишньою дійсністю. Провідні функції волі - забезпечення психічної саморегуляції поведінки і діяльності, керування психічними . станами, зміна діяльності за обставинами, зв'язок між внутрішнім станом і середовищем - у цьому випадку виявляються в усій повноті. Воля активізує особистість відповідно до її цілей, установок, мотивів поведінки, завдань практичної діяльності. Вона виступає як основний механізм процесу самовиховання в поєднанні з емоціями виконує в духовному світі особистості регулятивні функції і завжди пов'язана з моральністю та інтелектом.

Самопізнання - це відкриття себе, виявлення передусім своїх позитивних якостей і можливостей, тих задатків, які потім шляхом самовиховання людина зможе перетворити на здібності, а талант - на стійку рису характеру.

Девіз «Пізнай самого себе» був накреслений на арці Дельфійського храму в Греції в V ст. до н. є. Він означав: пізнай волю богів щодо своєї долі, підкорись їй. Мислителі часів Платона трактували цей девіз по-іншому: пізнай своє призначення, відкрий свої можливості, передбач свою поведінку.

Основне правило самопізнання - шукати в собі істинне «Я».

Усе в собі пізнати важко. Однак я намагаюсь допомогти студентам, відкрити шляхи до самопізнання. Один із них - уважний аналіз не стільки задумів власних вчинків, скільки самих учинків замислів. Це важливо, оскільки навколишні люди нічого не знають про твої замисли, які б чудові вони не були, а робить про тебе висновок саме на підставі твоїх вчинків.

Важливим етапом у процесі самопізнання є самовизначення спрямованості, темпераменту, характеру, здібностей, таланту. .

Намагаюсь також допомогти студентам усвідомити, що спрямованість визначає моральне обличчя людини. Щоб визначити вид спрямованості, слід знати:

- а) життєві цілі, ідеали;
- б) ціннісні орієнтації (в якій галузі вважаю себе знавцем, які блага хочу мати, яке становище посісти, чого бракує для задоволення життям, самоповаги і почуття гідності);
- в) потреби (чого найбільше бажаю, головні інтереси, звички, стабільні стосунки);
- г) провідні мотиви поведінки.

На основі вчення І. Павлова психологи розробили систему показників, за допомогою яких кожен може визначити тип темпераменту і за потреби внести відповідні корективи у свою поведінку. Навичками

самовизначення типу свого темпераменту мають оволодіти й студенти. Шляхи формування у студентів подібних навичок можуть бути різні: стимулювання їх до читання відповідної літератури, відвідування лекції, семінару-практикуму. Остання форма самовизначення сприймається студентами з особливим інтересом.

Студенти з цікавістю виявляють, що в кожного з них є одночасно риси всіх типів темпераменту з переважанням якогось одного, що кожен тип темпераменту має свої позитивні й негативні сторони. Позитивні якості слід розвивати, негативні - усувати.

Аналізуючи темперамент на основі наведених характеристик, звертаю увагу студента на те, що саме йому заважає в навчанні, спілкуванні з товаришами і дорослими. Наприклад, якщо студент знає, що властиві йому нестриманість, гарячковість - це характерні якості його темпераменту як вродженого явища, він не шукатиме причини роздратованості у співбесідника, а вдосконалюватиме уміння регулювати свої емоції. Меланхоліка потрібно стимулювати до подолання пасивності, невпевненості, сором'язливості тощо. Якщо людина несмілива, боязка, її потрібно навчити діяти за правилом: «Чого боюсь, за те берусь».

Важливим об'єктом самопізнання студента є властивості його характеру. Пропоную до розгляду найзагальніші властивості характеру.

Сила характеру. Людина із сильним характером уміє домагатися поставленої мети, переборювати труднощі, обстоювати свої переконання, розвивати духовну діяльність, виявляти мужність.

Слабкість характеру. Виявляється в легкодухості, ваганні, нерішучості, нестійкості поглядів, піддатливості.

Оригінальність характеру. Виявляється в індивідуальній своєрідності людини, в тому, що її різко вирізняє з-поміж інших. Наприклад, підвищена чутливість, зайва замкненість.

Цільність характеру - це узгодженість ставлень людини щодо різних виявів життя (єдність слова і діла).

Твердість характеру означає послідовність, наполегливість у досягненні мети, відстоювання поглядів тощо.

Здібності, талант людини також є об'єктом самопізнання, оскільки від них великою мірою залежить і власна доля особистості, і доля суспільства, в якому вона живе. Здібності - це потенційні можливості людини які забезпечують їй вищі, ніж в інших людей, показники у певному виді діяльності. Талант характеризується невтомністю, одержимістю, величезним інтересом, працелюбністю. Здібності й талант виявляються в усіх сферах діяльності людини.

Студенту слід знати особливості свого мислення. Характеристикою мислення і розуміння людини є її розум. Мислення - це оперування знаннями. Не може бути мислення, якщо немає чим оперувати.

Дієвість знань - високий показник розуму. Невикористана думка все одно, що незнайдений скарб. У народі кажуть, що там, де працює розум, не потрібно працювати руками, і навпаки, - дурна голова ногам спокою не дає. Отже, усвідомлення студентами ролі знань – важлива умова самовдосконалення апарату мислення. Збагачення знань здійснюється за допомогою самоосвіти, ефективність якої досягається на основі систематичного вдумливого читання, опертя на результати освіти, досягнення нових знань, самовдосконалення розуму, здібностей, умінь і навичок шляхом самостійної роботи, виокремлення необхідної для практики інформації, прогнозування чіткого плану здійснення самоосвітньої роботи, відповідного режиму, самоконтролю, самооцінювання того, що і як засвоєно.

Самоосвіта — невід'ємна складова ланка самовиховання студента. Вона є запорукою інтенсивного самовдосконалення мислення.

Студенту потрібно знати, що мислення буває різне: технічне, яке допомагає успішно розв'язувати технічні завдання; наукове, що сприяє вирішенню теоретичних, наукових завдань; художнє, яке виявляється в художньому відображенні навколишнього світу. Знаючи властивий їй вид мислення, людина розвиває його до рівня універсальності.

Хоч би який вид мислення людина намагалася б у собі розвинути, вона повинна знати, що успіх розв'язання будь-якого завдання залежить від розвитку багатьох якостей, зокрема таких, як: допитливість, інтерес до життя (розвиваються краще тоді, коли людина постійно ставить собі запитання: «Чому? Для чого?» тощо); глибина розуму - вміння виокремлювати головне в кожному явищі, проблемі; гнучкість і рухливість розуму - вміння включити знайомий предмет, образ, явище в нові поєднання (розвиваються тим краще, чим частіше людина застосовує знання в процесі розв'язання конкретних завдань); логічність розуму - послідовність у розв'язанні завдань, прагнення враховувати всі деталі, вміння аналізувати і синтезувати явища, проблеми.

Нині в моїй групі 30 хлопців. Дуже хочу, щоб все в них склалось, як мріється, щоб зустрівшись через роки, порадіти їх досягненням, добробуту і звичайному людському щастю.

Література

1. Кочетов Л.И. Как заниматься самовоспитанием. – М.: Высшая школа, 1991. – с. 98-99 **2. Сухомлинский В.А.** Как воспитать настоящего человека. – К.: Знання, 1975. – 89 с.

Наукове видання

ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНУТОЇ ОСОБИСТОСТІ

*Збірник наукових праць за матеріалами
Регіональної науково-практичної конференції*

*27 квітня 2011 р.,
м. Брянка*

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Савченко С. В.**, доктор педагогічних наук, професор

Члени редколегії: **Гавриш Н. В.**, доктор педагогічних наук, професор,
Пономарьова О. М., кандидат педагогічних наук, доцент,
Федь І. А., доктор філософських наук, професор,
Кононов І. Ф., доктор соціологічних наук, професор
Відпов. за вип. ст. викл. **Кореняк Н. В.**

Здано до склад. 25.02.2011 р. Підп. до друку 25.03.2011 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 25,34. Наклад 100 прим. Зам. № 39.

Видавець і виготовлювач

**Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»**
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. т/ф: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.